

ဥပဒေ၏ တရားမျှတမှုကို ရှာဖွေခြင်း -
မြန်မာနိုင်ငံတွင်း တရားမျှတမှုအား
လက်လှမ်းမီမှုကို လေ့လာခြင်း

မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း(၂၀၁၇) ၏ တွေ့ရှိချက်များ

ပံ့ပိုးကူညီသည့် အဖွဲ့အစည်း

European Union

အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်သည့် အဖွဲ့အစည်း

.....

ဥပဒေ၏ တရားမျှတမှုကို ရှာဖွေခြင်း -
မြန်မာနိုင်ငံတွင်း တရားမျှတမှုအား
လက်လှမ်းမီမှုကို လေ့လာခြင်း

.....

မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း(၂၀၁၇) ၏ တွေ့ရှိချက်များ

ဥပဒေ၏ တရားမျှတမှုကို ရှာဖွေခြင်း - မြန်မာနိုင်ငံတွင်း တရားမျှတမှုအား လက်လှမ်းမှီမှုကို လေ့လာခြင်း
မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း(၂၀၁၇) ၏ တွေ့ရှိချက်များ

ISBN [online version] 978-0-86355-917-4

ISBN [print version] 978-0-86355-918-1

ကိုးကားရန်အညွှန်း

MyJustice (2018), Searching for justice in the law: Understanding access to justice in Myanmar.
British Council, London.

MyJustice မှထုတ်ဝေသော အစီရင်ခံစာများကို စီးပွားဖြစ်မဟုတ်သော အခြားထုတ်ဝေမှုများတွင် ထည့်သွင်း
ဖော်ပြနိုင်သည်။ ထိုသို့ဖော်ပြရာတွင် ဗြိတိသျှကောင်စီ၏ မူပိုင်ခွင့်ကို အသိအမှတ်ပြု ဖော်ပြပေးရန်နှင့်
ထုတ်ဝေခဲ့သော စာအုပ်စာတမ်းတစ်စုံ ပေးပို့ပေးရန်ဖြစ်သည်။ အင်တာနက်ပေါ်တွင် ကိုးကားဖော်ပြလိုပါက
MyJustice အင်တာနက် စာမျက်နှာရှိ မူလအစီရင်ခံစာများအား တိုက်ရိုက်ချိတ်ဆက် ဖော်ပြရန်ဖြစ်သည်။

မူပိုင် ဗြိတိသျှကောင်စီ ၂၀၁၈ခုနှစ်

သတိပြုရန်

ယခုစာတမ်းတွင်ပါဝင်သော အချက်အလက်အမြင်များသည် ဥရောပသမဂ္ဂ၏ ထင်မြင်ယူဆချက်များ
လုံးဝမဟုတ်ပါ။

မာတိကာ

	ကျေးဇူးတင်လွှာ	၃
	အတိုကောက်စကားလုံးများ	၄
	ရုပ်ပုံကားချပ်နှင့်ဇယားများ	၄
အနှစ်ချုပ်	မြန်မာနိုင်ငံတရားမူတမူဆိုင်ရာစစ်တမ်းအကြောင်း	၆
	အဓိကတွေ့ရှိချက်များ	၇
	အကြံပြုသုံးသပ်ချက်များ	၁၁
နိဒါန်း	မြန်မာနိုင်ငံတရားမူတမူဆိုင်ရာစစ်တမ်း၏ရည်မှန်းချက်	၁၃
	တာဝန်ရှိသူဆိုင်ရာ အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ	၁၃
	စစ်တမ်းကောက်ယူရန် အသုံးပြုသည့်နည်းစနစ်	၁၄
	စစ်တမ်း၏အကန့်အသတ်များ	၁၅
	စစ်တမ်းတွင်ပါဝင်ဖြေဆိုသူများ	၁၈
တရားမူတမူနှင့် ဥပဒေအပေါ်အမြင်များ	တရားမူတမူ၏အဓိပ္ပါယ်	၂၁
	တရားမူတမူနှင့်လူ့အခွင့်အရေး	၂၃
	တရားမူတမူနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး	၂၆
ဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာ	ပြည်သူလူထု၏ ဥပဒေဆိုင်ရာအသိပညာ	၃၁
	ဥပဒေဆိုင်ရာ အချက်အလက်တို့ကို ရယူသည့်သတင်းရင်းမြစ်များ	၃၇
တရားမူတမူရှိအောင်မည်သူက ဆောင်ရွက်ပေးသလဲ	တရားမူတမူဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုး	၄၂
	ရပ်ရွာအခြေပြုစနစ်နှင့် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများအကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှု	၄၄
	ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများအကြား ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း	၄၅
	တရားမူတမူဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများ အပေါ်အမြင်များ	၄၅
	အစိုးရတာဝန်ရှိသူများ	၄၈
	ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများအား ပိုမိုလိုလားမှု	၅၀
	သင့်လျော်သည့် ဖြေရှင်းနည်းများမရှိခြင်း	၅၂
အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုနှင့် ဖြေရှင်းသည့်နည်းလမ်းများ	အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှု မည်မျှတွေ့ကြုံဖူးပါသလဲ	၅၆
	မည်ကဲ့သို့သော အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုမျိုးကို တွေ့ကြုံရပါသလဲ	၅၈
	အိမ်ထောင်စုအမျိုးမျိုးအလိုက် တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ	၆၀
	အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှု တစ်ခုထက်ပိုမို ကြုံတွေ့ရခြင်း	၆၄
	ရပ်ရွာတွင်း အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုများနှင့် တိုင်တန်းမှုနည်းပါးခြင်း	၆၄
	အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းသည့်နည်းလမ်းများ	၆၈
	တစ်ဦးချင်း၏ ရပိုင်ခွင့်နှင့် ရပ်ရွာအကျိုးစီးပွား	၆၈
	အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုကို မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့ခြင်း	၇၁
	အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းခဲ့ပုံများ	၇၄

တရားမျှတမှုကို	တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူများ	၇၉
လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူများ	တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူ အမျိုးသမီးများသည်	
ကျား/မရေးရာနှင့် ဥပဒေ	အငြင်းပွားမှုများကို ကွဲပြားသည့် နည်းလမ်းများနှင့်ဖြေရှင်းပါသလား	၈၂
သုံးသပ်အကြံပြုချက်များ	သုံးသပ်ချက်များ	၈၅
	အကြံပြုချက်များ	၈၇
အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်း	နည်းစနစ် အနှစ်ချုပ်	၉၀
ဆိုင်ရာနည်းစနစ်	နည်းစနစ် အသေးစိတ်	၉၀
	မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း	၉၁
	MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း	၉၃
	အချက်အလက် ခွဲခြမ်းစိတ်ဖြာမှုဆိုင်ရာ နည်းစနစ်များ	၉၅

ကျေးဇူးတင်လွှာ

မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း (၂၀၁၇)ကို မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီအောင် ကူညီဆောင်ရွက်ပေးနေသော MyJustice စီမံကိန်းမှ ကောက်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ MyJustice စီမံကိန်းကို ဥရောပသမဂ္ဂမှ ရန်ပုံငွေထောက်ပံ့ပြီး ဗြိတိသျှကောင်စီမှ အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်သည်။ စစ်တမ်း၏ ကွင်းဆင်းကောက်ယူခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများကို TNS Kantar သုတေသနအဖွဲ့မှ ဆောင်ရွက်ခဲ့ပြီး စစ်တမ်းတွင်ပါဝင်သည့် အချက်အလက်များကို Elaine Chan ၊ Leanne McKay ၊ Lise Dahl ၊ Jose M Arraiza (Norwegian Refugee Council) ၊ Teona Aslanishvili (UNICEF) ၊ Tim Millar (Namati) ၊ ရန်ကုန်တရားမျှတမှုစင်တာတို့မှ အကြံပြုခဲ့သည်။ Matt Zurstrassen နှင့် Seluz Fahik တို့မှ ကောက်ယူရရှိလာသော အချက်အလက်များကို အသေးစိတ်ခွဲခြမ်းလေ့လာခဲ့ပြီး MyJustice အဖွဲ့နှင့်အတူ အစီရင်ခံစာကို ရေးသားပြုစုခဲ့သည်။

စစ်တမ်း၏ ကနဦးတွေ့ရှိချက်များကို သက်ဆိုင်ရာအစိုးရဌာနနှင့် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်ရုံး၊ ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်ရုံး၊ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဌာနနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေရေးရာနှင့်အထူးကိစ္စရပ်များ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေးကော်မရှင်၊ ဥပဒေပညာဘာသာရပ် သင်ကြားရေးအစည်းအဝေးတို့ထံ တင်ပြစစ်ဆေးခံခဲ့ပြီး မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားမျှတမှုမူဝါဒရေးရာလုပ်ငန်းစဉ်အတွက် အထောက်အကူပြုစေမည့် တွေ့ရှိချက်များကို ဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။ ထို့အပြင် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်းနှင့် ပြည်တွင်းအဖွဲ့အစည်းများမှ ကျွမ်းကျင်သူများဖြစ်သော ကုလသမဂ္ဂဖွံ့ဖြိုးမှုစီမံကိန်း (UNDP) ၊ စိုင်းရဲကျော်စွာမြင့် (ရွေးကောက်ပွဲဆိုင်ရာ လူထုလှုပ်ရှားမှုအဖွဲ့)၊ မြတ်သူ (ရန်ကုန်နိုင်ငံရေးသိပ္ပံကျောင်း)၊ မြတ်သက်သစ္စာ (ပညာအလင်းပွင့် မြန်မာသုတေသန ဖောင်ဒေးရှင်း)၊ မုတ်ရင်ဟောင်းညွယ် (ဘီဘီစီ မီဒီယာအက်ရှင်)၊ ပါမောက္ခ Stephan Golub တို့ထံမှ အကြံပြုချက်နှင့်မှတ်ချက်များ ရရှိခဲ့သည်။ စစ်တမ်းဖြစ်မြောက်ရေးအတွက် MyJustice ဝန်ထမ်းများဖြစ်သော Susan Lee Swati Mehta ၊ Vijaya Nidadavolu ၊ မောင်မောင်ငြိမ်းချမ်း၊ ဇော်မြတ်လင်း၊ တက်နေထွန်း၊ Jason Potter ၊ ဦးဟန်ဇာထွန်း၊ Caitlin Reiger တို့မှ အဖက်ဖက်မှ ဝိုင်းဝန်းဆောင်ရွက်ခဲ့ကြသည်။ အစီရင်ခံစာ၏စာအုပ် ဒီဇိုင်းအပြင်အဆင်ကို Bridge အဖွဲ့မှ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

အတိုကောက်စကားလုံးများ

10HH	ten household head	ဆယ်အိမ်မှူး
100HH	hundred household head	ရာအိမ်မှူး
CBO	Community-based Organisation	အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်း
EAO	Ethnic Armed Organisation	တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်း
FGD	Focus group discussion	အုပ်စုတူပိုင်းဖွဲ့ဆွေးနွေးခြင်း
GAD	General Administration Department	အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာန
MJS	Myanmar Justice Survey 2017	မြန်မာနိုင်ငံ တရားမှုတစ်ခုစီရောက်ရှိစစ်တမ်း (၂၀၁၇)
MBS	MyJustice Baseline Study 2017	စီမံကိန်းဒေသ ကနဦး စစ်တမ်း (၂၀၁၇)
NGO	Non-Governmental Organisation	အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်း
NLD	National League for Democracy	အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်
OSCU	Office of the Supreme Court of the Union	ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်ရုံး
PPS	Probability proportionate to size	လူဦးရေအချိုးအစားကိုလိုက်၍ ရွေးချယ်နည်း
UAGO	Union Attorney General's Office	ပြည်ထောင်စုရှေ့နေချုပ်ရုံး
UNGA	United Nations General Assembly	ကုလသမဂ္ဂ အထွေထွေညီလာခံ
W/VTA	Ward/Village Tract Administrator	ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူး

ရုပ်ပုံကားချပ်နှင့် ဇယားများ

ပုံ-၁	ဥပဒေဆိုတာဘာကြောင့်ရှိတာလဲ။	၆
ပုံ-၂	မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်ဆဲဥပဒေများအရ အောက်ပါအဆိုများ မှန်/မှားပါသလား။	၇
ပုံ-၃	မိမိရပ်ရွာတွင်အောက်ပါတို့ အတွက် မည်သူကတာဝန်အရှိဆုံးဖြစ်ပါသလဲ။	၈
ပုံ-၄	မည်ကဲ့သို့သောအမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုမျိုးကြုံတွေ့ခဲ့ပါသလဲ။	၉
ပုံ-၅	'မသိပါ'ဟု ဖြေဆိုသူများ၏ အချိုးအစား။	၁၀
ပုံ-၆	မြန်မာနိုင်ငံတရားမှုတစ်ခုစီရောက်ရှိစစ်တမ်း(MJS) - ၂၀၁၇ ဖြေဆိုသူရွေးချယ်ပုံစနစ်	၁၆
ပုံ-၇	MyJustice စီမံကိန်းဒေသကနဦးစစ်တမ်း - ၂၀၁၇ ဖြေဆိုသူရွေးချယ်ပုံစနစ်	၁၇
ပုံ-၈	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်သူများကို လေးစားမှုနှင့်မျှမျှတတ ဆက်ဆံသင့်သည်။	၂၁
ပုံ-၉	မတရားမှုများကြုံတွေ့ရခြင်းမှာ ကံကြမ္မာကြောင့်ဖြစ်သောကြောင့် မည်ကဲ့သို့မှ မတတ်နိုင်ပါ။	၂၂
ပုံ-၁၀	လူ့အခွင့်အရေး၏အဓိပ္ပာယ်ကိုမသိပါဟု ဖြေဆိုသူရာခိုင်နှုန်း။	၂၄
ပုံ-၁၁	လွန်ခဲ့သော၅-နှစ်နှင့်နှိုင်းယှဉ်ပါက ဖော်ပြပါအခြေအနေများ မည်မျှပြောင်းလဲခဲ့ပါသလဲ။	၂၅
ဇယား-၁	ဥပဒေ၏ ထိမ်းချုပ်မှုဆန်သော အခန်းကဏ္ဍ။	၂၆
ပုံ-၁၂	ဥပဒေဆိုတာဘာကြောင့်ရှိတာလဲ။	၂၇
ပုံ-၁၃	လွန်ခဲ့သော(၅)နှစ်အတွင်း တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ မည်မျှပြောင်းလဲခဲ့ပါသလဲ။	၂၈
ပုံ-၁၄	မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်ဆဲဥပဒေများအရ အောက်ပါအဆိုများ မှန်/မှားပါသလား။	၃၁

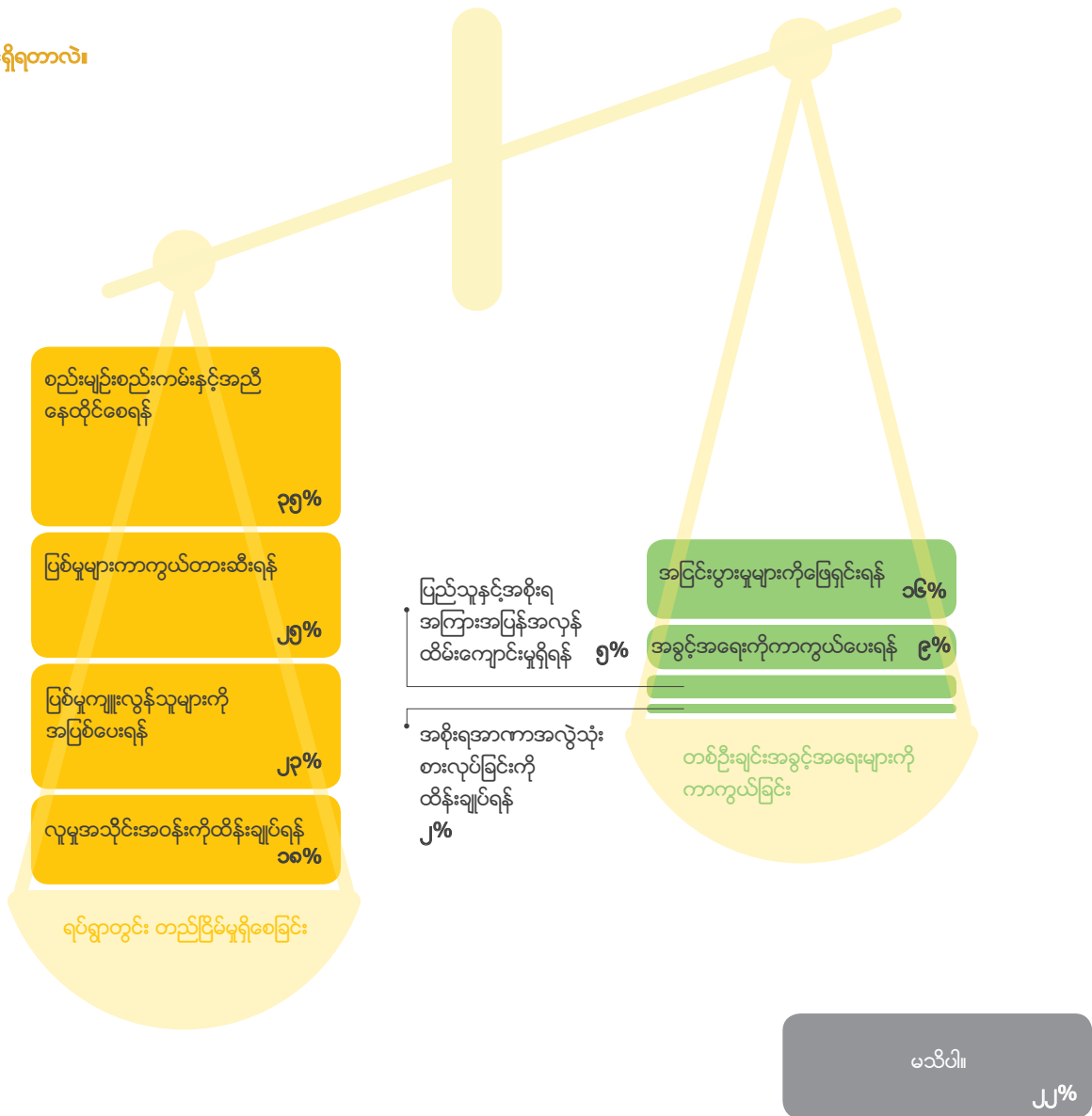
ပုံ-၁၅	ဥပဒေဆိုင်ရာ အမှန်/အမှားမေးခွန်း(၁၇)ခုအားမှန်ကန်စွာဖြေဆိုသူအချိုးအစား။	၃၃
ပုံ-၁၆	အောက်ပါအဆိုများ မှန်/မှားပါသလား (ရဲတပ်ဖွဲ့ဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ)။	၃၅
ပုံ-၁၇	အောက်ပါအဆိုများ မှန်/မှားပါသလား (အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ) ။	၃၆
ပုံ-၁၈	ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များ မည်သည့်နေရာမှ ရယူပါသလဲ။	၃၇
ပုံ-၁၉	အောက်ပါလုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် မည်သူကတာဝန်အရှိဆုံးဖြစ်ပါသလဲ။	၄၂
ဇယား-၂	မြန်မာနိုင်ငံရှိ ဥပဒေရေးရာ ဗဟုစနစ်များ။	၄၄
ပုံ-၂၀	တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအလိုက် ကိုက်ညီသော အချက်အလက်များကိုဖော်ပြပါ။	၄၆
ပုံ-၂၁	အောက်ပါတို့မှ မည်သည့်အချက်အလက်များသည် ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် ကိုက်ညီပါသလဲ။	၄၈
ပုံ-၂၂	အောက်ပါတို့မှ မည်သည့်အချက်အလက်များသည် တရားသူကြီးများနှင့် ကိုက်ညီပါသလဲ။	၄၉
ပုံ-၂၃	အောက်ပါတို့မှ မည်သည့်အချက်အလက်များသည် ရပ်/ကျေးအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ကိုက်ညီပါသလဲ။	၅၁
ပုံ-၂၄	အောက်ပါတို့နှင့်ကိုက်ညီသည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ကိုက်ညီသူမရှိသည့် အချက်အလက်များ။	၅၃
ဇယား-၃	အခြားသောနိုင်ငံများတွင်ပြုလုပ်ခဲ့သော စစ်တမ်းတွေ့ရှိချက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ခြင်း။	၅၆
ပုံ-၂၅	လွန်ခဲ့သော(၂)နှစ်အတွင်းမိမိအိမ်ထောင်စုဝင်တစ်ဦးဦးအမှုအခင်း(သို့)အငြင်းပွားမှုများကြုံတွေ့ခဲ့ရပါသလား။	၅၇
ပုံ-၂၆	မည်ကဲ့သို့သော အမှုအခင်း(သို့)အငြင်းပွားမှုမျိုးကြုံတွေ့ခဲ့ရပါသလဲ။	၅၉
ပုံ-၂၇	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား မိသားစုဝင်တွေ့အလိုက်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။	၆၀
ပုံ-၂၈	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား မြို့ပြနှင့်ကျေးလက်အလိုက်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။	၆၁
ပုံ-၂၉	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။	၆၂
ပုံ-၃၀	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။	၆၃
ပုံ-၃၁	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား အိမ်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ရပ်ရွာအဆင့်တို့တွင် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။	၆၅
ပုံ-၃၂	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း (Myanmar Justice Survey) နှင့် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း (MyJustice Baseline Survey) နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။	၆၈
ပုံ-၃၃	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများအား တရားရုံးထက် ရပ်ရွာတွင်းဖြေရှင်းခြင်းက ပို၍ကောင်းပါသလား။	၆၉
ပုံ-၃၄	ဒေသဆိုင်ရာ ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာစနစ်များအပြင် တရားရုံးများကိုလည်း အသုံးပြုခွင့်ရှိသည်။	၆၉
ပုံ-၃၅	မိသားစုအရေးဆိုသည်မှာ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာကိစ္စများဖြစ်ပြီး လူသိရှင်ကြားမဖြစ်သင့်ပါ။	၇၀
ပုံ-၃၆	တစ်ဦးချင်းရပိုင်ခွင့်ထက် ရပ်ရွာသဟဇာတဖြစ်ရေးက ပိုအရေးကြီးပါသည်။	၇၀
ပုံ-၃၇	တွေ့ကြုံခဲ့ရသည့် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့ကို ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့ပါသလား။ မဖြေရှင်းခဲ့ပါက မည်သည့်အကြောင်းကြောင့် မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့တာလဲ။	၇၂
ပုံ-၃၈	အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့ကိုဖြေရှင်းရန် မည်သည့်တာဝန်ရှိပုဂ္ဂိုလ်ထံ သွားရောက်ခဲ့ပါသလဲ။	၇၅
ပုံ-၃၉	အောက်ဖော်ပြပါပုဂ္ဂိုလ်များမှ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့အား ဖြေရှင်းပေးခဲ့မှုအပေါ် မည်မျှကျေနပ်မှုရှိပါသလဲ။	၇၆
ပုံ-၄၀	အောက်ပါအမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့အား ဖြေရှင်းရန် မည်သည့်နည်းလမ်းသည် အကောင်းဆုံးဖြစ်ပါသလဲ။	၇၇
ပုံ-၄၁	အဓိကကျသည့်မေးခွန်းများအတွက် 'မသိပါ'ဟုဖြေဆိုသည့်ရာခိုင်နှုန်း။	၇၉
ပုံ-၄၂	မေးခွန်းများကို 'မသိပါ'ဟုဖြေဆိုမှုများအားခွဲခြားလေ့လာခြင်း။	၈၀
ပုံ-၄၃	တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးသူ အမျိုးသမီးများအတွက် ဖြေရှင်းရန်နည်းလမ်းများ။	၈၂
ပုံ-၄၄	မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းဖြေဆိုသူ ရွေးချယ်ခြင်းဆိုင်ရာနည်းစနစ်။	၉၂

အနှစ်ချုပ်

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းအကြောင်း

MyJustice သည် ၂၀၁၇ခုနှစ် ဇွန်လမှ ဩဂုတ်လအထိ မြန်မာနိုင်ငံတွင် အကြီးမားဆုံး တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းတစ်ခုကို ကောက်ယူခဲ့သည်။ အသက်၁၈နှစ်ပြည့်ပြီးသူ ဖြေဆိုသူ၃၅၆၅ဦးတို့ကို ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း ဒေသကြီးအားလုံးတို့တွင် ကျမ်းစနစ်နှင့် ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့သည်။ ဤအစီရင်ခံစာတွင် စစ်တမ်း၏ အဓိက တွေ့ရှိချက်များကို တင်ပြထားသည်။

ပုံ-၁
ဥပဒေဆိုတာဘာကြောင့်ရှိတာလဲ။

အဓိကတွေ့ရှိချက်များ

တရားမျှတမှုနှင့်ဥပဒေအပေါ် ထင်မြင်ချက်များ

တရားမျှတမှုသည်မှာ သာတူညီမျှဖြစ်ခြင်းနှင့်တန်းတူဖြစ်ခြင်းဖြစ်သည်ဟု နားလည်ကြပြီး ဖြေဆိုသူအများစုဖြစ်သော ၉၂% က ထိုကဲ့သို့ လက်ခံထားကြသည်။ အလားတူစွာ တရားစီရင်ရာတွင် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးသူများ၏ လိုအပ်ချက်ကို ထည့်သွင်း စဉ်းစားသင့်ကြောင်း ၈၅%မှ ယုံကြည်ကြသည်။

သို့ရာတွင် ဥပဒေမသော်လည်းကောင်း၊ ဥပဒေဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများမသော်လည်းကောင်း တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီအောင် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်ခြင်းမရှိဟု ထင်မြင်ကြသည်။ ဥပဒေဆိုသည်မှာ ပြည်သူလူထု၏ ရပိုင်ခွင့်ကို ကာကွယ်ပေးခြင်းထက် ပြည်သူလူထုအပေါ် နိုင်ငံတော် အာဏာသက်ရောက်စေရန်အတွက် ဖြစ်သည်ဟု ပိုမိုထင်မြင်ယူဆကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ အများစုက ဥပဒေသည် ထိန်းချုပ်မှုနှင့် တည်ငြိမ်မှုရရှိရန်အတွက် ပြဌာန်းထားခြင်း ဖြစ်သည်ဟုထင်မြင်ကြပြီး စည်းမျဉ်းစည်းကမ်းနှင့်အညီနေထိုင်ရန် (၃၅%)၊ ပြစ်မှုကာကွယ် တားဆီးရန် (၂၅%)နှင့် ပြစ်မှုကျူးလွန်သူများအားအပြစ်ပေးရန် (၂၃%)ဖြစ်ကြောင်း အသီးသီးယုံကြည်ကြသည်။ တရားဥပဒေနှင့်အညီ ဖြစ်စေရန်အတွက် ဖြစ်သည်ဟု ၃၀% ခန့်က ထင်မြင်ကြပြီး အငြင်းပွားမှုနှင့်အမှုအခင်းများအား ဖြေရှင်းပေးရန် (၁၆%)၊ အခွင့်အရေးများကို ကာကွယ်ပေးရန် (၉%) စသည်တို့အတွက် ဥပဒေများ ပြဌာန်းထားသည်ဟု ထင်မြင်ကြသည်။ ဖြေဆိုသူ ၂၀% က ဥပဒေရှိခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကို မသိပါဟုဖြေဆိုခဲ့သည်။

ဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာ

ယေဘုယျအားဖြင့် ဥပဒေတွင်ပါဝင်သည့်အချက်များကို ပြည်သူတို့သိရှိကြပြီး အများထင်ထားသကဲ့သို့ ဥပဒေ အသိပညာမရှိသောကြောင့် တရားမျှတမှုရရှိရန် အတွက် အတားအဆီးဖြစ်နေခြင်းမဟုတ်သည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ပုံ-၂ တွင်ပြထားသည့်အတိုင်း ဥပဒေရေးရာမေးခွန်းအများစုကို ဖြေဆိုသူ ၈၃% က မှန်မှန်ကန်ကန် ဖြေဆိုနိုင် ကြသည်။

စစ်တမ်း၏တွေ့ရှိချက်အရ ဥပဒေအပေါ်လူထု၏ထင်မြင်ယူဆချက်သည် ဥပဒေပြဌာန်းချက်များအစား မိမိနှင့် အခြားသူများ၏အတွေ့အကြုံများအပေါ် ပိုမိုမှီခိုနေလျက်ရှိသည်ကို ဖော်ပြသည်။

ပုံ-၂
မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်ဆဲဥပဒေများအရ အောက်ပါအဆိုများ မှန်/မှားပါသလား။

ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်တို့ကို ရုပ်မြင်သံကြား(၄၈%)နှင့် ဖေ့စ်ဘုတ် (၁၇%)တို့မှ အဓိက ရရှိကြောင်း ဖြေဆိုကြသည်။ ၁၄% သည်ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်ရရှိနိုင်သည့် အရင်းအမြစ်ကို မသိရှိခြင်း၊ ၆% သည် ဥပဒေဆိုင်ရာသတင်းအချက် မရရှိခြင်း စသည်တို့ကိုလည်းတွေ့ရှိရသည်။

မေးခွန်း	မှန်ကန်စွာဖြေဆိုထားသည်	မသိပါ
ကလေးတိုင်း မူလတန်းပညာရေးသင်ကြားနိုင်ခွင့် ရှိသည်။ (မှန်)	၉၈.၉%	၀.၅%
ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များသည် မည်သူ့ကိုမဆို အချိန်နေရာမရွေး အကြောင်းပြချက်မပေးပဲ ဖမ်းဆီးနိုင်သည်။ (မှား)	၈၆.၃%	၃.၄%
မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေတွင် ပစ္စည်းဥစ္စာ ပိုင်ဆိုင်ခွင့်ကို အကာအကွယ်ပေးသည့် ပြဌာန်းချက်များ ပါဝင်သည်။ (မှန်)	၆၀%	၃၂.၅%
ခင်ပွန်းသည် ဇနီးအားအလုပ်မလုပ်ရန် တားမြစ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။(မှား)	၅၇.၈%	၅%
သတင်းစာများနှင့်အခြားမီဒီယာများသည် ၎င်းတို့ထုတ်ပြန်မည့်သတင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆုံးဖြတ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၄၁.၄%	၂၇.၆%
နိုင်ငံတော်သည်မြေယာနှင့်ပတ်သက်၍ အကန့်အသတ်မရှိ ဆန္ဒရှိရာဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ (မှား)	၃၀.၄%	၅၁.၂%
စွပ်စွဲခံရသူသည် အပြစ်မရှိကြောင်းသက်သေပြရန် တာဝန်ရှိသည်။(မှား)	၃.၄%	၄.၁%

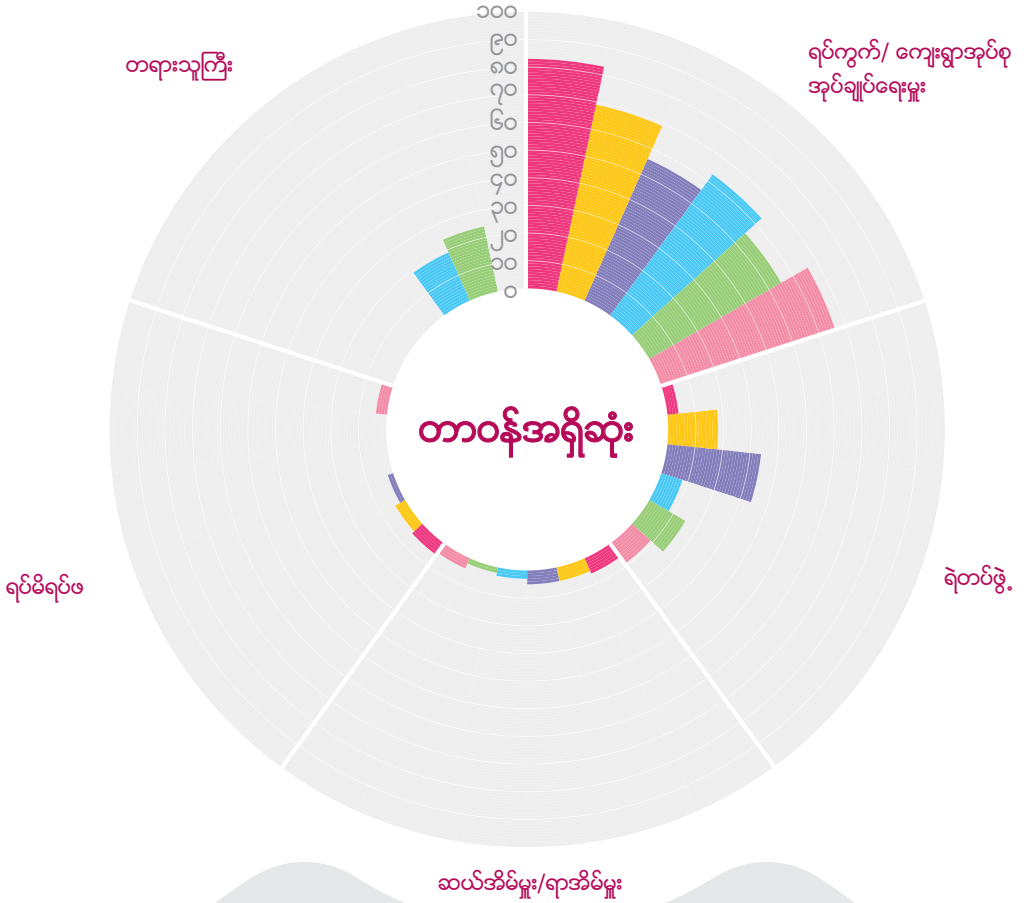
တရားမျှတမှုရှိအောင် မည်သူက ဆောင်ရွက်ပေးသလဲ။

တရားမျှတမှုရရှိအောင်ဆောင်ရွက်ရာတွင် ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများ အထူးသဖြင့် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သည်။ လုံခြုံရေး၊ မှုခင်း ကာကွယ်/စုံစမ်းရေး၊ အပြစ်ရှိ/မရှိ ဆုံးဖြတ်ရေး၊ အပြစ်ပေးရေး၊ အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရေးတို့တွင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ အဓိကတာဝန်ရှိကြောင်း အများပြည်သူမှ ထင်မြင်ကြသည်။ အခြားတာဝန်ရှိသူများဖြစ်သည့် ရာအိမ်မှူး၊ ဆယ်အိမ်မှူးများ၊ ရပ်မိရပ်ဖများသည် ပံ့ပိုးသည့်ကဏ္ဍအမျိုးမျိုးမှ ပါဝင်ကြသည်ဟုလည်း ရှုမြင်ကြသည်။ ရာဇဝတ်မှုစုံစမ်းရေး၊ အပြစ်ရှိ/မရှိ ဆုံးဖြတ်ရေး၊ အပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ရေးတို့အတွက်သာလျှင် တရားစီရင်ရေး ဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများဖြစ်သော ရဲ၊ ရှေ့နေ၊ တရားသူကြီးတို့ ပါဝင်ပတ်သက်လာသည်ဟုထင်မြင်ကြသည်။

တရားမျှတမှုအတွက် အားကိုးအားထားနိုင်မည့် တာဝန်ရှိသူကင်းမဲ့နေသည်ဟု ဖြေဆိုသူဦးရေအတန်အသင့်က ခံစားနေရသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ဖြေဆိုသူ ၄၀% မှ တရားမျှတမှုရှိအောင် ဆောင်ရွက်ပေးမည့်သူအတွက် ကုန်ကျစရိတ်မတတ်နိုင်ကြောင်း ၊ ၂၈% က အပိုငွေကြေးမတောင်းခံသည့် တရားမျှတမှု တာဝန်ရှိသူဆိုသည်မှာ မရှိကြောင်း ၊ ၁၈%က ဘက်လိုက်မှုကင်းသည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူဆိုသည်မှာမရှိကြောင်း ဖြေကြားကြသည်။ တရားဥပဒေနှင့်အညီ မျှမျှတတဆောင်ရွက်ပေးမည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူနှင့် တွေ့ဆုံနိုင်ရန် ခက်ခဲသည်ဟု ထင်မြင်ယူဆလျက်ရှိပုံကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။

ပုံ-၃
မိမိ၏ရပ်ရွာအတွင်းတွင် အောက်ပါတို့အတွက် မည်သူကတာဝန်အရှိဆုံးဟုထင်ပါသလဲ။

- လုံခြုံရေး
- မှုခင်းကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း
- မှုခင်းစုံစမ်းဖော်ထုတ်ခြင်း
- အပြစ်ရှိ/မရှိ ဆုံးဖြတ်ခြင်း
- အပြစ်ရှိသူကိုအပြစ်ပေးခြင်း
- အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းခြင်း

တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းခြင်း နှင့် ဥပဒေ

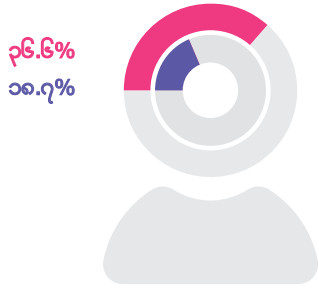
စစ်တမ်း၏ တွေ့ရှိချက်အရ အချို့သောအုပ်စုများသည် မေးခွန်းအများစုကို ဖြေဆိုနိုင်ခြင်းမရှိခဲ့သည်ကို တွေ့ရှိရပြီး တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း အားနည်းခြင်းကို ဖော်ပြသည်။ အဆိုပါအုပ်စုများတွင် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုနှင့် ဘာသာခြားလူနည်းစုများအပြင် ပညာရေးအားနည်းသူများ၊ ကျေးလက်ဒေသတွင် နေထိုင်သူများနှင့် အမျိုးသမီးများ ပါဝင်ကြသည်။ အဆိုပါအချက်များနှင့် တစ်ခုထက်ပိုမိုကိုက်ညီနေပါက ပိုမိုထင်ရှားသည့် မညီမျှမှုများကိုတွေ့ရှိရသည်။ မူလတန်း(သို့) မူလတန်းထက်နိမ့်သည့် ပညာရေးအဆင့် ရှိသော ကျေးလက်နေအမျိုးသမီးများသည် ဥပဒေရှိရခြင်း အကြောင်းရင်း၊ လူ့အခွင့်အရေး၏ အဓိပ္ပါယ်၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်တို့ကို ရရှိနိုင်သည့်နေရာ စသည်တို့ကို အခြားသူများထက် ၂-ဆပိုမို၍ မသိနိုင်ခြေရှိ သည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးခြင်းသည် လူမှုရေး ပညာရေး စီးပွားရေး ဆိုင်ရာနိမ့်ကျမှုများကြောင့်ဖြစ်သလို ထိုကဲ့သို့နိမ့်ကျမှုများကြောင့်လည်း တရားဥပဒေကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းပါးရပြန်သည်ဟု နိုင်ငံတကာတွင်ပြုလုပ်ထားသော သုတေသနများတွင်တွေ့ရှိရသည်။ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးခြင်း၏ အကျိုးဆက်ကိုပိုမိုသဘောပေါက် နားလည်နိုင်စေရန် သုတေသနများဆက်လက်ပြုလုပ်သင့်သည်။

ပုံ-၅

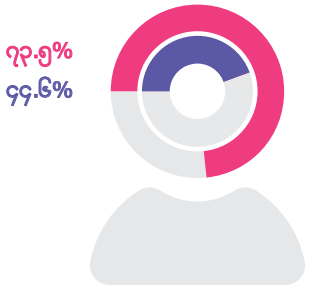
‘မသိပါ’ဟု ဖြေဆိုသူများ၏ အမျိုးအစား။

- တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးသူများ - ကျေးလက်နေပညာရည်နိမ့်ပါးသူအမျိုးသမီးများ
- အခြားသူများ

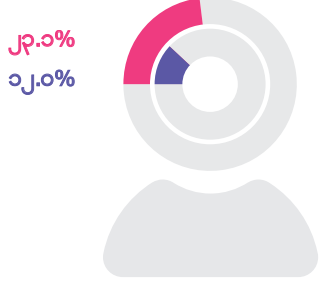
ဥပဒေဆိုတာ ဘာကြောင့်ရှိမှန်း မသိပါ

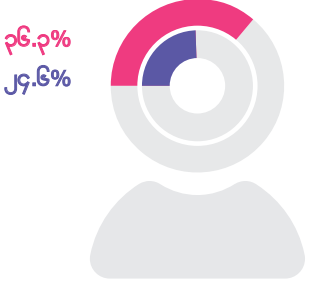
လူ့အခွင့်အရေးဆိုတာ ဘာကိုဆိုလိုတာမှန်းမသိပါ

ဥပဒေ/အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအချက်အလက် တွေကို ဘယ်နေရာကနေ ရယူရမှန်းမသိပါ

အစိုးရတာဝန်များတွေကိုဒေသဆိုင်ရာလေ့ထုံး တမ်းကျင့်သုံးမှုများ၏ အစားထိုးစနစ်အနေနှင့် အသုံးပြုခွင့်ရှိမှန်းမသိပါ။

အကြံပြု သုံးသပ်ချက်များ

မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားမျှတမှုကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီစေရန်အတွက် ပိုမို ထိရောက်အောင် ဆောင်ရွက်ရန် လိုသည်။ တရားမျှတမှုသည် ဒေသန္တရ အုပ်ချုပ်ရေး၏ တစ်ဝက်တဒေသဖြစ်သင့်ပြီး တရားမျှတမှုနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု တိုက်ဖျက်ရေးကို တပြိုင်နက်ထဲ ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ သိသာထင်ရှားသင့်သည်။

အများပြည်သူက တရားမျှတမှုကို ၎င်းတို့၏အတွေ့အကြုံအရ ရှုမြင်ကြောင်း ဤစစ်တမ်းတွင်တွေ့ရှိရသည်။ လက်ရှိအခြေအနေအထားကို ကျော်လွှားပြီး ပြည်သူ၏ယုံကြည်ကိုးစားမှုကို ရရှိလာစေရန် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီစေမည့် သိသာထင်ရှားသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ အဆင့်ဆင့်ဆောင်ရွက်ရမည်ဖြစ်သည်။

ဥပဒေအသိပညာပေးရေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အောင်မြင်သည့် အစိတ်အပိုင်းများနှင့် မအောင်မြင်သည့်အစိတ်အပိုင်းများကို လေ့လာ၍အထောက်အထားပြုစုထားရန်လိုသည်။

တရားမျှတမှုသည် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေး၏ တစ်ဝက်တဒေသဖြစ်သင့်သည်။

ပြည်သူလူထုအများစုသည် အငြင်းပွားမှုများနှင့် အမှုအခင်းများကို ရပ်ရွာအဆင့်တွင်ဖြေရှင်းရန် ဆက်လက် ကြိုးပမ်းနေကြမည် ဖြစ်သည်။

တရားမျှတမှုကဏ္ဍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရာတွင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ ကဲ့သို့သော ဒေသတွင်း တာဝန်ရှိသူများ၏ အခန်းကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြုပြီး တရားရေးစနစ် အမျိုးမျိုးအကြား ချိတ်ဆက်ပေးနိုင်သော၊ တရားရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအသီးသီးတို့၏ အရည်အသွေး၊ ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်မှုနှင့် တာဝန်ခံယူမှု အားကောင်းစေမည့် အစီအစဉ်များကို ချမှတ်ရေးဆွဲသင့်သည်။

ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာစနစ်တို့တွင် ရပ်ရွာအဆင့်၌ တရားမျှတမှုအတွက် တာဝန်ယူဆောင်ရွက်ပေးနေသူ တို့၏ အခန်းကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြုပေးရန်လိုအပ်ပြီး ဥပဒေနှင့်အညီဆောင်ရွက်စေနိုင်ရန် လိုအပ်သော ကျွမ်းကျင်မှုတို့ကို သင်ကြားပေးခြင်း၊ ကြီးကြပ်မှုစနစ်များထားရှိခြင်း စသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။

ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာမူဘောင်နှင့် ဖွဲ့စည်းပုံတို့တွင် မျှတပြီး ကုန်ကျစရိတ် သင့်တင့်သည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာဝန်ဆောင်မှုကို မည်သူမဆို လက်လှမ်းမီနိုင်စေရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားသင့်သည်။

တရားမျှတမှု၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုတိုက်ဖျက်မှုနှင့် ရေရှည်တည်တံ့နိုင်သော ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်မှုတို့ကို တပြိုင်နက်တည်း ဆောင်ရွက် သင့်သည်။

ဝင်ငွေနည်းသူများသည် တရားမျှတမှုတင်းမာခြင်းကြောင့် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုအပေါ် ဆိုးကျိုးများ ခံစားရသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ တရားမျှတမှုကိုရရှိစေမည့်နည်းလမ်းများ အပေါ်လက်လှမ်းမီခြင်း မရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးလုပ်ငန်းစဉ်အား ကျန်းမာရေး၊ ပညာရေးဆိုင်ရာ ဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့်နည်းလမ်းများကို ရှာဖွေဖော်ထုတ်ကာ ပဋိပက္ခဘေးဒဏ်ခံရသူများအပါအဝင် ပြင်ပလူထုအားလုံး ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုများ တပြေးညီရရှိနိုင်စေရန် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

နိဒါန်း

မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒီမိုကရေစီရေးရာတွင် တရားမျှတမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုင်ရာ အရေးသည် သိသာထင်ရှားသည့် အခန်းကဏ္ဍမှ ပါဝင်ခဲ့ကြသည်။ စနစ်ဟောင်း၏ တရားမမျှတမှုနှင့် လွှဲမှားမှုများသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကိုအခြေခံ၍ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုကို ဖော်ဆောင်လိုသည့် အတိုက်အခံအားစုများ ပေါ်ထွက်လာစေရန် တွန်းအားဖြစ်ခဲ့သည်။ ၂၀၁၁ ခုနှစ်မှစတင်ခဲ့သည့် နိုင်ငံရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှု ဖြစ်စဉ်တွင် တရားမျှတမှုကိုရှေ့ရှုကာ နိုင်ငံရေးအကျဉ်းသားများလွတ်ပေးခြင်း၊ မြေယာသိမ်းကိစ္စများ ဖြေရှင်းခြင်း၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအတွက် မဟာဗျူဟာများချမှတ်ခြင်း စသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။^၁ ၂၀၁၅ ခုနှစ်တွင် အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်သည် မျှတ၍ ဘက်လိုက်မှုကင်းသည့် တရားစီရင်ရေးစနစ်နှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ပံ့ပိုးသော အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တို့ကို ဖော်ဆောင်မည်ဟူသော ကြွေးကြော်သံနှင့် ရွေးကောက်ပွဲတွင် အနိုင်ရရှိခဲ့သည်။^၂ မကြာမီကရေးဆွဲခဲ့သော မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲပြီး ဟန်ချက်ညီသည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုစီမံကိန်းတွင် တရားမျှတမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို မြှင့်တင်ရန် ထို့နောက် ငြိမ်းချမ်းရေးနှင့် အမျိုးသားပြန်လည်သင့်မြတ်ရေး ဖြစ်စဉ်၏ အဓိကအခန်းကဏ္ဍတစ်ခု ဖြစ်လာစေရန် ဦးစားပေး ရေးဆွဲထားသည်။^၃

တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို အခြေခံသည့် လူ့ဘောင်တည်ဆောက်ရေးလုပ်ငန်းစဉ်သည် ရှုတ်ထွေးပြီး စိန်ခေါ်မှု များစွာရှိသည်။ တရားရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများကို လုပ်ထုံးလုပ်နည်းနှင့် အတွေးအခေါ်များအထိ ပြုပြင် ပြောင်းလဲရန် လိုအပ်သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးသည် တရားစီရင်ရေးမဏ္ဍိုင်သာမကပဲ အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် ဥပဒေပြုရေးမဏ္ဍိုင်တို့၏ ဒေါက်တိုင်ဖြစ်သည်။ တရားမျှတမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး အားကောင်းမှုသည် တန်းတူဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုလျော့ကျရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေး ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်ရေး စသည်တို့ကို ဖြစ်ပေါ်စေကြောင်းကို ကမ္ဘာတဝှမ်းရှိ သူတေသနများမှ တွေ့ရှိထားသည်။^၄ သို့ဖြစ်၍ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို တည်ဆောက်ရာတွင် အစိုးရဌာနအဆင့်ဆင့်တို့၌ တရားမျှတမှုရှိစေရန် ထည့်သွင်းဆောင်ရွက်ရန်လိုအပ်သည်။

တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီအောင် စွမ်းဆောင်ပေးရာတွင် ပြည်သူလူထု၏ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အတွေ့အကြုံများနှင့် ၎င်းတို့၏ဘဝများအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ကို နားလည်ရန်လိုအပ်သည်။ နိဘယ်ဆုရှင် အမာတီယာဆမ်မှ တရားမျှတမှုနှင့်ပတ်သက်လာလျှင် သဘောတရားအရ ပြီးစုံသောစနစ်ကို ချမှတ်မည့်အစား လက်ရှိ အနေအထားကို ဦးစွာသုံးသပ်ကာ တရားမျှတမှုပိုမိုရှိအောင် မည်ကဲ့သို့ ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်ကို စဉ်းစား သင့်သည်ဟု ဆိုခဲ့သည်။^၅

မကြာသေးမှီသောကာလအထိ လက်ရှိအနေအထားကိုသုံးသပ်နိုင်ခြင်းသည် မြန်မာနိုင်ငံအတွက် စိန်ခေါ်မှုတစ်ခု ဖြစ်နေခဲ့သည်။ မူဝါဒချမှတ်ခြင်းဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်သည် ပွင့်လင်းမြင်သာမှု၊ အားလုံး ပါဝင်ဆောင်ရွက်နိုင်မှု အားနည်းခဲ့ပြီး အမျိုးသားလုံခြုံရေး ရှုထောင့်သက်သက်နှင့်သာ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။ အားကိုးအားထားနိုင်သော သတင်းအချက်အလက် ရရှိနိုင်မှုနည်းပါးခဲ့သည်။^၆ သူတေသနဆိုင်ရာ အားထုတ်မှုများသည် ခွင့်ပြုမိန့်မရရှိခြင်း၊ ဦးတည်အုပ်စုများထံ သွားရောက်ခွင့်မရခြင်း၊ ပြန်လှန်စစ်ဆေးနိုင်မည့် သတင်းအချက်အလက်နည်းပါးခြင်း၊ ဖြေဆိုသူများကို သူတေသနဆိုင်ရာကျင့်ဝတ်နှင့်အညီ အကာအကွယ်ပေးစွမ်းနည်းပါးခြင်းစသည့် အကန့်အသတ်များနှင့် ကြုံတွေ့ ခဲ့ရသည်။

^၁ မြည်ထောင်စုရေနေချုပ်ရုံး မဟာဗျူဟာ စီမံကိန်း (၂၀၁၅-၂၀၁၉) - တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆီသို့ ။ မြည်ထောင်စုတရား လွှတ်တော်ချုပ်ရုံး မဟာဗျူဟာ စီမံကိန်း (၂၀၁၅-၂၀၁၇) - တရားမျှတရေး အတွက် မြှင့်တင်ပေး ။
^၂ အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၊ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲ ကြေညာစာတမ်း (ဘာသာပြန်) ၊ ရန်ကုန် (၂၀၁၅)
^၃ မြန်မာနိုင်ငံ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲပြီး ဟန်ချက်ညီသည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု စီမံကိန်း (မူကြမ်း) ၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၀၁၈
^၄ As evidenced by the inclusion of access to justice as part of Goal 16 of the Sustainable Development Goals of 2030 Agenda, agreed to by all member states of the United Nations, including Myanmar. See also, UNGA, 'Declaration of the High-Level Meeting of the General Assembly on the Rule of Law at the National and International Levels', (A/RES/67/1), 30 November 2012; World Bank, World Development Report 2011: Conflict, Security and Development, Washington DC, 2012.
^၅ Sen, Amartya. The Idea of Justice, Boston, 2011.

မြန်မာနိုင်ငံ နိုင်ငံရေး အသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်ကြောင့် ယခုအခါ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ ကဏ္ဍ၊ တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှုကဏ္ဍတို့တွင် သုတေသနများ ကျယ်ကျယ်ပြန့်ပြန့် ဆောင်ရွက်လာနိုင်ခဲ့ပြီဖြစ်ပြီး သတင်းအချက်အလက် များလည်း ရရှိခဲ့ပြီဖြစ်သည်။^၇ တရားမျှတမှုကဏ္ဍအတွက် သုတေသနအဖွဲ့အစည်းများနှင့် နိုင်ငံတကာအဖွဲ့အစည်း တို့၏ ပံ့ပိုးမှုနှင့်ဆောင်ရွက်နေသော စီမံချက်များတို့မှကောက်ယူခဲ့သော သတင်းအချက်အလက်များ ရှိလာခဲ့ပြီ ဖြစ်သည်။ တစ်ဦးချင်း၏အမှုအခင်းဆိုင်ရာ အတွေ့အကြုံများ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာဌာနများအားသုံးသပ် လေ့လာသည့် သုတေသနများစသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ခဲ့ကြပြီးဖြစ်သည်။^၈

ဤအစီရင်ခံစာသည် အခြားသုတေသနများ၏ တွေ့ရှိချက်များအပေါ် မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း (၂၀၁၇)၏ တွေ့ရှိချက်များကို ဖြည့်စွက်တင်ပြခြင်း ဖြစ်ပါသည်။ တရားမျှတမှုနှင့် ဥပဒေအပေါ် ပြည်သူတို့၏ ထင်မြင်ယူဆချက်များကို နိုင်ငံနှင့်အဝှမ်း ပြည့်ပြည့်စုံစုံ ကောက်ယူသည့် ပထမဦးဆုံးသော စစ်တမ်း လည်းဖြစ်ပါသည်။

စစ်တမ်း၏ အဓိကရည်ရွယ်ချက်များမှာ -

- ၁။ ပြည်သူလူထုသည် အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ၊ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ ဗဟုသုတ မည်မျှရှိသည်ကိုလေ့လာရန်။
- ၂။ ဥပဒေရေးရာကိစ္စရပ်များအပေါ် ပြည်သူလူထု၏အမြင်နှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာ ဗဟုသုတကို လေ့လာရန်။
- ၃။ မြန်မာနိုင်ငံ၏ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒချမှတ်သူများ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများနှင့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ မိတ်ဖက်များအတွက် အထောက်အကူဖြစ်စေမည့် အချက်အလက်များ ပံ့ပိုးပေးရန်။

ပြည်သူလူထု၏ ဥပဒေ၊ အခွင့်အရေး၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာကိစ္စများအပေါ် ထင်မြင်ယူဆချက်များအား ပိုမိုနားလည်နိုင်စေရန် ဤစစ်တမ်းမှ ရည်ရွယ်ပါသည်။ ပြည်သူလူထုတို့မှ တရားမျှတမှုအား နားလည် သဘောပေါက်ပုံ၊ ဥပဒေနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအပေါ် ထင်မြင် သုံးသပ်ပုံစသည်တို့ကို ပေါင်းစပ်လေ့လာသည်။ ပြည်သူလူထု တွေ့ကြုံရသည့် အငြင်းပွားမှု နှင့် အမှုအခင်းများ၊ ၎င်းတို့ကိုဖြေရှင်းရန် ရွေးချယ်သည့် နည်းလမ်းများကိုလည်း ဆန်းစစ်သည်။ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာပြဿနာများကို နိုင်ငံရေး၊စီးပွား ဝေဖန်မှုရေးစသည့် မူဘောင်များနှင့် အတတ်နိုင်ဆုံး ချိတ်ဆက်လေ့လာခဲ့သည်။ ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီး အားလုံးရှိ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများကို ခြုံငုံလေ့လာခဲ့ပြီး တရားရေးဆိုင်ရာ မူဝါဒ ချမှတ်သူများ အနေနှင့် ပြည်သူများ တရားမျှတမှုကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီစေမည့် နည်းလမ်းများ ဖော်ထုတ်နိုင်စေရန်၊ တရားမျှတမှုကို အခြေပြု၍ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးရေး ငြိမ်းချမ်းရေး လုပ်ငန်းစဉ်များ ဖော်ဆောင်နိုင်စေရန် ဤစစ်တမ်းမှရည်ရွယ်ပါသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများတို့အတွက် အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုပုံအမျိုးမျိုးရှိသည်။ ဤအစီရင်ခံစာတွင် အောက်ပါ အတိုင်းအဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုထားပါသည်။

ရပ်ရွာအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများ- ကျေးရွာအုပ်စုနှင့် ၎င်းထက်နိမ့်သောအဆင့်တို့မှ တာဝန်ရှိသူများ ဖြစ်သည်။ ၎င်းတို့ကို အစိုးရမဟုတ်သောအဖွဲ့အစည်းများ၊ တရားရုံးပြင်ပဖြစ်သော အဖွဲ့အစည်းများဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်းအစား ရပ်ရွာအခြေပြု အဖွဲ့အစည်းများဟု ခေါ်ဝေါ်ထားသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ- ဥပဒေရေးရာနှင့် တရားရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိအစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ ဖြစ်သည်။ တရားရုံး၊ ဥပဒေရုံးနှင့် ရဲတပ်ဖွဲ့တို့ တို့ပါဝင်သည်။

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်း၏ ရည်မှန်းချက်

တာဝန်ရှိသူဆိုင်ရာ အဓိပ္ပာယ်ဖွင့်ဆိုချက်များ

^၆ Introduction: Myanmar, Law Reform and Asian Legal Studies., Crouch and Lindsey (eds), Law, Society and Transition in Myanmar, Oxford, 2014.

^၇ Making big cases small and small cases disappear - Experience of local justice in Myanmar, Danny, Bennett and San, Yangon, 2016. Justice Provision in Myanmar - Reforms need to consider local dispute resolution, DIIS Policy Brief, Kyed, Helene Maria, 2017. Voices from the Intersection: Women's Access to Justice in the Plural Legal System of Myanmar, Justice Base, Bangkok, 2016.

^၈ The Rule of Law in Myanmar: Challenges and Prospects, IBAHRI, London, 2012. Behind Closed Doors: Obstacles and Opportunities for Public Access to Myanmar's Courts, Justice Base, London, 2017. Access to Justice and Informal Justice Systems in Kachin, Rakhine and Shan States, UNDP, Yangon, 2017.

ဤအစီရင်ခံစာတွင် ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူအသီးသီး၏ အခန်းကဏ္ဍတို့ကို ဖော်ပြထားသည်။^၉ မြန်မာနိုင်ငံ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်ကို ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စုများမှ အစပြု ဖွဲ့စည်းထားသည်။ မြို့ပြတွင် ရပ်ကွက်ဟုခေါ်ဆိုပြီး ကျေးလက်တွင် ကျေးရွာအုပ်စု (နှစ်ရွာမှ ရှစ်ရွာထိပါဝင်) ဟုခေါ်ဆိုသည်။

ကျေးရွာများတွင် ဆယ်အိမ်စုများဖွဲ့စည်းပြီးတစ်စုစီတွင် ဆယ်အိမ်မူတစ်ဦးကျ ရွေးချယ်သည်။ ဆယ်အိမ်စု ဆယ်စုကို ရာအိမ်စုတစ်စုဖွဲ့ကာ ရာအိမ်မူတစ်ဦး ရွေးချယ်သည်။ အဆိုပါ ရာအိမ်မူများအနက်မှ ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမူကို ရွေးချယ်သည်။ ရပ်ကွက် သို့မဟုတ် ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေ (၂၀၁၂)အရ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု တစ်စုအတွက် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမူတစ်ဦး ရွေးချယ်သည်။^{၁၀}

စစ်တမ်း ကောက်ယူရန် အသုံးပြုသည့် နည်းစနစ်

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်း (၂၀၁၇)

ဤစစ်တမ်းကို ၂၀၁၇ ဇွန်လမှ ဩဂုတ်လအတွင်း ကောက်ယူခဲ့သည်။ ပြည်နယ်နှင့် တိုင်းဒေသကြီးအားလုံးမှ ဖြေဆိုသူ ၃၅၆၅ ဦးပါဝင်ဖြေဆိုခဲ့သည်။ ရွေးချယ်ပုံနည်းစနစ် အသေးစိတ်ကို စာ-၉၀ တွင်ကြည့်ပါ။

ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအလိုက် ဖြေဆိုသူဦးရေကို လူဦးရေအချိုးအစားအလိုက် ရွေးချယ်နည်း (Probability Proportionate to Size) ကိုသုံးပြီး ရွေးချယ်ထားသည်။^{၁၁} သွားရောက်မေးမြန်းသည့် မြို့နယ်၊ ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာများကို ကျမ်းစနစ်နှင့် ရွေးချယ်ထားသည်။^{၁၂} စစ်တမ်းကောက်ယူမှု၏ လုံခြုံရေးအတွက် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဒဏ် သက်ရောက်ခံရသော မြို့နယ်များကို ထည့်သွင်းမရွေးချယ်ခဲ့ပါ။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာ တစ်ခုစီအတွင်းတွင် ဖြေဆိုသူ(၁၂)ဦးအား အဆင့်နှစ်ဆင့်ပါသည့် နည်းလမ်းဖြင့် ရွေးချယ်သည်။

၁။ တစ်ရွာလုံးကို ကိုယ်စားပြုစေရန် အိမ်ထောင်စုများကို စနစ်တကျ ရွေးချယ်ထားသည်။

၂။ အိမ်ထောင်စုတစ်ခုအတွင်း ဖြေဆိုသူများကို ကျမ်းရွေးချယ်ထားသည်။^{၁၃}

အိမ်ထောင်စုဝင်များအား ဆက်သွယ်မရခြင်း၊ စစ်တမ်းတွင်မပါဝင်လိုခြင်းတို့ကြောင့် ဖြေဆိုသူ ၂%ခန့်ကိုအစားထိုး ခဲ့ရသည်။^{၁၄} အင်တာဗျူးပေါင်း ၁၀၀ ခုကို ဗမာမဟုတ်သည့် အခြားတိုင်းရင်းသားဘာသာတို့ဖြင့် ပြုလုပ်ခဲ့သည်။

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦး စစ်တမ်း (၂၀၁၇)

ဤအစီရင်ခံစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းမှ အချက်အလက်များအား အဓိကဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်ပြီး MyJustice စီမံကိန်း ဒေသအသီးသီးသို့ ကနဦးစစ်တမ်း (၂၀၁၇)မှ အချက်အလက်အချို့ကိုလည်း ဖြည့်စွက် ထားသည်။ MyJustice ကနဦးစစ်တမ်းတွင် မြို့နယ် ၂၀တို့တွင် ကောက်ယူခဲ့သည့် ကိန်းဂဏန်းများအပြင် အကြောင်းအရာအခြေပြု အင်တာဗျူးများလည်းပါဝင်သည်။ MyJustice ကနဦးစစ်တမ်းမှ အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းသည့်ဆိုင်ရာနည်းလမ်းနှင့် စပ်လျဉ်းသည့် တွေ့ရှိချက်များကို ဖြည့်စွက်ဖော်ပြထားသည်။

စစ်တမ်း၏ အကန့်အသတ်များ

စစ်တမ်း၏ တွေ့ရှိချက်များကို အစိုးရအဖွဲ့အသီးသီး၊ လွှတ်တော်၊ အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများမှ ကိုယ်စားလှယ်များ၊ ဖွံ့ဖြိုးရေးလက်တွဲဖက် အဖွဲ့အစည်းများတို့အား ကနဦးတင်ပြခဲ့ကာ တွေ့ရှိချက်တို့အား ဆွေးနွေးအတည်ပြုခြင်းများ ပြုလုပ်ခဲ့သည်။^{၁၅}

^၉ မြန်မာနိုင်ငံ၏ ဒေသန္တရအဆင့် အုပ်ချုပ်မှုစနစ်ဆိုင်ရာ သုတေသနတွေ့ရှိချက် အသေးစိတ်တို့ကို အောက်ပါ စာတမ်းများ တွင် လေ့လာနိုင်သည်။ Administering the State in Myanmar' Asia Foundation Discussion Paper 6, Arnold, Saw, 2014. UNDP Mapping the State of Local Governance in Myanmar: Background and Methodology. UNDP, Yangon. Livelihoods and Social Change: Qualitative Social and Economic Monitoring in Myanmar, World Bank

^{၁၀} ၂၀၁၂ ရပ်ကွက် သို့မဟုတ် ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေး ဥပဒေတွင် ရာအိမ်မူရာထူးကို ပယ်ဖျက်ခဲ့ပြီး ၂၀၁၇ ပြင်ဆင်ချက်တွင် ပြန်လည်ဖော်ပြခဲ့သည်။

^{၁၁} လူဦးရေနည်းသော တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များအတွက် ဖြေဆိုသူဦးရေ ထပ်ဆောင်းကောက်ယူခဲ့ပြီး အချိုးကျဖြစ်စေရန် ပြန်လည်တွက်ယူခဲ့သည်။

^{၁၂} ရေကြီးနေသောကြောင့် မကွေးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတို့မှ ကျေးရွာများကို အခြားရွာများနှင့် အစားထိုးရွေးချယ်ခဲ့ရသည်။

^{၁၃} အိမ်ထောင်စုဝင်များအနက်မှ ဖြေဆိုမည့်သူအား Kish Gird အသုံးပြုပြီး ကျား၊ မိန်းမ၊ ဝန်ထမ်းရွေးချယ်ခဲ့သည်။

^{၁၄} ဖြေဆိုသူများကို အစားထိုးရသည့်နည်းမှာ ကချင်၊ ရှမ်း၊ ချင်း၊ ကရင်၊ ရခိုင်နှင့် မွန်ပြည်နယ်များတွင် အမြင့်ဆုံး (၃%-၅%)ထိဖြစ်ပြီး အခြားဒေသများတွင် သွားရောက်အလုပ်လုပ်ကိုင်သူ များပြားသည့်အတွက်ဖြစ်သည်။

စစ်တမ်းအားကောက်ယူခဲ့ရာတွင် အောက်ဖော်ပြပါ ကန့်သတ်ချက်များ ကြုံတွေ့ခဲ့ပါသည်။

၁။ နိုင်ငံတဝှမ်း(၁၈)နှစ်နှင့်အထက် ဖြေဆိုသူများကို ကျဘမ်းစနစ်ဖြင့် ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့သည်။
ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ အချိုးအစားသည် ၂၀၁၄ သန်းခေါင်စာရင်းနှင့်အညီဖြစ်ခဲ့ပြီး တစ်နိုင်ငံလုံးကို ကိုယ်စားပြုနိုင်ခဲ့သည်။ သို့သော် ဖြေဆိုသူတစ်အုပ်စုချင်းအလိုက် အသေးစိတ်လေ့လာရာတွင် ကိုယ်စားပြုနိုင်စွမ်း နည်းပါးခဲ့သည်။^{၁၆}

၂။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဒဏ်သက်ရောက်ခံရသောမြို့နယ်များကို ထည့်သွင်းမရွေးချယ်ထားသည့် အတွက် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစု၊ ဘာသာခြားဖြေဆိုသူအချိုးအစားကို အားနည်းစေသည်။^{၁၇}
လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဒဏ်သက်ရောက်ခံရသော မြို့နယ်များမှ တိုင်းရင်းသားပြည်သူတို့သည် ရပ်ရွာအဆင့် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ပိုမိုထိတွေ့ဆက်ဆံနေရသောကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ အပေါ် ထင်မြင်ချက် အသေးစိတ်ပေးနိုင်ခြေရှိသည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ဒဏ်ဒေသတွင်းရှိ ဖြေဆိုသူအချိုးအစား အားနည်းသောကြောင့် ပဋိပက္ခနှင့် တရားမျှတမှုအကြား ဆက်နွယ်မှုကို လေ့လာ သုံးသပ်နိုင်စွမ်း အကန့်အသတ်ရှိခဲ့သည်။

စစ်တမ်းတွင် ဗမာမဟုတ်သည့် တိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူများ၏ အရေအတွက်နည်းပါးပြီး တိုင်းရင်းသားတစ်မျိုးချင်း ထပ်ခွဲပါက ပိုမိုနည်းပါးသွားသည်။^{၁၈} တိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူများအား ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုနည်းပါးပြီး တိကျမှုအားနည်းသွားသည်။^{၁၉}

အဆိုပါအားနည်းချက်များကြောင့် လူမျိုး၊ ဒေသ/ပြည်နယ်နှင့် ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအပေါ် အခြေခံသည့် ကွဲပြားမှုများအား အထူးပြုလေ့လာသည့်သုတေသနများ ဆက်လက်လုပ်ဆောင်သင့်သည်။

၃။ စစ်တမ်းသည် ကျေးလက်ဒေသများတွင် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးရုံးစိုက်သည့် ရွာများကိုသာ ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့ခြင်း ဖြစ်သည်။^{၂၀} အဆိုပါရွာများသည် ကျေးရွာအုပ်စုတွင်းရှိ အခြားရွာများနှင့်စာလျှင် သွားလာရန် လွယ်ကူသည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးရုံးစိုက်ရာ ကျေးရွာများတွင် နေထိုင်သူများကို မေးမြန်းခဲ့သည့်အတွက် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏ အခန်းကဏ္ဍ ပိုမိုပေါ်လွင် နေခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။

၄။ စစ်တမ်းတွင်မေးမြန်းသော တရားမျှတမှုနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်အကြောင်းအရာများသည်လည်း ဖြေဆိုမှုများအပေါ်အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိစေနိုင်သည်။ ထိုလွယ်လွယ်သော အကြောင်းအရာ များကြောင့် ဝတ်ကျတမ်းကျဖြေဆိုမှု၊ အပြုသဘောဆောင်လွန်းသည့် ဖြေဆိုမှုများ ရှိလာနိုင်သည်။ စစ်တမ်းတွင် ထင်မြင်ချက်ကိုမေးမြန်းသည့် မေးခွန်းများ အသုံးပြုခဲ့ရပြီး ဖြေဆိုသူမှတုံ့ပြန်ရာတွင် လက်တွေ့အတွေ့အကြုံ နှင့်ခြားနားနိုင်သည်။ ထိုသို့မဖြစ်စေရန် စစ်တမ်းကောက်သူ များက ဖြေဆိုသူကို လျှို့ဝှက်ထားမည်ဖြစ်ကြောင်း အာမခံချက်ပေးခဲ့ကြသည်။ စစ်တမ်း ကောက်သူများသည် အတွေ့အကြုံရှိကာ သုတေသနကျင့်ဝတ်ကို နားလည်လိုက်နာပြီး ဖြေဆိုသူနှင့် နားလည်မှုလွှဲမှားနိုင်စေမည့် အပြုအမူများကို သိရှိရောင်ကြဉ်ကြသူများဖြစ်ကြသည်။

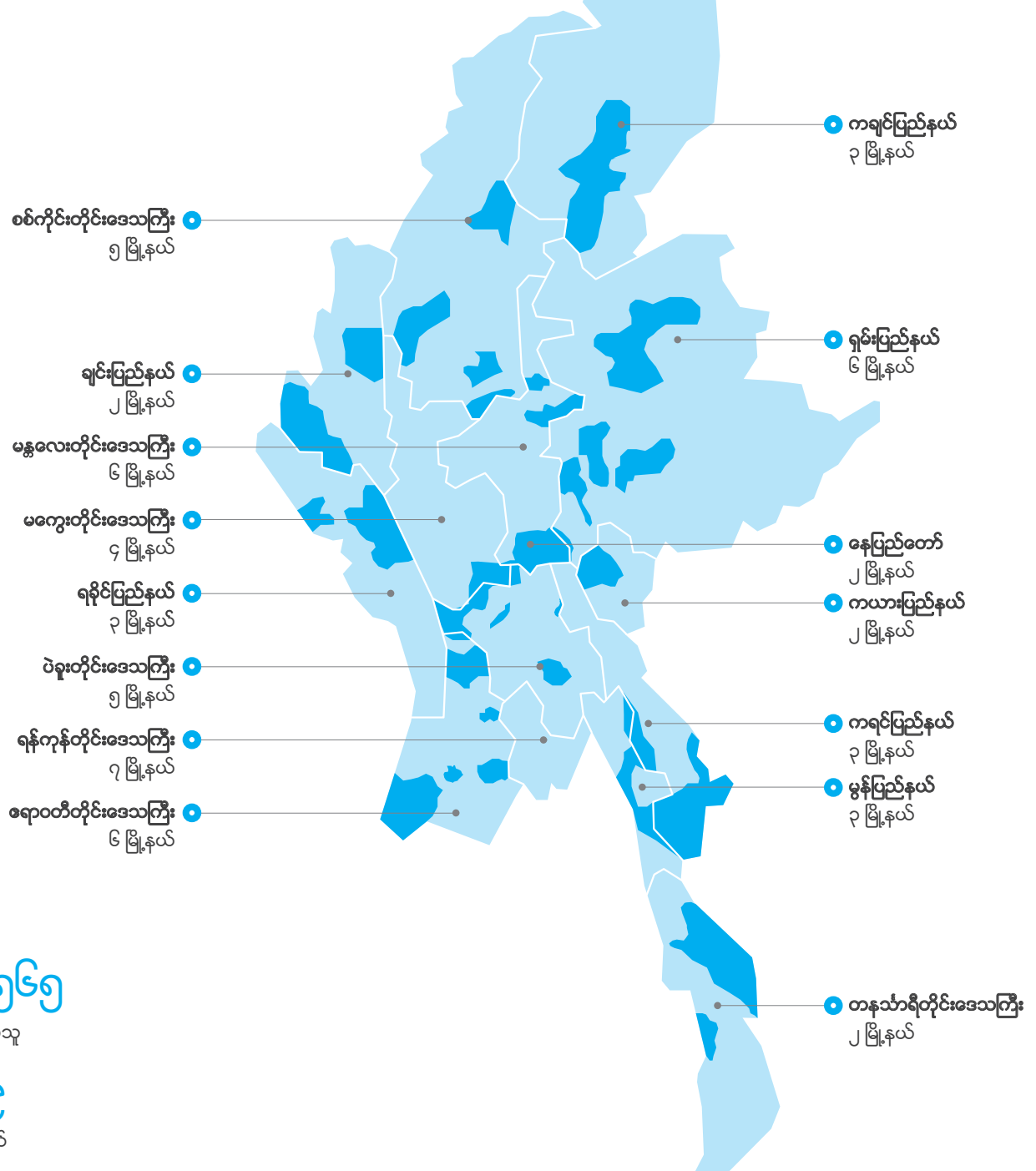
^{၁၆} ပြည်ထောင်စုတရား လွှတ်တော်ချုပ်ရုံး၊ ပြည်ထောင်စုရေနေချုပ်ရုံး၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေရေးရာနှင့်အထူးကိစ္စရပ်များ လေ့လာဆန်းစစ် သုံးသပ်ရေးကော်မရှင်၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဌာနနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့၊ ပြည်ထောင်စုဝန်ကြီးဌာန၊ ဥပဒေဥပဒေ ဘာသာရပ် သင်ကြားရေးအစည်းအဝေး တို့ ပါဝင်သည်။

^{၁၇} ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများအလိုက် တွေ့ရှိချက်များ၏ တိကျမှုမှာ ရန်ကုန် +/- ၄.၆၈% အခြား ပြည်နယ်တိုင်းဒေသကြီး ၈-၃ +/- ၈% တို့ဖြစ်သည်။ နောက်ဆက်တွဲ ၁ တွင် ပိုမိုအသေးစိတ် ဖော်ပြထားသည်။

^{၁၈} စစ်တမ်းတွင် ယခင်က ပဋိပက္ခဒဏ်ခံခဲ့ရသော်လည်း လက်ရှိတွင် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဖြစ်ပွားနေခြင်းမရှိသည့် ဒေသများပါဝင်ခဲ့သည်။ ပဋိပက္ခဒဏ်ခံရသည်ဟု သတ်မှတ်သော ဒေသများနှင့်အကျိုးသက်ရောက်မှုတို့ကို 'The Contested Areas of Myanmar: Subnational Conflict, Aid and Development', Adam et al., The Asia Foundation, Yangon, 2017 တွင်ဖော်ပြနိုင်သည်။

^{၁၉} ထို့ကြောင့် ဗမာတိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူများနှင့် အခြားတိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူများအား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရန် ဖြေဆိုသူအရေအတွက်အားဖြင့် မလုံလောက်ခြင်းရှိခဲ့သည်။

^{၂၀} ဖြေဆိုသူများသည် တိုင်းရင်းသားလူမျိုးပေါင်း ၁၄၀ အနက်မှရွေးချယ်ခွင့်ရခဲ့သည်။ ဗမာမဟုတ်သော တိုင်းရင်းသားများကို တူရာအုပ်စုများဖွဲ့ခဲ့သည်။ အကြီးဆုံးအုပ်စုမှာ ရှမ်းတိုင်းရင်းသားများဖြစ်ပြီး ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၉%ရှိသည်။

၃,၅၆၅

ဖြေဆိုသူ

၅၉

မြို့နယ်

တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ်များအားလုံး

ပုံ-၇

MyJustice စီမံကိန်းဒေသကနဦးစစ်တမ်း - ၂၀၁၇ ဖြေဆိုသူရွေးချယ်ပုံစနစ်

စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီး
စစ်ကိုင်း
ပုံရွာ
ချောင်းဦး

မန္တလေးတိုင်းဒေသကြီး
ချမ်းအေးသာခံ
ပုသိမ်ကြီး
ကျောက်ဆည်

ပဲခူးတိုင်းဒေသကြီး
ပဲခူး
တောင်ငူ
ကဝ

ရန်ကုန်တိုင်းဒေသကြီး
လှိုင်သာယာ
ရွှေပြည်သာ
ခရမ်း

ရှမ်းပြည်နယ်
တောင်ကြီး
ပင်းတယ
ကလေး

ကရင်ပြည်နယ်
ဗားအံ
မြဝတီ

မွန်ပြည်နယ်
မော်လမြိုင်
ဘီးလင်း
သထုံ

၃,၀၃၀

ဖြေဆိုသူ

၂၀

မြို့နယ်

တိုင်းဒေသကြီးနှင့် ပြည်နယ် ၇ ခု

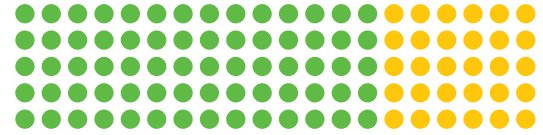
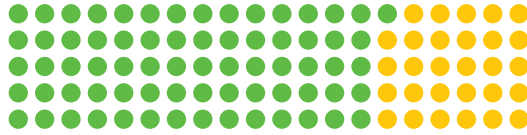
မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်း၏ ဖြေဆိုသူအချိုးအစားနှင့် ၂၀၁၄ခုနှစ် သန်းခေါင်စာရင်းပါ လူဦးရေအချိုးအစားနှိုင်းယှဉ်ခြင်း^{၁၀}

မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း

၂၀၁၄ သန်းခေါင်စာရင်း

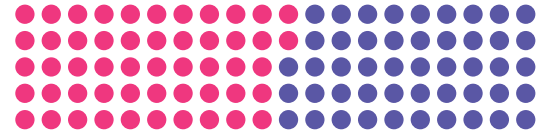
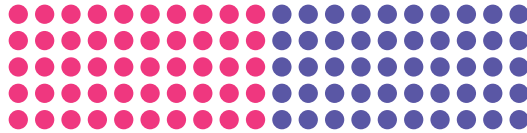
ကျေးလက်/မြို့ပြ

- ကျေးလက်
- မြို့ပြ

ကျား/မ

- မ
- ကျား

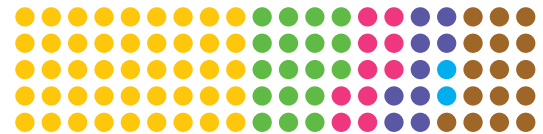
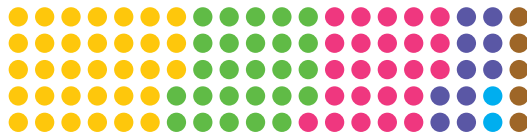
အသက်^{၂၂}

- ၁၈-၂၉
- ၃၀-၃၉
- ၄၀-၄၉
- ၅၀-၅၉
- ၆၀+

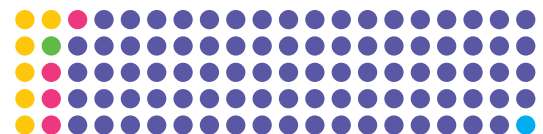
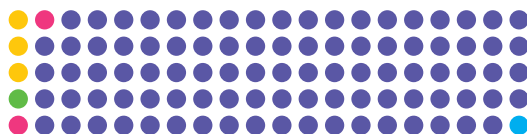
ပညာအရည်အချင်း^{၂၃}

- မူလတန်း
- အလယ်တန်း
- အထက်တန်း/အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းပညာရေး
- ဘွဲ့ရ
- အခြား
- အတန်းပညာမရှိ

ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာ^{၂၄}

- ခရစ်ယာန်
- ဟိန္ဒူ
- မွတ်ဆလင်
- ဗုဒ္ဓဘာသာ
- အခြား

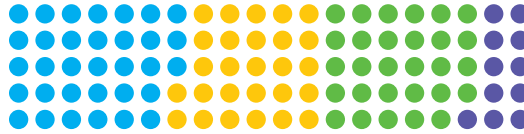
ကိုင်စောင့်သည့် သက်သေခံကတ်ပြားအမျိုးအစား^{၂၅}

- နိုင်ငံသားမှတ်ပုံတင်ကတ်ပြား
- နိုင်ငံသားစိစစ်ရေးကတ်ပြား
- အခြား
- မရှိ

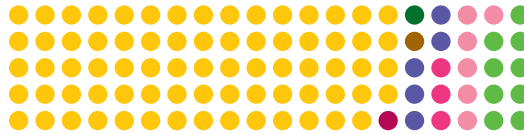
လစဉ်အိမ်ထောင်စုဝင်ငွေ^{၂၆}

● ၂သိန်းအောက် ● ၂သိန်းမှ၃သိန်းအထိ ● ၃သိန်းအထက်မှ၅သိန်းအထိ ● ၅သိန်းအထက်

လူမျိုး^{၂၇}

● ဗမာ ● ချင်း ● ကချင် ● ကယား
● ကရင် ● မွန် ● ရခိုင် ● ရှမ်း

^{၂၆} စစ်တမ်းတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုသူ အချိုးအစားနှင့် သန်းခေါင်စာရင်းပါ အချိုးအစားတို့ သိသိသာသာကွာခြားချက်မရှိကြောင်း ဖော်ပြရန် နှိုင်းယှဉ်ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်။ သန်းခေါင်စာရင်းပါ အချက်အလက်များသည် တစ်နိုင်လုံးရှိနေရာဒေသနှင့်လူဦးရေ အပြည့်အစုံပါဝင်ပြီး စစ်တမ်းမှာ ရွေးချယ်ထားသော မြို့နယ်များမှ၀စနစ်အထက် ဖြေဆိုသူများ သီးသန့်ဖြစ်သည်။

^{၂၇} သန်းခေါင်စာရင်း ကိန်းဂဏန်းသည် ဇယား A-6a ပါ မြို့ပြ/ကျေးလက်၊ ကျား/မ၊ အသက်အရွယ်အလိုက် အချက်အလက်များဖြစ်သည်။ စစ်တမ်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြနိုင်ရန်အတွက် ၀စနစ်အထက် အုပ်စုများကိုသာ ရွေးချယ်ဖော်ပြထားသည်။

^{၂၈} သန်းခေါင်စာရင်း ကိန်းဂဏန်းသည် ဇယား D-6a ပါ ၂၅နှစ်အထက်ရှိသူများ၏ ပညာရေးအဆင့်ကို ကျား/မအလိုက်ဖော်ပြထားသော အချက်အလက် ဖြစ်သည်။ သန်းခေါင်စာရင်း ကိန်းဂဏန်းပါ အတန်းပညာမရှိသူနှင့် မူလတန်းအဆင့်သာရှိသူ အချိုးအစားမှာ စစ်တမ်းထက်ပိုမြင့်သည်။ ထိုသို့မြင့်ခြင်းသည် စစ်တမ်းတွင် ၀စနစ်အထက်မှ စတင်ပါဝင်ခြင်း၊ ပဋိပက္ခသားဒဏ်ခံရသည့် ဒေသများရွေးချယ်ခြင်း မရှိခြင်း စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။

^{၂၉} ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအချိုးအစားသည် သန်းခေါင်စာရင်းနှင့် စစ်တမ်းကွာခြားသည်။ ထိုသို့ကွာခြားခြင်းမှာ စစ်တမ်းသည် ဘာသာရေး လူနည်းစုများနေထိုင်ရာ ဒေသများသို့ လုံခြုံရေး အရ သွားရောက်နိုင်ခြင်း မရှိသောကြောင့်ဖြစ်နိုင်သည်။

^{၃၀} သန်းခေါင်စာရင်း ကိန်းဂဏန်းသည် ဇယား G-1 မှဖြစ်သည်။ ၀စနစ်အထက် အသက်အုပ်စုအလိုက်ကိုင်ဆောင်သော သက်သေခံကိစ္စများ အချိုးအစားများကို ဖော်ပြထားသည်။ စစ်တမ်းနှင့်နှိုင်းယှဉ်ရန်အတွက် အသက် ၂၀အထက်ရှိသူများအား ရွေးချယ်ဖော်ပြထားသည်။ စစ်တမ်းနှင့် သန်းခေါင်စာရင်း အချိုးအစားကွဲပြားမှုများရှိပြီး စစ်တမ်းတွင် သက်သေခံကိစ္စများကိုင်ဆောင်သူ နည်းပါးသည့်ဒေသများကို လုံခြုံရေးအရ မသွားရောက်နိုင်ခဲ့သည့်အတွက် ဖြစ်နိုင်သည်။

^{၃၁} ဖြေဆိုသူများဖော်ပြသည့် အိမ်ထောင်စုအလိုက်ဝင်ငွေများကို ဆန်းစစ်လေ့လာရာတွင်လွယ်ကူစေရန် အုပ်စုခွဲခဲ့သည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏တွေ့ရှိချက်အရ လူဦးရေ ၂၆.၁% သည် ဆင်းရဲသည်ဟု သတ်မှတ်ချက်အတွင်း ကျရောက်လျက်ရှိပြီး ၁၆%သည် ကျရောက်နီးပါး ဖြစ်နေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ An Analysis of Poverty in Myanmar: Part 1 – Trends between 2004/05 and 2015, World Bank, Yangon, 2017.

^{၃၂} ဖြေဆိုသူများ၏ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုများကို အဓိကအုပ်စုများကိုအသုံးပြု၍ ခွဲခြားသတ်မှတ်ခဲ့သည်။ တိုင်းရင်းသားအုပ်စုသတ်မှတ်ရာတွင် နေထိုင်သည့် ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီးကို အခြေခံခြင်းမဟုတ်ပဲ မည်သည့်တိုင်းရင်းသားဖြစ်သည်ကိုသာ အခြေခံသည်။

တရားမျှတမှုနှင့် ဥပဒေအပေါ်အမြင်များ

ဤအပိုင်းတွင် မြန်မာနိုင်ငံတစ်ဝှမ်းရှိ ပြည်သူများက တရားမျှတမှု၏ အဓိပ္ပါယ်ကိုဖွင့်ဆိုပုံအား ဆန်းစစ်မည် ဖြစ်သည်။ တရားမျှတမှု၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေးအကြား ဆက်နွှယ်မှုများကို ဆွေးနွေးထားသည်။ ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့မှ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအား အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုမှုရာတွင် တရားမျှတသည့် ဥပဒေဖြစ်ခြင်း၊ ဥပဒေအားတပြေးညီကျင့်သုံးခြင်း၊ လူ့အခွင့်အရေးနှင့်အညီဖြစ်ခြင်း စသည့်အချက်များကို အခြေခံသည်။ လူ့အခွင့်အရေး၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် ဒီမိုကရေစီတို့သည် ဆက်စပ်မှုသာမက အပြန်အလှန်မှီခိုမှုရှိသည် ဟု ကမ္ဘာ့ကုလသမဂ္ဂအဖွဲ့မှ သတ်မှတ်သည်။^{၂၀} မြန်မာနိုင်ငံတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော တရားမျှတမှုနှင့် တရားဥပဒေ စိုးမိုးမှုဆိုင်ရာ သုတေသနများမှ တွေ့ရှိချက်များသည် အဆိုပါသဘောတရားများကို ကိုက်ညီသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။^{၂၁}

အဓိကတွေ့ရှိချက်များ

- တရားမျှတမှုနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပြည်သူအများစုတွင် တူညီသောအမြင်များ ရှိကြသည်။
- တရားမျှတမှုနှင့်ဥပဒေကို ယှဉ်တွဲ၍ မမြင်ကြသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ ဥပဒေသည် အခွင့်အရေးတို့ကို ကာကွယ်ပေးခြင်း၊ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီစေခြင်း စသည်တို့ထက်စာလျှင် လူ့အဖွဲ့အစည်းအား ထိမ်းချုပ်ရန်အတွက် ဖြစ်သည်ဟု ပိုမိုထင်မြင်ကြသည်။
- လွန်ခဲ့သည့်(၅)နှစ်အတွင်း အခွင့်အရေးကာကွယ်မှု၊ နိုင်ငံတော်အစိုးရ၏ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုတို့ တိုးတက်လာခဲ့သည်ဟု ထင်မြင်ကြသော်လည်း တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးနှင့် တရားစီရင်ရေး ဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၏စွမ်းဆောင်မှုတိုးတက်လာသည်ဟု ထင်မြင်သူနည်းပါးသည်။

တရားမျှတမှု၏အဓိပ္ပါယ်

ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိခြင်း၊ တပြေးညီကျင့်သုံးသည့်စနစ်ရှိခြင်း၊ ဘက်လိုက်မှုကင်းသည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအား လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်းစသည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ရှုထောင့် အသီးသီးတို့အပေါ် ပြည်သူလူထု၏အမြင်ကို မေးမြန်းခဲ့သည်။ ထိုသို့မေးမြန်းရာတွင် လက်ရှိဖြစ်ပျက်နေသည့်အနေအထားကို မေးမြန်းခြင်းမဟုတ်ဘဲ ဖြစ်သင့်သည့်အခြေအနေကို မေးမြန်းခဲ့သည်။ တရားမျှတမှု၏အဓိပ္ပါယ်အပေါ် ပြည်သူ အများစုတို့မှ တူညီသည့်အမြင်ရှိကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ တရားမျှတမှုဆိုသည်မှာ မည်သူ့ကိုမဆို လေးစားမှုနှင့် မျှမျှတတဆက်ဆံခြင်းဖြစ်သည်ဟု ဖြေဆိုသူ ၉၁%မှ လုံးဝသဘောတူ ကြပြီး တရားစီရင်ရေးတွင် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီသူများ၏ လိုအပ်ချက်ကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားရန် လိုအပ်သည်ဟု ၈၅% မှ ယုံကြည်ကြသည်။

အဆိုပါအမြင်များကို လူတန်းစားအလွှာအသီးသီးတို့မှ တပြေးညီသဘောတူညီကြသည်။ နိုင်ငံသား ဖြစ်တည်မှုဆိုင်ရာ တန်ဖိုးစစ်တမ်း (၂၀၁၄)တွင်လည်း တရားဥပဒေ၏ အခွင့်အရေးကို တန်းတူရရှိ သင့်ကြောင်းကို သဘောတူညီခဲ့ကြသည်။^{၃၀}

ပုံ-၈
အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများတွင် ပါဝင်ပတ်သက်သူများကို လေးစားမှုနှင့်မျှမျှတတ ဆက်ဆံသင့်သည်။
 လုံးဝသဘောတူသည်၊ သဘောတူသည်၊ သဘောမတူပါ၊ မသိပါ။ (တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)
 ကျား/မ၊ မြို့ပြ/ကျေးလက် အလိုက် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြသည်။

“
ဘယ်သူ့ကိုမဆို မျက်နှာလိုက်မှုမရှိဘဲ မျှမျှတတဆက်ဆံသင့်တယ်
 - ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ကဝ

ခွဲခြားဆက်ဆံမှုမရှိဘဲ မျှမျှတတ ဖြစ်သင့်တယ်
 - မူဆလင်ဘာသာဝင်တစ်ဦး (မ) မော်လမြိုင်

ဘာသာခြားဖို့လို့ခွဲခြားတာမျိုးမဖြစ်သင့်ဖူး
 - ခရစ်ယာန်ဘာသာဝင်တစ်ဦး (ကျား) ဖားအံ

စစ်တမ်းအပြင် အုပ်စုဖွဲ့ဆွေးနွေးမှုများမှ ပိုမိုအသေးစိတ်သည့် အဖြေများကိုတွေ့ရှိရသည်။ တရားမျှတမှုနှင့် သာတူညီမျှမှုတို့ ဆက်စပ်မှုအရှိဆုံးဖြစ်သည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ မည်သူ့ကိုမဆို တန်းတူညီမျှ ဆက်ဆံခြင်းကို တရားမျှတမှုဟု အများစုကဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ အကျင့်ပျက်ခြစားမှုမရှိခြင်း၊ ခွဲခြားဆက်ဆံမှု မရှိခြင်းတို့ကိုလည်း တရားမျှတမှုရှိခြင်း၏ ဥပမာအဖြစ်ဖော်ပြကြသည်။ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုနှင့် ဘာသာခြား ဖြေဆိုသူတို့သည် ခွဲခြားဆက်ဆံမှုကို တရားမျှတမှုမရှိခြင်း၏ ဥပမာအဖြစ် ပိုမိုဖော်ပြကြသည်။

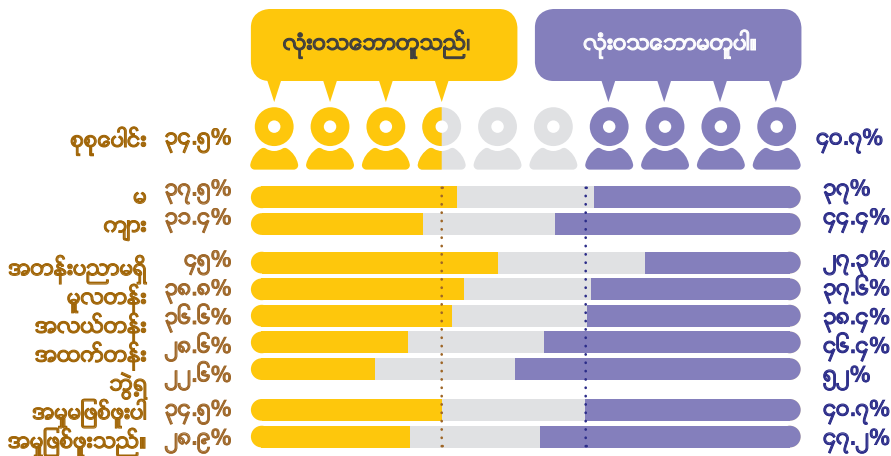
^{၂၀} UNGA, 'Declaration of the High-Level Meeting of the General Assembly on the Rule of Law at the National and International Levels', (A/RES/67/1), 30 November 2012. See also Wagner, R, Rule of Law and the Post-2015 Development Agenda (report prepared for UNDP Rule of Law Team), March 2013; report of the United Nations Secretary-General, In larger freedom: towards development, security and human rights for all (A/59/2005), March 2005.
^{၂၁} See Freeman-Prasse, E, 'Conceptions of Justice and the Rule of Law' in Steinberg, D (ed), Myanmar: The Dynamics of an Evolving Polity, Boulder, 2015.
^{၂၂} The Asia Foundation, 'Myanmar 2014: Civic Knowledge and Values in a Changing Society', Yangon, 2014, p. 74.

နားလည်မှု မျှတခြင်း
 စည်းမျဉ်းစည်းကမ်း အမှန်/အမှား သာတူညီမျှရှိခြင်း
 လာဘ်စားမှုမရှိခြင်း ရပ်ရွာလူထု
 အမှန်တရား စိတ်ကျေနပ်မှုရှိခြင်း ခြောင့်မတ်မှန်ကန်မှု ငြိမ်းချမ်းရေး
 စုစည်းမှု စည်းကမ်း သည်းခံနိုင်မှု

တရားမျှတမှုရရှိအောင် မည်သည့်အတိုင်းအတာထိ စွမ်းဆောင်နိုင်ခြင်းနှင့် စပ်လျဉ်း၍ကွဲပြားသည့် ဖြေဆိုမှုများ ရှိသည်။ ဖြေဆိုသူသုံးပုံတစ်ပုံကျော်က မတရားမှုနှင့်ကြုံရခြင်းသည် တံတားကြောင့်ဟုဖြေဆိုပြီး ၄၁%ကမူ ဤအဆိုကိုဆန့်ကျင်သည်။ ထိုသို့ဖြေဆိုခြင်းသည် ဖြေဆိုသူ၏ ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအလိုက် ကွဲပြားမှု မရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော် အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများနှင့်စာလျှင် ကံကိုပိုမို၍ပုံချလိုသည်ကို တွေ့ရသည်။ (အမျိုးသမီး ၃၈% အမျိုးသား ၃၁%) ပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသူများသည် အမှုအခင်းနှင့်အပြင် ပြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်စွမ်း အားနည်းသည်ဟု ပိုမိုခံစားကြရသည်ကိုတွေ့ရရှိသည်။ အတန်းပညာမရှိသူ သို့မဟုတ် မူလတန်းပညာအဆင့်ရှိသူ အမျိုးသမီးများအနက်မှ ၄၃%သည် ကံကိုသာပုံချလိုကြပြီး အလားတူ ပညာအရည်အချင်းရှိသည့် အမျိုးသားများအနက်မှ ၃၅%ကသာ ထိုသို့ထင်မြင်သည်။

ပုံ-၉
 မတရားမှုများကိုကြုံတွေ့ရခြင်းသည် ကံကြမ္မာကြောင့်ဖြစ်သောကြောင့် မည်ကဲ့သို့မှ မတတ်နိုင်ပါ။

လုံးဝသဘောတူသည်။ သဘောတူသည်။ သဘောမတူပါ။ မသိပါ (တစ်ခုရွေးချယ်ပါ) ကျား/မ၊ ပညာအရည်အချင်း အမှုအခင်း/အပြင်းပွားမှု အတွေ့အကြုံ အလိုက် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြသည်။

- တွေ့ရှိချက်-၁** တရားမျှတမှု၏ အဓိပ္ပါယ်အပေါ် တညီတညွတ်ထဲဖော်ပြကြသည့်အဖြေများ ရှိကြသည်။ ၎င်းတို့မှာ မျှတသည့်လုပ်ငန်းစဉ်၊ သာတူညီမျှရှိမှု၊ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကင်းမှုတို့ ဖြစ်ကြသည်။
- တွေ့ရှိချက်-၂** တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုနှင့် ဘာသာခြားများက တရားမျှတမှုကို သာတူညီမျှရှိမှု၊ ခွဲခြားဆက်ဆံခြင်းကင်းမှုတို့နှင့် ဆက်စပ်မှုမြင်လေ့ရှိသည်။
- တွေ့ရှိချက်-၃** အမျိုးသမီးများနှင့် ပညာရည်နိမ့်ပါးသူများက တရားမျှတမှု မရှိခြင်းကို ကံကြောင့်ဟု ပုံချလေ့ရှိပြီး တရားမျှတမှုအပေါ် လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း အားနည်းခြင်းကို ဖော်ပြလျက်ရှိသည်။

တရားမျှတမှုနှင့် လူ့အခွင့်အရေး

လူ့အခွင့်အရေးနှင့် ပတ်သက်သည့် ဗဟုသုတ၊ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေအရပေးထားသည့် အခြေခံ အခွင့်အရေး၊ လွန်ခဲ့သည့်ရှစ်အတွင်း လူ့အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သည့် ပြောင်းလဲမှုတို့အကြား ဆက်နွယ်မှုကို စစ်တမ်းမှ လေ့လာခဲ့သည်။ ဖြေဆိုသူတို့သည် အခွင့်အရေး အကြောင်း အပေါ်ယံမျှသာ သိရှိကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ၉၀% သော ဖြေဆိုသူများသည် အခွင့်အရေးဟူသည့်ဝေါဟာရကို ကြားဖူးကြသော်လည်း အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြခြင်းမပြုနိုင်ကြပါ။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးစု အသီးသီးအကြား ဖြေဆိုနိုင်နှုန်းအမျိုးမျိုး ကွဲပြား နေသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ အခွင့်အရေး၏အဓိပ္ပါယ်ကို အပြည့်အဝနားမလည်သော်လည်းပဲ လွန်ခဲ့သော ၅ နှစ်အတွင်း အခွင့်အရေးကာကွယ်ပိုင်ခွင့် တိုးတက်လာသည်ဟု ခံစားရကြောင်း ဖြေဆိုကြပုံကိုလည်း တွေ့ရသည်။

အတန်းပညာမရှိသူများ (၇၂%)နှင့် အချို့တိုင်းရင်းသားများသည် 'လူ့အခွင့်အရေး' ဟူသည့် ဝေါဟာရကို ကြားဖူးမှုအနိမ့်ဆုံးဖြစ်သည်။ မွန်(၇၁%)နှင့် ရှမ်း(၇၃%)တို့ သည် ကြားဖူးမှုအနိမ့်ဆုံးဖြစ်ပြီး ဘာသာစကား အခက်အခဲကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။^{၃၀}

'လူ့အခွင့်အရေး' ကို ကြားဖူးသူ တစ်ဝက်က ထိုဝေါဟာရကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုခြင်း မပြုနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ၂၀၀၈ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေတွင် ချမှတ်ထားသည့် အခွင့်အရေးများအကြောင်း မေးမြန်းသည့်အခါ အခြေခံဥပဒေရှိကြောင်း ၉၁%မှ သိရှိထားကြသော်လည်း အများစုက မည်သည့်အခွင့်အရေးများရှိကြောင်း မဖော်ပြနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ အဆိုပါတွေ့ရှိချက်များအရ ဖြေဆိုသူများသည် လူ့အခွင့်အရေးဟူသည့် ဝေါဟာရကို ကြားဖူးသော်လည်း အဓိပ္ပါယ်ကို ရှင်းပြနိုင်ခြင်းမရှိကြောင်း တွေ့ရှိရသည်။

လူတန်းစားအလွှာအသီးသီးအလိုက် ဖြေဆိုနိုင်နှုန်းကွဲပြားမှုရှိပြီး အသက်အရွယ်၊ ကျား/မနှင့် လူမျိုးအလိုက် ကွဲပြားမှုများမှာ အထင်ရှားဆုံးဖြစ်သည်။ အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများကို ဖြေဆိုသူအားလုံးနည်းပါးက ဖြေဆိုနိုင်နှုန်းနည်းပါးသော်လည်း အသက်ငယ်သူများသည် ဖြေဆိုနိုင်နှုန်း ပိုမိုနည်းပါးသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၁၈နှစ်နှင့်၃၉နှစ်အကြား ဖြေဆိုသူများသည် ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ မိမိတို့၏အခွင့်အရေးများနှင့် စပ်လျဉ်း၍ ပြောဆိုနိုင်ခြင်းမရှိပဲ ၆၀နှစ်အထက် ဖြေဆိုသူများကသာ အနည်းငယ်ပြောနိုင်သည်။ ၁၉၈၄ ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေကို ၁၉၈၈တွင်ဖျက်သိမ်းခဲ့သည်။ ထို့နောက် ၂၀၀၈ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေ ရေးဆွဲပြီးသည့်တိုင် လူထုအတွင်း အခြေခံဥပဒေအကြောင်း ဆွေးနွေးခြင်းအလျဉ်းမရှိခဲ့သည့်အတွက် လူငယ်များအနေနှင့် ဖြေဆိုနိုင်ခြင်းနည်းပါးခဲ့ခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

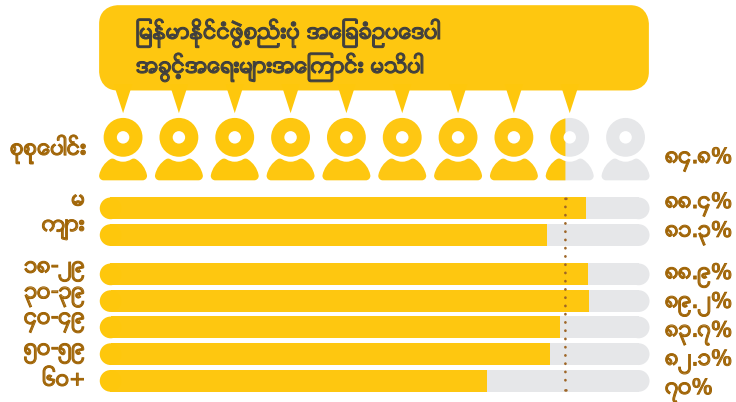
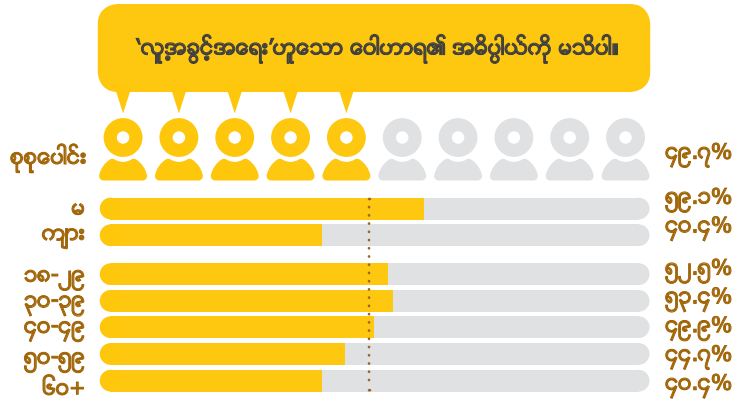
အခြေခံဥပဒေ မရှိသည့်ကာလအတွင်း ပညာရေးစနစ်လည်း ပြောင်းလဲခဲ့သောကြောင့် လူငယ်တို့ အတွက် အခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများဆိုင်ရာ ဗဟုသုတနှင့် လိုက်နာကျင့်သုံးပုံအလေ့အထများ အားနည်းခဲ့ခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။

တိုင်းရင်းသား လူနည်းစုများအကြား သိသာထင်ရှားသည့်ကွဲပြားမှုများတွေ့ရှိရပြီး ဆက်လက်လေ့လာသင့်သည်။ မွန်ပြည်နယ်နှင့် ရှမ်းပြည်နယ်များမှ ဖြေဆိုသူတို့သည် လူ့အခွင့်အရေးအကြောင်း သိရှိမှုနည်းပါးသည့်အပြင် အခြေခံဥပဒေအရ မည်သည့်အခွင့်အရေးများရှိကြောင်း ပြောဆိုနိုင်မှုလည်းနည်းပါးသည်။ ကယားနှင့်ကချင် တိုင်းရင်းသားများက လူ့အခွင့်အရေး၏ အဓိပ္ပါယ်ကို ပိုမိုပြောဆိုနိုင်ကြသည်။ ကချင်တိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူများ မှ အခြေခံဥပဒေတွင်းရေးဆွဲထားသည့် အခွင့်အရေးအကြောင်း ပြောနိုင်မှုမှာလည်း ပျမ်းမျှထက်နည်းပါးသည်။ ဒေသတစ်ခုနှင့်တစ်ခုခြားနားချက်တို့၏ အကြောင်းရင်းကိုဖော်ထုတ်ရန် ဆက်လက်လေ့လာသင့်သည်။ တိုင်းရင်းသားဒေသများတွင် အန်ဂျီအိုအဖွဲ့များ၏ သင်တန်းများအား တက်ရောက်ဖူးခြင်း/မတက်ရောက်ဖူးခြင်း၊ နေရပ်စွန့်ခွာတိမ်းရှောင်သူစခန်းများတွင် သတင်းအချက်အလက်များ ရရှိဖူးခြင်း/မရရှိဖူးခြင်းတို့ကြောင့် ဖြေဆိုနိုင်စွမ်း ကွဲပြားနေခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။

^{၃၀} ဖြေဆိုသူဦးရေနည်းပါးသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားများနှင့် သက်ဆိုင်သည့်တွေ့ရှိချက်များကို အတိအကျသတ်မှတ်ရန် ခက်ခဲသည်။

ပုံ-၁၀
လူ့အခွင့်အရေး၏ အဓိပ္ပါယ်ကို မသိပါဟု
ဖြေဆိုကြသူရာခိုင်နှုန်း

လူ့အခွင့်အရေးဟူသော ဝေါဟာရကို မည်ကဲ့သို့ နားလည်ပါသနည်း။ မြန်မာနိုင်ငံ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများကို သိပါသလား။ ကျား/မ၊ အသက်အရွယ်အလိုက် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြသည်။

မူဆလင်ဘာသာဝင်တွေ အရင်ကလောက် မလွတ်လပ်တော့ဖူး။ ဘာမဟုတ်တဲ့ ပြဿနာလေးတစ်ခုဟာ အခုချိန်မှာ အကြီးကြီးဖြစ်သွားနိုင်တယ်။

- မူဆလင်ဘာသာဝင်တစ်ဦး (ကျား)၊
 ချမ်းအေးသာဇီမြို့နယ်

လူ့အခွင့်အရေး၏အဓိပ္ပါယ်ကို ဖြေဆိုသူ သုံးပုံတစ်ပုံမျှက လွတ်လပ်ခွင့်ဟု ဖွင့်ဆိုကြသည်။ လွတ်လပ်ခွင့်သည် အခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးတစ်ခု ဖြစ်သည်ဟုလည်း ဖြေဆိုသူ ၅%ကဖော်ပြခဲ့သည်။ လွတ်လပ်မှုကို ဦးစားပေး ဖော်ပြခြင်းသည် စနစ်ဟောင်းကို ကျင့်သုံးခဲ့ပုံနှင့် ဆက်စပ်နေမည်ဟု ယူဆရသည်။ လူ့အခွင့်အရေးအတွက် အခြားသော အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုချက်များမှာ သာတူညီမျှဆက်ဆံမှု၊ လွတ်လပ်စွာပြောဆိုခွင့်နှင့် တရားမျှတစွာ ဖွဲ့စည်းပုံ အခြေခံဥပဒေပါ လွတ်လပ်စွာကိုးကွယ်ခွင့်ကို ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၂%ကသာ ဖော်ပြခဲ့သော်လည်း မူဆလင်လူနည်းစု ဖြေဆိုသူများက ၁၅%ထိဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ မိမိတို့နှင့်တိုက်ရိုက်ဆိုင်သော အခွင့်အရေးများကို ပိုမိုသိရှိကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဗဟုသုတ အားနည်းသော်လည်းပဲ လွန်ခဲ့သည့် (၅)နှစ်အတွင်း မိမိတို့၏ အခွင့်အရေးကို ပိုမိုကာကွယ်နိုင်စွမ်း ရှိလာသည်ဟု ဖြေဆိုသူအများစုကထင်မြင်ကြသည်။ ဖြေဆိုသူလေးပုံသုံးပုံက မိမိတို့ အမြင်ကို ဖော်ထုတ်ခွင့်တိုးတက်လာသည်ဟု ရှုမြင်ကြသည်။

အလားတူ ဖြေဆိုသူ ၇၀%မှ မိမိတို့၏အခွင့်အရေးအကြောင်း ပိုမိုသိရှိလာသည်ဟုဖြေဆိုပြီး အမျိုးသမီးများထက် အမျိုးသားများက ပိုမိုအကောင်းမြင်ကြသည်။ အမျိုးသမီးများအကြား ပြောင်းလဲမှုအကြောင်း အသိနည်း သောကြောင့် ထိုကဲ့သို့ကွဲပြားခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ပုံ-၁၁

လွန်ခဲ့သော ၅-နှစ်နှင့်နှိုင်းယှဉ်ပါက
ဖော်ပြပါအခြေအနေများ မည်မျှပြောင်းလဲခဲ့ပါသလဲ။

(ပိုကောင်းလာသည်။ ပိုဆိုးလာသည်။
ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပါ။) ကျား/မ အလိုက်
နှိုင်းယှဉ်တင်ပြသည်။

တိုင်းရင်းသားနှင့် ဘာသာခြားလူနည်းစုများအပေါ် ဆက်ဆံရေးတိုးတက်ခဲ့သည်ဟု ၆၃%က ယုံကြည်ကြသည်။ တိုင်းရင်းသားများက အနည်းငယ် ပိုမိုအကောင်းမြင်ကြပြီး ၆၇%ထိ သဘောတူ ကြသည်။ ဗမာတိုင်းရင်းသားများမှ ထင်မြင်ချက်ပေးမှုနည်းပါးပြီး တိုင်းရင်းသား ဖြေဆိုသူ ၇%နှင့် နှိုင်းစာလျှင် ၁၇% မှ တိုးတက်မှုရှိမရှိမသိကြောင်း တွေ့ပြန်ကြသည်။

တွေ့ရှိချက်-၄ ဖြေဆိုသူတို့ သည် ‘လူ့အခွင့်အရေး’ ဟူသော ဝေါဟာရနှင့် အကျွမ်းတဝင်ရှိသော်လည်း အနည်းစုမျှသာ အဓိပ္ပါယ်ကိုသိရှိပြီး ဖွဲ့စည်းပုံအခြေခံဥပဒေပါ အခွင့်အရေးများကိုလည်း တိတိကျကျ ပြောဆိုနိုင်ခြင်းမရှိပါ။

တရားမျှတမှုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေး

ဖြေဆိုသူများသည် ဥပဒေဆိုသည်မှာ တရားမျှတစွာစီရင်ခြင်းထက် စည်းကမ်းတကျဖြစ်စေခြင်းအတွက် ဖြစ်သည်ဟု ပိုမိုဖြေဆိုကြသည်။ လူ့အဖွဲ့အစည်းအား ထိန်းသိမ်းသည့်နည်းလမ်းတစ်ရပ်အဖြစ် အသုံးပြုခဲ့သည့် စနစ်ဟောင်းကြောင့်ဖြစ်သည်ဟု သုံးသပ်ရသည်။ ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အုပ်ချုပ်ရေးရာနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာ (၂၀၁၇)တွင် တရားဥပဒေ စိုးမိုးရေးအသွင်ကူးပြောင်းမှုဖြစ်စဉ်နှင့် ဥပဒေ၏ အခန်းကဏ္ဍကို သုံးသပ်ဖော်ပြ ထားသည်။ (ဇယား-၁ ကိုကြည့်ပါ။)

ဇယား-၁ ဥပဒေ၏ ထိန်းချုပ်မှုဆန်သည့် အခန်းကဏ္ဍ

ဥပဒေကဏ္ဍ

ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အုပ်ချုပ်ရေးရာနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာအစီရင်ခံစာ (၂၀၁၇)တွင် လူ့အဖွဲ့အစည်းအား အုပ်ချုပ်ရာ၌ ဥပဒေအားအသုံးပြုမှုအမျိုးမျိုးတို့ကို အောက်ပါအတိုင်း လေ့လာဖော်ထုတ်ထားပါသည်။

ဥပဒေ၏အင်အားသုံးသည့် အာဏာ - ကန့်သတ်ချုပ်ချယ်ခြင်း၊ အပြစ်ပေးခြင်းစသည်တို့ကိုဖော်ပြ ပကာ

လူအများ၏အပြုအမူကို ပုံသွင်းပေးသည်။ ဒဏ်ကြေး၊ အကျဉ်းကျခံရခြင်း စသည် တို့ကို ရှောင်ရှားကာ ဥပဒေနှင့်ညီညွတ်သည့် အပြုအမူတို့ကို ပိုမိုကျင့်သုံးလာစေသည်။

ဥပဒေ၏ ညှိနှိုင်းသည့်အာဏာ - အများအကျိုးရှိစေမည့် ရည်မှန်းချက်များကို ဥပဒေနှင့် ချမှတ် အကောင်အထည်ဖော်ဆောင်ရွက်ခြင်းဖြစ်သည်။ ဆေးလိပ်သောက်မှု ပိတ်ပင်တားဆီးသည့် ဥပဒေထုတ်ပြန်ကာ လူတို့၏အမူအကျင့်ကို ပြောင်းလဲခဲ့ပုံကို ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြထားသည်။

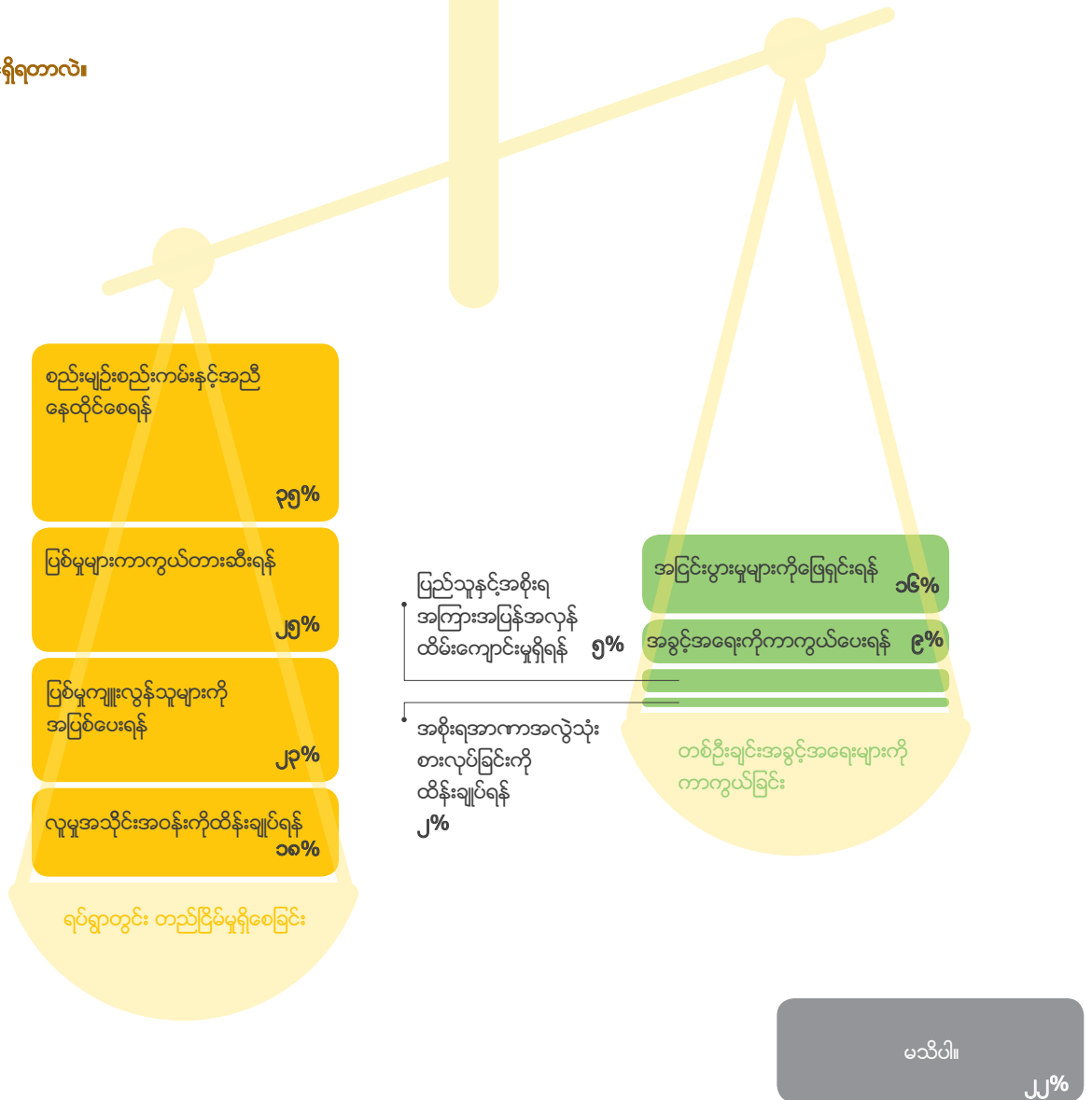
ဥပဒေ၏တရားဝင်ဖြစ်စေသည့်အာဏာ - တတိယနည်းလမ်းမှာ ဥပဒေများကို လူမှုစံနှုန်းများ နှင့်အညီ ချမှတ်ခြင်းဖြစ်သည်။ ထိုမှတဆင့် လူထုမှ လိုလားစွာပါဝင်ပူးပေါင်းလာစေရန် ရည်ရွယ်သည်။ ဤနည်းလမ်းတွင် လူ့အသိုင်းအဝန်း၏ ဆန္ဒအလျောက်ချမှတ်ထားသည့် စံနှုန်းများကို အခြေပြုသည့်အတွက် လူထုမှလိုက်နာဆောင်ရွက်နိုင်ခြေပိုမိုမြင့်မားသည်။ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအနေနှင့်လည်း ဥပဒေကို မျှမျှတတကျင့်သုံးကာ လူထု၏ယုံကြည်ကိုးစားမှု ရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ရန်လိုသည်။

ဥပဒေကိုကျင့်သုံးသည့်ပုံစံ၊ အသိုင်းအဝန်းတစ်ခုအတွက် သို့မဟုတ် အများအကျိုးအတွက် ဥပဒေကို အသုံးပြုပုံ စသည်တို့သည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံ၏ တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုဆိုင်ရာ အသွင်ကူးပြောင်းမှု ဖြစ်စဉ်တွင် အဓိကကျသည်။^{၃၂}

ယခုအခါ မြန်မာနိုင်ငံတွင် ဒီမိုကရေစီ အသွင်ကူးပြောင်းမှုလမ်းကြောင်းကို ဦးတည်နေသော်လည်း ဥပဒေ၏ ထိန်းချုပ်မှုဆန်သော ကျင့်သုံးမှုများ လွှမ်းမိုးနေဆဲဖြစ်သည်။ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးထက်စာလျှင် ဥပဒေနှင့် အုပ်ချုပ်ခြင်းအသွင် ရှိဆဲဖြစ်သည်။^{၃၃} လက်ရှိမြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရအနေနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို ဖော်ဆောင်ပေးနိုင်မည့် အုပ်ချုပ်ရေးနှင့် တရားစီရင်ရေးစနစ်များကို အလေးထား တည်ဆောက်လျက်ရှိသည်။^{၃၄} ထိုသို့တည်ဆောက်ရာတွင် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများအပေါ် လူထု၏ယုံကြည်ကိုးစားမှုကို တည်ဆောက်ပြီး လူတစ်ဦးချင်း၏ အခွင့်အရေးကိုကာကွယ်ခြင်းပေးနိုင်စွမ်းချုပ်မှုတို့ကို မျှမျှတတကျင့်သုံးသည့် ဥပဒေ၏ တရားဝင်အာဏာတစ်ရပ် ဖြစ်ပေါ်လာစေရန် ဆောင်ရွက်ရန်လိုသည်။

^{၃၂} World Bank, Governance and the Law: World Development Report 2017, Washington DC, 2017.
^{၃၃} See, for example, Cheesman, N, Opposing the Rule of Law: How Myanmar's Courts Make Law and Order, Cambridge University Press, 2015.
^{၃၄} အမျိုးသားဒီမိုကရေစီအဖွဲ့ချုပ်၊ ၂၀၁၅ ရွေးကောက်ပွဲ ကြေညာစာတမ်း (ဘာသာပြန်)၊ ရန်ကုန် (၂၀၁၅)

ပုံ-၁၂ ဥပဒေဆိုတာဘာကြောင့်ရှိတာလဲ။

ပုံ-၁၂ တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဖြေဆိုသူအများစုသည် ဥပဒေ၏အခန်းကဏ္ဍမှာ ရပ်ရွာတွင်း တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှုရှိစေရန်ဟု ထင်မြင်သည်။ ၎င်းတို့အနက် ၄၈%၊ အသက်၆၀အထက်ရှိသူများ၏ ၄၃%၊ လစဉ် မိသားစုဝင်ငွေ ၅သိန်းအထက်ရှိသူများ၏ ၄၂%၊ အမျိုးသားများ၏ ၄၁% တို့မှထိုသို့ထင်မြင်ကြသည်။

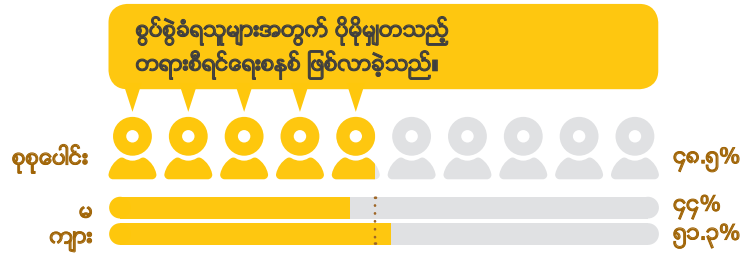
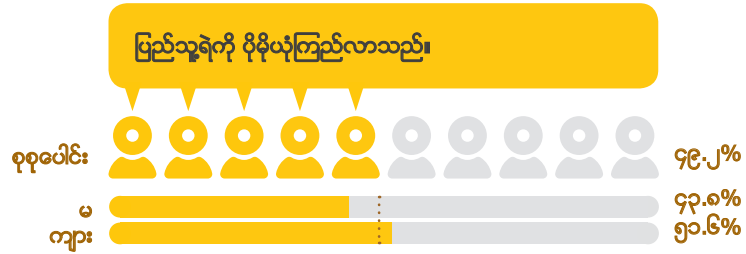
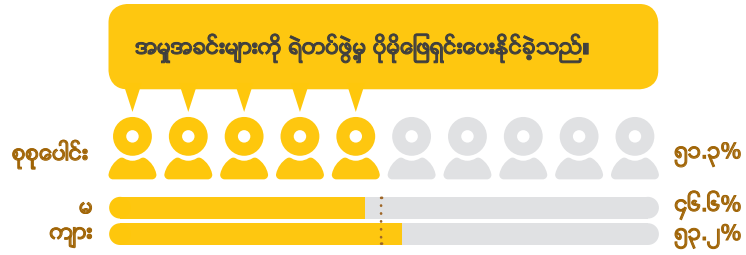
ဖြေဆိုသူငါးဦးလျှင်တစ်ဦးသည် ဥပဒေရှိခြင်းအကြောင်းရင်းကိုမသိပါဟုဖြေဆိုပြီး အစိုးရလုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် အလှမ်းဝေးနေခြင်းကိုဖော်ပြသည်။ အတန်းပညာမရှိသူများ၏ ၄၀% တို့မှမသိပါဟုဖြေဆိုသည်။ အသက် ၃၀အောက်ဖြစ်သူများ၊ ဝင်ငွေနည်းသူများ၊ အမျိုးသမီးများတို့သည်လည်း မသိပါဟုဖြေဆိုနှုန်းမြင့်သည်။

ပုံ-၁၃
လွန်ခဲ့သော(၅)နှစ်အတွင်း တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ မည်မျှပြောင်းလဲခဲ့ပါသလဲ။

(ပိုကောင်းလာသည်။ ပိုဆိုးလာသည်။ ပြောင်းလဲခြင်းမရှိပါ။)

(တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

ကျား/မ အလိုက် နှိုင်းယှဉ်တင်ပြသည်။

အနည်းစုသော ဖြေဆိုသူများကသာ ဥပဒေသည် အစိုးရနှင့်လူထုကြား အပြန်အလှန် ထိန်းကျောင်းမှုရှိစေရန် (၅%)၊ လူထု၏အခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ပေးရန် (၉%) ဟုဖော်ပြကြသည်။ ဥပဒေ၏အခန်းကဏ္ဍသည် ပြစ်မှု ကာကွယ် တားဆီးခြင်း၊ ပြစ်ဒဏ်ချမှတ်ခြင်း စသည်တို့နှင့် ပိုမိုပတ်သက်သည်ဟု ထင်မြင်ကြပြီး အစိုးရ၏ ဝန်ဆောင်မှုများအပေါ် တပြေးညီ လက်လှမ်းမီစေခြင်း၊ လူမှုစီးပွား တန်းတူဖွံ့ဖြိုးစေခြင်း စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်သည်ဟု ထင်မြင်သူနည်းပါးသည်။

တိုးတက်မှုများရှိသော်ငြားလည်းပဲ လွန်ခဲ့သည့် ငါးနှစ်တာကာလအတွင်း တရားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများ၏ ပြောင်းလဲမှုအပေါ် ပြည်သူတို့၏ ထင်မြင်ချက်သည် အခြားကဏ္ဍများနှင့် နှိုင်းယှဉ်လျှင် တိုးတက်မှုအနည်းဆုံးတွင် ပါဝင်သည်။ ပုံ-၁၃ တွင်ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့်တရားရုံးတို့၏စွမ်းဆောင်ရည် တိုးတက်လာကြောင်း ဖြေဆိုသူထက်ဝက်ခန့်က ဖော်ပြကြသည်။ အခြားကဏ္ဍများတွင် ယခင်ကထက် တိုးတက်လာကြောင်း ၇၀%မှ ဖော်ပြကြသည်။ ဥပဒေသည် ထိမ်းချုပ်မှုအတွက်ဟု ထင်မြင်ခြင်း၊ တရားရေးဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း များ၏ တိုးတက်ပြောင်းလဲမှုများအပေါ် အပြည့်အဝသဘောမတူသေးခြင်း စသည့် ဖြေဆိုမှုများသည် ဆက်နွယ်မှုရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ တရားစီရင်ရေးဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် မေးခွန်းများကို 'မသိပါ'ဟု ဖြေဆိုကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ အမှုအခင်းဖြစ်ပွားဖူးသည့် အတွေ့အကြုံ နည်းပါးခြင်းတို့ကြောင့် ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တရားရုံးများအပေါ် အခြားကဏ္ဍများထက်စာလျှင် သုံးသပ်မှုများ အပြည့်အဝပြုလုပ်နိုင်ခြင်း မရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရသည်။

- **တွေ့ရှိချက်-၅**   ဥပဒေသည် တရားမျှတမှုရှိစေခြင်းထက်စာလျှင် ထိမ်းချုပ်မှုအတွက်ဖြစ်သည်ဟု ပိုမိုထင်မြင်ကြသည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၆**   လူနည်းစုက ဥပဒေရှိခြင်းအကြောင်းရင်းကို မသိကြပါ။

ဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာ

မြန်မာနိုင်ငံပြည်သူလူထုသည် မြန်မာနိုင်ငံ ဥပဒေများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ မည်မျှသိရှိကြောင်း နားလည်ရန် လိုသည်။ တရားမျှတမှုအား လက်လှမ်းမီစေရန် ဥပဒေကိုသော် လည်းကောင်း သို့မဟုတ် ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်း အချက်အလက်ကို မည်သူနှင့်မည်သည့်နေရာမှ ရရှိနိုင်သည်ကိုသော်လည်းကောင်း သိရှိရန် လိုအပ်သည်။ ဥပဒေကိုသိရှိပြီး ဥပဒေရေးရာ ဝန်ဆောင်မှုများကို မည်ကဲ့သို့ ရယူနိုင်သည်ကိုသိရှိပါက ပြည်သူလူထုသည် မိမိတို့၏ အခွင့်အရေးများကို ပိုမိုတောင်းဆိုလာနိုင်ဖွယ်ရှိသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများအပါအဝင် အဖွဲ့အစည်းများအနေနှင့် ဥပဒေ အသိပညာ မရှိခြင်းသည် တရားမျှတမှု ရရှိအောင် ကြိုးပမ်းလိုစိတ်မရှိခြင်းနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအပေါ် ယုံကြည်မှု နည်းပါးခြင်းတို့၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သည်ဟု ယူဆသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု အားနည်းလာသည် ဟုလည်းထင်မြင်ကြသည်။^{၃၅} ဤအခန်းပါ တွေ့ရှိချက်များသည် အဆိုပါ အယူအဆ လွှဲမှား ကြောင်း ဖော်ပြသည်။ စစ်တမ်းတွင် ထည့်သွင်းမေးမြန်းခဲ့သည့် ဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာနှင့်စပ်လျဉ်းသည့် မေးခွန်းများ အပေါ် ဖြေဆိုခဲ့ပုံများ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက် အလက်များ ရယူရန် အထိရောက်ဆုံးဟု ထင်မြင်ဖော်ပြခဲ့ကြသည့် သတင်းရင်းမြစ်များကို ဤအခန်းတွင် ဆွေးနွေးထားသည်။

အဓိကအကြောင်းအရာများ

- လူထု၏ ဥပဒေအသိပညာ အဆင့်အတန်းသည် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီစေရန် အတားအဆီး ဖြစ်လောက်သည့် အခြေအနေ မဟုတ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၇၅%ကျော်သော ဖြေဆိုသူများသည် မိမိတို့နှင့် တိုက်ရိုက်ပတ်သက် နေသော ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို သိရှိကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။
- ပညာပေးလုပ်ငန်းများထက်စာလျှင် လက်တွေ့အတွေ့အကြုံသည် ဥပဒေ အပေါ် လူထု၏အမြင်ကိုပိုမိုအကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်။

^{၃၅} မြန်မာနိုင်ငံရှိပြည်သူတစ်လုံးက တရားမျှတမှုကို ရရှိစေရေးလိုကြသော်လည်း ဥပဒေဆိုင်ရာလိုက်နာရမည့်တာဝန်များ၊ ရရှိစေရေး နိုင်မည့် အခွင့်အရေးများနှင့် စပ်လျဉ်းသော အသိပညာမဟုတ်ဘဲ သိနားလည်မှုမှာ အားနည်းနေဆဲဖြစ်သည်။" ပြည်ထောင်စု ရှေ့နေချုပ်ရုံး မဟာဗျူဟာစီမံကိန်း (၂၀၁၅-၂၀၁၉) - တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆီသို့ ။ စာ-၁၄ ။ မြန်မာနိုင်ငံတွင် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကို မြှင့်တင်ခြင်းနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ပညာရှင်ရှုထောင့်နှင့် နိုင်ငံရေးရှုထောင့်တို့၏ ကွဲပြားသောနည်းလမ်းများကို That Signifier of Desire, the Rule of Law Cheesman, N, 2015 တွင်ဆွေးနွေးထားသည်။

ပြည်သူ့လူထု၏ ဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာ

ဥပဒေအသိပညာမရှိခြင်းသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးအတွက် အဓိကအတားအဆီးဖြစ်ကြောင်း ယေဘုယျ အားဖြင့် ဆိုကြသည်။ သို့ရာတွင် ယခုစစ်တမ်း၌ စဉ်းစားဖွယ်ရာ တွေ့ရှိချက်များ ရှိခဲ့သည်။ ဖြေဆိုသူအများစုသည် တရားစီရင်ရေး၏ အဓိကကဏ္ဍများနှင့် ၎င်းတို့ဘဝအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှု ရှိသည့် ဥပဒေများအကြောင်း သိရှိထားကြသည်။ သို့သော် ဥပဒေအကြောင်းပိုမိုသိရှိလာခြင်းသည် မိမိတို့၏ နေ့စဉ်ဘဝအတွက် ထူးခြားမည်မဟုတ်ဟု ယူဆထားပုံကိုလည်းတွေ့ရှိရသည်။ ရှေးအခန်းတွင် ဖြေဆိုသူများ အနေနှင့် တရားမျှတမှု၏အဓိပ္ပါယ်နှင့် အရေးပါပုံတို့ကို အလေးအနက်ဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ ထိုနည်းတူစွာ ယခုအခန်းတွင်လည်း တန်းတူညီမျှမှုဆိုင်ရာ အယူအဆများကို မှန်ကန်စွာ တုန့်ပြန်ဖြေဆိုခဲ့ကြ ပြန်သည်။

စစ်တမ်းတွင် ဥပဒေရေးရာကဏ္ဍအမျိုးမျိုးအတွက် မှန်/မှားမေးခွန်းများ မေးမြန်းခဲ့သည် (ပုံ-၁၄)။ ပြည်သူတို့၏ အခွင့်အရေး၊ အသက်မွေးမှုအတွက် အရေးပါသည့်အချက်များအား ထင်ဟပ်နိုင်မည့် မေးခွန်းများကို ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့သည်။ ဖြေဆိုသူ ၈၃%သည် မေးခွန်းအများစုကို မှန်ကန်စွာဖြေဆိုနိုင်ကြသည်။ ဖြေဆိုသူ ၂၅% သည် ရလဒ်၇၅%ကျော်အောင် ဖြေဆိုနိုင်ခဲ့သည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရသည်။

ပုံ-၁၄
မြန်မာနိုင်ငံ၏ တည်ဆဲဥပဒေများ အရ အောက်ပါအဆိုများ မှန်/မှားပါသလား။
 မှန်၊မှား၊ မသိပါ (တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

အဆို	မှန်ကန်စွာ ဖြေဆိုသူ	မသိပါ
ကလေးတိုင်းသည် အခြေခံပညာမူလတန်းကို တက်ရောက်သင်ကြားခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၉၈.၉%	၀.၅%
ပြစ်မှုကျူးလွန်သည်ဟု စွပ်စွဲခံရသူတိုင်း ရှေ့နေငှားပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၉၁.၄%	၅.၈%
ခင်ပွန်းမှ အကြမ်းဖက်သည့်အခါ အမျိုးသမီးမှ ရဲတိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၉၀.၃%	၃.၂%
အစိုးရ၏ မြေသိမ်းခံရသူများသည် လျော်ကြေး(သို့)မြေပြန်ရပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၈၇.၅%	၉.၂%
အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများနှင့် တန်းတူအခွင့်အရေးရှိသည်။ (မှန်)	၈၇.၅%	၅%
အသက်၁၄နှစ်အောက် ကလေးများကိုစက်ရုံတွင် အလုပ်ခိုင်းခြင်းသည် တရားမဝင်ပါ။(မှန်)	၈၆.၈%	၃%
ရဲတပ်ဖွဲ့သည် မည်သူ့ကိုမဆို အချိန်နေရာမရွေး အကြောင်းပြချက်မပေးပဲ ဖမ်းဆီးခွင့်ရှိသည်။ (မှား)	၈၆.၃%	၃.၄%
ခင်ပွန်းသည် ဇနီးကို ရိုက်နှက်ပိုင်ခွင့် ရှိသည်။ (မှား)	၈၃.၇%	၃.၅%
ပြည်သူများသည် မိမိမှန်ကန်သည်ဟုယုံကြည်သည့်အတိုင်း နိုင်ငံ့ဝန်ထမ်းများကိုဝေဖန်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၈၂.၀%	၁၀.၉%

ပုံ-၁၄ အဆက်

အဆို	မှန်ကန်စွာ ဖြေဆိုသူ	မသိပါ
တရားရုံးခွင့်ပြုမိန့်မရပဲ မည်သူကိုမျှ(၂၄)နာရီကျော်ပြီး ရဲစခန်းတွင်ချုပ်ထားပိုင်ခွင့်မရှိပါ။ (မှန်)	၇၇.၄%	၁၀.၄%
လူသတ်မှုကဲ့သို့သော ကြီးလေးသည့်ရာဇဝတ်မှုများအတွက် ကလေးများကို ထောင်ဒဏ်တစ်သက်တစ်ကျွန်း ချမှတ်နိုင်သည်။ (မှား)	၇၀.၂%	၁၂.၆%
မြန်မာနိုင်ငံ၏အခြေခံဥပဒေတွင် ပစ္စည်းဥစ္စာပိုင်ဆိုင်မှုကို ကာကွယ်သည့်ပြဌာန်းချက်များရှိသည်။ (မှန်)	၆၁%	၃၂.၅%
ခင်ပွန်းသည် ဇနီးအားအလုပ်မလုပ်ရန် တားမြစ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။(မှား)	၅၇.၈%	၅%
ရဲမှမသင်္ကာဖြစ်သူအား အတင်းအကြပ်ဝန်ခံခိုင်းစေနိုင်သည်။ (မှား)	၄၉.၆%	၁၁.၈%
သတင်းစာနှင့်အခြားမီဒီယာများသည် မိမိတို့ဖော်ပြမည့်သတင်းကို ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၄၁.၄%	၂၇.၆%
နိုင်ငံတော်သည် မြေနှင့်ပတ်သက်လျှင် အလိုရှိရာ စိတ်ကြိုကဆောင်ရွက်နိုင်သည်။ (မှား)	၃၀.၄%	၅၁.၂%
စွပ်စွဲခံရသူသည် အပြစ်မရှိကြောင်း သက်သေပြရန် တာဝန်ရှိသည်။ (မှား)	၃.၄%	၄.၁%

ပညာရေးအဆင့်အတန်းမြင့်မားသူများက ပိုမိုမှန်ကန်အောင်ဖြေဆိုနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ဘွဲ့ရသူများ၏ ၄၁%သည် ရလဒ် ၇၅%ကျော်အောင်ဖြေဆိုနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ဝင်ငွေမြင့်မားသူများ၊ အမျိုးသားများ၊ မြို့ပေါ်တွင်နေထိုင်ကြသူများသည် အခြားဖြေဆိုသူများနှင့်စာလျှင် အနည်းငယ်ပိုမိုဖြေဆိုနိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။

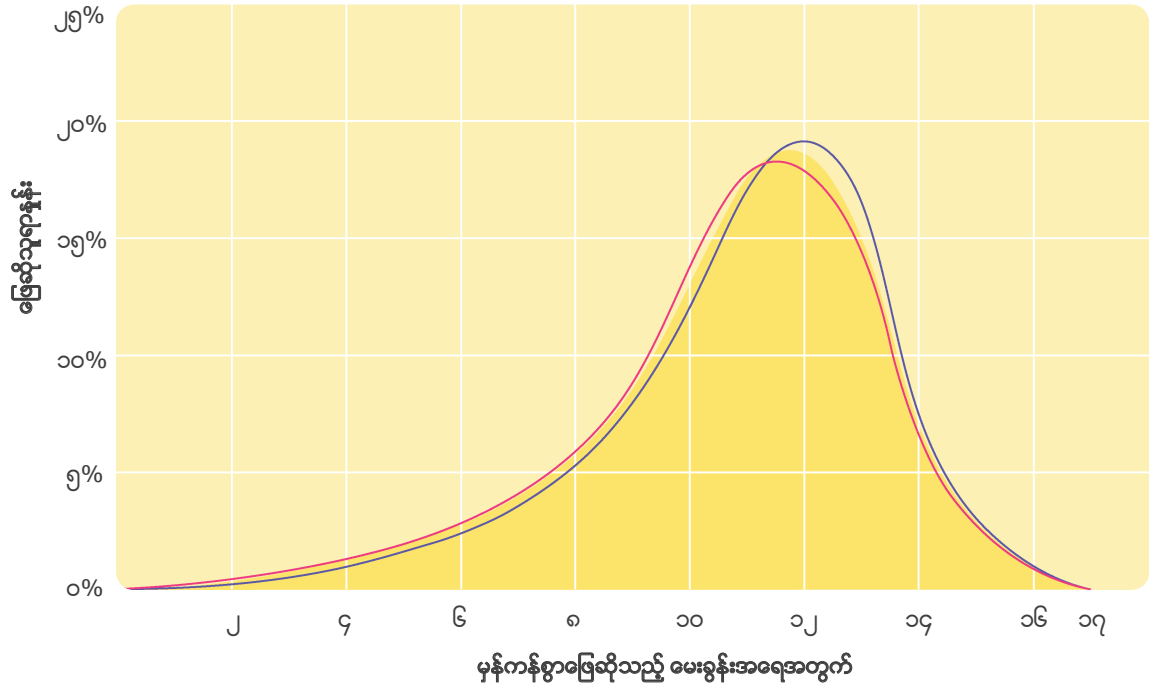
ပညာရေးအဆင့်အတန်းနိမ့်သူများ၊ အမျိုးသမီးများတို့သည် မှန်ကန်အောင်ဖြေဆိုနိုင်ခြေနည်းသည်။ အတန်းပညာ မတက်ရောက်ဖူးသူများ၏ ၃၁%နှင့် မူလတန်းအဆင့်ရှိသူများတို့၏ ၂၂%သည် မေးခွန်းအများစုကို မှားယွင်းဖြေဆိုကြသည်။ အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများနှင့်စာလျှင် ၂-ဆင့်မှားနိုင်ခြေ သို့မဟုတ် မသိပါဟု ဖြေဆိုနိုင်ခြေရှိသည်။ ထိုကဲ့သို့ သိသာသောကွာခြားချက်များကို ဝင်ငွေအားဖြင့် နှိုင်းယှဉ်ရာတွင် မတွေ့ရှိရပါ။

ပုံ-၁၅

ဥပဒေဆိုင်ရာ မှန်/မှားမေးခွန်း(၁၇)ခု ကိုမှန်ကန်စွာဖြေဆိုနိုင်သူများ၏အချိုးအစား^{၃၆}

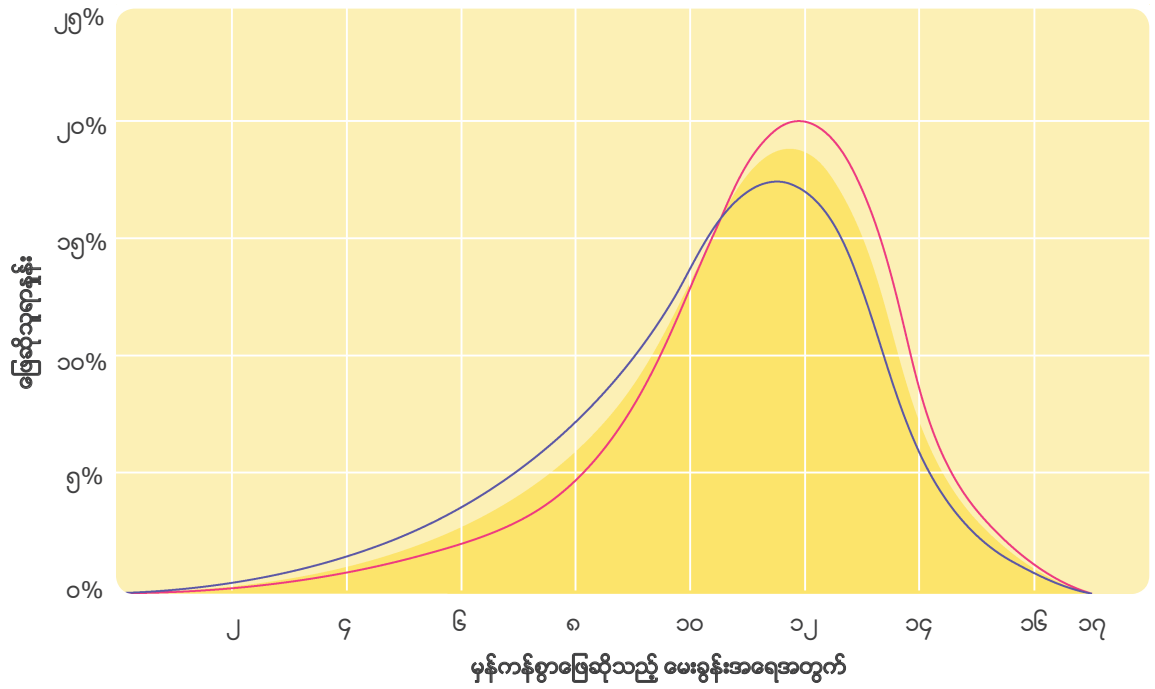
မြို့ပြ/ကျေးလက်

- စုစုပေါင်း
- မြို့ပြ
- ကျေးလက်

ကျား/မ

- စုစုပေါင်း
- မ
- ကျား

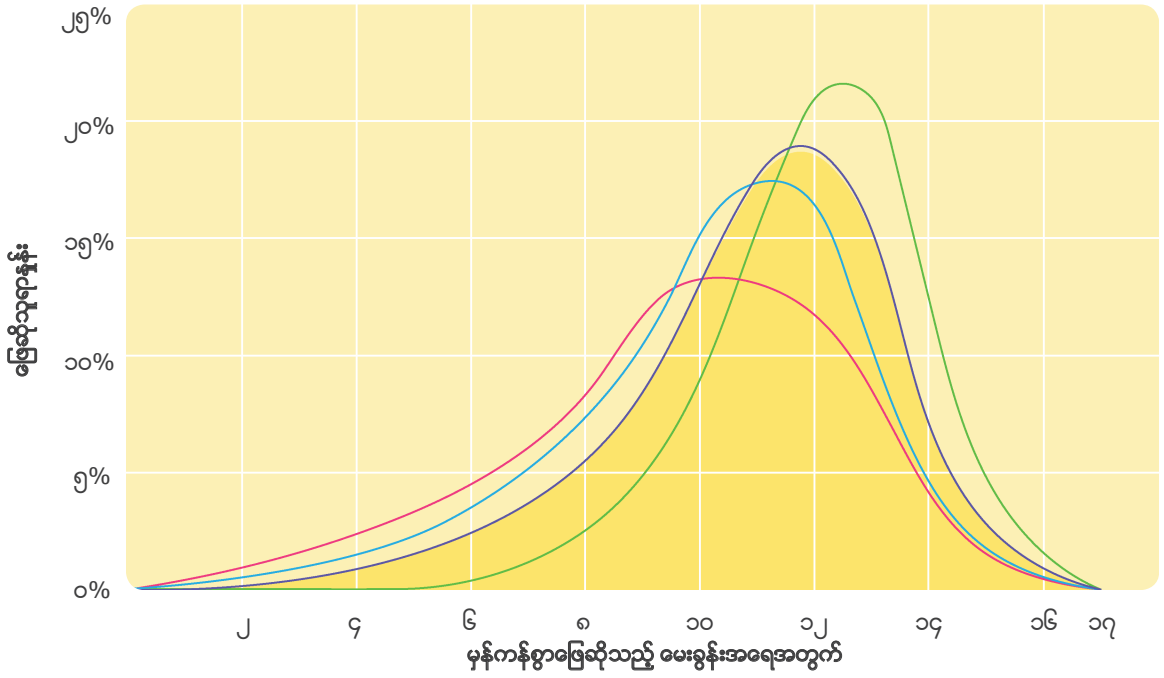

^{၃၆} မကျေပြားသောဖြေဆိုမှုများမှာ မသိပါနှင့်မဖြေပါတို့ ဖြစ်ကြသည်။

ပုံ-၁၅ (အဆက်)

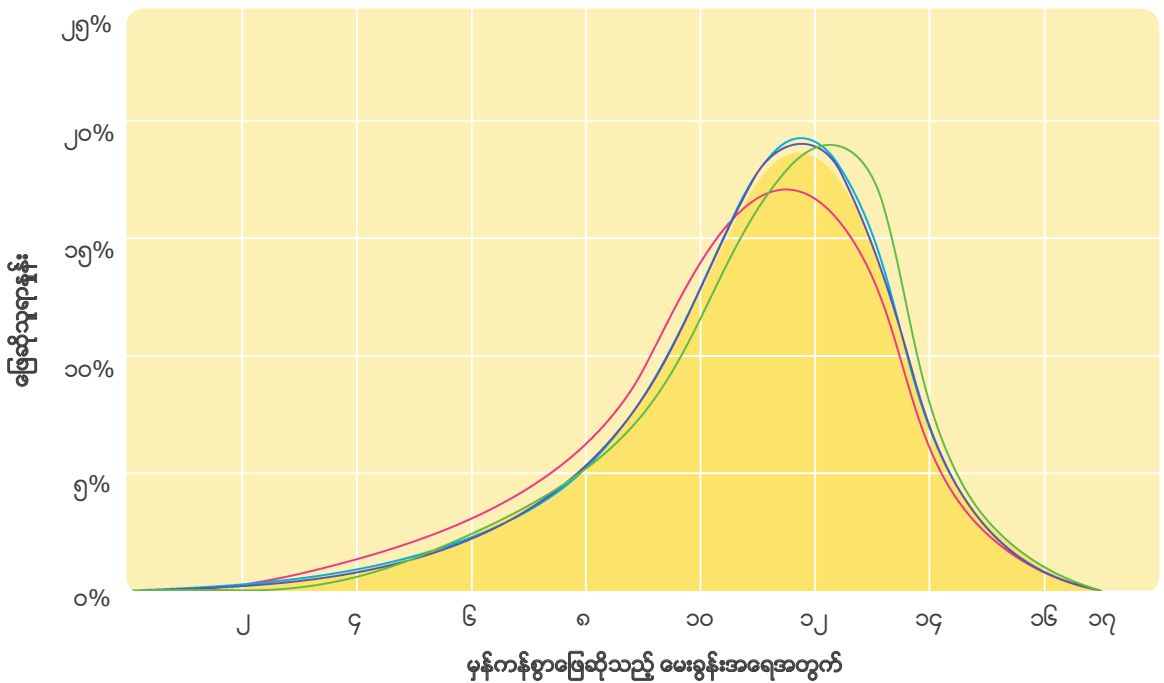
ပညာရေး

- စုစုပေါင်း
- အတန်းပညာမရှိ
- မူလတန်း
- အလယ်တန်း
- အထက်တန်း/ဘွဲ့ရ

အိမ်ထောင်စုဝင်ငွေ

- စုစုပေါင်း
- ၂သိန်းအောက်
- ၂-၃သိန်းထိ
- ၃-၅သိန်းထိ
- ၅သိန်းအထက်

ဥပဒေရေးရာကဏ္ဍအစုံအလင်ကို မှန်/မှားမေးခွန်းများ အသုံးပြုခြင်းဖြင့် ကဏ္ဍအလိုက် အသေးစိတ်လေ့လာရန် အကန့်အသတ်ရှိသည်။ သို့သော် ထင်ရှားသောတွေ့ရှိချက်များရှိခဲ့သည်။

တစ်ဦးချင်း၏ အခွင့်အရေးနှင့်ပတ်သက်သောမေးခွန်းများ၊ တရားမျှတမှု၏ သဘောတရား ပေါ်လွင်နေသော မေးခွန်းများကို အများဆုံးမှန်ကန်အောင် ဖြေဆိုနိုင်ကြသည်။ အဆိုပါ မေးခွန်းများကို ဖြေဆိုသူ ၈၅%နှုန်းက မှန်ကန်အောင်ဖြေဆိုနိုင်ခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။ ယခင်အခန်းတွင် ဖော်ပြခဲ့သည့် တရားမျှတမှုဆိုသည်မှာ မည်သူ့ကိုမဆို မျှမျှတတဆက်ဆံရန် ဖြစ်သည်ဟုဖြေဆိုခဲ့သည့်အတိုင်းဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

သို့ရာတွင် လက်တွေ့ကျကျ မေးမြန်းထားသော မေးခွန်းများတွင်မူ တရားမျှတမှု၏ သဘောတရား မှေးမှိန်သွားသည်ကို တွေ့ရသည်။ အဆိုပါ မေးခွန်းများအား ဖြေဆိုပုံကိုလေ့လာကြည့်လျှင် ဥပဒေသည် တရားမျှတမှုကို ရရှိစေခြင်းထက်စာလျှင် ထိမ်းချုပ်ရန်အတွက်ဖြစ်သည်ဟု ဖြေဆိုသူများက ထင်မြင်ယူဆနေပုံကို တွေ့ရသည်။ ပုံ ၁၆ တွင်တွေ့ရှိရသည့်အတိုင်း လူတစ်ဦးတစ်ယောက်ကို အကြောင်းပြချက်မပေးပဲ ဖမ်းဆီး နိုင်ခြင်းရှိမရှိကို မေးမြန်းသည့်မေးခွန်းအား ဖမ်းဆီးနိုင်သည်ဟု ဖြေဆိုသူများရှိသည်။ သံသယရှိသူတစ်ဦးကို ဝန်ခံလာစေရန် ဖိအားပေးနိုင် သည်ဟု ဖြေဆိုသူထက်ဝက်ခန့်ကဖြေဆိုခဲ့ကြပြီး ၁၂%က မသိပါဟုဖြေဆိုခဲ့သည်။ စွပ်စွဲခံရသူသည်အပြစ်မရှိကြောင်း သက်သေပြရန်တာဝန်ရှိသည်ဟု ၉၂%မှ ဖြေဆိုကြသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူတို့သည် မိမိတို့ တွေ့ကြုံကြားဖူးသည့်အလျောက် ဥပဒေအပေါ် ထင်မြင်သုံးသပ် ကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

ပုံ-၁၆
အောက်ပါအဆိုများမှန်/မှားပါသလား
(ရဲတပ်ဖွဲ့ခိုင်ရာ မေးခွန်းများ)။
 မှန်/မှားမသိပါ(တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

အဆို	မှန်ကန်စွာ ဖြေဆိုသူ	မသိပါ
ရဲတပ်ဖွဲ့သည် မည်သူ့ကိုမဆို အချိန်နေရာမရွေး အကြောင်းပြချက်မပေးပဲ ဖမ်းဆီးခွင့်ရှိသည်။ (မှား)	၈၆.၃%	၃.၄%
တရားရုံးခွင့်ပြုမိန့်မရပဲ မည်သူ့ကိုမျှ(၂၄)နာရီကျော်ပြီး ရဲစခန်းတွင်ချုပ်ထားပိုင်ခွင့်မရှိပါ။ (မှန်)	၇၇.၄%	၁၀.၄%
ရဲတပ်ဖွဲ့မှ မသင်္ကာဖြစ်သူအား ဝန်ခံရန်ဖိအားပေးနိုင်သည်။ (မှား)	၄၉.၆%	၁၁.၈%
စွပ်စွဲခံရသူသည် အပြစ်မရှိကြောင်း သက်သေပြရန်တာဝန်ရှိသည်။ (မှား)	၃.၄%	၄.၁%

အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးနှင့် ဆက်စပ်သည့် မေးခွန်း ၄ခုကို ပုံ-၁၇တွင် ဖော်ပြထားသည်။ အဆိုပါမေးခွန်း များကို ဖြေဆိုရာတွင် ကျား/မ အလိုက် ဖြေဆိုပုံကွဲပြားမှုမရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မေးခွန်းအားလုံးကို ဖြေဆိုလေ့လာကြည့်ပါက အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသမီးအခွင့်အရေး၊ ကလေးသူငယ်အခွင့်အရေး စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်သော မေးခွန်းများကို ပိုမိုဖြေဆိုနိုင်ပြီး မြေယာနှင့်ပြစ်မှုဆိုင်ရာ မေးခွန်းများကို မသိပါဟု ပိုမိုဖြေဆိုကြသည်။ မြေယာနှင့် ပြစ်မှုဆိုင်ရာမေးခွန်းများတွင် အမျိုးသမီးများ၏ မသိပါဟုဖြေဆိုသည့် ရာခိုင်နှုန်းသည် အမျိုးသားများထက် ၅%ပိုများသည်။

ပုံ-၁၇
အောက်ပါအဆိုများမှန်/မှားပါသလား
(အမျိုးသမီးအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ မေးခွန်းများ)။
 မှန်/မှားမသိပါ(တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

အဆို	မှန်ကန်စွာ ဖြေဆိုသူ		မသိပါ	
	မ	ကျား	မ	ကျား
ခင်ပွန်းမှ အကြမ်းဖက်သည့်အခါ အမျိုးသမီးမှ ရဲတိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှန်)	၈၉.၃%	၉၁.၄%	၃.၆%	၂.၇%
အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားတို့နှင့် တန်းတူအခွင့်အရေးရှိသည်။ (မှန်)	၈၇.၁%	၈၇.၉ %	၅.၅%	၄.၆%
ခင်ပွန်းသည် ဇနီးကို ရိုက်နှက်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။ (မှား)	၈၃.၈%	၈၃.၆%	၃.၇%	၃.၂%
ခင်ပွန်းသည် ဇနီးအားအလုပ်မလုပ်ရန် တားမြစ်ပိုင်ခွင့်ရှိသည်။(မှား)	၅၆.၂%	၅၉.၃%	၇.၁%	၅.၄%

အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုဆိုင်ရာ ပြဿနာများနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဗဟုသုတရှိသော်လည်းပဲ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာကိစ္စများကို မိသားစုတွင်း၌သာဖြေရှင်းလိုသည့် ဆန္ဒရှိကြသည်။ အမျိုးသမီး ၉၆% နှင့် အမျိုးသား ၉၄% တို့က မိသားစု ပြဿနာများကို မိသားစုတွင်းသာထားသင့်သည်ဟု ဖြေဆိုသည်။^{၃၆}

- **တွေ့ရှိချက်-၇** ဖြေဆိုသူအများစုသည် မိမိတို့နှင့် သက်ဆိုင်သည့် ကဏ္ဍများတွင် အခြေခံဥပဒေဗဟုသုတ ရှိကြသည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၈** ပညာရေးအဆင့်အတန်းနိမ့်လျှင် ဥပဒေဗဟုသုတလည်းနိမ့်ပါးသည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၉** ဖြေဆိုသူတို့သည် မိမိတို့ ကြုံဖူးကြားဖူးသည့်အလျောက် ဥပဒေကိုသုံးသပ်ကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၁၀** စွပ်စွဲခံရသူတစ်ဦး၏ ရပိုင်ခွင့်များကို သိရှိနားလည်မှုနည်းပါးသည်။

^{၃၆} Behind the Silence: Violence Against Women and their Resilience in Myanmar, Gender Equality Network, Yangon, 2015. အရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများအတွင်း သီးသန့်ဖြစ်ခြင်း လူသိရှင်ကြားဖြစ်ခြင်း စသည်တို့ ထူးခြားခြင်းမရှိဟု အဆိုပါ အစီရင်ခံစာတွင် ဖော်ပြထားသော်လည်း အဆိုပါအရပ်ဖက်အဖွဲ့အစည်းများကိုယ်တိုင်သည် အစိုးရတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့်စာလျှင်ပိုမို၍ သီးသန့်ဖြစ်သည်ဟုသုံးသပ်ထားသည်။

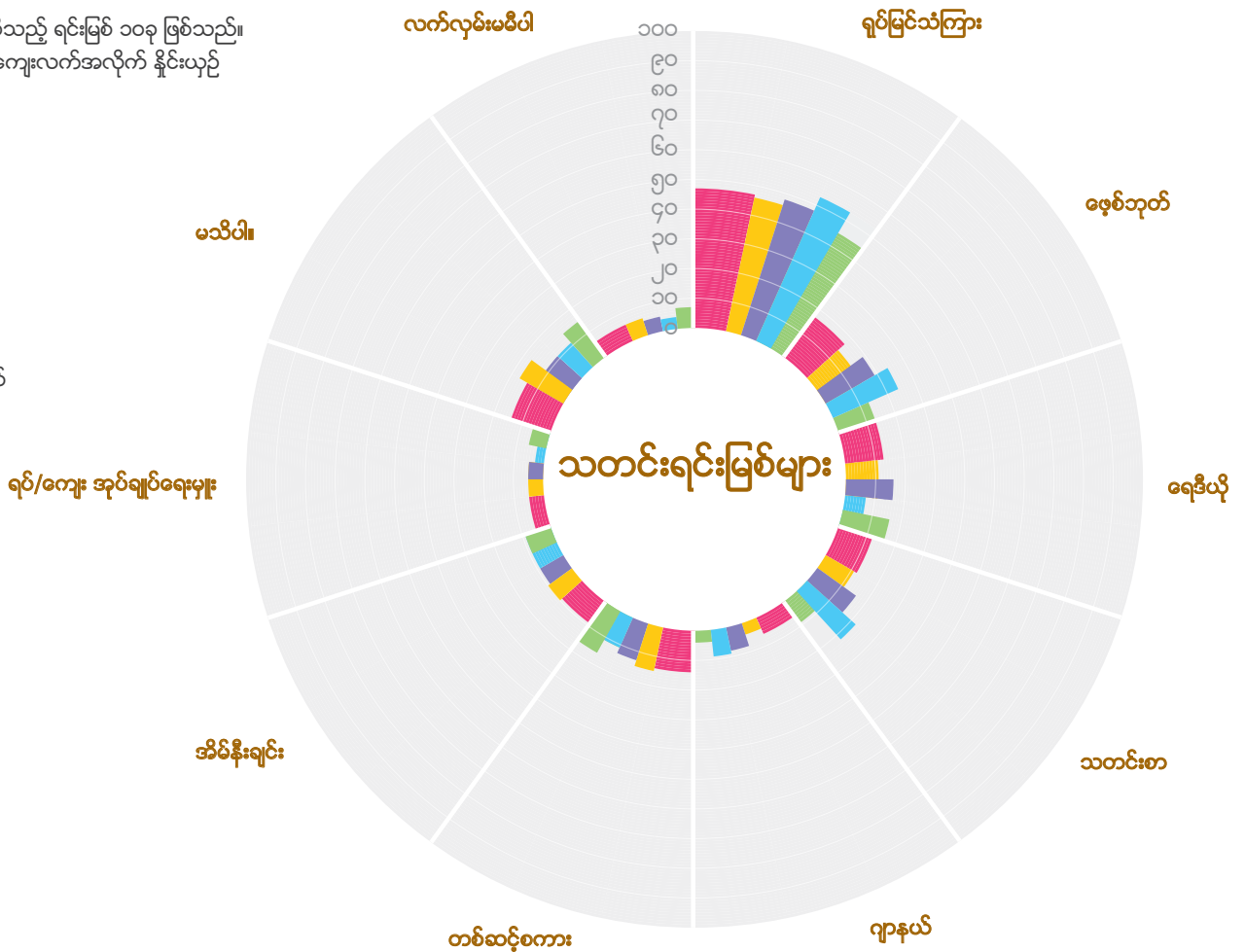

ဥပဒေဆိုင်ရာ အချက်အလက်တို့ကို ရယူသည့် သတင်းရင်းမြစ်များ

ပုံ-၁၈
ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို မည်သည့်နေရာမှ ရယူပါသလဲ။

အများဆုံးဖြေဆိုသည့် ရင်းမြစ် ၁၀ခု ဖြစ်သည်။ ကျား/မ၊ မြို့ပြ/ကျေးလက်အလိုက် နှိုင်းယှဉ် လေ့လာသည်။

- စုစုပေါင်း
- မ
- ကျား
- မြို့ပြ
- ကျေးလက်

ဥပဒေဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို ရယူသည့်သတင်းရင်းမြစ်များ၊ မြင်တွေ့ကြားဖူးခဲ့သော ဥပဒေဆိုင်ရာ အသိပညာပေးပွဲများ၊ ဥပဒေအထောက်အကူပြုဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းအားသိရှိခြင်း ရှိမရှိစသည်တို့ကို စစ်တမ်းတွင် မေးမြန်းခဲ့သည်။ ဖြေဆိုသူများဖော်ပြကြသော သတင်းရင်းမြစ်များမှာ ရုပ်မြင်သံကြား၊ ရေဒီယို၊ သတင်းစာ၊ ဂျာနယ်အစရှိသည့် အများသုံး မီဒီယာများ၊ လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာ၊ မိတ်ဆွေသူငယ်ချင်းအသိုင်းအဝန်း စသည်တို့ဖြစ်ကြသည်။ သတင်းရင်းမြစ်ကို လက်လှမ်းမမီပါဟု ဖြေဆိုသူများလည်းရှိသည်။

အများသုံးမီဒီယာတစ်ခုဖြစ်သော ရုပ်မြင်သံကြားနှင့် လူမှုကွန်ယက်မီဒီယာတစ်ခုဖြစ်သော ဖွဲ့စည်းပုံတို့ကို ဥပဒေဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို ရယူသည့် သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ် အများဆုံးဖော်ပြကြသည်။ ပုံ ၁၈တွင် ဖော်ပြထားသည့်အတိုင်း ဖြေဆိုသူထက်ဝက်ခန့်က ရုပ်မြင်သံကြားကို သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ်ဖော်ပြကာ ၁၀ဦးတွင် ၁ဦးခန့်က ဖွဲ့စည်းပုံ၊ ရေဒီယို၊ သတင်းစာ စသည်တို့ကို ဖော်ပြသည်။ မြို့ပြတွင် အများသုံးမီဒီယာနှင့်လူမှုကွန်ယက်ကို သုံးစွဲသူပိုများပြီး ကျေးလက်တွင် ရေဒီယိုသုံးစွဲသူပိုများသည်။ ငယ်ရွယ်သူများ၊ ဝင်ငွေမြင့်မားသည့် ဖြေဆိုသူများသည် ရုပ်မြင်သံကြားနှင့် ဖွဲ့စည်းပုံကို ပိုမိုသုံးစွဲကြသည်။^{၃၀}

^{၃၀} ဥပဒေဆိုင်ရာအချက်အလက်ကိုရရှိနိုင်သော သတင်းရင်းမြစ်များဟု ယေဘုယျဆန်းဆန်းမေးခဲ့ခြင်းဖြစ်ပြီး လက်တွေ့တွင် မည်ကဲ့သို့ အသေးစိတ် ဆောင်ရွက်သည်ကို လေ့လာခဲ့ခြင်းမဟုတ်ပါ။

ကျောင်းထိုင်ဘုန်းကြီးတွေက

သာရေးနာရေးမှာ တရားဟောတယ်။

အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှု

ဖြေရှင်းပေးတာမျိုးတွေတော့ မလုပ်ကြပါဖူး

- ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ဖားအံ

ဘယ်သူမှကျွန်မကို

အကြံဉာဏ်မပေးချင်ကြဖူး။

ကျွန်မလဲ နားလည်တဲ့သူနဲ့တိုင်ပင်ပြီး

အကြံတောင်းခြင်တာပေါ့။ ဒါပေမယ့်

ဘယ်သူကမှ မကူညီခြင်ဖူး။

- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ချောင်းဦး

ဥပဒေနဲ့ပတ်သက်လာရင်

အကြံပေးနိုင်မယ့် အဖွဲ့အစည်းတစ်ခုလော

က်ရှိစေခြင်တယ်။

ကျွန်တော်တို့လို့သာမန်လူတွေဆိုတာ

ဥပဒေကို မသိနိုင်ဖူး။ ဥပဒေကိုမသိရင်

ဒုက္ခရောက်နိုင်တယ်။

- ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ဖားအံ

ကူညီပေးမယ့်အဖွဲ့အစည်းတွေ ရှိရင်တော့

သွားအကူအညီတောင်းမှာပေါ့။

ကျွန်တော်က မတရားခံထားရတာဆိုတော့

လူ့အခွင့်အရေး ဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းတွေ

ဘာတွေရှိရင် အကူအညီရခြင်တယ်။

- ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ဖားအံ

ဖြေဆိုသူများသည် ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်များကို တဆင့်စကား (၁၄%)၊ ဆွေမျိုးမိတ်ဆွေများ ထံမှ (၁၀%) ရယူသည်ဟု ဖော်ပြသည်။ ဘွဲ့ရများနှင့် ဝင်ငွေမြင့်မားသူများကမူ ထိုကဲ့သို့နီးစပ်ရာမှ သတင်းအချက်အလက် ရယူနိုင်ခြေနည်းသည်။

ဖြေဆိုသူ ၅%ကသာ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများထံမှ ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက် ရယူသည်ဟုဖော်ပြသည်။ ၂%က ရပ်မိရပ်ဖများအား သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ်ဖော်ပြပြီး ၁% က ဆယ်အိမ်မှူး/ ရာအိမ်မှူးများကို ဖော်ပြသည်။ ဘာသာရေးဆိုင်ရာ ပုဂ္ဂိုလ်/ခေါင်းဆောင်များကို သတင်းအချက်အလက် ရင်းမြစ်အဖြစ် ဖော်ပြခြင်းမရှိပါ။ ဤကဲ့သို့ရပ်ရွာတွင်းမှ သတင်းအရင်းအမြစ်ရယူမှုနည်းပါးခြင်း၏ အကြောင်းရင်းကို ဆက်လက် လေ့လာသင့်သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ရပ်မိရပ်ဖများသည် ရပ်ရွာတွင်း အငြင်းပွားမှုဖြေရှင်းရာတွင် အဓိကကျသည်ဟု အခြားသော သုတေသနများတွင်တွေ့ရှိရသော်လည်း^{၉၉} ဤစစ်တမ်းတွင်မူ ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအရင်းအမြစ်အဖြစ် ဖော်ပြခံရမှုနည်းပါးသည်ကိုတွေ့ရသည်။

ဖြစ်နိုင်ခြေတစ်ခုမှာ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ရပ်မိရပ်ဖများသည် ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်ပေးခြင်းအစား အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနိုင်သည့် လမ်းကြောင်းပြသူများ ဖြစ်ကြခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ဤအစီရင်ခံစာ၏ အခြားအခန်းတွင်လည်း ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် ဥပဒေဆိုင်ရာအကြံပေးသူများဖြစ်ကြသည်ဟု ဖြေဆိုသူ ၁၀%ခန့်ကသာ ဖော်ပြသည်။ စစ်တမ်း၏ သဘောအရဖြေဆိုသူများသည် မိမိတို့၏အမှန်တကယ်လုပ်ရပ်အစား ဖြစ်သင့်သည်ကိုရွေးချယ် ဖော်ပြခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။

ဖြေဆိုသူ ၅၅%လျှင် ၁ဦးခန့်က မည်သူ့ကိုမေးရမည်မှန်းမသိပါဟုဖော်ပြခဲ့ပြီး ၆%က မည်သူ့ကိုမှ မေး၍ မရပါဟု ဖော်ပြခဲ့သည်။ အမျိုးသမီးများက မသိပါဟုပိုမို ဖြေဆိုကြသည်။ (မ-၁၇% ကျား-၁၁%)။ ထို့အတူ ကျေးလက်ဒေသတွင်နေထိုင်သူများ၊ မူလတန်းအဆင့် သို့မဟုတ် အတန်းပညာမရှိသူများနှင့် ဝင်ငွေနည်းသူများတို့သည်လည်း မသိပါဟု ဖြေဆိုနိုင်ခြေပိုများသည်။

အစိုးရဌာနများ၊ ဥပဒေအထောက်အကူပေးသည့်အဖွဲ့အစည်းများအား ဥပဒေအချက်အလက်ဆိုင်ရာ သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ်ဖော်ပြခြင်းမရှိပဲ အရပ်ဖက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများအား ၂%က အရင်းအမြစ်အဖြစ်ဖော်ပြသည်။ ဥပဒေအထောက်အကူသင်တန်းဆင်းနှင့် အစိုးရမှထုတ်ပြန်သောဥပဒေတို့ကို အရင်းအမြစ်အဖြစ် ဖော်ပြသူ တို့မှာ ၂% ခန့် ဖြစ်သည်။ ဥပဒေအထောက်အကူ သင်တန်းဆင်းများအပေါ် လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်းသည် နေရာဒေသအလိုက် ကွာခြားမှုရှိပြီး အဆိုပါသင်တန်းတို့၏ အကျိုးသက်ရောက်မှုကို ဖော်ပြသည်။ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး နှင့် ဧရာဝတီတိုင်းဒေသကြီးတို့တွင် ဖြေဆိုသူ ၅%ကျော် တို့က ဥပဒေ အထောက်အကူသင်တန်းဆင်းတို့အား လက်လှမ်းမီနိုင်ကြောင်းဖော်ပြခဲ့ကြသည်။ ရှေးနေ၊ အန်ဂျီအိုနှင့် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှု စင်တာတို့ကို ဖြေဆိုသူ ၁% ခန့် က ဖော်ပြသည်။

ဥပဒေအထောက်အကူပေးသူအဖွဲ့များအား ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းအချက်အလက်ရင်းမြစ်အဖြစ် ဖော်ပြမှုနည်းခြင်းသည် အဆိုပါအဖွဲ့များအား သိရှိကြားဖူးသူနည်းခြင်းနှင့် ဆက်စပ်သည်။ ဖြေဆိုသူ ၂၀%ခန့်ကသာ ဥပဒေအထောက်အကူအဖွဲ့များကိုကြားဖူးကြသည်။ ဝင်ငွေမြင့်သူ (၂၈%)နှင့် ဘွဲ့ရ (၃၄%) တို့က ဥပဒေအထောက်အကူမြဲခြင်းဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းကို ပိုမိုကြားဖူးကြသည်။ဖြေဆိုသူ ၈၂% သည် ဥပဒေအထောက်အကူမြဲခြင်းဟူသည့် ဝေါဟာရကို ကြားဖူးသော်လည်း ထိုသို့အထောက်အကူပေးသည့် အဖွဲ့အစည်းကို သိရှိခြင်းမရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

^{၉၉} See, for example, Denney, Bennett and San, 'Making Big Cases Small and Small Cases Disappear: Experiences of Local Justice in Myanmar', Yangon, 2016; Kyed, Helene Maria, 'Justice Provision in Myanmar: Reforms need to consider local dispute resolution', DIIS Policy Brief, 2017.

^{၁၀၀} စစ်တမ်းကောက်ယူသည့်အချိန်သည် မြန်မာနိုင်ငံရဲတပ်ဖွဲ့မှ ယာဉ်အန္တရာယ်ကင်းရှင်းရေး၊ မူးသစ်ဆေးဝါး၊ လူကုန်ကူးမှုဆိုင်ရာ အသိပညာပေး လှုပ်ရှားမှုများ ဆောင်ရွက်နေချိန်နှင့်တိုက်ဆိုင်ခဲ့သည်။

**လူတွေကကိုယ့်အလုပ်နဲ့ကိုယ်
ရှုပ်နေကြတော့ ဆွေးနွေးပွဲတွေဆို
မလာချင်ကြဖူး။ ဥပဒေတို့၊
တရားမူတမှုတို့ နိုင်ငံရေးတို့ကိုလည်း
သိပ်စိတ်မဝင်စားကြဖူး။**

- ရပ်မိရပ်ဖ (ကျား) တောင်ကြီး

**လူတွေက ဥပဒေအကြောင်းသိပ်မသိကြဖူး။
ဟောပြောပွဲဆိုလဲ စိတ်မဝင်စားကြဖူး။**

- ရပ်မိရပ်ဖ (ကျား) တောင်ကြီး

ဖြေဆိုသူ ၈%ကသာ ဥပဒေအသိပညာပေးဆိုင်ရာ လှုပ်ရှားမှုများကို ကြားဖူးမြင်ဖူးကြပြီး အဆိုပါလှုပ်ရှားမှုများ၏ ထက်ဝက်ခန့်မှာ မြန်မာနိုင်ငံရဲတပ်ဖွဲ့၏ ပညာပေးလှုပ်ရှားမှုများဖြစ်သည်။^{၁၁} ဖြေဆိုသူများက မိမိတို့နှင့် မသက်ဆိုင်ဟုထင်သည့်အတွက် ပညာပေးပွဲများတွင် ပါဝင်ခြင်းမရှိဟု ဖော်ပြသည်ကိုလည်း တွေ့ရှိရသည်။ ကျန်းမာရေးနှင့် ပညာရေးဆိုင်ရာပညာပေးပွဲများကိုမူ ဖြေဆိုသူများမှ ပိုမိုသတိထားမိကြသည်။

ပြည်သူလူထုအသုံးပြုနေကြသော ဥပဒေအချက်အလက်ဆိုင်ရာ သတင်းအရင်းအမြစ်များနှင့်စပ်လျဉ်း၍ ဆက်လက်လေ့လာသင့်သည်။ လက်ရှိတွင် ပြည်သူလူထုအတွက် သတင်းအရင်းအမြစ် အနည်းငယ်သာ ရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ရုပ်မြင်သံကြားကို အများဆုံးအသုံးပြုကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည့်အလျောက် တိကျ မှန်ကန်သော ဥပဒေဆိုင်ရာသတင်းအချက်အလက်များကို ရုပ်မြင်သံကြားမှ ပိုမိုလွှင့်ထုတ်ပေးသင့်သည်။ ထို့အပြင် ရပ်ရွာထဲတွင်ကြုံတွေ့နေရသော အမှုအခင်းဆိုင်ရာ အသေးစိတ်သတင်းအချက်အလက်များကိုလည်း ရပ်ရွာအဆင့်ဟောပြောပွဲများ ပြုလုပ်ပေးခြင်းမှတစ်ဆင့် ပြန့်ပွားအောင် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

- **တွေ့ရှိချက်-၁၁** ရုပ်မြင်သံကြားကို ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များရယူရန် ယုံကြည်စိတ်ချမှုအရှိဆုံး သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ်တင်ပြသည်။ ဒုတိယမှာ လူမှုကွန်ယက်ဖြစ်သည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၁၂** ဖြေဆိုသူ ၅၂%လျှင် ဘဦးခန့်က ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များရယူရန် သတင်းရင်းမြစ် မရှိပါ သို့မဟုတ် မသိပါဟုဖော်ပြသည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၁၃** ဥပဒေရေးရာအဖွဲ့အစည်းများနှင့် အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို ဖြေဆိုသူအနည်းငယ်ကသာ သတင်းရင်းမြစ်အဖြစ်ဖော်ပြသည်။ ဥပဒေအထောက်အကူပေးသည့်အဖွဲ့အစည်းများကို ဖြေဆိုသူ ၂၀%ကသိရှိသည်။ သို့သော်ဥပဒေအထောက်အကူရအောင် မည်ကဲ့သို့ တောင်းခံရမည်ကို အများစုကမသိပါ။

တရားမျှတမှုရှိအောင်မည်သူက ဆောင်ရွက်ပေးသလဲ။

ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ ဗဟုသုတသည် တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီစေခြင်း၏ အဓိက အဟန့်အတား တစ်ခုမဟုတ်ကြောင်း ယခင်အခန်းများတွင်ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်းသည် လူထုအနေနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများနှင့် တာဝန်ရှိသူများ အပေါ် အားကိုးအားထားပြုနိုင်ခြင်းနှင့် ပိုမိုသက်ဆိုင်သည်။ အဆိုပါအဖွဲ့အစည်းများအပေါ်လူထုမှ ယုံကြည်ကိုးစားနိုင်မှသာ တရားမျှတမှုအတွက် သွားရောက်ဖြေရှင်းလိုကြမည်ဖြစ်သည်။

ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများအပေါ် ပိုမိုယုံကြည်မှုရှိခြင်း၊ ရပ်ရွာအဆင့်ကို ကျော်လွန်၍ သွားရောက် ဖြေရှင်းရန် မဝံ့မရဲဖြစ်ခြင်း၊ ကုန်ကျစရိတ် မတတ်နိုင်ခြင်း စသည်တို့ကြောင့် အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာအဆင့် တာဝန်ရှိသူများ နှင့်ဖြေရှင်းရန် ပိုမိုလိုလားသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မြန်မာနိုင်ငံ^{၄၁}နှင့် အခြားနိုင်ငံများ^{၄၂}တွင် ပြုလုပ်ခဲ့သည့် သုတေသနများ၏တွေ့ရှိချက်နှင့် ကိုက်ညီသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဖြေဆိုသူအများစုတို့သည် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို တရားမျှတမှုအတွက် အဓိက တာဝန်ရှိသူ အဖြစ်ဖော်ပြသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် အမှုအခင်းများကို ရပ်ရွာအဆင့်တွင် ဖြေရှင်းရန် သို့မဟုတ် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများထံလွှဲပို့ရန် စသည်တို့ကို ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်စွမ်း ရှိသူများဖြစ်သည်။

အစိုးရဌာနများသို့ သွားရောက်ဖြေရှင်းမည့်အစား ရပ်ရွာတွင်းဖြေရှင်းရန် ညှိနှိုင်းကြပြီး အစိုးရ တာဝန်ရှိသူများထံ မဖြစ်မနေမှသာ သွားရောက်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။^{၄၃} ရပ်ရွာအဆင့် တာဝန်ရှိသူများမှ ရဲစခန်း၊ တရားရုံးသို့ မရောက်လိုပါက ရပ်ရွာတွင်းပြီးပြတ်အောင်ဖြေရှင်းရန် တိုက်တွန်းတတ်ကြသည် ကိုတွေ့ရသည်။

ဤအခန်းတွင် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးအပေါ် ဖြေဆိုသူများ၏အမြင်နှင့် အဆိုပါတာဝန်ရှိသူ အသီးသီးတို့၏ လုပ်ပိုင်ခွင့်ကိုလေ့လာမည်ဖြစ်သည်။ ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများနှင့် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများ အပေါ် ကွဲပြားနေသောအမြင်များကို တင်ပြထားသည်။

အဓိကတွေ့ရှိချက်များ

- ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် ရပ်ရွာလူထု ကြုံတွေ့ရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ကိုယ်တိုင်ဖြေရှင်းပေးခြင်း သို့မဟုတ် အစိုးရဌာနများသို့ သတင်းပို့ အကြောင်းကြားခြင်းစသည်တို့ကို ဆောင်ရွက်ပေးသည့် အဓိကတာဝန်ရှိသူဖြစ်သည်။
- အများစုသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို အစိုးရရုံးများထံ သွားရောက်မည့် အစား ရပ်ရွာတွင်း၌သာဖြေရှင်းလိုကြသည်။
- ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများအပေါ် ပိုမိုအားကိုးကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။
- သင့်တင့်မျှတသည့် ကုန်ကျစရိတ်မဖြစ်ခြင်း၊ အပိုငွေကြေးတောင်းခံခြင်း၊ ဘက်လိုက်မှုရှိခြင်းစသည်တို့ကို အဓိကပြဿနာများအဖြစ် ဖော်ပြကြသည်။

^{၄၁} Access to Justice and Informal Justice Systems in Kachin, Rakhine and Shan States: Consolidated Report, UNDP, November, 2017. Livelihoods and Social Change in Rural Myanmar, QSEM Reports, World Bank (2012-2017).

^{၄၂} Perspectives on Involving Non-State and Customary Actors in Justice and Security Reform, IDLO and DIIS, 2011.

^{၄၃} အစိုးရတရားရေးစနစ်မှရရှိလာမည့် ရလဒ်ကို ကြိုတင်ခန့်မှန်းနိုင်ပြီး နှစ်ဦးနှစ်ဖက် တရားရုံးပြင်ပတွင် ညှိနှိုင်းကြသည့်အလေ့အထ ဖြစ်ထွန်းလာခဲ့သည်။ Fitzpatrick, S. The Economics of Courts and Litigation, Edward Elgar Publishing, 2018. Making the Law Work for Everyone (Vol II), UNDP, CLEP, 2018. အစိုးရတရားရေးစနစ်မှရရှိလာမည့် ရလဒ်ကို မခန့်မှန်းနိုင်သည့်အတွက် နှစ်ဦးနှစ်ဖက် တရားရုံးပြင်ပတွင်ညှိနှိုင်းကြသည့် အလေ့အထဖြစ်ထွန်းလာခြင်းလည်း ရှိနိုင်သည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူ အမျိုးမျိုး

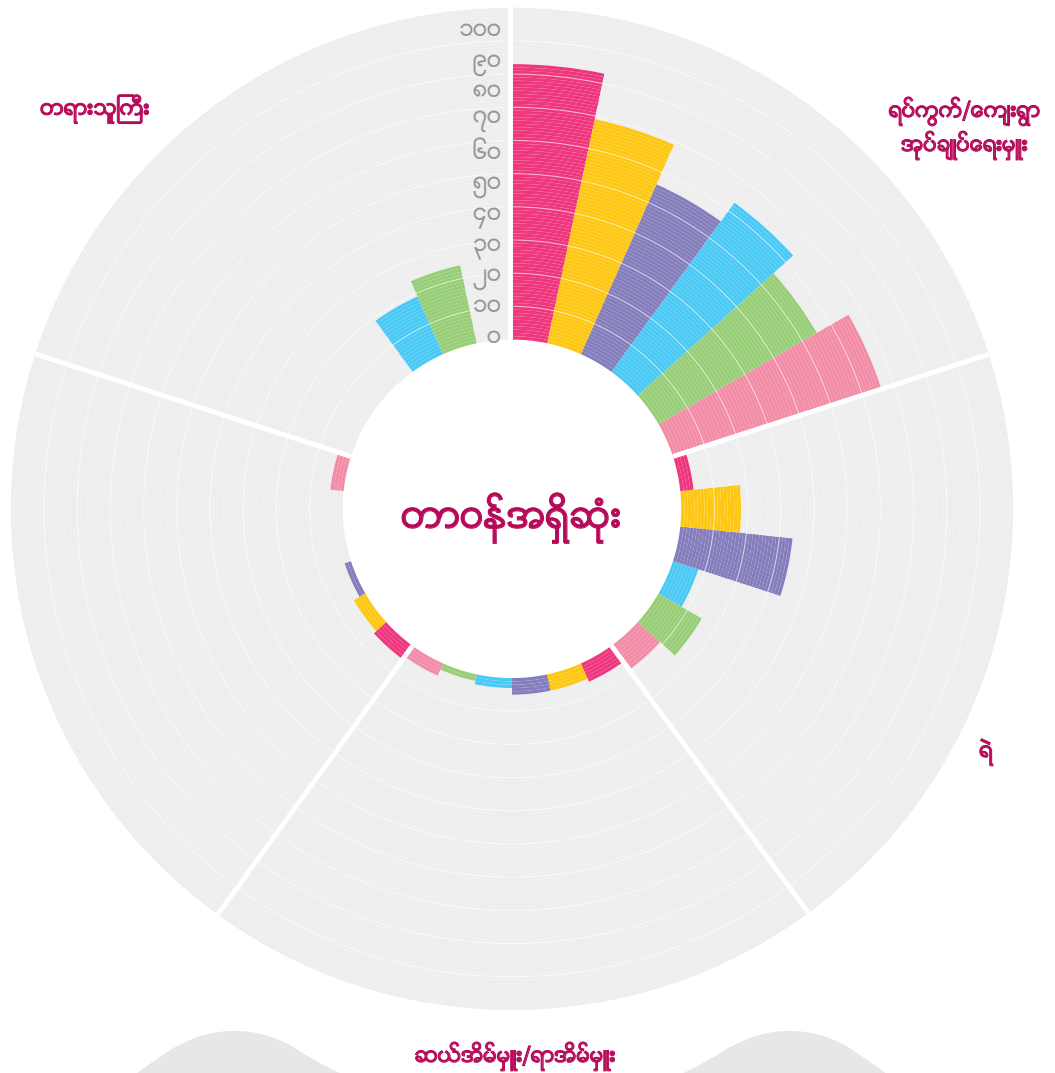
စစ်တမ်းတွင် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန် ၆-မျိုးဖြစ်သော လုံခြုံရေး၊ ပြစ်မှုကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း၊ ပြစ်မှု စုံစမ်းဖော်ထုတ်ခြင်း၊ အပြစ်ရှိ/မရှိ ဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ အပြစ်ရှိသူအားအပြစ်ပေးခြင်း၊ အငြင်းပွားမှုအား ဖြေရှင်းပေးခြင်း စသည်တို့အတွက် တာဝန်အရှိဆုံးသူကိုမေးမြန်းခဲ့သည်။

ဖြေဆိုသူအများစုက ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူး ၊ ဆယ်အိမ်မှူး/ရာအိမ်မှူး၊ ရပ်မိရပ်ဖတို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပြီး ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တရားသူကြီးတို့ကို ဖြေဆိုသူအနည်းငယ်က ဖော်ပြခဲ့သည်။

ပုံ-၁၉ အောက်ပါလုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် မည်သူက တာဝန်အရှိဆုံးဖြစ်ပါသလဲ။

ပထမတာဝန်အရှိဆုံး၊ ဒုတိယတာဝန်အရှိဆုံး၊ တတိယတာဝန်အရှိဆုံးတို့ကိုဖော်ပြသည်။

- လုံခြုံရေး
- ပြစ်မှုကြိုတင်ကာကွယ်ခြင်း
- ပြစ်မှုစုံစမ်းဖော်ထုတ်ခြင်း
- အပြစ်ရှိ/မရှိဆုံးဖြတ်ခြင်း
- အပြစ်ရှိသူအားအပြစ်ပေးခြင်း
- အငြင်းပွားမှုအား ဖြေရှင်းပေးခြင်း

တစ်ခုခုဖြစ်ရင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကိုသတင်း ပို့ပါတယ်။ သူကရဲကို အကြောင်းကြားပြီး လာဖမ်းဖို့ပြောပါတယ်။

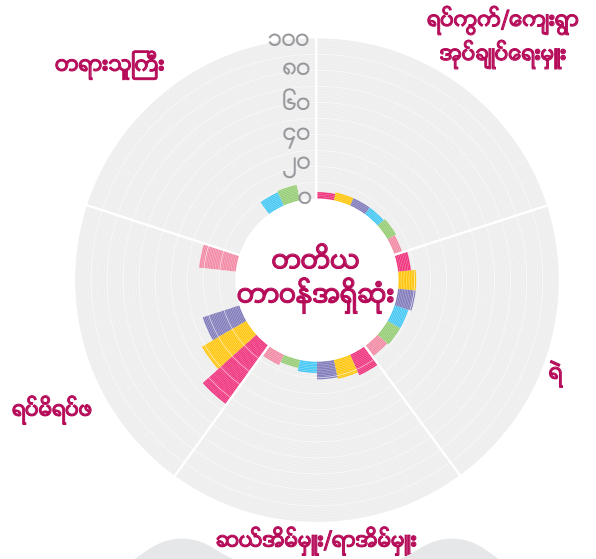
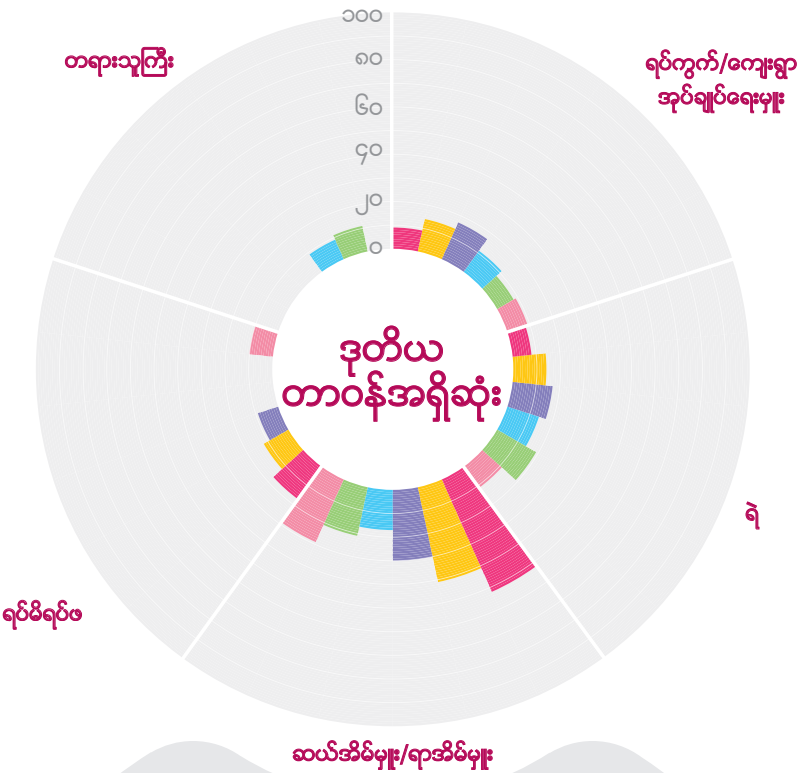
- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ပဲခူး

တော်ရုံတန်ရုံကိစ္စဆိုရင်တော့ ဆယ်အိမ်မှူး၊ ရာအိမ်မှူးတို့ကို သတင်းပို့ပါတယ်။ သူတို့က ပြဿနာကို ပိုကြီးအောင် မလုပ်ဖို့ ပြောကြပါတယ်။ တခါတလေ ဆူတာ ရိုက်တာတွေ လုပ်ပါတယ်။ ရဲကိုတိုင်မယ် ဘာညာ ခြိမ်းခြောက်တာတွေလည်းလုပ်ပါတယ်။ အဲဒီတော့ ကိစ္စတော်တော်များများ က သူတို့နဲ့ပဲပြတ်သွားပါတယ်။

- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) လှိုင်သာယာ

ဖော်ပြပါ တာဝန်ခြောက်မျိုးအတွက် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည် တာဝန်အရှိဆုံးဟု ဖြေဆိုသူအများစုက ထင်မြင်ကြပါသည်။ ပြစ်မှုစုံစမ်းဖော်ထုတ်ခြင်း၊ အပြစ်ပေးခြင်းစသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များ အတွက်ပင် တာဝန်ရှိသည်ဟု ထင်မြင်ကြပါသည်။ ဖြေဆိုသူ ၈၃% က ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည် လုံခြုံရေးအတွက် အဓိကတာဝန်ရှိသူဟုဖော်ပြကြပြီး၊ ၅၄%က အပြစ်ရှိသူများအား အပြစ်ပေးရန် အဓိကတာဝန်ရှိသူဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြသည်။

ဖြေဆိုသူအများစုသည် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအပြင် တွဲဖက်တာဝန်ရှိသူများကိုလည်း ဖော်ပြခဲ့ပြီး အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများဖြေရှင်းရာတွင် တာဝန်ရှိသူတစ်ဦးထဲမဟုတ်ပဲ တစ်ဦးထက်ပိုမို ပါဝင်ပတ်သက်နေခြင်းကို နားလည်နေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူ ၇၀%ကျော်တို့က ဒုတိယ တာဝန် အရှိဆုံးပုဂ္ဂိုလ်ကိုဖော်ပြခဲ့ပြီး ၅၀%ခန့်က တတိယတာဝန်အရှိဆုံးပုဂ္ဂိုလ်ကို ဖော်ပြခဲ့သည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တရားသူကြီးသည် တာဝန်လေးရပ်တွင် အဓိကတာဝန်ရှိသူဖြစ်သည်ဟု ဖြေဆိုသူ ၂၀%ကျော် တို့က ဖြေဆိုသည်။

ဆုံးဖြတ်ပေးတဲ့နေရာမှာ ဆယ်အိမ်မှူးနဲ့ ရာအိမ်မှူးတွေရဲ့ အကူအညီလိုပါတယ်။ သူတို့ကရပ်ရွာအကြောင်း ကောင်းကောင်း သိတယ်။ သူတို့ကို စုံစမ်းခိုင်းပြီး သူတို့ရဲ့ တွေ့ရှိချက်တွေအပေါ် အခြေခံပြီး ဆုံးဖြတ်ပါတယ်။

- ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးတစ်ဦး (ကျား) ၇၀

ရပ်ရွာအခြေပြုစနစ်နှင့် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများ အကြား ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက်မှု

ပြဿနာတစ်ခုဖြစ်လာပြီဆိုရင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၊ ရာအိမ်မှူးတို့နဲ့ ရပ်မိရပ်ဖတို့ တိုင်ပင်ညှိနှိုင်း ဖြေရှင်းကြပါတယ်။ အားလုံးအတူအကွ ပွင့်လင်းမြင်သာမှုရှိရှိနဲ့ ဖြေရှင်းကြတာဖြစ်ပါတယ်။

ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်တစ်ဦး (ကျား) သထုံ

နိုင်ငံအတော်များများတို့တွင် အစိုးရတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍအပြင် ရပ်ရွာအခြေပြု တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စနစ်များလည်းရှိကြသည်။ ထိုသို့ယှဉ်တွဲရှိခြင်းကို ဥပဒေရေးရာဗဟုစနစ်များဟု ခေါ်ဝေါ်သတ်မှတ်သည်။

ရပ်ရွာအခြေပြု တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စနစ်များ၏ အရေးပါသော အင်္ဂါရပ်များမှာ လက်လှမ်းမီခြင်း၊ ရပ်ရွာမှယုံကြည်ကိုးစားမှုရှိခြင်း၊ အများသဘောတူဆုံးဖြတ်ခြင်း၊ ရပ်ရွာဓလေ့များကို လိုက်နာခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် လူ့အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအခြေခံမူများနှင့် အမြဲတစေ ကိုက်ညီနိုင်ခြင်း မရှိပဲ အများသဘောတူ ဆုံးဖြတ်ခြင်း စနစ်ကြောင့် အင်အားနည်းသူများ၏ အခွင့်အရေးဆုံးရှုံးနိုင်ပြီး အင်အားကြီးသူမှအသာစီးရနိုင်သည်။^{၄၇}

ရပ်ရွာအခြေပြု တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စနစ်များကို တွင်တွင်ကျယ်ကျယ်အသုံးပြုနေသည့်အတွက် တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးကိုဖော်ဆောင်ရာတွင် အဆိုပါစနစ်များကို တိုးတက်ကောင်းမွန်စေပြီး အစိုးရ တရားစီရင်ရေးစနစ်များနှင့် ချိတ်ဆက်အသုံးပြုနိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို ဖော်ထုတ်ပေးသင့်သည်။

အစိုးရမဟုတ်သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစနစ်များ၏ အခန်းကဏ္ဍနှင့် အကျိုးသက်ရောက်မှုများသည် နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံအတွင်း၊ နိုင်ငံတစ်နိုင်ငံနှင့်တစ်နိုင်ငံအကြား ကွဲပြားမှုများရှိသည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းများ၊ လူမျိုးဘာသာအလိုက် ဓလေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာများကို အခြေပြု၍ ရပ်ရွာအဆင့်တွင်တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူ အမျိုးမျိုးကွဲပြားနေသည့်ကိုနားလည်ရန် အရေးကြီးသည်။ ရပ်ရွာလူထုသည် အဆိုပါတာဝန်ရှိသူများအပေါ်ပိုမိုမှီခိုနေခြင်းကြောင့် ရပ်ရွာအဆင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူတို့၏ အခန်းကဏ္ဍသည် အရေးပါသည်။^{၄၈}

ရပ်ရွာအဆင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများတွင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၊ ရပ်မိ ရပ်ဖများ၊ မြေယာ၊ ရေနှင့်သဘာဝအရင်းအမြစ် စီမံခန့်ခွဲမှုဆိုင်ရာ ကော်မတီများ၊ ဘာသာရေး အဖွဲ့များ၊ တိုင်းရင်းသားလက်နက်ကိုင်အဖွဲ့အစည်းတို့နှင့်နီးစပ်သူများ စသည်တို့ ပါဝင်သည်။^{၄၉}

တရားသူကြီးများသည် အပြစ်ရှိ/မရှိဆုံးဖြတ်ခြင်းနှင့် အပြစ်ပေးခြင်းတို့အတွက် အဓိကတာဝန်ရှိသူဖြစ်သည်ဟု ၂၀%သောဖြေဆိုသူများက ဖော်ပြသည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့ဝင်များသည် မှုခင်းစုံစမ်းရေး(၃၄%)၊ ပြစ်မှုတာဝန် တားဆီးရေး (၁၉%) တို့အတွက် အဓိကတာဝန်ရှိသူဖြစ်သည်ဟု ဖြေဆိုသူများကဖော်ပြသည်။ လုံခြုံရေး တာဝန်မှလွဲ၍ အခြားတာဝန်များအတွက် ရဲတပ်ဖွဲ့သို့မဟုတ် တရားသူကြီးများကို ပံ့ပိုးသူများအဖြစ် ဖြေဆိုသူ ၂၀%ခန့်က ဖော်ပြသည်။အစိုးရတရားစီရင်ရေးကဏ္ဍမှ တာဝန်ရှိသူများကို အဓိကတာဝန်ရှိသူများဟု မဖော်ပြသော်လည်းပဲ အဆိုပါတာဝန်ရှိသူများ၏ အခန်းကဏ္ဍမှမှီခိုခြင်းမရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း (၂၀၁၇)တွင် ရပ်ရွာအခြေပြုစနစ်နှင့် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများအကြား ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်မှုကို အသေးစိတ်လေ့လာခဲ့သည်။ အမှုအခင်းတစ်ခုအား ရပ်ရွာတွင်းညှိနှိုင်းခြင်း သို့မဟုတ် အစိုးရတရားစီရင်ရေးစနစ်နှင့် ဖြေရှင်းသင့်သည်ကို ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးက ဆုံးဖြတ်သည်ဟု ဖြေဆိုသူများကဖော်ပြသည်။ ထို့အပြင် မှုခင်းကိုစုံစမ်းစစ်ဆေးရန်၊ အပြစ်ရှိသူကိုဖမ်းဆီးရန်အတွက် ရဲတပ်ဖွဲ့ကို ဆက်သွယ်ရန်မှာလည်း ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏ တာဝန်ဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြသည်။

^{၄၇} Harper, E. Plural Legal Orders and Human Rights, International Council on Human Rights Policy, Geneva, 2009. Customary Justice: from Program Design to Impact Evaluation, IDLO, 2011.
^{၄၈} Freeman-Prasse, E. Conceptions of Justice and the Rule of Law in Myanmar: The Dynamics of an Evolving Polity, 2015. Scott, J. Boston, The Art of Not Being Governed: An Anarchist History of Upland Southeast Asia, 2009. Post-Nargis Social Impacts Monitoring, Yangon, 2008.
^{၄၉} Kempel S, Village Institutions and Leadership in Myanmar: A View from Below, unpublished report for UNDP, 2012. McCartan, B. and Jolliffe, K. Ethnic Armed Actors and Justice Provision in Myanmar, Asia Foundation, 2016

ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများအကြား ညှိနှိုင်းဆောင်ရွက်ခြင်း

ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တရားရုံး၊ ရဲစခန်းသို့မရောက်လိုပါက ရပ်ရွာအဆင့်တွင် ပြီးပြတ်အောင် ညှိနှိုင်းကြရန် တွန်းအားပေးတတ်ကြသည်။ အစိုးရဌာနများသို့ သွားရောက်ရန် တွန်းဆုတ်သော ရပ်ရွာလူထုမှလည်း မည်သို့ပင်ဖြစ်စေ ရပ်ရွာအဆင့်တွင် ဖြေရှင်းလိုက်ကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။

အခြားသော ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများသည် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို ပံ့ပိုးသည်ကဏ္ဍမှ ပါဝင်ကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၂၀%သော ဖြေဆိုသူများက ဆယ်အိမ်မှူးနှင့်ရာအိမ်မှူးများကို တာဝန်အားလုံးတွင် ပံ့ပိုးသူများအဖြစ်ဖော်ပြကြသည်။ ရပ်မိရပ်ဖများသည် လုံခြုံရေးနှင့်မူခင်းကြိုတင်ကာကွယ်ရေးတာဝန်များတွင် တက်ကြွစွာပါဝင်ကြသည်ဟုလည်း ဖော်ပြသည်။

ရပ်ရွာတွင်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တိုင်တိုင်ပင်ပင် ညှိနှိုင်းနှိုင်းနှိုင်းဖြေရှင်းကြပုံကိုတွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို အဓိကအရေးပါသူအဖြစ် ဖော်ပြကြသော်လည်း အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ (အများအားဖြင့် အမျိုးသား)သည် ဆယ်အိမ်မှူး၊ ရာအိမ်မှူး၊ ရပ်မိရပ်ဖတို့နှင့် ပူးပေါင်းဖြေရှင်းသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုသို့တစ်ဦးတည်းသောနှင့်မဆုံးဖြတ်ခြင်းကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးတို့အပေါ် ရပ်ရွာမှပိုမိုယုံကြည်အားကိုးကြခြင်း ဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအသီးသီး၏ အားနည်းချက် အားသာချက်များကို အောက်ပါအတိုင်း လေ့လာခဲ့သည်။

- လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်း - တာဝန်ရှိသူထံ အလွယ်တကူသွားရောက်နိုင်ခြင်း၊ ကုန်ကျစရိတ်သင့်တင့်ခြင်း၊ ဘာသာစကားတူခြင်း
- တရားဝင်တာဝန်ရှိသူဖြစ်ခြင်း - တာဝန်ရှိသူအပေါ်အားကိုးအားထားနိုင်ပြီး အပြန်အလှန် လေးစားမှုရှိခြင်း
- ယုံကြည်ကိုးစားမှု - အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှုနှင့် ဘက်လိုက်မှုကင်းခြင်း

ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများသည် အဆိုပါအချက်များနှင့် ပိုမိုကိုက်ညီသည်ကို တွေ့ရသည်။ သို့သော် မည်သည့် တာဝန်ရှိသူမဆို ကုန်ကျစရိတ်သင့်တင့်ခြင်း၊ ဘက်လိုက်မှုကင်းရှင်းခြင်း၊ အပိုငွေကြေး မတောင်းခံခြင်း စသည်တို့တွင် အားနည်းသည်ဟု ဖြေဆိုကြသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအပေါ် အမြင်များ

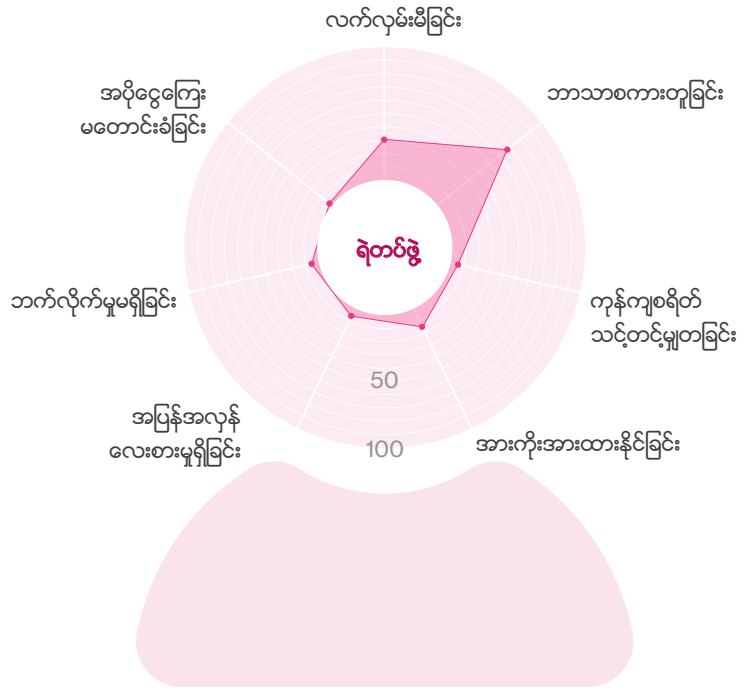
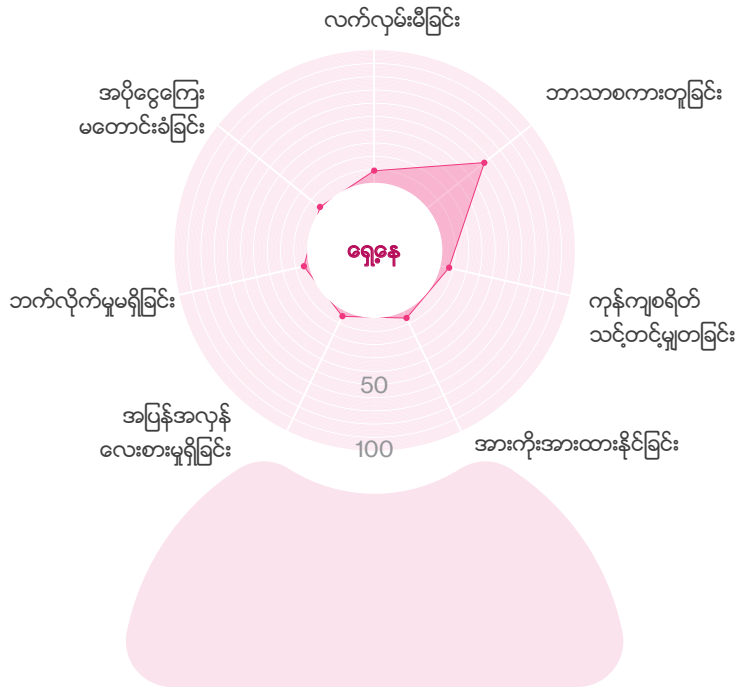
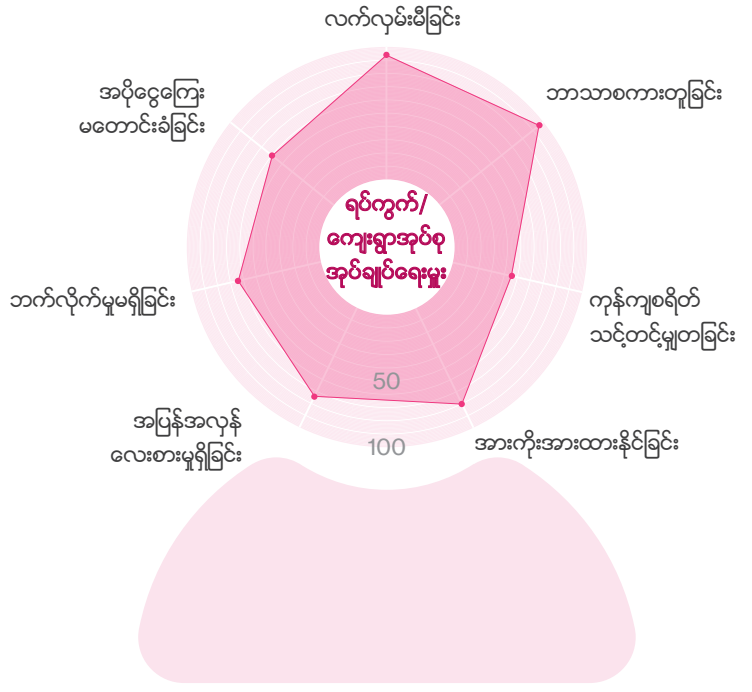
- ▶ **တွေ့ရှိချက်-၁၄** ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို တရားမျှတမှုအတွက် အဓိကတာဝန်ရှိသူဟု ထင်မြင်ကြသည်။
- ▶ **တွေ့ရှိချက်-၁၅** ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် ရပ်ရွာနှင့် အစိုးရ တရားစီရင်ရေးဌာန တို့အကြား ကူးလူးဆက်ဆံနိုင်ကြသူများဖြစ်ကြသည်။ တရားရုံးနှင့်ရဲစခန်းသို့မရောက်လိုပါက အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာတွင်း၌သာဖြေရှင်းရန် ဖိအားပေးခြင်းကိုလည်း ရံဖန်ရံခါတွေ့ရသည်။
- ▶ **တွေ့ရှိချက်-၁၆** ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာတွင်းရှိအခြားတာဝန်ရှိသူများနှင့် တိုင်ပင်ပူးပေါင်း ဆောင်ရွက် ကြသည်ဟုဖော်ပြသည်။

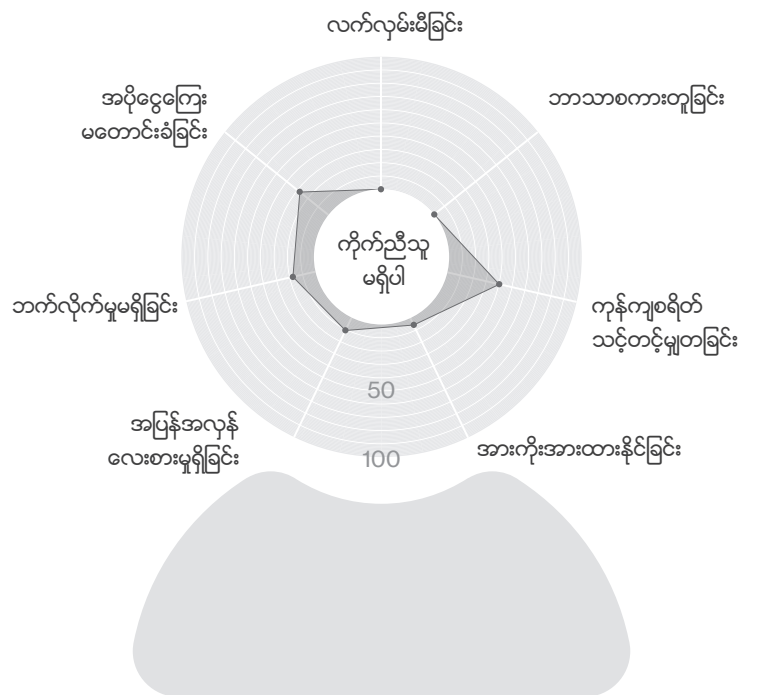
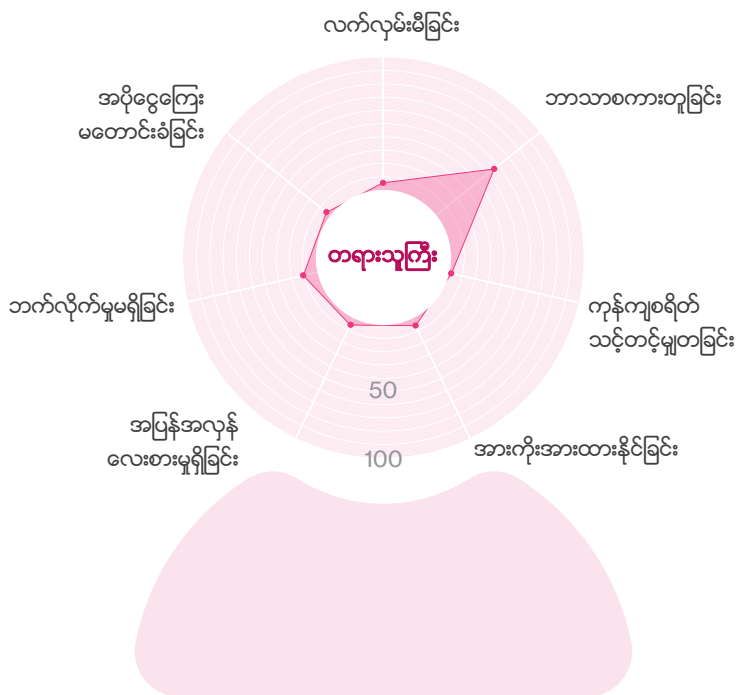
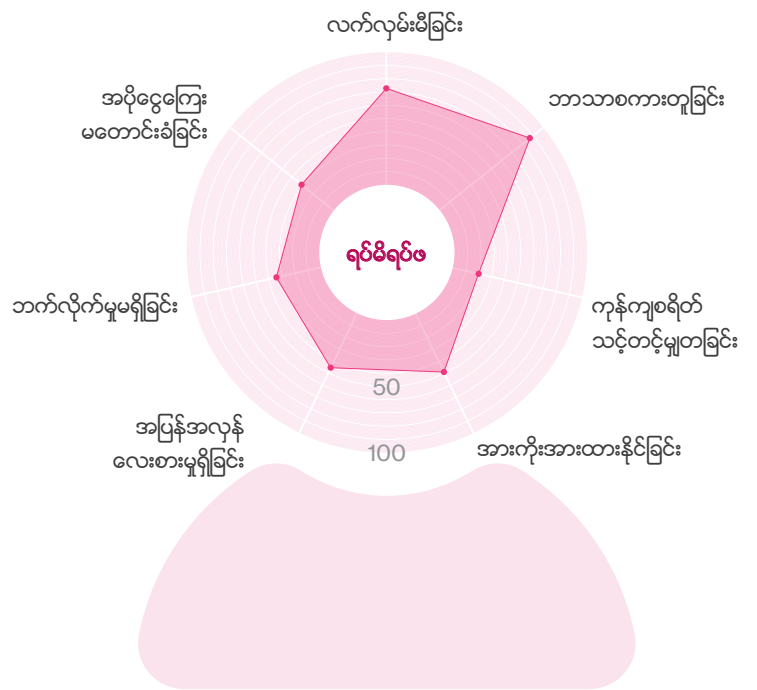
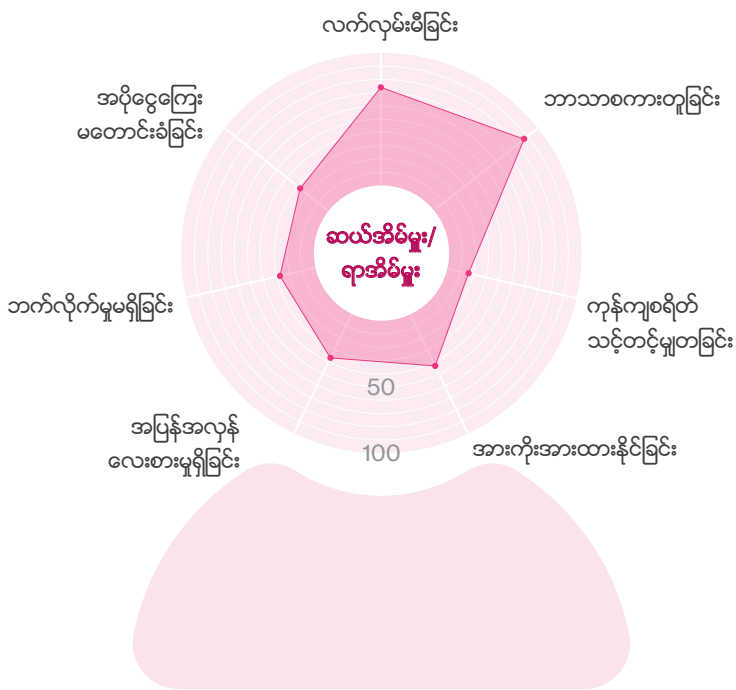
^{၅၇} ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး နေထိုင်ရာရွာများကို ရွေးချယ်ခဲ့ခြင်းကြောင့် အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏အခန်းကဏ္ဍသည် ရာအိမ်မှူးတို့ထက် ပိုမိုပေါ်လွင်နေခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

^{၅၈} မြန်မာနိုင်ငံ၏ ရပ်/ကျေးအုပ်ချုပ်ရေးမှူး ၁၆၇၈၅ဦးအနက် ၀.၂၅%ဖြစ်သော ၄၂ဦးသာ အမျိုးသမီးများဖြစ်ကြသည်ဟုခန့်မှန်းသည်။ Women and Local Leadership: Leadership Journeys of Myanmar's Female Village Tract/Ward Administrators', UNDP, Yangon, 2015.

ပုံ-၂၀
တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအလိုက်
ကိုက်ညီသော အချက်များကိုဖော်ပြပါ။

ဖြေဆိုသူများက ကိုက်ညီသည်ဟုဖော်ပြသည့်
 ရာခိုင်နှုန်းများကို တင်ပြထားသည်။

အစိုးရတာဝန်ရှိသူများ

တရားရုံးကပိုက်ဆံရှိတဲ့သူဆို ဦးစားပေးပြီး ဆင်းရဲရင်တော့ ဂရုမစိုက်ပါဖူး။

– ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ဘီးလင်း

ရပ်ရွာအဆင့်ထက်မြင့်သော တရားမူတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများသည် ရပ်ရွာတွင်းရှိ နေ့စဉ် အခက်အခဲများ အားနားလည်နိုင်ရန် အလှမ်းဝေးနေကြသည်ဟုထင်မြင်ကြသည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့်တရားသူကြီးများကိုရှေ့နေများထက် စာလျှင်တရားမူတမှုအတွက်ပိုမိုတာဝန်ရှိသည်ဟု ယူဆကြသည်။^{၁၆} အဆိုပါတာဝန်ရှိသူများအပေါ်ယုံကြည်မှု နည်းနေပြီး ဘာသာစကားတူညီခြင်းနှင့် လက်လှမ်းမီနိုင်မှုမလွဲ၍ အခြားကဏ္ဍများဖြစ်သော (ကုန်ကျစရိတ် သင့်တင့်မှုတခြင်း၊ အားကိုးအားထားနိုင်ခြင်း၊ အပြန်အလှန်လေးစားမှုရှိခြင်း၊ ဘက်လိုက်မှုမရှိခြင်း၊ အပိုငွေကြေး မတောင်းခံခြင်း) တွင် ဖြေဆိုသူ ၂၀%ကသာ ကိုက်ညီမှုရှိသည်ဟုထင်မြင်ကြသည်။ ဘာသာစကား အဆင်ပြေခြင်းကို ရဲတပ်ဖွဲ့အတွက် ၆၈%၊ ရှေ့နေ အတွက် ၅၅%၊ တရားသူကြီးအတွက် ၅၅% ဖော်ပြကြပြီး ဖြေဆိုသူသုံးပုံတစ်ပုံခန့်က ရဲတပ်ဖွဲ့ကို လက်လှမ်းမီနိုင်သည်ဟုဖော်ပြသည်။

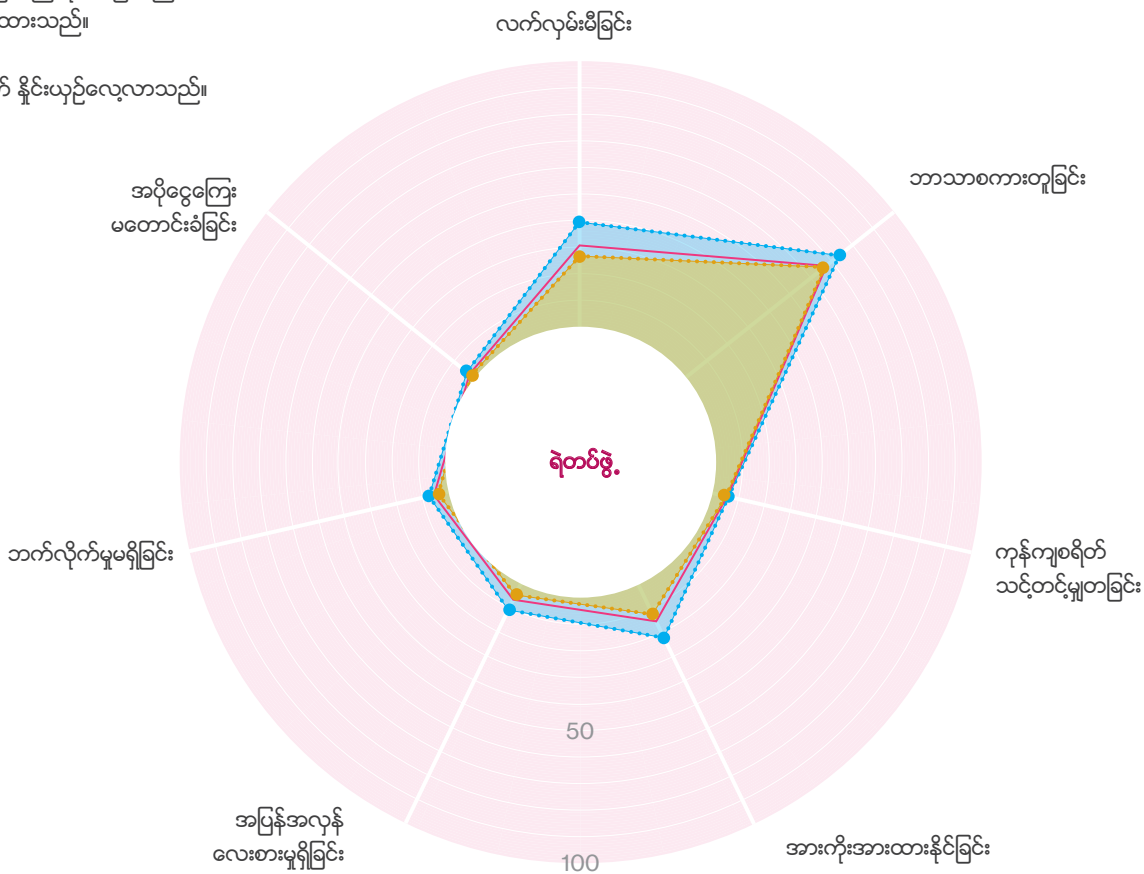
မြို့ပေါ်တွင်နေထိုင်ကြသူများသည် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများ (အထူးသဖြင့် ရဲတပ်ဖွဲ့) ထံပိုမို သွားရောက် ကြသည်။ အစိုးရတာဝန်ရှိသူများကို လက်လှမ်းမီကြောင်း၊ ဘာသာစကားတူကြောင်း၊ အားကိုးအားထား ပြုနိုင်ကြောင်း ဖော်ပြသည့် မြို့ပေါ်ဖြေဆိုသူဦးရေမှာ ကျေးလက်ရှိဖြေဆိုသူများထက် ၁၀%ပိုများသည်။ မြို့ပေါ်တွင် ရဲတပ်ဖွဲ့ကိုပိုမိုယုံကြည်ပြီး ရပ်ကွက်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို ယုံကြည်မှုနည်းသည်ကို တွေ့ရသည်။

ပုံ-၂၁ အောက်ပါတို့မှ မည်သည့်အချက်အလက်များသည် ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် ကိုက်ညီပါသလဲ။

ဖြေဆိုသူများက ကိုက်ညီသည်ဟု ဖော်ပြသည့် ရာခိုင်နှုန်းများကို တင်ပြထားသည်။

မြို့ပြ/ကျေးလက်အလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည်။

- စုစုပေါင်း
- မြို့ပြ
- ကျေးလက်

^{၁၆} အထွေထွေအုပ်ချုပ်ရေးဦးစီးဌာနမှ မြို့နယ်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအား ထည့်သွင်းမေးမြန်းခဲ့ခြင်းမရှိပါ။

**ရှေ့နေဌာနက ၅သိန်းလို့ပြောတယ်။
အချိန်ကုန်တာနဲ့ ပြန်ရမှာနဲ့ မကာမိတော့
အဲဒီလောက် အကုန်မခံခြင်တော့ဖူး။**

- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ပဲခူး

အချိန်ကုန်ခြင်း၊ ငွေကုန်ခြင်း တို့သည် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများထံမသွားရောက်ကြသည့် အဓိကအကြောင်းရင်းများဖြစ်ပြီး ဖြေဆိုသူ ၅%ခန့်သာ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် တရားသူကြီးများသည် သင့်တင့်သော ကုန်ကျစရိတ်ရှိသည့် သို့မဟုတ် ဘက်လိုက်မှုကင်းပြီး အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှုကင်းရှင်းသည်ဟု ဖော်ပြသည်။

ဖြေဆိုသူများမှ တရားရုံးနှင့် ရဲစခန်းများတွင် အမှုရင်ဆိုင်ပါက အချိန်ကြာမြင့်လွန်းသည့်အတွက် ယုံကြည်မှုနည်းသည်ဟုလည်း ဖော်ပြသည်။

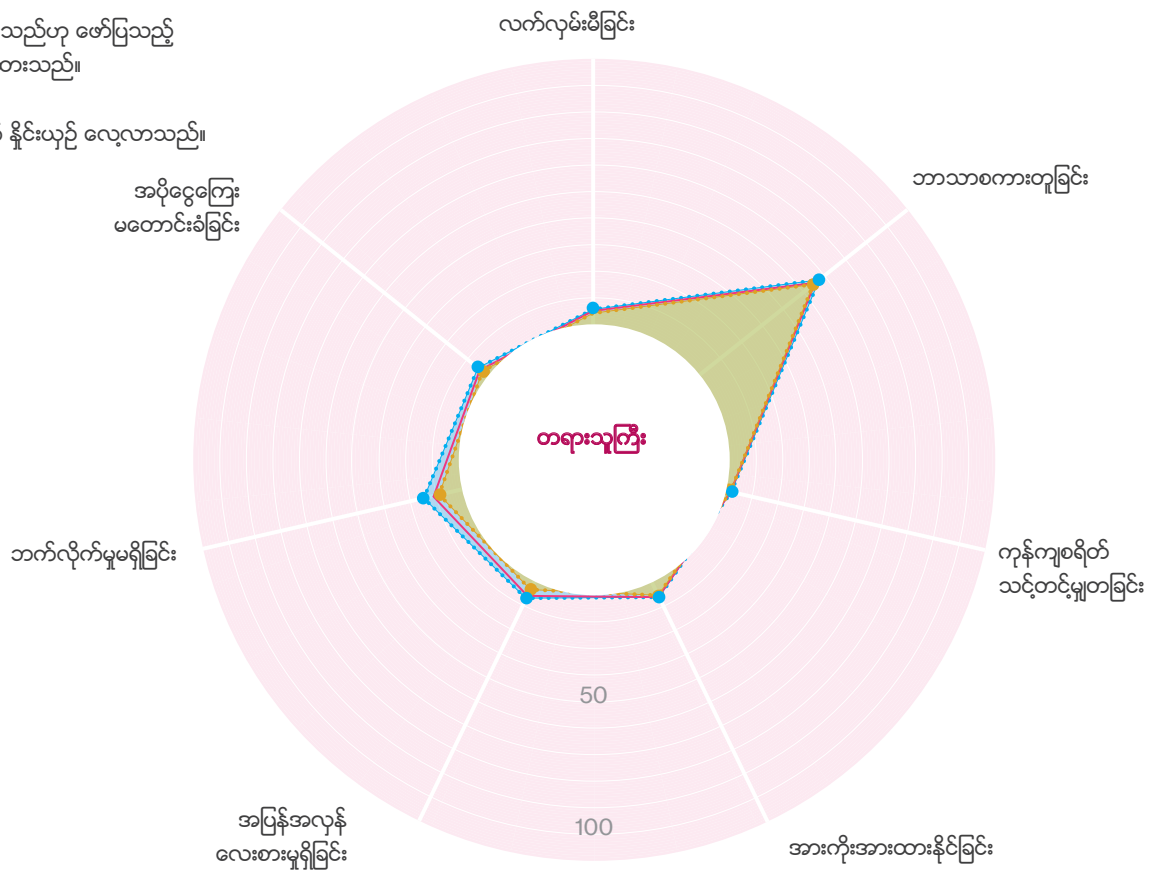
တွေ့ရှိချက်-၁၇ အစိုးရတာဝန်ရှိသူများသည် ရပ်ရွာတွင်းရင်ဆိုင်ကြုံတွေ့နေရသော အခက်အခဲများနှင့် အလှမ်းဝေးနေကြသည်ဟု ဖြေဆိုသူများက ထင်မြင်ကြပြီး ကျေးလက်ဒေသနေဖြေဆိုသူများက ထိုကဲ့သို့ ပိုမိုထင်မြင်ကြသည်။ အချိန်ကုန်ခြင်း၊ ငွေကုန်ခြင်း၊ ကြိုတင်ခန့်မှန်း၍မရနိုင်ခြင်း စသည်တို့ကြောင့် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများအား ထိုကဲ့သို့ထင်မြင်နေကြပုံကို တွေ့ရသည်။

ပုံ-၂၂
အောက်ပါတို့မှ မည်သည့်အချက်အလက်များသည် တရားသူကြီးနှင့် ကိုက်ညီပါသလဲ။

ဖြေဆိုသူများက ကိုက်ညီသည်ဟု ဖော်ပြသည့် ရာခိုင်နှုန်းများကို တင်ပြထားသည်။

မြို့ပြ/ကျေးလက်အလိုက် နှိုင်းယှဉ် လေ့လာသည်။

- စုစုပေါင်း
- မြို့ပြ
- ကျေးလက်

ရပ်ရွာအခြေပြု တာဝန်ရှိသူများအား ပိုမို လိုလားမှု

**ဒီမှာတော့ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကဘုရင်ပဲ။
ပြဿနာတွေ ဖြေရှင်းဖို့ သူ့ကိုရွေးကောက်
တင်မြှောက်ထားတာ။ စိတ်ထားကောင်းပြီး
မျှတတဲ့သူလည်းဖြစ်ပါတယ်။**

- ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ဘီးလင်း

**အုပ်ချုပ်ရေးမှူးက တရားဝင်တာဝန်ရှိသူ
ဆိုတော့ ပိုပြီး ထိထိရောက်ရောက်
ကိုင်တွယ်နိုင်တာပေါ့။ ရပ်မိရပ်ဖတွေ
ကတော့ ဆွေမျိုး အသိုင်းအဝန်းထဲက
ကိစ္စတွေလောက်ပဲကူညီဖြေရှင်းနိုင်တာပါ။**

- ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ဘီးလင်း

**ရန်ဖြစ်ကြပြီဆိုရင် အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကို
အကြောင်းကြားတယ်။ သူကရဲစခန်းကို
အရောက်မခံဖူး။ များသောအားဖြင့်
သူညှိနှိုင်းပေးလို့ ပြေလည်သွားတာ
များတယ်။**

- ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား) ချမ်းအေးသာဇံ

တရားမျှတမှုအတွက် ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများနှင့်ဖြေရှင်းရန် ပိုမိုလိုလားကြခြင်းကို ထင်ရှားစွာ တွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၊ ရပ်မိရပ်ဖများ၊ ဆယ်အိမ်မှူး/ ရာအိမ်မှူးများကို အစိုးရတာဝန်ရှိသူများထက်ပိုမို ယုံကြည်ကြကြောင်းတွေ့ရသည်။

ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအပေါ် အဖက်ဖက်မှအယုံကြည်ဆုံးဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ရပ်ရွာလူထု၏ ယုံကြည်ရင်းစွဲရှိပြီးသူဖြစ်ခြင်း၊ ထို့အပြင် ရွေးကောက်တင်မြှောက်ခံရသူဖြစ်ခြင်း^{၅၀}၊ တရားဝင် တာဝန်အပ်နှင်းထားသူဖြစ်ခြင်း စသည်တို့ကြောင့် ထိုသို့ယုံကြည်ကြခြင်းဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

သို့သော် ဘက်မလိုက်ခြင်း၊ တာဝန်ခံယူမှုရှိခြင်း၊ ကုန်ကျစရိတ် စသည်တို့နှင့် ပတ်သက်လျှင် ရပ်ကွက်/ ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအပေါ် ယုံကြည်မှုကျဆင်းသွားသည်။ ဖြေဆိုသူ ၅၀%က ရပ်ကွက်/ကျေးရွာ အုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် သင့်တင့်သောကုန်ကျစရိတ်ရှိသည်ဟု ဖော်ပြပြီး ၆၀%ကျော်က ဘက်မလိုက်မှုမရှိ၊ အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှုမရှိဟု ဖော်ပြသည်။ ဖြေဆိုသူများသည် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၏ အခရာကျသောအခန်းကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း အငြင်းပွားမှုများကို မျှမျှတတဖြေရှင်းနိုင်စွမ်းကို ဖြေဆိုရာတွင် အဆိုးအကောင်းခွန်တွဲနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူအတော်များများက ရပ်ကွက်/ကျေးရွာ အုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် ရပ်ရွာထဲရှိ ဩဇာရှိသူများ၊ ငွေကြေးချမ်းသာသူများအား မျက်နှာသာပေးပြီး ဆင်းရဲသူများအား ခွဲခြားဆက်ဆံနိုင်ခြေရှိသည်ဟု ထင်မြင်ကြသည်။ မြို့နယ်တစ်ခုထဲအတွင်း၌ပင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအပေါ် အမြင် အမျိုးမျိုးရှိနိုင်သည်။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများသည် ရပ်ရွာတွင်းအားပြိုင်မှုများတွင် မဖြစ်မနေ ပါဝင်ပတ်သက်နေရပြီး အားကိုးအားထား ရသော အုပ်ချုပ်ရေးမှူးတစ်ဦး ဖြစ်စေရန် ၎င်း၏ ကိုယ်ရည်ကိုယ်သွေး၊ ရပ်ရွာ၏ အခြေအနေအရပ်ရပ်၊ ရပ်ရွာလူထုကို တဖြည်းညီ တန်းတူဆက်ဆံနိုင်ရေးတို့အပေါ် မူတည်သည်ကို တွေ့ရသည်။

မြို့ပေါ်တွင် ရပ်ကွက်အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို လက်လှမ်းမီကြောင်းဖော်ပြကြသော်လည်း အားကိုးအားထား လောက်သော အကူအညီရခြင်း၊ လူထုအပေါ်လေးစားမှုရှိခြင်းစသည်တို့အတွက် ပေးသည့်အမှတ်မှာ ကျေးလက်ထက် ၁၀%နည်းသည်။ ဘက်မလိုက်မှုမရှိခြင်း၊ အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှုမရှိခြင်း စသည်တို့အတွက် ဆိုလျှင် ထို့ထက်ပိုနည်းသည်ကိုတွေ့ရသည်။

အခြားသုတေသနများတွင် တရားမျှတမှုနှင့် ပတ်သက်လာလျှင် ဆယ်အိမ်မှူး၊ ရာအိမ်မှူး၊ ရပ်မိရပ်ဖတို့၏ အခန်းကဏ္ဍထင်ရှားသော်လည်း ယခုစစ်တမ်းတွင် မေးမြန်းနေသည်ကိုတွေ့ရသည်။^{၅၁} လက်လှမ်းမီနိုင်ခြင်းမှ လွဲ၍ အခြားသော သတ်မှတ်ချက်များတွင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၏ ထက်ဝက်ခန့်သာ ဖော်ပြခြင်းခံရသည်။ ထိုကဲ့သို့ဖြစ်ခြင်းမှာ လူထုသည် အမှုအခင်းများကိုဖြေရှင်းရာတွင် ဆယ်အိမ်မှူး၊ ရာအိမ်မှူး၊ ရပ်မိရပ်ဖတို့၏ ပူးပေါင်းပါဝင်မှုကို အသိအမှတ်ပြုသော်လည်း ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို ဆုံးဖြတ်ချက်ချမှတ်သူအဖြစ် သတ်မှတ်ခြင်း၊ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးသည်သာ တရားဝင်တာဝန်ရှိသူဟု ယူဆခြင်း စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။ ထို့ကြောင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာကိစ္စရပ်များကို ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ နှင့် တိုက်ရိုက်ဖြေရှင်းရန်ရွေးချယ်ခဲ့ကြခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။

တွေ့ရှိချက်-၁၈ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာကိစ္စများဖြေရှင်းပေးရန် ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများ အထူးသဖြင့် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးအပေါ် ပိုမိုယုံကြည်ကြသည်။ ရပ်ရွာမှ ယုံကြည်ရင်းစွဲရှိပြီးသူ ဖြစ်သောကြောင့်ဖြစ်နိုင်သည်။

၅၀. ဒီဇင်ဘာ ၂၀၁၃တွင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးရွေးကောက်ပွဲပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ဆယ်အိမ်မှူးများက မဲပေးတင်မြှောက်ခဲ့ကြသည်။
၅၁. Kempel, S., Village Institutions and Leadership in Myanmar: A View from Below, unpublished report for UNDP, 2012.
Denney, Bennett and San, Making Big Cases Small and Small Cases Disappear: Experiences of Local Justice in Myanmar, Yangon, 2016.
၅၂. စစ်တမ်းတွင် ကျေးရွာအုပ်စုတွင်းမှ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးရှိရာ ကျေးရွာများကိုသာရွေးချယ်ခဲ့သည်အတွက် အုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏ အခန်းကဏ္ဍပိုမိုလေ့လာ ခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။

ကျွန်မအမှုကို အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကိုတိုင်တော့
ဖြေရှင်းပေးမယ်ပြောတယ်။ ဒါပေမယ့်
တကယ်တမ်းကြတော့ ဘာမှလုပ်မပေးဖူး။
ဘာဖြစ်လို့လဲဆိုတော့ ဟိုဖက်က
ချမ်းသာတယ်။ သူနဲ့လဲရင်းနှီးတယ်။

- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ဘီးလင်း

အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကတော့ ဆင်းရဲသည်ဖြစ်စေ
ချမ်းသာသည်ဖြစ်စေ နှစ်ဖက်စလုံးကို
မျှမျှတတ ဆုံးဖြတ်ပေးပါတယ်။

- ရပ်မိရပ်ဖ (ကျား) ဘီးလင်း

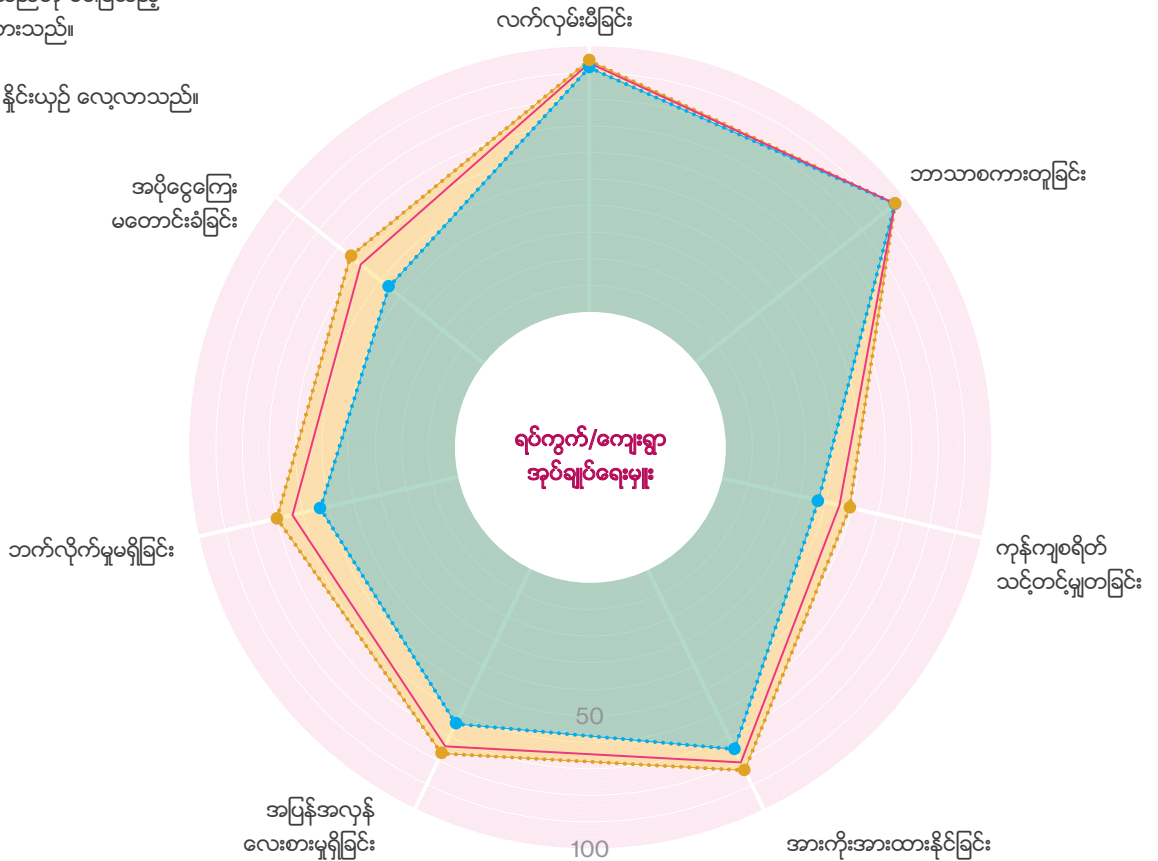
ပုံ-၂၃

အောက်ပါတို့မှ မည်သည့်အချက်အလက်များသည်
ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးနှင့်
ကိုက်ညီပါသလဲ။

ဖြေဆိုသူများက ကိုက်ညီသည်ဟု ဖော်ပြသည့်
ရာခိုင်နှုန်းများကို တင်ပြထားသည်။

မြို့ပြ/ကျေးလက်အလိုက် နှိုင်းယှဉ် လေ့လာသည်။

- စုစုပေါင်း
- မြို့ပြ
- ကျေးလက်

သင့်လျော်သည့် ဖြေရှင်းနည်းများ မရှိခြင်း

အထက်တွင်ဖော်ပြခဲ့သူများမဟုတ်သည့် အခြားတာဝန်ရှိသူများကို တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီအောင် ဆောင်ရွက်ပေးနိုင်သူများအဖြစ် ဖြေဆိုသူ ၁၀% ကျော်ခန့်ကသာ ဖော်ပြသည်။ မြွင်းချက်မှာ ဘာသာစကားဖြစ်သည်။^{၅၉} ရှေ့နေများသည် လက်လှမ်းမီနိုင်သည် (၈%)၊ ကုန်ကျစရိတ်သင့်တင့်သည် (၇%)၊ အားကိုးအားထားနိုင်သည် (၆%) ဟုဖော်ပြကြသည်။ ဘာသာရေးခေါင်းဆောင်များကို လက်လှမ်းမီနိုင်သည်ဟု ၁၀%ကဖော်ပြပြီး အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများကို ၇%က လက်လှမ်းမီနိုင်သည်ဟု ဖော်ပြသည်။

အဆိုပါကိန်းဂဏန်းများအရ ရပ်ရွာလူထုအတွက် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကိုဖြေရှင်းရန် ရွေးချယ်စရာ နည်းလမ်းများရှားပါးသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ကုန်ကျစရိတ်သင့်တင့်သော (၄၀%)၊ အပိုငွေကြေးမတောင်းခံသော (၂၅%ကျော်)၊ ဘက်လိုက်မှုမရှိသော (၂၀%ခန့်) တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူဆိုသည်မှာမရှိကြောင်း ဖြေဆိုသူများကဖော်ပြသည်။ မြို့ပေါ်တွင်ပိုမိုသိသာပြီး ကုန်ကျစရိတ်သင့်တင့်သော (၄၆%)၊ အပိုငွေကြေးမတောင်းခံသော (၃၈%) တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူဆိုသည်မှာမရှိကြောင်း ဖော်ပြသည်။

အခြားသော ရွေးချယ်စရာနည်းလမ်းများနည်းပါးပြီး ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးအပေါ်အပြည့်အဝမှီခိုခြင်းကြောင့် လုပ်ပိုင်ခွင့် အလွဲသုံးမှုများပေါ်ပေါက်နိုင်ပြီး အပြန်အလှန်ထိမ်းကျောင်းနိုင်စွမ်းအားနည်းနိုင်သည် ဟုသုံးသပ်သည်။ ကြီးကြပ်မှုစနစ်များထားရှိပြီး အကျိုးရှိမည်သင်တန်းများ ပို့ချပေးခြင်းဖြင့် စနစ်တကျဖြစ်အောင် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။

တွေ့ရှိချက်-၁၉ ဖြေဆိုသူ အတော်များများသည် ကုန်ကျစရိတ် သင့်တင့်သော၊ အပိုငွေကြေးမတောင်းခံသော၊ ဘက်လိုက်မှုမရှိသော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူဆိုသည်မှာ မရှိပါဟု ဖော်ပြသည်။

^{၅၉} ဖြေဆိုသူ ၄၀%က ဘာသာစကားနှင့်ပတ်သက်၍အခက်အခဲမရှိကြောင်းဖော်ပြခဲ့သည်။

ပြောရရင်တော့ ဆယ်အိမ်မှူး/ ရာအိမ်မှူး
တွေက ဘာမှဟုတ်တိပတ်တိ မလုပ်ကြ
ပါဘူး။

- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ပဲခူး

အုပ်ချုပ်ရေးမှူးတွေဆီကိုသတင်းမ
ပို့ရင် စိတ်ဆိုးတယ်။ တခြားသူဆီ
အရင်သွားတိုင်ပြန်ရင်လည်း
အုပ်ချုပ်ရေးမှူးဆီပဲ ပြန်လွှတ်တယ်။

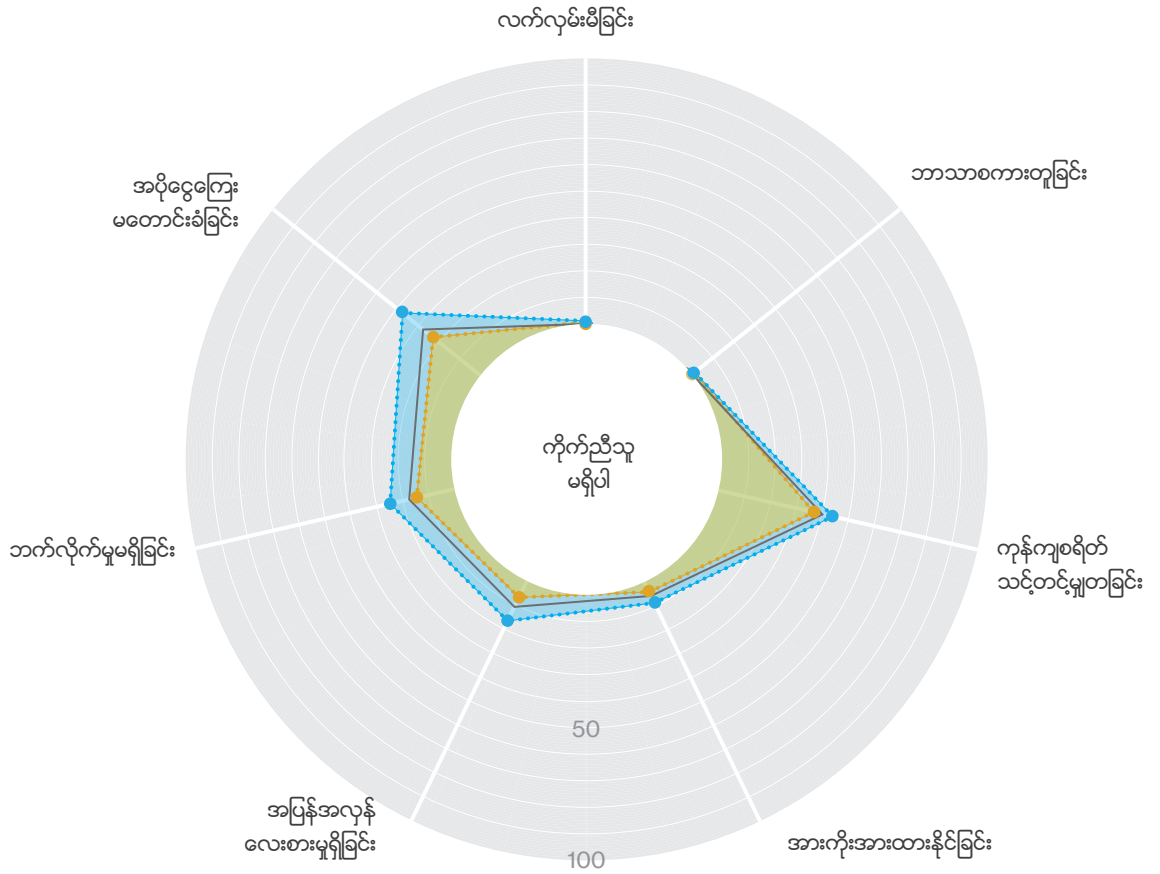
- ဒေသခံတစ်ဦး (မ) မော်လမြိုင်

ပုံ-၂၄

အောက်ပါတို့နှင့်ကိုက်ညီသည် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ
ကိုက်ညီသူမရှိသည် အချက်အလက်များ။

မြို့ပြ/ကျေးလက်အလိုက် နှိုင်းယှဉ် လေ့လာသည်။

- စုစုပေါင်း
- မြို့ပြ
- ကျေးလက်

အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုနှင့် ဖြေရှင်းသည့်နည်းလမ်းများ

ဖြေဆိုသူ ၁၇% မှ လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း မိမိတို့ကိုယ်တိုင်သော်လည်းကောင်း၊ မိမိတို့၏ အိမ်ထောင်စုဝင်များ မှသော်လည်းကောင်း၊ အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့ခဲ့ဖူးသည်ဟုဖော်ပြပြီး အခြားဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများ နှင့် အလားတူဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။ အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုအမျိုးအစားများမှာ အမျိုးမျိုးဖြစ်ကြပြီး ဒေသအလိုက်နှင့် လူနေမှုအဆင့်အတန်းအလိုက် ကွဲပြားမှုများတွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူ ၅% သည် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှု တစ်ကြိမ်ထက်ပိုမိုကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ ဥပဒေရေးရာပြဿနာများသည် တစ်ခုနှင့်တစ်ခု ဆက်နွယ် နေတတ်ပြီး တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူများသည် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှု တစ်ခုကြုံလျှင် နောက်ဆက်တွဲ ပြဿနာများ ပိုမိုကြုံရနိုင်ခြေရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။^{၅၄} အိမ်ထောင်စုတွင်း ကြုံတွေ့ရသည်ဟု ဖော်ပြသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုတို့ကို ရပ်ရွာတွင်းကြားဖူးသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုတို့နှင့် နှိုင်းယှဉ် ကြည့်သည့်အခါ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု၊ အများ ၏ကဲ့ရဲ့မှုကိုခံရနိုင်သောအမှုအခင်း စသည်တို့ကို ဖော်ပြခြင်းသည် အမှန်တကယ်ထက် နည်းပါးနေသည်ကိုတွေ့ရသည်။

ဤအခန်းတွင် ရပ်ရွာလူထုတွေ့ကြုံရသည့် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများ၊ ဖြေ ရှင်းနိုင်သည့်နည်းလမ်းများနှင့် အမှန်တကယ် ရွေးချယ်ခဲ့သောနည်းလမ်းများကို ဖော်ပြထားသည်။ MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းမှ တွေ့ရှိရသောအငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းသည့်နည်းလမ်းများကိုလည်း ဖြည့်စွက်ဖော်ပြထားသည်။

^{၅၄} Pleasence, P et al., Causes of Action: Civil law and Social Justice, London, 2014.

အဓိက တွေ့ရှိချက်များ

- အိမ်ထောင်စုငါးစုတွင် တစ်စုသည် လွန်ခဲ့သောနှစ်နှစ်အတွင်း အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုနှင့် တွေ့ကြုံဖူးသည်။
  - အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုတို့၏ထက်ဝက်ခန့်သည် စီးပွားရေး သို့မဟုတ် အစိုးရဝန်ဆောင်မှုများနှင့် ပတ်သက်နေပြီး ငွေတိုးချေးခြင်း၊ မှတ်ပုံတင်လုပ်ရာတွင် အခက်အခဲဖြစ်ခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။
  - မိသားစု ဂုဏ်သိက္ခာထိခိုက်စေမည့် အချို့သော အငြင်းပွားမှုနှင့် အမှုအခင်း အမျိုးအစားများ (အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု၊ အကြွေးမဆပ်နိုင်ခြင်း) စသည်တို့ကို ဖော်ပြခြင်းမပြုသည်ကို တွေ့ရသည်။
- အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကြုံဖူးသူ ထက်ဝက်ခန့်သည် မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့သည်ကို တွေ့ရသည်။
- အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တရားရုံးပြင်ပတွင် ရပ်ရွာထုံးစံအတိုင်း ဖြေရှင်းကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

ဇယား-၃

အခြားနိုင်ငံများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော စစ်တမ်း တွေ့ရှိချက်များနှင့် နှိုင်းယှဉ်ခြင်း

ဖွံ့ဖြိုးပြီးစီးသော ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ဖြစ်ပွားသည့်နှုန်းနှင့်ဖြေရှင်းသည့်နည်းလမ်း များတို့ကို သုတေသနများပြုစုထားပြီး ယခုစစ်တမ်းနှင့် အောက်ပါအတိုင်း နှိုင်းယှဉ်လေ့လာပြထားသည်။

အင်ဒိုနီးရှားနိုင်ငံ၏ စီရင်စုနှစ်ခုဖြစ်သော Maluku နှင့် Aceh တို့တွင် ၂၀၀၉ခုနှစ်ကပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနအရ ၁၆%နှုန်းသော အိမ်ထောင်စုများသည် လွန်ခဲ့သော နှစ်နှစ်အတွင်း အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကို ကြုံတွေ့ခဲ့ဖူးကြောင်းတွေ့ရပြီး အဖြစ်အပျက်ဆုံးမှာ အထောက်အပံ့ပေးအပ် ဖြန့်ဖြူး မှု၊ အစိုးရဝန်ဆောင်မှု၊ မြေယာပိုင်ဆိုင်မှု၊ ခိုးမှု၊ သက်သေခံကိစ္စများရရှိမှု စသည်တို့ ဖြစ်ကြသည်။^{၅၅}

တူနီးရှား^{၅၆}တွင်ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနအရ ၄၁%သည် လွန်ခဲ့သော ၄-နှစ်အတွင်း အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကို ကြုံတွေ့ဖူးသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အဖြစ်အပျက်ဆုံးသော အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုတို့မှာ အလုပ်အကိုင်အခွင့်အလမ်း၊ ဝန်ဆောင်မှုများကို လက်လှမ်းမီခြင်း၊ မြေယာ၊ ပြစ်မှုနှင့် လူမှုဖူလုံရေး တို့ ဖြစ်ကြသည်။

ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ပြီးသော နိုင်ငံများတွင် ဥပဒေဆိုင်ရာပြဿနာများ ပိုမိုရှိကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဩစတေးလျတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနအရ လူဦးရေ ထက်ဝက်ခန့်သည် လွန်ခဲ့သော ၁၂လ အတွင်း ဥပဒေဆိုင်ရာ ပြဿနာတစ်ခု အနည်းဆုံးကြုံဖူးပြီး ၂၂%က ၃-ခုထက် ပိုကြုံဖူးသည်ကို တွေ့ရသည်။ ထိုကဲ့သို့ မြင့်မားနေခြင်း၏ အကြောင်းရင်းတစ်ခုမှာ ဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာကိစ္စဟု မမှတ်ယူကြသောပြဿနာများကို ဖွံ့ဖြိုးပြီး နိုင်ငံများတွင် ပိုမိုမှတ်ယူ ကြသောကြောင့်ဖြစ်သည်။ ဥပမာ စားသုံးသူအခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အငြင်းပွားမှုများသည် ဩစတေးလျတွင် အဖြစ်အပျက်ဆုံးအမျိုးအစား ဖြစ်ကြသည်။ မိမိဖြစ်ပွားဖူးသော အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများနှင့် ပတ်သက်၍ ပွင့်ပွင့်လင်းလင်းရှိခြင်းကြောင့်လည်း ဖြစ်နိုင်သည်။^{၅၇}

အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုဖြစ်ပွားသည့်နှုန်းဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်ကို အကျိုးသက်ရောက်စေသည့် အကြောင်းရင်းများမှာ စစ်တမ်းတွင် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုကို အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုပုံ၊ သတ်မှတ်သည့် အချိန်ကာလ၊ ဖြေဆိုသူနှင့်တိုက်ရိုက်ပတ်သက်ခြင်း သို့မဟုတ် ဖြေဆိုသူ၏ မိသားစုအားလုံးနှင့် ပတ်သက်ခြင်း စသည်တို့ဖြစ်သည်။

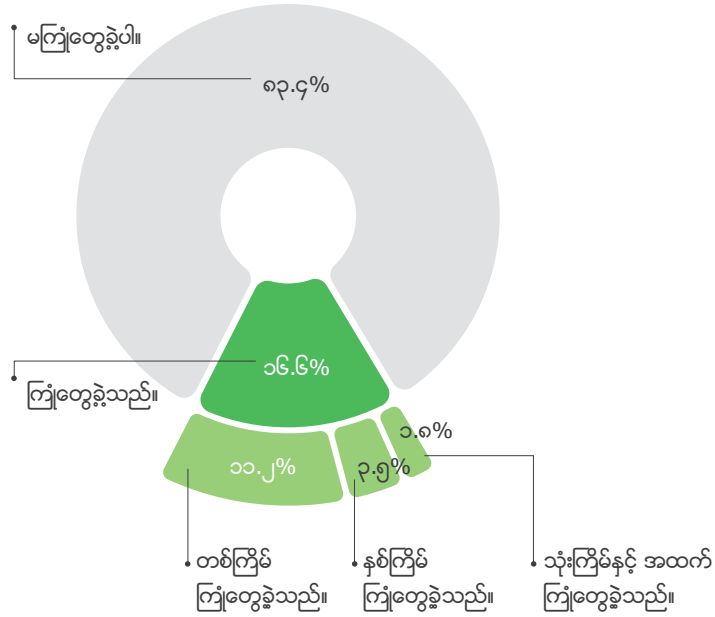
အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှု မည်မျှ တွေ့ကြုံဖူး ပါသလဲ။

ဖြေဆိုသူ၁၇%ခန့်က လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုအနည်းဆုံး တစ်ကြိမ်တွေ့ကြုံဖူးကြောင်း ဖော်ပြသည်။^{၅၈} ဖြေဆိုသူအများစုဖြစ်သော ၈၃%က ပုံ-၂၅တွင်ပြထားသည့်အတိုင်း မည်သည့်အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှုကိုမှ မကြုံခဲ့ပါဟု ဖော်ပြသည်။^{၅၉} တွေ့ကြုံဖူးသည်ဟု ဖြေဆိုသူများအနက်မှ ၄%က အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှု ၂ကြိမ်ကြုံဖူးသည်ဟု ဖော်ပြပြီး ၂%က ၃ကြိမ်နှင့်အထက် ကြုံဖူးသည်ဟု ဖော်ပြသည်။ အဆိုပါ တွေ့ရှိချက်များသည် အခြားသောဖွံ့ဖြိုးဆဲနိုင်ငံများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သောသုတေသနများ၏တွေ့ရှိချက်များနှင့် နှိုင်းစပ်မှုရှိပြီး ဖွံ့ဖြိုးပြီး နိုင်ငံများနှင့်စာလျှင် နိမ့်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

^{၅၅} ကမ္ဘာ့ဘဏ်၏ 'Community Access to Justice and Conflict Resolution in Aceh and Maluku' အောက်တိုဘာ (၂၀၀၉)
^{၅၆} Heijstek-Ziemann et al.၏ 'Justice Needs in Tunisia – 2017: Legal Problems in Daily Life', HiIL (၂၀၁၇)
^{၅၇} Coumarelos, C et al. ၏ 'Legal Australia-Wide Survey: Legal Need in Australia', ဆစ်ဒနီ (၂၀၁၂)
^{၅၈} မိမိကိုယ်တိုင်သို့မဟုတ် မိမိ၏အိမ်ထောင်စုဝင်တစ်ဦး လွန်ခဲ့သော(၂)နှစ်အတွင်း အမှုအခင်း သို့မဟုတ် အငြင်းပွားမှုများ တွေ့ကြုံခဲ့ခြင်းရှိမရှိကို မေးမြန်းခဲ့သည်။
^{၅၉} အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုအမျိုးအစား ၂၃မျိုးကိုတွေ့ကြုံဖူးခြင်းရှိ/မရှိကိုမေးမြန်းခဲ့သည်။ တစ်မျိုးတည်း အကြိမ်ကြိမ်ကြုံဖူးခြင်းကိုမမေးခဲ့ပါ။

လွန်ခဲ့သော(၂)နှစ်အတွင်း မိမိအိမ်ထောင်စုဝင် တစ်ဦးဦး အမှုအခင်း(သို့) အငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့ခဲ့ရပါသလား။

စစ်တမ်းတွင်ဖြေဆိုသူအားလုံးအပေါ် အခြေခံ၍ တွက်ချက်သည်။

အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုများကို ကြုံတွေ့ရသူအချိုးအစားသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ လူမှုစီးပွားကျောထောက် နောက်ခံအချိုးအစားနှင့် ယေဘုယျအားဖြင့်ကိုက်ညီသော်လည်း ကွဲပြားမှုအချို့ကိုအောက်တွင် ဖော်ပြထားသည်။^{၆၀}

- လစဉ်မိသားစုဝင်ငွေသုံးသိန်းအောက်ရှိသည့်အိမ်ထောင်စုများသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၅၉% ရှိသော်လည်း အငြင်းပွားမှုကြုံတွေ့ဖူးသည်ဟု ဖြေဆိုသူများ၏ ၅၃%သာရှိသည်။
- အထက်ပါတွေ့ရှိချက်နှင့်ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော တွေ့ရှိချက်မှာ ဖြေဆိုသူများအနက်မှ ဝင်ငွေအမြင့်ဆုံး ဖြစ်သည့် အိမ်ထောင်စုဝင်များသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုဖြစ်ဖူးကြောင်း ပိုမိုဖော်ပြကြခြင်းဖြစ်သည်။ ဝင်ငွေအမြင့်ဆုံးအုပ်စုသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၁၂%ရှိသော်လည်း အငြင်းပွားမှုကြုံတွေ့ဖူးသည်ဟု ဖြေဆိုသူများ၏ ၁၇% ထိရှိသည်။
- ပညာအရည်အချင်း အထက်တန်းနှင့်အထက်ရှိသော ဖြေဆိုသူများသည်လည်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ တွေ့ကြုံရသည်ဟု ပိုမိုဖြေဆိုနိုင်ခြေရှိသည်။ အဆိုပါအုပ်စုများသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၁၀% ရှိသော်လည်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တွေ့ကြုံဖူးသူများ၏ ၁၃%ထိရှိသည်။
- ငယ်ရွယ်သောဖြေဆိုသူများသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကြုံတွေ့ရသည်ဟုပိုမိုဖြေဆိုနိုင်ခြေ ရှိသည်။ အသက် ၁၈-၂၉ကြားအုပ်စုများသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၂၅%သာရှိသော်လည်း အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုကို တွေ့ကြုံရဖူးသည်ဟု ဖြေဆိုသူများ၏ ၃၉%ထိရှိသည်။
- အထက်ပါတွေ့ရှိချက်နှင့် ပြောင်းပြန်ဖြစ်သော တွေ့ရှိချက်မှာ အသက် ၆၀နှစ်အထက်ရှိသော အုပ်စုများသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၁၁%သာရှိသော်လည်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု တွေ့ကြုံဖူးသူများ၏ ၅%သာ ရှိသည် ကိုတွေ့ရသည်။
- အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများနှင့်စာလျှင် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တွေ့ကြုံရသည်ဟု ဖော်ပြနိုင်ခြေ မြင့်သည်။ (မ ၅၃% - ကား ၄၇%)
- ဗမာလူမျိုးများသည် အခြားတိုင်းရင်းသားများနှင့်စာလျှင် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကြုံတွေ့ရသည်ဟု အနည်းငယ် ပိုမိုဖြေဆိုနိုင်ခြေရှိသည်။ ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၇၄%မှာ ဗမာလူမျိုးများဖြစ်ကြသော်လည်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု တွေ့ကြုံရသူများ၏ ၇၇%ရှိသည်။

^{၆၀} အသက်ကြီးသူများမှ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုနည်းပါးသည်ဟု ဖြေဆိုခြင်းသည် အိမ်ထောင်စုစုစုလုံးအတွက် ကိုယ်စားပြုဖြေဆိုခြင်းဖြစ်သည်။

ဖြေဆိုသူ ၂၀၂၅ ခုနှစ်အတွင်း အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို တစ်ကြိမ်ထက် ပိုမိုတွေ့ကြုံဖူးသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရာခိုင်နှုန်းအားဖြင့်နည်းသော်လည်း ထိုသို့တွေ့ကြုံရသူများမှာ မြို့ပေါ်နေသူများ၊ မူဆလင်ဘာသာဝင်များ၊ ဝင်ငွေမြင့်သူများဖြစ်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ မြို့ပေါ်နေသူများသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၂၀% ဖြစ်သော်လည်း လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တွေ့ကြုံဖူးသူ များ၏ ၃၄% ထိရှိသည်။ မူဆလင်ဘာသာဝင်များသည် ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ၂% ဖြစ်သော်လည်း လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တွေ့ကြုံဖူးသူများ၏ ၇% ထိရှိသည်။ ဝင်ငွေမြင့်သူများသည် ဖြေဆိုသူ စုစုပေါင်း၏ ၅% ဖြစ်သော်လည်း လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တွေ့ကြုံဖူးသူများ၏ ၁၀% ထိရှိသည်။

ဖြေဆိုသူ ၆၅% သည် လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်းတွင် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၃ ကြိမ်နှင့်အထက် တွေ့ကြုံခဲ့ဖူးသည်။ ဖြေဆိုသူ ၂၂% က ၇ ကြိမ်စီအထိ တွေ့ကြုံခဲ့ဖူးသည်ဟုဆိုသည်။ မွန်တိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူများသည် ဖြေဆိုသူ စုစုပေါင်း၏ ၃% ဖြစ်သော်လည်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကို ၂ ကြိမ်နှင့်အထက် တွေ့ကြုံခဲ့ဖူးသူများ၏ ၁၇% ထိ ရှိသည်။ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း ၃ ကြိမ်နှင့်အထက် တွေ့ကြုံခဲ့ရသူများ၏ ၂၅% သည် ဒီပလိုမာ သို့မဟုတ် ဘွဲ့ရများဖြစ်ကြသည်။ ထိုသူတို့သည် ဝင်ငွေမြင့်မားသူများလည်းဖြစ်ကြပြီး လစဉ် အိမ်ထောင်စု ဝင်ငွေ ၅ သိန်းနှင့်အထက်ရှိသူများဖြစ်သည်။ ဝင်ငွေမြင့်သူများသည် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများနှင့် တွေ့ကြုံနိုင် ခြေ မြင့်ကြပြီး ငွေချေးခြင်းကဲ့သို့သော စီးပွားရေးကိစ္စများပိုမိုဆောင်ရွက်ကြခြင်း သို့မဟုတ် အခြားသုတေသန များမှတွေ့ရှိခဲ့သကဲ့သို့ မိမိတို့၏အခွင့်အရေးများကို ပိုမိုတောင်းဆိုတတ်ခြင်း စသည်တို့ကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်။

တွေ့ရှိချက်-၂၀ အိမ်ထောင်စု ၅၇ လျှင် ၁ စုခန့်သည် လွန်ခဲ့သော ၂-နှစ်အတွင်း အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများတွေ့ကြုံခဲ့ဖူးသည်ကို တွေ့ရသည်။

မည်ကဲ့သို့သော အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှုမျိုးကို တွေ့ကြုံရပါသလဲ။^{၆၂}

ငွေရှိတဲ့လူတွေကချေးမှာပဲ။ ငွေလိုတဲ့သူတွေကလည်း ယူကြမှာပဲ။

— ဒေသခံတစ်ဦး (ကျား)၊ ပဲခူး

ပုံ-၂၆ တွင် ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ အဖြစ်အပျက်အများဆုံးသော အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများမှာ ငွေချေးခြင်း၊ မှတ်ပုံ တင်လျှောက်ထားခြင်းတို့နှင့် ပတ်သက်နေသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူ ၅၅% က မိမိ၏အိမ်ထောင်စုသည် အခြားသူထံမှချေးယူထားသော ငွေကြေးကြောင့်အငြင်းပွားမှုဖြစ်ဖူးကြောင်း၊ ၄% က မွေးစာရင်းသို့မဟုတ် မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အခက်အခဲကြုံရကြောင်း၊ ၃% က မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်း သို့မဟုတ် မြေသိမ်းခံရခြင်းနှင့် ပတ်သက်သည့် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ တွေ့ကြုံရကြောင်းဖော်ပြသည်။ ကျန်ရှိသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု အမျိုးအစားများမှာ ၂% အောက်ဖြစ်သည်။^{၆၁}

အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်းတို့နှင့်ပတ်သက်သော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုတို့ကို အများဆုံး တွေ့ရသည်။ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုတို့ကို တွေ့ကြုံရဖူးသူတို့၏ ၄၀% သည် စီးပွားရေးကိစ္စများတွင် တွေ့ကြုံရခြင်းဖြစ်ပြီး ၃၀% မှာ ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် ပတ်သက်နေကာ ၁၈% မှာ မြေနှင့် ပတ်သက်သည်။

အမျိုးသမီးများသည် မိသားစုတွင်းပြဿနာများကို အမျိုးသားများထက် ၂-ဆပိုမိုဖော်ပြကြသည်။ အမွေမှု (မ-၁% ကျား-၀.၆%)၊ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု (မ-၁% ကျား-၀.၃%)၊ လင်မယားကွာရှင်းပြတ်စဲခြင်း (မ-၁% ကျား-၀.၄%) တို့ဖြစ်သည်။ အမျိုးသမီးများသည် အမျိုးသားများနှင့်စာလျှင် မိသားစုတွင်း ပြဿနာများကို ပိုမို အလေးအနက်ထားသည်ကိုတွေ့ရှိရသည်။ သို့သော်ခြုံငုံကြည့်လျှင် မိသားစုတွင်းပြဿနာများကို ဖော်ပြသည့် ရာခိုင်နှုန်း နည်းပါးနေသေးသည့်အတွက် သုတေသနများထပ်မံပြုလုပ်ပြီး လေ့လာသင့်သည်။

^{၆၁} မြေယာဆိုင်ရာအမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများ ဖော်ပြခြင်းနည်းပါးသည်။ မြေသိမ်းခံရခြင်း၊ မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်း နှစ်မျိုးကို စာရင်းတွင် ထည့်သွင်းပေးထားသော်လည်း ခြံစည်းရိုးကျော်ခြင်းနှင့် အခြားမြေယာအငြင်းပွားမှုများကို ဖြေဆိုသူများက မသက်ဆိုင်ဟု ယူဆပြီး ဖော်ပြပုံ ထားခဲ့နိုင်သည်။
^{၆၂} အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုရာခိုင်နှုန်းများကို ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်းအစား တွေ့ကြုံဖူးသူဦးရေကို အခြေခံ၍တွက်ချက်ထားသည်။

အိမ်ထောင်စု အမျိုးမျိုးအလိုက် တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှုများ

စစ်တမ်းတွင် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို မြို့ပြနှင့်ကျေးလက်၊ အိမ်ထောင်စုဝင်ငွေ၊ လူမျိုး၊ ကိုးကွယ်သည့် ဘာသာအလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခဲ့သည်။

ဝင်ငွေနည်းပါးသူများသည် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုအမျိုးမျိုး ပိုမိုတွေ့ကြုံရသည်ကိုတွေ့ရသည်။ လစဉ် မိသားစု ဝင်ငွေ ၃-သိန်းအောက်ရှိသူများသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံရသည်ဟုဖော်ပြခြင်းနည်းပြီး တရားမျှတမှု ရှိအောင် စွမ်းဆောင်နိုင်ခြင်း အားနည်းသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အခြားသူများနည်းတူ ဖော်ပြသည့် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုအမျိုးအစားမှာ ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားမှုဖြစ်သည်။

ဝင်ငွေအမြင့်ဆုံးအုပ်စုများသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ကြုံတွေ့ရကြောင်းပိုမိုဖော်ပြကြပြီး အသက်မွေး ဝမ်းကျောင်းမှု၊ အခြားသူများကို ချေးထားသောငွေပြန်မရမှု၊ မှတ်ပုံတင်လျှောက်ရာတွင် အခက်အခဲကြုံရမှု စသည်တို့ ပါဝင်သည်။ အများစုစာလျှင် ဝင်ငွေမြင့်မားသူများ မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အခက်အခဲပိုမို ကြုံတွေ့ရခြင်းမှာ အခြားနိုင်ငံများတွင်ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနများတွင်တွေ့ရှိရသည့် ဝင်ငွေနည်းသူများသာ ထိုသို့ ပိုမိုကြုံတွေ့ရသည်ဟုသောတွေ့ရှိချက်နှင့် ကွဲပြားနေပြီး မှတ်သားဖွယ်ရာဖြစ်သည်။^{၆၃} ဝင်ငွေနည်းသူ များသည် အဆိုပါပြဿနာကို ဖြစ်ရိုးဖြစ်စဉ်ဟုယူဆပြီး ဝင်ငွေမြင့်သူများက အငြင်းပွားဖွယ်ရာကိစ္စတစ်ခုအဖြစ် ပိုမို ထင်မြင်ကြခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။

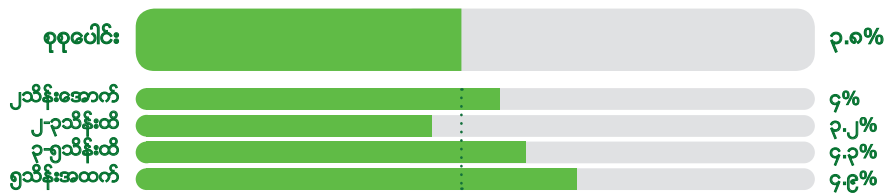
မြို့ပြတွင်နေထိုင်သော ဖြေဆိုသူများသည် ကျေးလက်တွင်နေထိုင်သောဖြေဆိုသူများထက်စာလျှင် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများပိုမိုကြုံတွေ့ရသည်။ မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် မြို့ပြအငြင်းပွားမှုများ ပိုမိုကြုံတွေ့ရပြီး မြေယာအငြင်းပွားမှုသည်လည်း မြို့ပြတွင်ပိုမိုတွေ့ကြုံရသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မြို့ပေါ်တွင် အစိုးရဌာနများနှင့် ဆက်ဆံဆောင်ရွက်ရာတွင် အခက်အခဲပိုမိုကြုံတွေ့ရခြင်း၊ မြို့ပေါ်သို့ပြောင်းရွှေ့နေထိုင်မှုများခြင်းကြောင့် မြို့ပေါ်တွင် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုပိုမိုများပြားလာခြင်း စသည်တို့ကြောင့် မြို့ပေါ်နေဖြေဆိုသူများက အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကြုံတွေ့ရမှု ပိုမိုမြင့်မားခြင်း ဖြစ်နိုင်သည်။^{၆၄}

ပုံ-၂၇

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား မိသားစုဝင်ငွေအလိုက်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။

လစဉ်မိသားစုဝင်ငွေအရနှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည်။ အများဆုံး တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၃-မျိုး ကိုဖော်ပြထားသည်။

မွေးစာရင်းနှင့်မှတ်ပုံတင် လျှောက်ထားရာတွင် အငြင်းပွားမှုများကြုံရခြင်း

^{၆၃} UNDP၏ 'Making the Law Work for Everyone: Report of the Commission on Legal Empowerment of the Poor'(၂၀၀၈) ကိုကြည့်ပါ။

^{၆၄} လုံခြုံရေးအချက်အလက်အရ ဝင်ငွေမြင့်မားသူများသည် မြို့နယ်များမပါဝင်သောကြောင့် ကျေးလက်တွင်တွေ့ရှိရသည့် ရာခိုင်နှုန်းနည်းနေခြင်းဖြစ်နိုင်သည်။ အဆိုပါမြို့နယ်များတွင် မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားခြင်းဆိုင်ရာ အခက်အခဲများပိုမိုရှိနိုင်သည်။

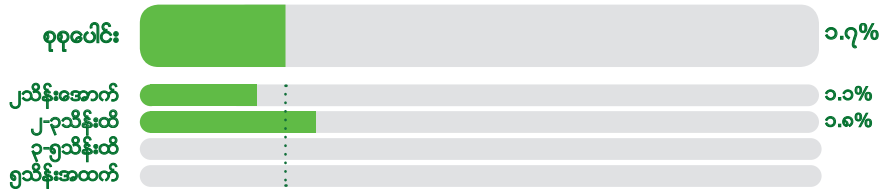

ပုံ-၂၇ (အဆက်)

ကြွေးဆုံးခြင်း

ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားခြင်း

ပုံ-၂၈

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှု တွေ့ကြုံခြင်းများအား ခြုံငုံနှင့်ကျေးလက်အလိုက်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။
အများဆုံး တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၃-မျိုး ကိုဖော်ပြထားသည်။

ကြွေးဆုံးခြင်း

မွေးစာရင်းနှင့်မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အငြင်းပွားမှုများကြုံရခြင်း

မြေယာ မှတ်ပုံတင်ရာတွင် အငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့ရခြင်း

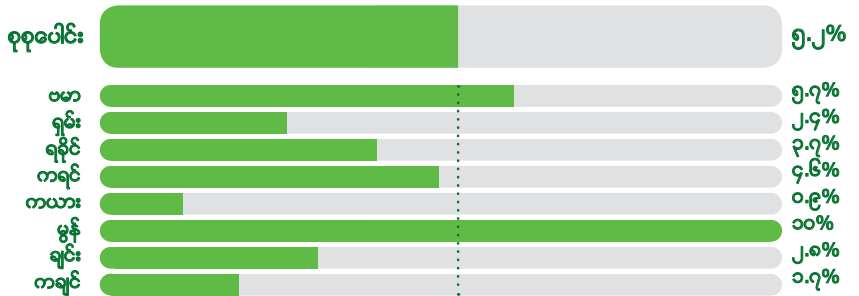
အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားများတွေ့ကြုံရခြင်းကို လူမျိုး၊ ဘာသာအလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာရာတွင်လည်း ကွဲပြားမှုများ တွေ့ရသည်။ သို့သော်တိုင်းရင်းသား ဖြေဆိုသူဦးရေနည်းပါးသည့်အတွက် တွေ့ရှိချက်များမှာ အတည်မဟုတ်ဘဲ ထပ်မံလေ့လာရန်လိုအပ်သည်။ စစ်တမ်း၏တွေ့ရှိချက်အရ မွန်တိုင်းရင်းသားများနှင့် ကချင် တိုင်းရင်းသားများသည် မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားခြင်း၊ မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်းကဲ့သို့သော ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများနှင့် ပတ်သက်လျှင်အငြင်းပွားမှုများ ပိုမိုကြုံတွေ့ရနိုင်ခြေရှိသည်ကိုတွေ့ရှိပြီး ကယားတိုင်းရင်းသားနှင့် ချင်းတိုင်းရင်းသားများ သည် ထိုကဲ့သို့တွေ့ကြုံရခြင်းနည်းသည်ကို တွေ့ရသည်။ တိုင်းရင်းသားလူမျိုးများအလိုက် တွေ့ရှိချက်များကွဲပြားနေခြင်းသည် အမှန်တကယ်အတွေ့အကြုံကြောင့်သော်လည်းကောင်း၊ အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကို လျှို့ဝှက်ထားတတ်သော ဓလေ့ထုံးစံများကြောင့်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်သည်။

ပုံ-၂၉

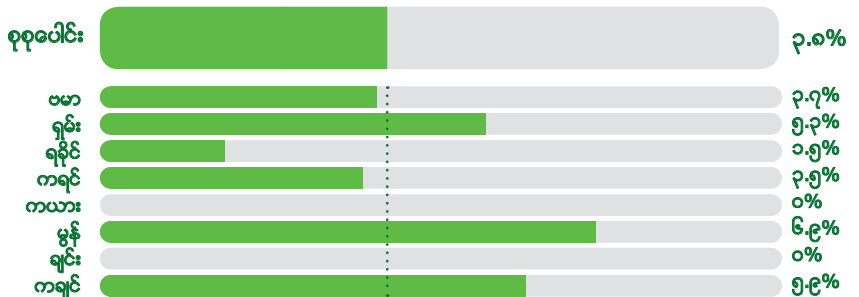
အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်းများအား တိုင်းရင်းသားလူမျိုးအလိုက် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။

အများဆုံး တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၃-မျိုးကို ဖော်ပြထားသည်။

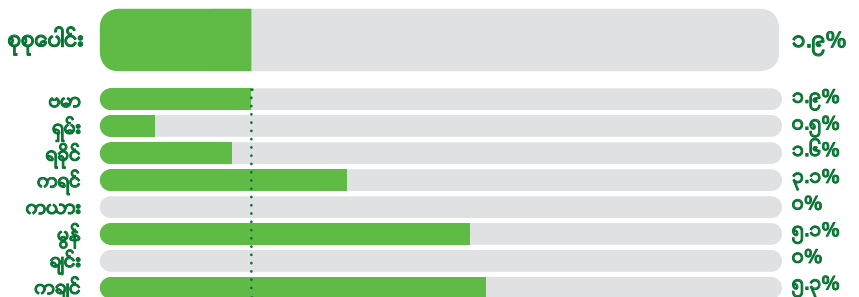
ကြွေးဆုံးခြင်း

မွေးစာရင်းနှင့်မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အငြင်းပွားမှုများကြုံရခြင်း

မြေယာ မှတ်ပုံတင်ရာတွင် အငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့ရခြင်း

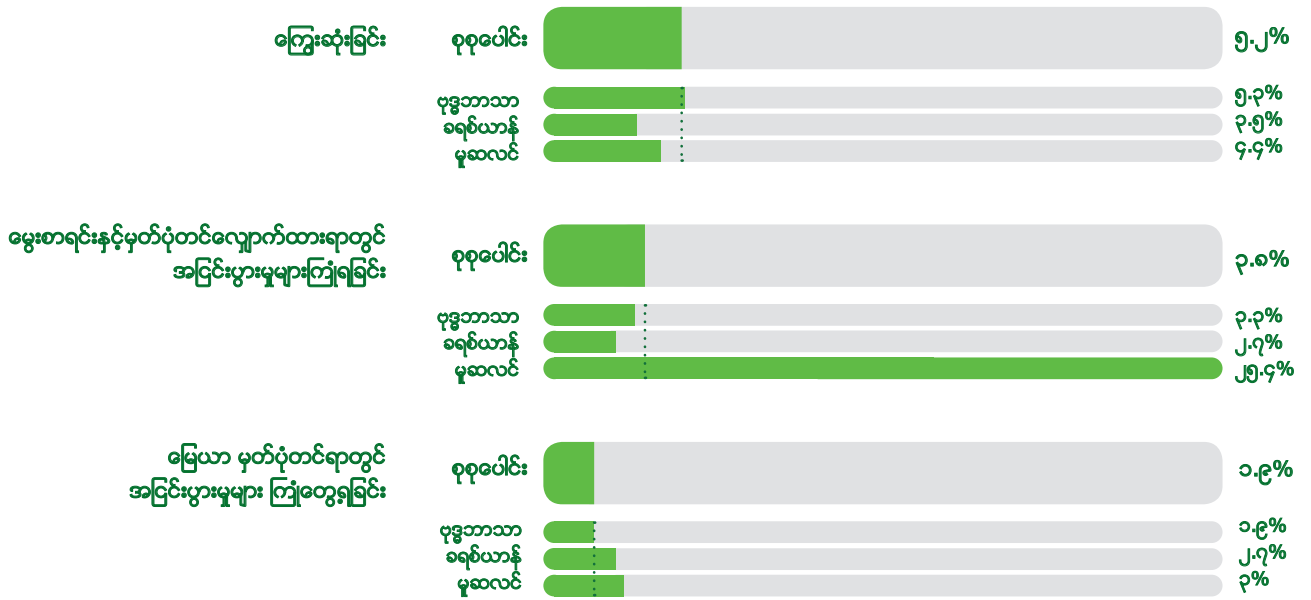

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေ ကြုံမူများကို ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအလိုက်နှိုင်းယှဉ်ကြည့်ရာတွင်လည်း ကွဲပြားမှုများတွေ့ရသည်။ မူဆလင်ဘာသာဝင်များသည် အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ပိုမိုကြုံတွေ့ရနိုင်ခြေရှိသည်။ အထူးသဖြင့် ပြည်သူ့ဝန်ဆောင်မှုလုပ်ငန်းများတွင်ဖြစ်သည်။ မူဆလင်ဘာသာဝင်ဖြစ်သော ဖြေဆိုသူများအနက်မှ ၂၅%သည် မှတ်ပုံတင်ပြုလုပ်ရာတွင် ၎င်းတို့ကိုယ်တိုင် သို့မဟုတ် အိမ်ထောင်စုဝင်တစ်ဦး အနေဖြင့် အခက်အခဲနှင့်အငြင်းပွားမှုများ တွေ့ကြုံခဲ့ရသည်ဟုဖော်ပြသည်။ ထို့အပြင် အပိုငွေကြေးတောင်းခံခြင်း ကဲ့သို့သော အခြားပြဿနာများလည်း ကြုံတွေ့နိုင်သည်။

ပုံ-၃၀

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှု တွေ့ကြုံခြင်းများအား ကိုးကွယ်သည့်ဘာသာအလိုက်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း^{၆၅}

အများဆုံး တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၃-မျိုး ကိုဖော်ပြထားသည်။

တွေ့ရှိချက်-၂၁ တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများသည် လူမှုစီးပွားနှင့်အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများတို့နှင့်ဆက်စပ်နေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အဖြစ်အများဆုံး မှာငွေချေးခြင်းဆိုင်ရာအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ၊ မှတ်ပုံတင်ပြုလုပ်ရာတွင်ကြုံတွေ့ရသော အငြင်းပွားမှုများနှင့် မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်းနှင့်ပတ်သက်သည့် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများဖြစ်သည်။

တွေ့ရှိချက်-၂၂ လူမှုစီးပွားကျောထောက်နောက်ခံအခြေအနေကိုလိုက်၍တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ အမျိုးမျိုးရှိကြသည်။

အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှု တစ်ခုထက်ပိုမို ကြုံတွေ့ရခြင်း

ပထမကတော့ အားလုံးအတွက် မှတ်ပုံတင် ထုတ်ပေးမယ်လို့ပြောတယ်။ ကျွန်မတို့လဲ သန်းခေါင်စာရင်းတွေ မွေးစာရင်းတွေ ယူပြီးလဲသွားရော ဗုဒ္ဓဘာသာဖြစ်မှ ထုတ်ပေးမယ်ဆိုပြီး ဖြစ်သွားရော။ ကျွန်မတို့အတွက်ဆို တစ်ယောက် ၄သိန်း ပေးရမယ်လို့ ပြောတယ်။

- မုဆလင်ဘာသာဝင် ဒေသခံတစ်ဦး (မ)၊ မော်လမြိုင်

၅%သော ဖြေဆိုသူတို့သည် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများတစ်ကြိမ်ထက်ပို၍ တွေ့ကြုံခဲ့ဖူးသည်ဟုဖော်ပြသည်။ ထိုသို့ကြုံတွေ့ရခြင်းသည် တိုက်ဆိုင်၍သော်လည်းကောင်း၊ အန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်သောကြောင့်သော်လည်းကောင်း ဖြစ်နိုင်သည်။ ပြဿနာတစ်ခုကိုဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားရင်း နောက်ထပ်ပြဿနာများ ထပ်မံ ကြုံတွေ့ရတတ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

ဥပမာ အပိုငွေကြေးတောင်းခံခြင်းနှင့်တွေ့ကြုံခဲ့ရသည်ဟု ဖြေဆိုသူများ၏ထက်ဝက်ခန့်သည် မှတ်ပုံတင် လျှောက်ထားရာတွင် အငြင်းပွားမှုများကြုံတွေ့ခဲ့ရပြီး ၂၁%သည် မြေယာမှတ်ပုံတင်ရာတွင် အငြင်းပွားမှုများနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။ ဘာသာခြားလူနည်းစုများနှင့် တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများသည် အစိုးရဌာနများနှင့် အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှု ပိုမိုကြုံတွေ့နိုင်ခြေရှိသည်။^{၆၆} အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၂-မျိုးထက်ပို၍တွေ့ကြုံခဲ့ရသည်ဟု ဖော်ပြသော မုဆလင်ဘာသာဝင်များအနက်မှ လေးပုံသုံးပုံသည် မှတ်ပုံတင်ပြုလုပ်ရာတွင် အငြင်းပွားမှုများ တွေ့ကြုံခဲ့ရပြီး အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှုများလည်း တွေ့ကြုံခဲ့ရသည်။

အချင်းချင်းခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားခြင်းမှ ရပ်ရွာတွင်းစိတ်ဝမ်းကွဲမှုကြုံရသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။ ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွား ဖူးသည်ဟု ဖော်ပြသော ဖြေဆိုသူ ၂%၏ ၅၃%သည် အကြွေးကိစ္စနှင့် စကားများခဲ့ကြသည်ဟု တွေ့ရသည်။ ငွေချေးခြင်းမှတစ်ဆင့် စကားများရန်ဖြစ်ခြင်း၊ ထိုမှတစ်ဆင့်ရပ်ရွာတွင်း စိတ်ဝမ်းကွဲမှုများအထိ အကျိုး သက်ရောက်သည်ကို တွေ့ရသည်။

တွေ့ရှိချက်-၂၃ အချို့သောအုပ်စုများသည် အမှုအခင်းတစ်ကြိမ်ထက်ပိုမိုတွေ့ကြုံနိုင်ပြီး အန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

ရပ်ရွာတွင်း အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှုများနှင့် တိုင်တန်းမှုနည်းခြင်း

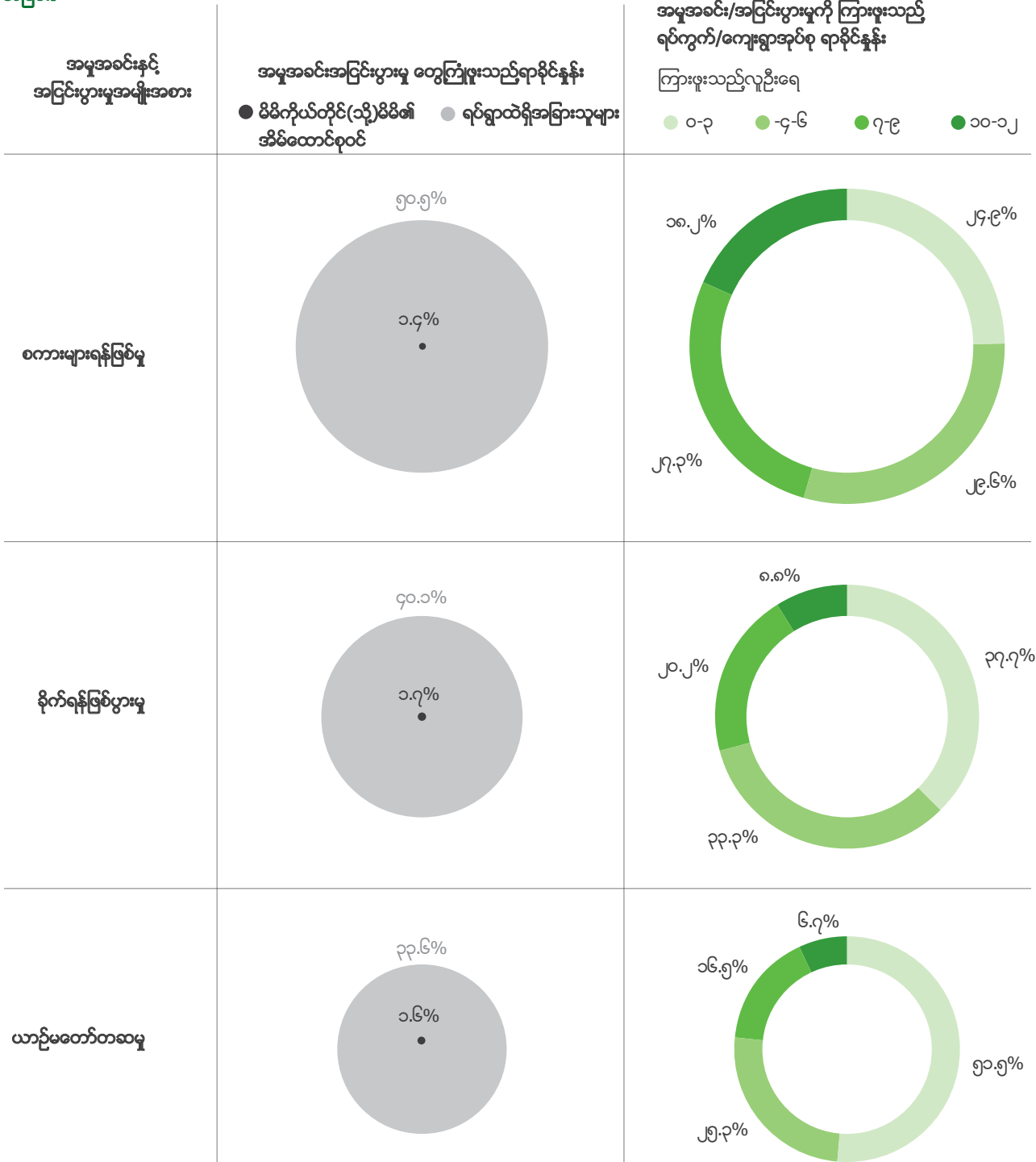
ဖြေဆိုသူနှင့် ဖြေဆိုသူ၏အိမ်ထောင်စုအတွင်း ဖြစ်ပွားဖူးသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ သက်သက်ကိုသာ လေ့လာခြင်းသည် ရပ်ရွာတွင်းအငြင်းပွားမှုဖြစ်ပွားနှုန်းကို ထိထိရောက်ရောက်တိုင်းတာနိုင်ရန်အတွက် အကန့်အသတ်ရှိသည်။ ထို့ကြောင့် ရပ်ရွာတွင်း အခြားသူများကြုံတွေ့ဖူးသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ကြားဖူးသော ရာခိုင်နှုန်းနှင့် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခဲ့သည့်အခါ မော်တော်ယာဉ်မတော်တဆမှုများ (၄၀%)၊ စကားများရန်ဖြစ်မှုများ (၃၄%)၊ ခိုးမှု (၂၉%)တို့သည် ရပ်ရွာထဲတွင်အများဆုံးကြားဖူးသော အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများဖြစ်ကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

စကားများရန်ဖြစ်ခြင်းကို စစ်တမ်းပါ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု ၄၅%ရှိ ထက်ဝက်ကျော်သောဖြေဆိုသူများက ကြားဖူးကြသည်ကို တွေ့ရသည်။^{၆၇} ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားခြင်းကို စစ်တမ်းပါ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု ၂၉%ရှိ ထက်ဝက်ကျော်သော ဖြေဆိုသူများကကြားဖူးကြသည်။ ရပ်ရွာတွင်း အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ဗမာလူမျိုးများ အခြားတိုင်းရင်းသားများထက်စာလျှင် ၁၀%ပိုမိုကြားဖူးကြောင်း ဖော်ပြကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။ မိသားစုကိုအရှက်ရစေမည့် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုမျိုးကို ဖော်ထုတ်ပြောကြားခြင်းနည်းသည်ကိုတွေ့ရသည်။ သို့သော်ရပ်ရွာထဲတွင် အဆိုပါအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုမျိုးကိုကြားဖူးသော နှုန်းမြင့်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့မှာ လင်မယားကွာရှင်းခြင်း (၀.၇% နှင့် ၂၅%)၊ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု (၀.၆% နှင့် ၂၂%)၊ အကြွေးကိစ္စ (၀.၇% နှင့် ၁၇.၇%)၊ မူးယစ်ဆေးဝါး (၀.၁% နှင့် ၁၁.၁%) တို့ဖြစ်သည်။

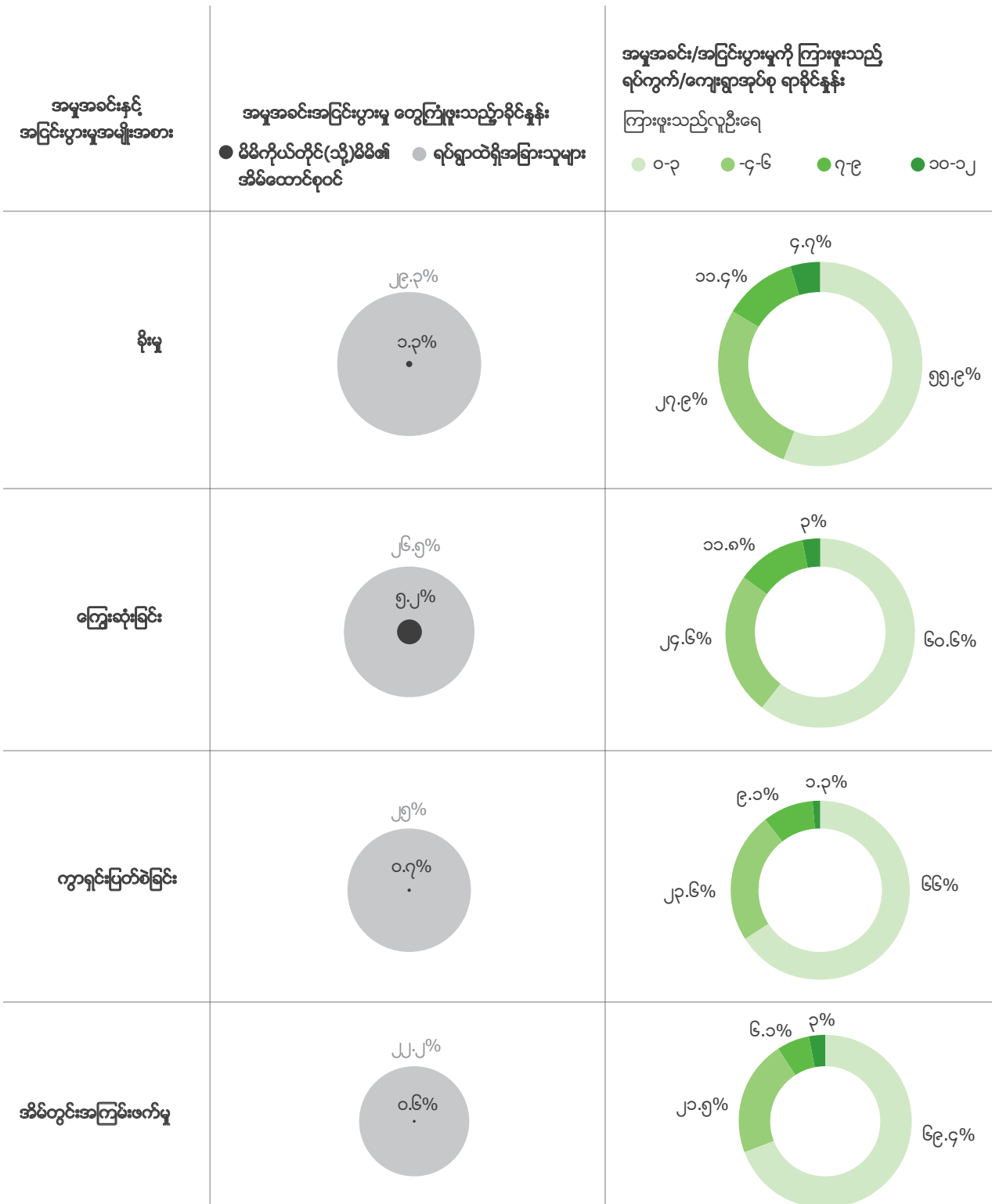
^{၆၆} UNDP၏ 'Consolidated Summary Report: Access to Justice and Informal Justice Systems in Kachin, Rakhine and Shan States' (၂၀၁၇)နှင့် Denney, Bennett and San တို့၏ 'Making Big Cases Small and Small Cases Disappear: Experiences of Local Justice in Myanmar', ရန်ကုန် (၂၀၁၆) တို့မှ တွေ့ရှိချက်များနှင့်ကိုက်ညီသည်။
^{၆၇} ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုတစ်ခုချင်းတွင် ဖြေဆိုသူ ၁၂ဦးစီ ကျွဲတမ်းရွေးချယ်ခဲ့သည်။

ပုံ-၃၁

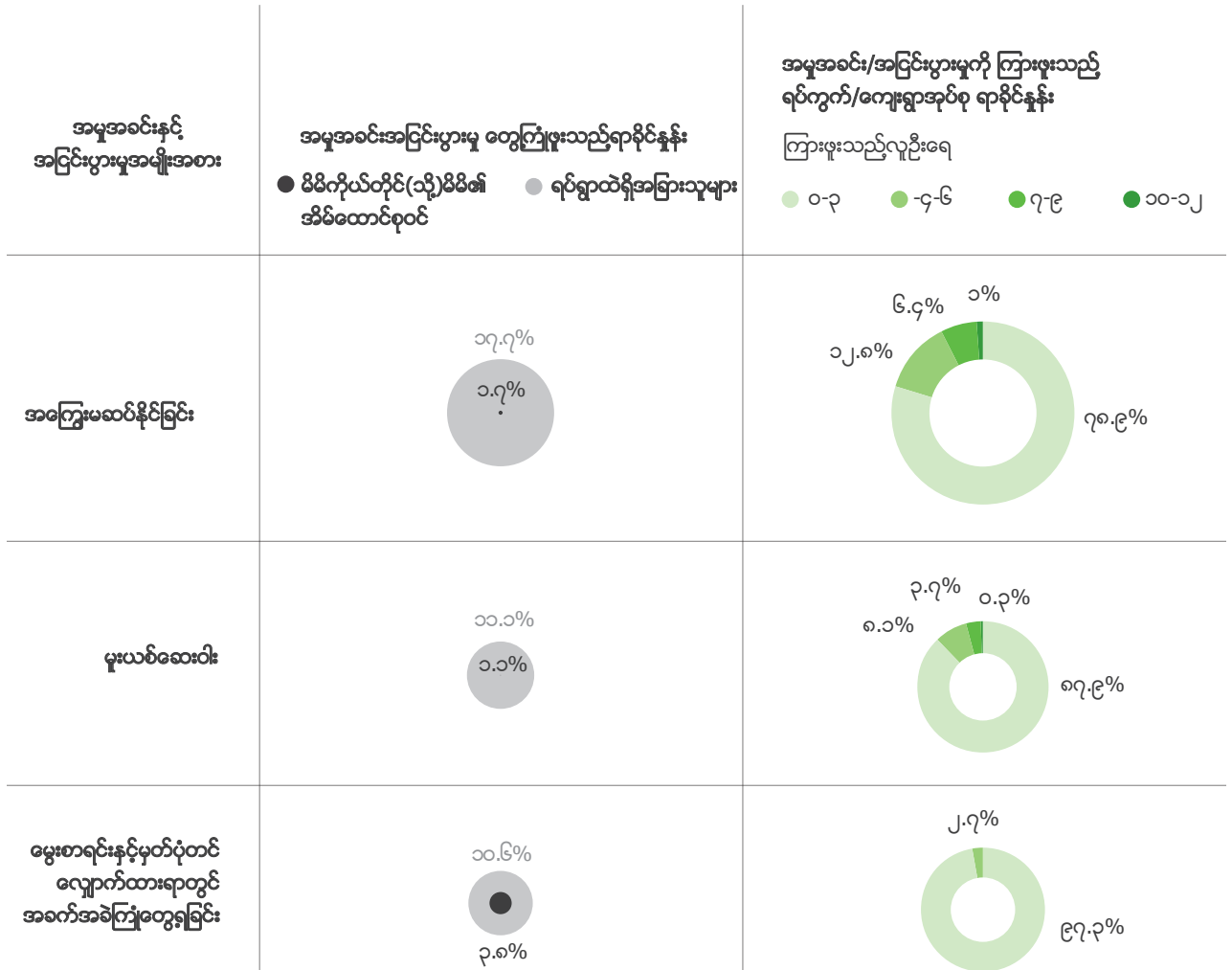
အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုကြုံတွေ့မှုများအား အိမ်ထောင်စုအဆင့်နှင့် ရပ်ရွာအဆင့်တို့တွင် နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။

ပုံ-၃၁ (အဆက်)

ပုံ-၃၁ (အဆက်)

မိသားစုကိုအရှက်ရစေမည့် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုမျိုးကို ဖော်ထုတ်ပြောကြားခြင်းနည်းသည်ကိုတွေ့ရသည်။ သို့သော်ရပ်ရွာထဲတွင် အဆိုပါအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုမျိုးကိုကြားဖူးသောနှုန်း မြင့်သည်ကိုတွေ့ရသည်။ ၎င်းတို့မှာ လင်မယားကွာရှင်းခြင်း (၀.၇% နှင့် ၂၅%)၊ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု (၀.၆% နှင့် ၂၂%)၊ အကြွေးကိစ္စ (၀.၇% နှင့် ၁၇.၇%)၊ မူးယစ်ဆေးဝါး (၀.၁% နှင့် ၁၁.၁%) တို့ဖြစ်သည်။

မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် ကြုံတွေ့ရသော ပြဿနာများနှင့်ပတ်သက်၍ မိမိကိုယ်တိုင်(သို့)မိမိ၏အိမ်ထောင်စုဝင်တစ်ဦးကြုံဖူးကြောင်း ဖြေဆိုသူ ၁၀%ကဖော်ပြသည်။ စစ်တမ်းပါ ၉၇%သော ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုတို့တွင် ဖြေဆိုသူ၏ ၃ပုံ၁ပုံခန့်ကကြားဖူးသည်ဟုဆိုသည်။ ကြုံဖူးသူနည်းသော်လည်း ကြားဖူးသူများသည် ပြဿနာအမျိုးအစားတစ်ခုဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။

တွေ့ရှိချက်- ၂၄ ရပ်ရွာတွင်းကြားဖူးသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုရာခိုင်နှုန်းများကိုကြည့်လျှင် အချို့သော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ဖြေဆိုသူများက အိမ်ထောင်စုတွင်းကြုံဖူးသည်ဟု ထုတ်ဖော်ပြောကြားသွားခြင်းမရှိသည်ကို တွေ့နိုင်သည်။ ၎င်းတို့မှာ အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှု၊ လင်မယားကွာရှင်းမှု၊ အကြွေးကိစ္စ၊ မူးယစ်ဆေးဝါးတို့ဖြစ်သည်။

အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှု ဖြေရှင်းသည့် နည်းလမ်းများ

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်းနှင့် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းတို့တွင် လေ့လာ တွေ့ရှိရသော အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုအမျိုးအစားများမှာ နီးစပ်စွာဆင်တူသည်ကိုတွေ့ရသည်။ စစ်တမ်းနှစ်ခုတွင် တွေ့ရှိရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို အောက်တွင်နှိုင်းယှဉ်ဖော်ပြထားသည်။^{၆၀}

ပုံ-၃၂

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွေကြုံခြင်းများအား မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း (Myanmar Justice Survey) နှင့် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း (MyJustice Baseline Survey) နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်း။ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှု များကို တရားရုံးများထက် ရပ်ရွာတွင်းဖြေရှင်းခြင်းက ပို၍ကောင်းပါသလား။

၁%နှင့်အထက်ရှိသော အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကိုသာ ဖော်ပြထားသည်။

အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများတွေကြုံခဲ့ပါက မည်ကဲ့သို့ဖြေရှင်းမည်ဟု ဖြေဆိုပုံများကို မြန်မာနိုင်ငံ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်းနှင့် MyJustice စီမံကိန်းကနဦးစစ်တမ်းတို့အား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခဲ့သည်။ အဖြစ်အပျက်ဆုံးသော အကြွေးဆိုင်ရာအငြင်းပွားမှုများ၊ မှတ်ပုံတင်မွေးစာရင်းလျှောက်ထားရာတွင် ကြုံတွေ့ရသော အငြင်းပွားမှုများ၊ မြေယာအငြင်းပွားမှုများ စသည်တို့တွင်ကွဲပြားမှုများတွေ့ရသည်။

တစ်ဦးချင်း၏ ရပိုင်ခွင့်နှင့် ရပ်ရွာအကျိုးစီးပွား

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများအား တရားရုံးနှင့်ရဲစခန်းများသို့ သွားရောက်ဖြေရှင်းမည့်အစား ရပ်ရွာတွင်း၌သာ ဖြေရှင်းလိုသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အခြားသူတေသနများတွင်တွေ့ရှိခဲ့သည့်အတိုင်း တစ်ဦးချင်းအခွင့်အရေးထက် ရပ်ရွာတွင်းသဟဇာတဖြစ်ရေးကို ပိုမိုဦးစားပေးသည်ကိုတွေ့ရသည်။^{၆၁} ရပ်ရွာအခြေပြုစနစ်များ၏ လွှမ်းမိုးမှု အားကောင်းခြင်းကို ဖော်ပြသည်။ ရပ်ရွာ၏အထင်သေးခံခြင်းကို စိုးရိမ်ခြင်းသည် တရားမျှတမှုရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ခြင်း မဆောင်ရွက်ခြင်းအပေါ်လွှမ်းမိုးမှုရှိသည်။ အစိုးရတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများသည် ရပ်ရွာလူထုနှင့် အလှမ်းဝေးဆဲဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။

^{၆၀} အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းဆိုင်ရာနည်းလမ်းနှင့်ကိုယ်စားပြုနိုင်မှုများ ကွဲပြားသည့်အတွက် အုပ်စုလိုက်အသေးစိတ်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခြင်းများ မပြုလုပ်ခဲ့ပါ။

^{၆၁} Denney, Bennett and San ၏ 'Making Big Cases Small and Small Cases Disappear: Experiences of Local Justice in Myanmar ရန်ကုန် (၂၀၁၆)

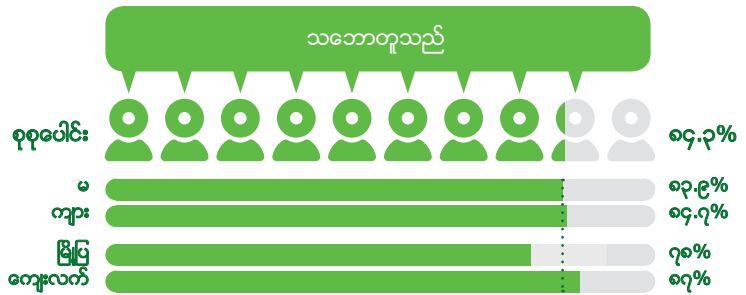
၇၅%ကျော်သောဖြေဆိုသူများက အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တရားရုံးအစား ရပ်ရွာထဲတွင် ဖြေရှင်းသင့်သည်ဟု သဘောတူကြသည်။ လူမှုစီးပွား နောက်ခံအမျိုးမျိုးရှိသော ဖြေဆိုသူများမှ တညီတညွတ်ထဲ သဘောတူခြင်းဖြစ်သည်။ သို့ရာတွင် ကျေးလက်တွင် မြို့ပေါ်ထက် သဘောတူသူရာခိုင်နှုန်းပိုမြင့်သည်ကို တွေ့ရသည်။ (ကျေးလက်-၈၁%၊ မြို့ပေါ်-၆၉%)

အငြင်းပွားမှုများကို အရပ်လေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာစနစ်များအပြင် တရားရုံးများတွင်လည်း ဖြေရှင်းခွင့်ရှိသည်ကို ဖြေဆိုသူထက်ဝက်ခန့်ကသာ သိရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ၂၆%ကထိုသို့ဖြေရှင်းခွင့်ရှိသည်ကို မသိသည်ကို တွေ့ရသည်။ အတန်းပညာမရှိသူများ (၃၆%)၊ မူလတန်းအဆင့်ရှိသူများ (၃၀%)၊ အမျိုးသမီး (၃၀%) တို့သည် မသိပါဟု ပိုမိုဖြေဆိုသည်ကိုတွေ့ရသည်။

ပုံ-၃၃

အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများအား တရားရုံးထက် ရပ်ရွာတွင်းဖြေရှင်းခြင်းက ပို၍ကောင်းပါသလား။

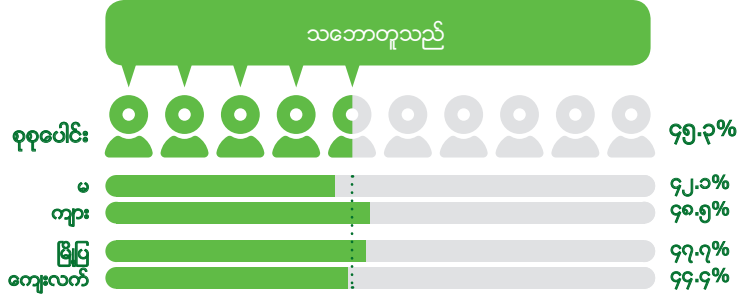
လုံးဝသဘောတူသည်။
 အသင့်အတင့်သဘောတူသည်။
 အသင့်အတင့်သဘောမတူပါ။ လုံးဝသဘောမတူပါ။
 (တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

ပုံ-၃၄

ဒေသဆိုင်ရာ လေ့ထုံးတမ်းစဉ်လာစနစ်များအပြင် တရားရုံးများကိုလည်း အသုံးပြုခွင့်ရှိသည်။

လုံးဝသဘောတူသည်။
 အသင့်အတင့်သဘောတူသည်။
 အသင့်အတင့်သဘောမတူပါ။ လုံးဝသဘောမတူပါ။
 (တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

သူခိုးမိရင် ကြိုးနဲ့တုတ် ရွာထဲ လှည့်အော်ပြီး ဝန်ခံခိုင်း၊ နောက်မခိုးတော့ပါဖူးလို့ တောင်းပန် ခိုင်းတယ်။ နောက်မလုပ်ရဲအောင်ပေါ့။ ဒီမှာတော့ဒီနည်းပဲ။

- ဒေသခံတစ်ဦး (မ)၊ တောင်ကြီး

ဖြေဆိုသူဝဦးတွင် ငြိမ်းစေတမ်းတစ်ဦးချင်းအခွင့်အရေးထက် ရပ်ရွာတွင်းသဘာဝတရားဖြစ်ရေးက ပိုအရေးကြီးသည်ကို အပြည့်အဝသော်လည်းကောင်း၊ အသင့်အတင့်သော်လည်းကောင်း သဘောတူကြသည်။ မိသားစုကိစ္စများကို မိသားစုတွင်း၌သာဖြေရှင်းသင့်ကြောင်းကို ဖြေဆိုသူ ၉၃%က အပြည့်အဝသဘောတူပြီး ၄%က အသင့်အတင့် သဘောတူသည်။ ကျေးလက်နေ ဖြေဆိုသူများက ရပ်ရွာတွင်းသဘာဝတရားဖြစ်ရေးကို ပိုမိုရှေ့တန်းတင်ကြသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။

ပုံ-၃၅

မိသားစုအရေးဆိုသည်မှာ ကိုယ်ရေးကိုယ်တာကိစ္စများဖြစ်ပြီး လူသိရှင်ကြားမဖြစ်သင့်ပါ။

လုံးဝသဘောတူသည်။
အသင့်အတင့်သဘောတူသည်။
အသင့်အတင့်သဘောမတူပါ။ လုံးဝသဘောမတူပါ။
(တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

ပုံ-၃၆

တစ်ဦးချင်းရပိုင်ခွင့်ထက် ရပ်ရွာတွင်း သဟဇာတဖြစ်ရေးက ပိုအရေးကြီးသည်။

လုံးဝသဘောတူသည်။
အသင့်အတင့်သဘောတူသည်။
အသင့်အတင့်သဘောမတူပါ။ လုံးဝသဘောမတူပါ။
(တစ်ခုရွေးချယ်ပါ)

ဥပဒေဆိုင်ရာဗဟုသုတနှင့်စပ်လျဉ်း၍မေးမြန်းခဲ့စဉ်က အမျိုးသမီးများသည် အိမ်တွင်းအကြမ်းဖက်မှုကဲ့သို့သော အိမ်တွင်းရေးများကို တိုင်ကြားရန်အခွင့်အရေးရှိသည်ဟု ဖြေဆိုခဲ့သော်လည်း ယခုကဲ့သို့ မိသားစုကိစ္စကို မိသားစုတွင်းသီးသန့်ဖြေရှင်းရန်လိုလားမှုသည် အဆိုပါအခွင့်အရေးကို အဆုံးရှုံးခံသကဲ့သို့ ဖြစ်သည်။ ဥပဒေဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများကို သိသော်လည်း လက်တွေ့တွင် အခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုခြင်းထက် ရပ်ရွာလေ့ထုံးစံအတိုင်း နှစ်ဦးနှစ်ဖက်ကျေအေးခြင်း၊ မိသားစုသိက္ခာကျမည်အဖြစ်ကိုရှောင်ရှားခြင်း စသည်တို့ကို ပိုမိုပြုလုပ်နိုင်ခြေရှိသည်။

တွေ့ရှိချက်-၂၅ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာတွင်း၌သာဖြေရှင်းလိုသည်။ တစ်ဦးချင်းအခွင့်အရေးထက် ရပ်ရွာတွင်း သဟဇာတဖြစ်ခြင်းကို ပိုဦးစားပေးသည်။

အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှုကို မဖြေရှင်းပဲ ထားခဲ့ခြင်း

ကိုစွကတော့တိုင်ရင်တိုင်လို့ရပါတယ်။
ဒါပေမယ့် ဂေါပကက ကိုယ့်ရပ်ရွာထဲက
ဆိုတော့ နောက်ဆိုဘယ်တော့မှ
စကားပြောတော့မှာမဟုတ်ဘူး

— ဒေသခံတစ်ဦး (မ)၊ ပဲခူး

ရှက်လို့အုပ်ချုပ်ရေးမှူးကိုလည်း
မပြောချင်ဖူး။ ဘယ်သူ့ကိုမှမပြောဖူး။
အဒေါ်ကိုတောင်မပြောဖူး။ အိမ်နီးချင်း
တွေသိသွားပြီး အတင်းပြောမှာစိုးလို့။
မိသားစုသိကွာကျမှာကြောက်တယ်။

— ဒေသခံတစ်ဦး (မ)၊ ချမ်းအေးသာခံ

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း၏တွေ့ရှိချက်အရ အငြင်းပွားမှုနှင့်အမှုအခင်းကြုံတွေ့ဖူးသူများ၏ ၄၄%သည် မဖြေရှင်းပဲ ထားခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။^{၇၀} မိမိ၏ အကျိုးစီးပွားကိုထိခိုက်သော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ပိုမိုဖြေရှင်းရန် ကြိုးစားနိုင်ခြေရှိသည်။^{၇၁} မြေယာနှင့်ပတ်သက်သည့်အမှုအခင်းများကို တွေ့ကြုံဖူးသူ လေးပုံသုံးပုံက ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့ပြီး မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံဖူးသူ ၆၈% ကလည်း ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့သည်။ အကြွေးဆုံးသူသုံးပုံတစ်ပုံကသာ ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့ပြီး ရလဒ်နှင့် စိုက်ထုတ်ရမည့်အင်အားမမျှတ၍ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့ခြင်းကိုတွေ့နိုင်သည်။

ကြုံတွေ့ရသည့်အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုအမျိုးအစားကလည်း ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်သည်။ မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့ခြင်း၏ အဓိကအကြောင်းရင်းများမှာ ပြဿနာသည် အရေးမကြီးခြင်း (၂၈%)၊ ဖြေရှင်းလျှင်အချိန်ကုန်ခြင်း (၁၇%)၊ ငွေကုန်ခြင်း (၁၃%)၊ တဖက်လူနှင့် ထိပ်တိုက် မတွေ့လိုခြင်း (၁၃%)၊ ကံတရားကြောင့်ဟုမှတ်ယူခြင်း (၉%) စသည်တို့ဖြစ်သည်။

အစိုးရဌာနများနှင့်ပတ်သက်သော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့ခြင်း၏ အဓိက အကြောင်းရင်းမှာ မည်ကဲ့သို့ဆောင်ရွက်ရမည်ကို မသိခြင်းကြောင့်ဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။ မြေယာနှင့် ပတ်သက်သော အမှုအခင်းများကိုတွေ့ကြုံဖူးသူများနှင့် မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အငြင်းပွားမှုများ တွေ့ကြုံဖူးသူများ၏ ၄၀% ကျော်သည် မည်သူထံမည်ကဲ့သို့တိုင်တန်းရမည်ကို မသိသည့်အတွက် မဖြေရှင်းပဲ ထားခဲ့သည်ဟု ဆိုသည်။ အခြားအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုအမျိုးအစားများတွင် ၁၀%ခန့်ကသာ နည်းလမ်းကိုမသိ၍ မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့သည်ဟု ဖော်ပြသည်။

- **တွေ့ရှိချက်-၂၆** အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခြင်း မကြိုးစားခြင်းသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုအမျိုးအစားပေါ်တွင်မူတည်သည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၂၇** အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို တွေ့ကြုံဖူးသူများ၏ ထက်ဝက်ခန့်သည် မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။
- **တွေ့ရှိချက်-၂၈** ကြီးမားသောအမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုများကို ပိုမိုတိုင်တန်းနိုင်ခြေရှိသော်လည်း ဖြေရှင်းရမည့်နည်းလမ်းအပေါ် ယုံကြည်မှုရှိမှသာ ဖြေရှင်းရန် ကြိုးစားကြသည်ကို တွေ့ရသည်။

^{၇၀} မြေဆိုသူသည် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတွင် နှစ်နာသူသို့မဟုတ် စွပ်စွဲခံရသူဖြစ်နိုင်ပြီးမေးခွန်း၏အနေအထားအရ တိတိကျကျ သုံးသပ်နိုင်ရန် ခက်ခဲသည်။

^{၇၁} အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုသည် ဖြေဆိုသူ၏ အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းအတွက် မည်မျှထိခိုက်သည်ကို တိုက်ရိုက်မေးမြန်းခဲ့ခြင်းမရှိပါ။ ဖြေရှင်းရန် ကြိုးစားခဲ့သည် မကြိုးစားခဲ့သည်ကိုသာမေးမြန်းခဲ့ပါသည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုအသီးသီး၏ မြေဆိုသူအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုကို သုံးသပ်ခဲ့သည်။

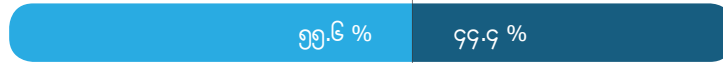
တွေ့ကြုံခဲ့ရသည့် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့ကို
ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့ပါသလား။
မဖြေရှင်းခဲ့ပါက မည်သည့်အကြောင်းကြောင့်
မဖြေရှင်းပဲထားခဲ့တာလဲ။

အဖြစ်အပျက်ဆုံးအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ဥပျိုးအလိုက်
နှိုင်းယှဉ် လေ့လာသည်။

ဖြေရှင်းရန်
ကြိုးစားခဲ့သည်။

ဖြေရှင်းရန်
မကြိုးစားခဲ့ပါ။

အမှုအခင်း အငြင်းပွားမှုအားလုံး
n=၅၇၂

ကြွေးဆုံးခြင်း
n=၁၄၇

မြေယာအငြင်းပွားမှု^၂
n=၆၄

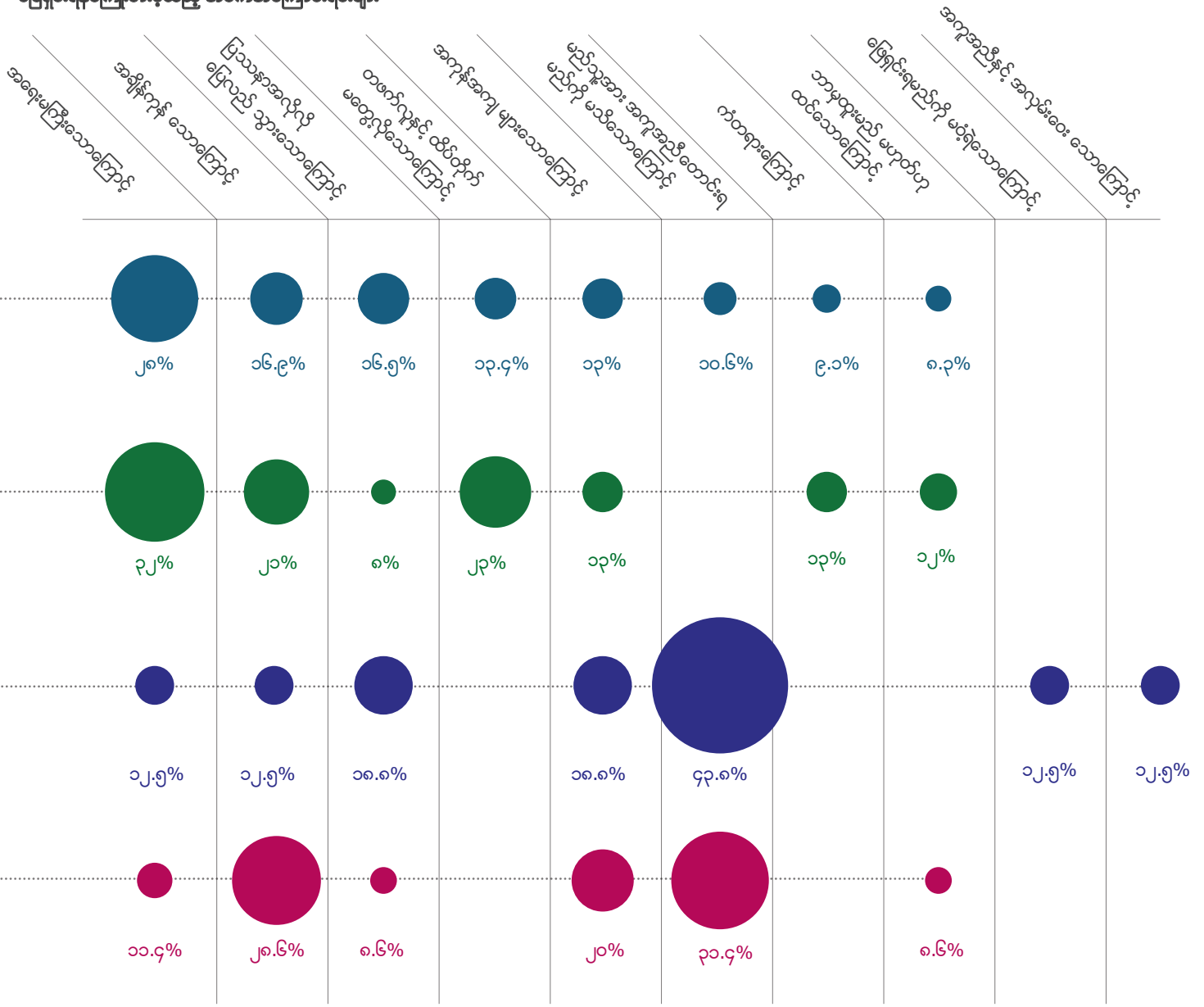

မွေးစာရင်းနှင့်မှတ်ပုံတင်လျှောက်
ရာတွင် အငြင်းပွားမှုတွေ့ကြုံခြင်း
n=၁၁၀

^၂ မြေယာဆိုင်ရာအမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုများတွင် မြေသိမ်းခံရခြင်းနှင့် မြေယာမှတ်ပုံတင်ခြင်းနှစ်မျိုးလုံးပါဝင်သည်။

ဖြေရှင်းရန်မကြိုးစားခဲ့သည့် အဓိကအကြောင်းရင်းများ

အမှုအခင်း/ အငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းခဲ့ပုံများ

အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကိုဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားသူများ၏ ၅၂%သည် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများကို တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဓိကတာဝန်ရှိသူများအဖြစ်ယူဆထားကြသော်လည်း လက်တွေ့တွင် ရပ်ရွာအဆင့်ကိုကျော်လွန်ပြီး ဖြေရှင်းကြသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများရှိနေသည်ကို တွေ့ရသည်။ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကို ကြုံတွေ့ဖူးသူများ၏ ၂၅%သည် ရပ်ရွာအဆင့်ထက်မြင့်သောအစိုးရတာဝန်ရှိသူများနှင့် ပထမဆုံးသွားရောက်တွေ့ခဲ့သည်ဟု ဖော်ပြသည်။ ၉%မှ တဖက်လူနှင့်တိုက်ရိုက်ညှိနှိုင်းသည်ဟုဖော်ပြခဲ့ပြီး ၄%က တဖက်လူ၏ မိသားစုမိတ်ဆွများမှတစ်ဆင့် ညှိနှိုင်းခဲ့သည်ဟု ဖော်ပြသည်။^{၇၉}

ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး ထံသွားရောက်ဖြေရှင်းမှုမှာ ၅၀%ကျော်သာရှိသည့်အတွက် အခြားတာဝန်ရှိသူများ၏ ကဏ္ဍမှာလည်း အရေးပါလာသည်။ အကြွေးကိစ္စနှင့်ပတ်သက်လျှင် အချင်းချင်း ညှိနှိုင်းခြင်းသော်လည်းကောင်း၊ ရှေ့နေနှင့်တိုင်ပင်ခြင်းသော်လည်းကောင်း ပြုလုပ်ကြသည်။ ခိုးမှု (၄၁%)၊ ယာဉ်မတော်တဆမှု (၃၃%)၊ ခိုက်ရန်ဖြစ်ပွားမှု (၂၂%) တို့အတွက်ရဲတပ်ဖွဲ့ထံ တိုက်ရိုက်သွားရောက်သည်ဟု ဖော်ပြသည်။ မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် အခက်အခဲ ကြုံတွေ့ရသူများအနက်မှ သုံးပုံတစ်ပုံသည် လူဝင်မှုကြီးကြပ်ရေးဌာနမှ တာဝန်ရှိသူများနှင့်တွေ့ဆုံခဲ့ပြီး အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများတွင် တရားရုံးများသာမက အခြားအစိုးရဌာနများပါ ပတ်သက်ပုံကိုဖော်ပြသည်။

ရပ်ရွာလူထုအနေနှင့် အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုကိုဖြေရှင်းနိုင်သည်နည်းလမ်းကို တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးထံ သွားရောက်စုံစမ်းခြင်း အလေ့အထမရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အမှုအခင်းများကိုဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့သူ အများစုသည် ပထမဆုံးသွားရောက်ခဲ့သော တာဝန်ရှိသူမှ မဖြေရှင်းပေးနိုင်ပါက နောက်တဆင့်ကိုထပ်တက်ရန် သော်လည်းကောင်း၊ အယူခံဝင်ရန်သော်လည်းကောင်း မပြုလုပ်ခဲ့သည်ကိုတွေ့ရသည်။ အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုကိုဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့သူ ၉၀%က တကြိမ်သာ ကြိုးစားခဲ့ပြီး နောက်တဆင့်တက်၍ဖြေရှင်းရန် မကြိုးစားခဲ့ကြောင်းတွေ့ရသည်။ တရားမျှတမှုကိုရရှိအောင်ကြိုးစားရာတွင် ရွေးချယ်ရန် နည်းလမ်းများ နည်းပါးနေခြင်းကိုဖော်ပြသည်။^{၈၀} အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းရန်တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးမပတ်သို့ပါဝင်ခဲ့သည်ကို စစ်တမ်းတွင်မေးမြန်းခဲ့ခြင်း မရှိသော်လည်း ၄၀%သော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုတို့သည် တစ်လကျော်ကြာခြင်း၊ ၁၇%သည် တစ်နှစ်ကျော်ကြာခြင်းကြောင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုး ပါဝင်ပတ်သက်နိုင်ခြေ ရှိသည်။

^{၇၉} ဤရာခိုင်နှုန်းသည် အမှန်တကယ်ထက်နည်းနိုင်သည်။ စစ်တမ်းတွင် တစ်ဖက်လူနှင့်ညှိနှိုင်းခဲ့ခြင်းကို သီးသန့်မေးခွန်းမမေးခဲ့ပါ။ UNDP မှ ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနတွင် သီးသန့်မေးခွန်းရှိပြီး တာဝန်ရှိသူများထံသွားရောက်မဖြေရှင်းမီ တဖက်လူနှင့်ညှိနှိုင်းခြင်းမှာ ၃၃% ပုံရိပ်သည်ကို တွေ့ရသည်။ UNDP 'Consolidated Summary Report: Access to Justice and Informal Justice Systems in Kachin, Rakhine and Shan States' (၂၀၁၇)

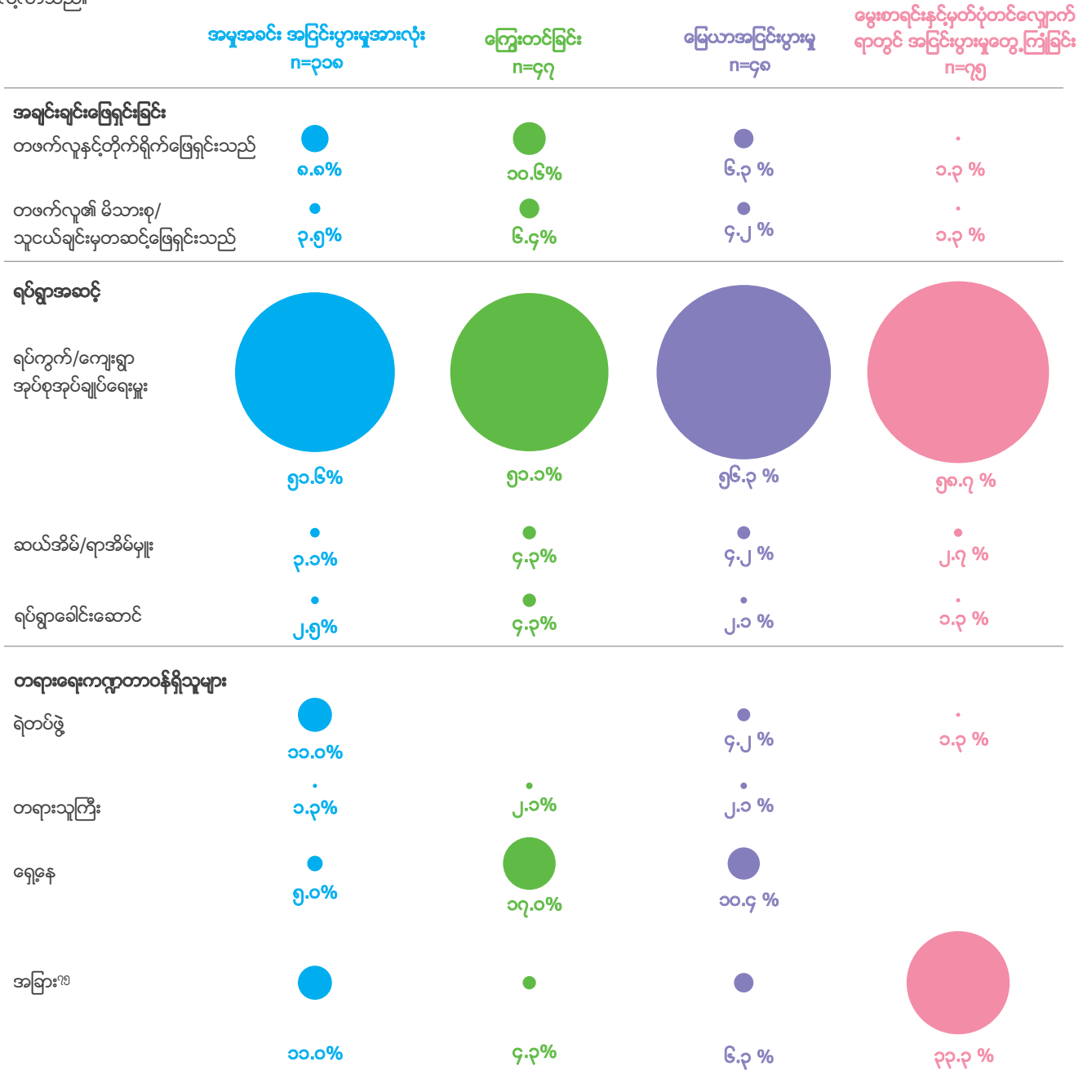
^{၈၀} တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးထံသွားရောက်ခြင်း၊ အယူခံတက်ခြင်းတို့ကို အခြားသုတေသနများတွင် ပိုမိုတွေ့ရှိရသည်။ UNDP 'Consolidated Summary Report: Access to Justice and Informal Justice Systems in Kachin, Rakhine and Shan States' (၂၀၁၇) ကိုကြည့်ပါ။ ယခုစစ်တမ်းတွင် ဖြေဆိုသူများက ဖြေရှင်းရန်ဆောင်ရွက်ပုံအဆင့်အားလုံးကို တစ်ဆင့်ထဲဟု ယူဆဖြေဆိုခြင်းလည်းဖြစ်နိုင်သည်။

^{၈၁} အခြားဆိုသည်မှာ လ.ဝ.က. ဖြစ်ပြီး မှတ်ပုံတင်နှင့်ပတ်သက်သောကိစ္စများအတွက်ဖြစ်သည်။

ပုံ-၃၈

**အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့ကိုဖြေရှင်းရန်
မည်သည့်တာဝန်ရှိပုဂ္ဂိုလ်ထံ သွားရောက်ခဲ့ပါသလဲ။**

အဖြစ်အပျားဆုံးအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ၃မျိုးအလိုက်
နှိုင်းယှဉ် လေ့လာသည်။

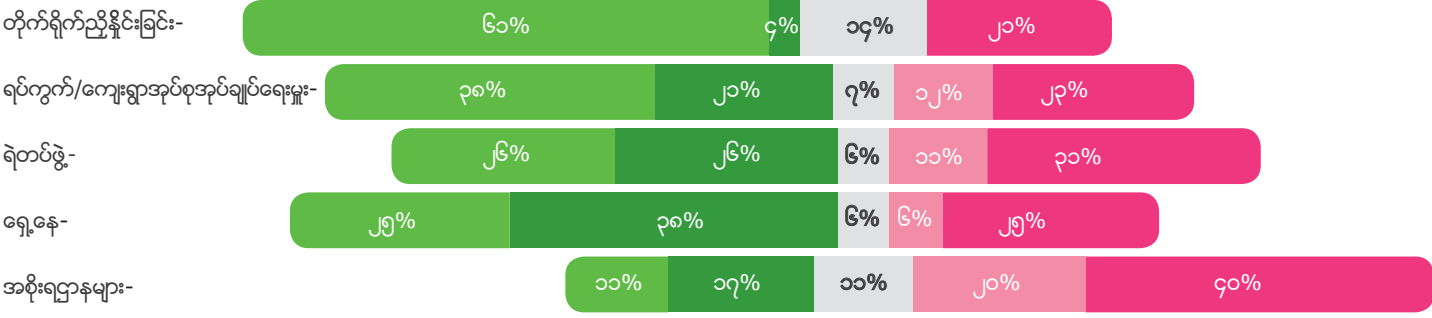
တဖက်လူနှင့်တိုက်ရိုက်ဖြေရှင်းခြင်းမှတစ်ဆင့်ရရှိလာသောရလဒ်ကို ဖြေဆိုသူများမှ အများဆုံးကျေနပ်မှု ရှိကြသည်ကို တွေ့ရသည်။ တိုက်ရိုက်ဖြေရှင်းခြင်းသည် ရိုးရှင်းပြီးထိခိုက်နစ်နာမှု ကြီးကြီးမားမားမရှိသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများအတွက် ထိရောက်သည့်နည်းလမ်းဖြစ်သည်ကို တွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာ အုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၊ ရဲတပ်ဖွဲ့၊ရှေ့နေတို့ ပါဝင်ပတ်သက်လာပါက ရလဒ်အပေါ် ကျေနပ်မှု အတိုင်းအတာ ၆၀% မှ ၅၀%ထိ ရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအပေါ် ရာနှုန်းပြည့် ကျေနပ်မှုမရှိခြင်းသည် ယခင်အခန်းများတွင် ဖော်ပြခဲ့သော ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများအပေါ် အကောင်းမြင်သောရာခိုင်နှုန်းနှင့် ကွာဟနေသည်။ ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် အခြားအစိုးရတာဝန်ရှိသူများ၏ဖြေရှင်းပေးမှု အပေါ် ကျေနပ်မှုမှာပိုမိုနည်းပါးသည်။

စစ်တမ်း၏အခြားမေးခွန်းတစ်ခုတွင် အကယ်၍ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့လာပါက မည်သည့်နည်း နှင့် ဖြေရှင်းမည်ကို မေးမြန်းခဲ့သည်။ (ပုံ ၄၀ ကိုကြည့်ပါ။) ရပ်ကွက်တွင်းအငြင်းပွားမှုများအတွက် ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ဖြေရှင်းမည်ဟုဖြေဆိုကြပြီး ရာဇဝတ်မှုဖြစ်ပါက ရဲတပ်ဖွဲ့နှင့် ဖြေရှင်းမည်ဟု ဆိုကြ သည်။ သို့ရာတွင် လက်တွေ့တွင် ရာဇဝတ်မှုများကို ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ဖြေရှင်းခြင်းလည်း ရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အရှေ့တွင် မှတ်ပုံတင်လျှောက်ထားရာတွင် ကြုံတွေ့ရသော အငြင်းပွားမှုများကို မည်ကဲ့သို့ဖြေရှင်းရမည်ကိုမသိပါဟုဖြေဆိုခဲ့သည့်အတိုင်း အစိုးရဌာနများ (သို့မဟုတ်) အလုပ်ရှင်များနှင့် အငြင်းပွားမှုများဖြစ်လာပါက မည်ကဲ့သို့ဖြေရှင်းရမည်ကိုမသိပါဟု ဖြေဆိုသူအများစုက ဖော်ပြသည်။

ပုံ-၃၉

အောက်ဖော်ပြပါပုဂ္ဂိုလ်များမှ အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုတို့အား ဖြေရှင်းပေးခဲ့မှုအပေါ် မည်မျှ ကျေနပ်မှုရှိပါသလဲ။

● အပြည့်အဝကျေနပ်သည်။ ● အသင့်အတင့်ကျေနပ်သည် ● ကြားနေ ● သိပ်မကျေနပ်ပါ ● လုံးဝမကျေနပ်ပါ

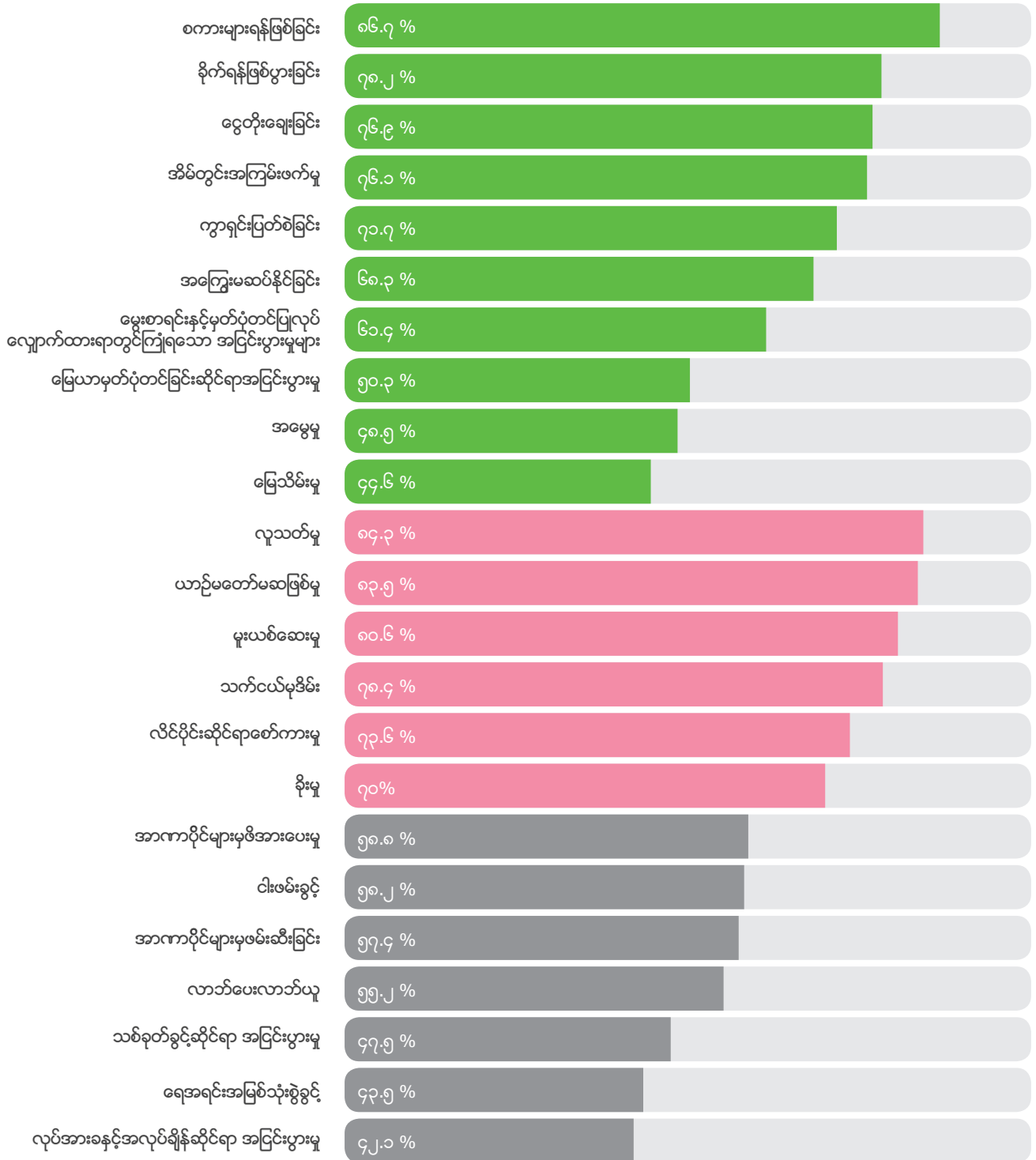

တွေ့ရှိချက်-၂ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့်နည်းလမ်းများကို တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူ အမျိုးမျိုးထံသွားရောက် ဆွေးနွေးအကြံ တောင်းခြင်း ပြုလုပ်ခဲ့ခြင်းဆိုင်ရာ အထောက်အထားများနည်းပါးနေပြီး ရွေးချယ်နိုင်သည့် တာဝန်ရှိသူနှင့် နည်းလမ်းများနည်းပါးနေခြင်းကြောင့် ဖြစ်နိုင်သည်ဟု သုံးသပ်ရသည်။

**အောက်ပါအမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုတို့အား
ဖြေရှင်းရန် မည်သည့်နည်းလမ်းသည်
အကောင်းဆုံးဖြစ်ပါသလဲ။**

ပြဿနာတစ်ခုခြင်းအတွက် အများဆုံး
ရွေးချယ်ခံရသော တာဝန်ရှိသူကိုသာဖော်ပြသည်။

● ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး ● ရဲတပ်ဖွဲ့ ● မသိပါ

တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူများ၊ ကျား/မရေးရာနှင့်ဥပဒေ

တရားမျှတမှုအပေါ်လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းကို လေ့လာရာတွင် ဖြေဆိုသူတို့၏ ဥပဒေဆိုင်ရာအသိ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း၊ အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းခဲ့သည့်အတွေ့အကြုံများ စသည်တို့ကိုအခြေခံခဲ့သည်။ စစ်တမ်းပါအဆိုပါမေးခွန်းများကို မဖြေဆိုနိုင်ခဲ့သူများရှိသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ယခုအခန်းတွင် ထိုသို့မဖြေနိုင်သူများကို လေ့လာပြီး မဖြေဆိုနိုင်ခြင်း၏ဖြစ်နိုင်ခြေများကို တင်ပြထားသည်။ ယခုတင်ပြချက်များမှတစ်ဆင့် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူများကို အသေးစိတ်လေ့လာသည့် သုတေသနများထပ်မံပေါ်ထွက်လာပြီး ထိုသူ တို့၏ အခက်အခဲများကို ကျော်လွှားနိုင်မည့်နည်းလမ်းများရရှိလာမည်ဟုမျှော်လင့်သည်။

အဓိက တွေ့ရှိချက်များ

- အချို့သောအုပ်စုများသည် မတရားမှုများကို ပိုမိုကြုံတွေ့နိုင်ခြေရှိပြီး တရား မျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသည်။ အထူးသဖြင့် ကျားလက်ဒေသမှ ပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသော အမျိုးသမီးများသည် တရားမျှတမှုကို ရရှိနိုင်စွမ်း အနည်းဆုံးဖြစ်သည်ကိုတွေ့ရသည်။
- ထို့အပြင် တိုင်းရင်းသားနှင့် ဘာသာရေးလူနည်းစုများသည်လည်း တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသည်ကို တွေ့ရသည်။
- တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းခြင်း၏အကျိုးဆက်များကို လေ့လာ ဖော်ထုတ်သည့် သုတေသနများ ဆက်လက်ပြုလုပ်သင့်သည်။

တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူများ

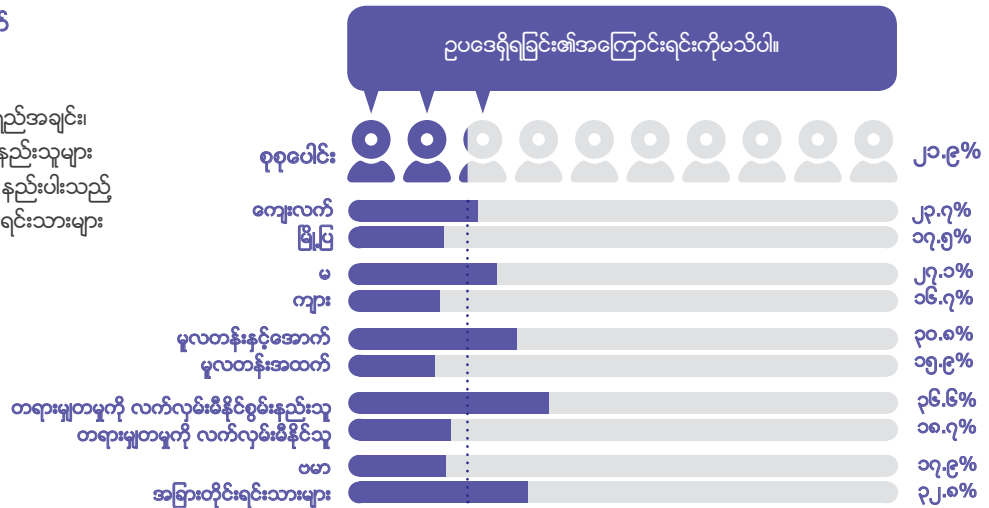
လူထုသည်ဥပဒေကိုသိရှိပြီး ထိရောက်စွာအသုံးပြုနိုင်စွမ်းရှိသောအခါ မိမိတို့၏ နိုင်ငံသားဆိုင်ရာအခွင့်အရေးနှင့် အကျိုးစီးပွားကို ကာကွယ်နိုင်စွမ်းရှိလာသည်။^{၇၆} မိမိတို့၏ အကျိုးစီးပွားကို ဥပဒေနှင့်အညီကာကွယ်နိုင်စွမ်း ရှိသည်ကိုမသိရှိသူများ၊ သိရှိသော်လည်း လက်တွေ့အသုံးချရန်မဝံ့ရဲသူများရှိသည်ကို စစ်တမ်းမှတွေ့ရှိရသည်။

မည်သည့်အုပ်စုများသည် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသည်ကို ဤအခန်းတွင်လေ့လာထားသည်။^{၇၇} စစ်တမ်းပါမေးခွန်းများအနက်မှ အရေးပါသောမေးခွန်းများဖြစ်သည့် ဥပဒေဆိုင်ရာဗဟုသုတ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ သတင်းရင်းမြစ်များအား လက်လှမ်းမီမှု၊ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းနိုင်မည့်နည်းလမ်းများကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း စသည်တို့ကို မသိပါဟုဖြေဆိုခဲ့သူ ဆယ်ရာခိုင်နှုန်းခန့်ရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။^{၇၈}

ပုံ-၄၁

အဓိကကျသည့်မေးခွန်းများအတွက် 'မသိပါ'ဟုဖြေဆိုသည့် ရာခိုင်နှုန်း။

မြို့ပြ/ကျေးလက်၊ ကျား/မ၊ ပညာအရည်အချင်း၊ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူများ (ကျေးလက်နေ ပညာအရည်အချင်း နည်းပါးသည့် အမျိုးသမီးများ)၊ ဗမာနှင့်အခြားတိုင်းရင်းသားများ စသည်ဖြင့်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည်။

မသိပါဟုဖြေဆိုသူများအနက်မှသိသာထင်ရှားသည့်အုပ်စု ၃စုကို ပုံ-၄၁တွင်ဖော်ပြထားသည်။ အတန်းပညာ မရှိသူ သို့မဟုတ် မူလတန်းအဆင့်ထိသာ သင်ကြားခဲ့ဖူးသူများ၊ အမျိုးသမီးများနှင့် ကျေးလက် ဒေသတွင် နေထိုင်သူများပါဝင်သည်။ မူလတန်းအဆင့်အထိသာ သင်ကြားခဲ့ဖူးသူအများစုသည် အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ဘက်လိုက်မှုမရှိပဲ မျှမျှတတဖြေရှင်းပေးမည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူကို မဖော်ပြ နိုင်သည်ကို တွေ့ရသည်။ မြို့ပြ/မူလတန်းအထက် သို့မဟုတ် ကျေးလက်မှဖြေဆိုသူများနှင့်စာလျှင် ဘက်လိုက်မှု ကင်းသည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူကို ဖော်ပြနိုင်စွမ်းအားနည်းသည်ကိုတွေ့ရသည်။

^{၇၆} CLEP, Making the Law Work for Everyone: Report of the Commission on Legal Empowerment of the Poor, UNDP, 2008 ကို ကြည့်ပါ။ နိုင်ငံသားများအနေနှင့် ဥပဒေပါအခွင့်အရေးများကို တောင်းဆိုခံစားနိုင်စွမ်းရှိခြင်းကို ဆိုလိုသည်။

^{၇၇} အုပ်စုတစ်စုနှင့်တစ်စုအကြား ကွာခြားမှုရှိမရှိကို Chi-Square test ကိုအသုံးပြုပြီး နှိုင်းယှဉ်လေ့လာခဲ့သည်။

^{၇၈} အရှေ့အခန်းများပါ မေးခွန်းများအနက်မှ တရားမျှတမှု၏အခြေခံသဘောတရားနှင့်သက်ဆိုင်ပြီး မသိပါဟုဖြေဆိုခဲ့သူ ၁၀%ကျော်သည်မေးခွန်းများကို အခြေခံ၍တွက်ချက်သည်။

တခါတုန်းကရွာမှာ လူ့အခွင့်အရေး ပညာပေးဟောပြောပွဲလာလုပ်တော့ ယောက်ျားတွေသွားနားထောင်ကြတယ်။ မိန်းမတွေ လိုက်စရာမလိုဖူးဆိုလို့ နေခဲ့ရတယ်။

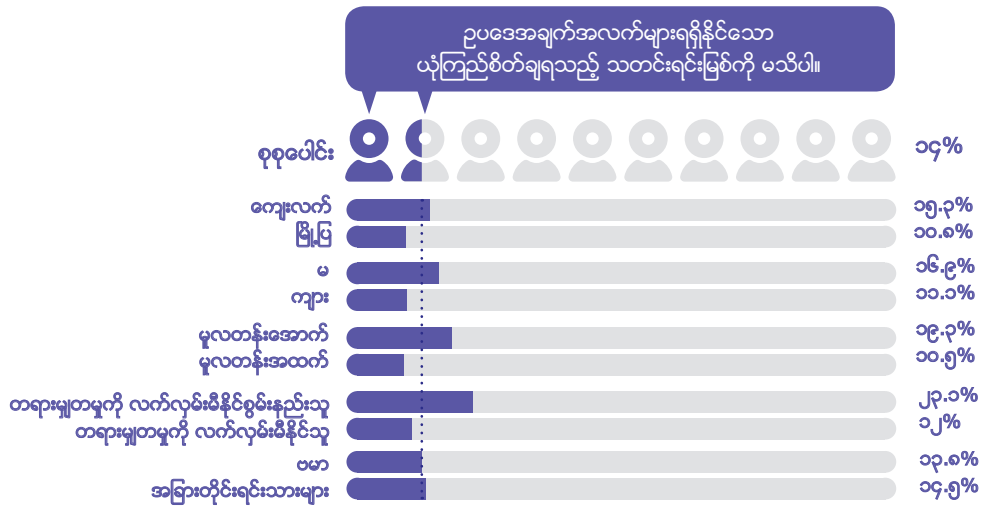
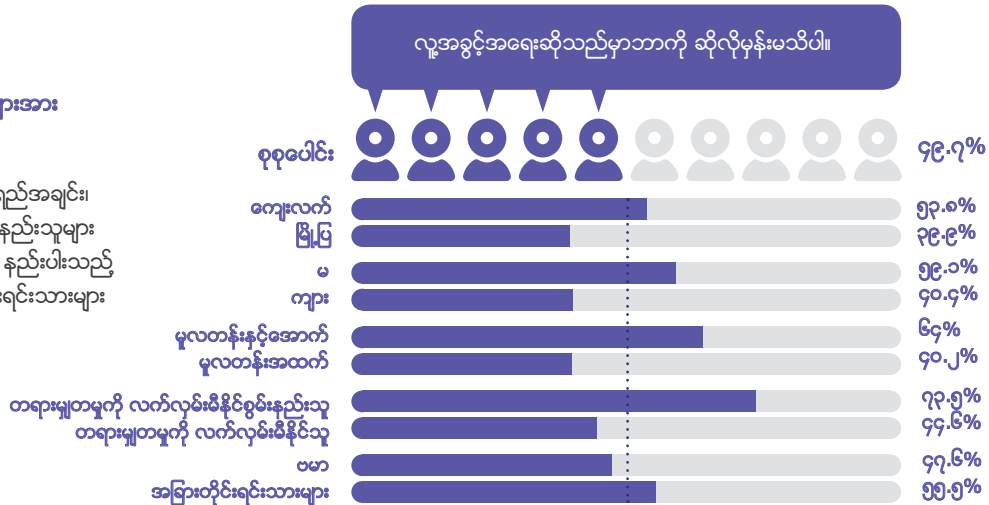
– ဒေသခံတစ်ဦး (မ) တောင်ကြီး

ကျေးလက်တွင် နေထိုင်ပြီး အတန်းပညာမရှိသော သို့မဟုတ် မူလတန်းအဆင့်ထိသာ တက်ရောက်ဖူးသော အမျိုးသမီးများသည် တရားမျှတမှု၏အခြေခံသဘောတရားများကို သိရှိနားလည်နိုင်ခြေနည်းပါးသည်။ အခြားသူများနှင့်စာလျှင် ဥပဒေရှိခြင်းအကြောင်းရင်း၊ လူ့အခွင့်အရေး၏အဓိပ္ပါယ်၊ ဥပဒေဆိုင်ရာ အချက်အလက်များကို ရရှိနိုင်သောသတင်းအရင်းအမြစ်များ စသည်တို့ကို မသိပါဟုဖြေဆိုနိုင်ခြေ ပြောဆိုပါသည်။ အဆိုပါ အမျိုးသမီးများ၏ သုံးပုံတစ်ပုံကျော်သည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာတွင်းအပြင် တရားရုံးများတွင် လည်း ဖြေရှင်းနိုင်သည်ကို မသိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အခြားသောဖြေဆိုသူများ၏ လေးပုံတစ်ပုံကသာ ထိုသို့မသိပါဟုဖြေဆိုခဲ့ကြသည်။

ပုံ-၄၂

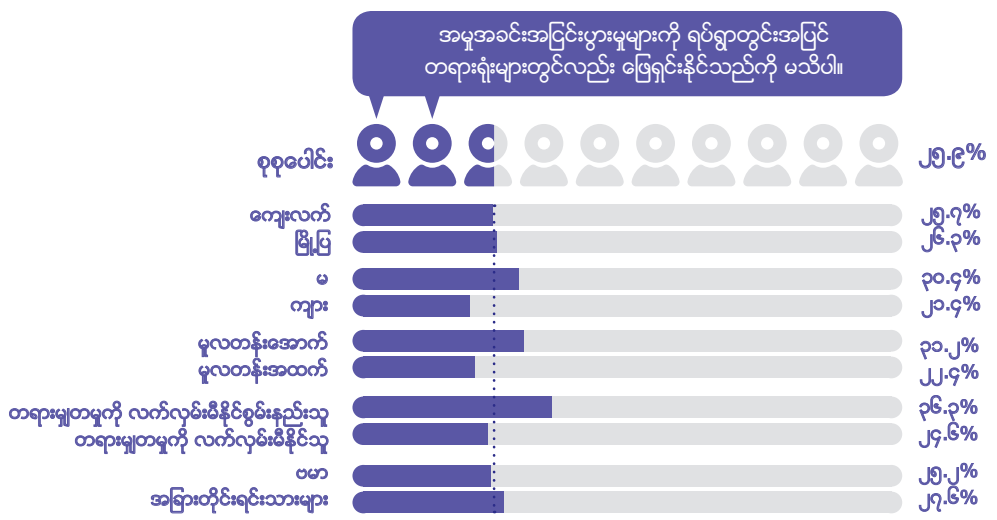
မေးခွန်းများကို 'မသိပါ'ဟုဖြေဆိုမှုများအား ခွဲခြားလေ့လာခြင်း။

မြို့ပြ/ကျေးလက်၊ ကျား/မ၊ ပညာအရည်အချင်း၊ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူများ (ကျေးလက်နေ ပညာအရည်အချင်း နည်းပါးသည့် အမျိုးသမီးများ)၊ ဗမာနှင့်အခြားတိုင်းရင်းသားများ စသည်ဖြင့်နှိုင်းယှဉ်လေ့လာသည်။

ဤစစ်တမ်းတွင် တိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူအရေအတွက်နည်းပါးသည့်အတွက် တိုင်းရင်းသားများနှင့် စပ်လျဉ်းသည့်တွေ့ရှိချက်များကို အခိုင်အမာကောက်ချက်ချရန်ခက်ခဲသည်။ သို့သော် မွန်တိုင်းရင်းသားများ၊ ရှမ်းတိုင်းရင်းသားများတို့သည် ဥပဒေဆိုင်ရာဗဟုသုတပိုမိုနည်းပါးနိုင်ခြေရှိပြီး ချင်းတိုင်းရင်းသားများ၊ ရခိုင်တိုင်းရင်းသားများတို့သည် ပိုမိုမြင့်မားနိုင်ခြေရှိသည်။^{၇၉} တိုင်းရင်းသားများအနေနှင့်တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီအောင်ကြိုးပမ်းရာတွင် ကြံ့တွေ့ရသည့်အတွေ့အကြုံများကို ဆက်လက်သုတေသနပြုသင့်သည်။

တွေ့ရှိချက်-၃၀ ကျေးလက်ဒေသရှိ ပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသော အမျိုးသမီးများသည် အခြားသူများထက်စာလျှင် တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းပါးသည်ကိုတွေ့ရသည်။

^{၇၉} တိုင်းရင်းသားဖြေဆိုသူဦးရေမှာ စုစုပေါင်းဖြေဆိုသူ၏ ၅%ခန့်ဖြစ်သည်။

တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူ အမျိုးသမီး များသည် အငြင်းပွားမှု များကို ကွဲပြားသည့် နည်းလမ်းများနှင့် ဖြေရှင်းပါသလား

(တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူ တွေက) ပိုက်ဆံရှိတဲ့သူတွေကိုတော့ မျက်နှာသာပေးပြီး ဆင်းရဲတဲ့ သူတွေကို ပစ်ထားတာ မကြိုက်ဖူး။

— ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ကျောက်ဆည်

ပုံ-၄၃

တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးသူ အမျိုးသမီးများအတွက် ဖြေရှင်းရန်နည်းလမ်းများ။

ကျေးလက်နေ မူလတန်းထက် နိမ့်သည့် ပညာအရည်အချင်း ရှိသော အမျိုးသမီးများကို တရား မျှတမှုအားလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူများဟုသတ်မှတ်ပြီး ကျန်အုပ်စုများကို တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်သူများအဖြစ် သတ်မှတ်သည်။ MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းမှ တွေ့ရှိချက်များဖြစ်သည်။

● တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူ n=470

● တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်သူ^{၁၁} n=2560

အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု ကြုံတွေ့ဖူးသူ

၁၆%

၁၉.၄%

ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားသည်။

၄၀%

၅၄.၉%

ဖြေရှင်းရန်မကြိုးစားပါ။

၆၀%

၄၅.၁%

n=၄၅

n=၂၇၃

တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းခြင်း၏အကျိုးဆက်ကိုလေ့လာရန် ကျေးလက်နေပညာအရည် အချင်းနည်းပါးသောအမျိုးသမီးများတွင် အမှုအခင်း/အငြင်းပွားမှုများအား ဖြေရှင်းကြပုံများကိုအား အသေးစိတ်လေ့လာခဲ့သည်။

ကျေးလက်နေပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသော အမျိုးသမီးများအမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ကြုံတွေ့ရသည့် ရာခိုင်နှုန်းမှာ ၁၆%ရှိပြီး ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ပျမ်းမျှခြင်း ၁၉%ထက် အနည်းငယ် နိမ့်သည်။ လင်မယားကွာရှင်းခြင်းဆိုင်ရာ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကို အဆိုပါအမျိုးသမီးအုပ်စုသည် အခြားဖြေဆိုသူများထက် နှစ်ဆပိုမို တွေ့ကြုံ ရသည်ကိုတွေ့ရသည် (၁.၇% နှင့် ၀.၆%) ။

ကျေးလက်နေပညာအရည်အချင်းနိမ့်ပါးသောအမျိုးသမီးများသည် အခြားသူများနှင့်စာလျှင် တွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်ပိုမိုကြိုးစားနိုင်ခြေရှိသည် (၆၀% နှင့် ၄၅%)။ အကယ်၍ မဖြေရှင်းပဲ ထားခဲ့ပါက တံတရားကြောင့် (၂၀%)၊ အရှက်ရခြင်းမှရှောင်ရှားရန် (၁၇%) စသည်ဖြင့် အကြောင်းပြပြီး ကံနှင့် အရက်တရားကို အခြားအုပ်စုများထက်ပိုမို အလေးအနက်ထားသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူ စုစုပေါင်း၏ ပျမ်းမျှခြင်းမှာ ၁၃%သာရှိသည်။

ကျေးလက်နေ ပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသော အမျိုးသမီးများ၏ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာ အတွင်းတွင် အချင်းချင်းညှိနှိုင်းသည့် နည်းလမ်းနှင့်သော်လည်းကောင်း၊ ရပ်ရွာအဆင့် တာဝန်ရှိသူများနှင့် သော်လည်းကောင်း ဖြေရှင်းသည့်ရာခိုင်နှုန်းမှာ ၉၀%ထိရှိပြီး ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ပျမ်းမျှခြင်းဖြစ်သော ၇၁%ထက် မြင့်သည်။ ရဲစခန်း နှင့် အစိုးရဌာနများ သို့သွားရောက်ခြင်းမှာ ၄%ရှိပြီး ဖြေဆိုသူစုစုပေါင်း၏ ပျမ်းမျှခြင်း ၁၂%ထက် နိမ့်သည်။

တရားမျှတမှုအပေါ် လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းပါးခြင်း၏ အကျိုးဆက်အဆင့်ဆင့်ကို ဆက်လက်သုတေသန ပြုလုပ်ပြီး တရားမျှတမှုကို အားလုံးလက်လှမ်းမီစေမည့် နည်းဗျူဟာများ ချမှတ်ဖော်ထုတ်သင့်သည်။

^{၁၁} ကျေးလက်နေပညာအရည်အချင်းနည်းပါးသော အမျိုးသမီးမဟုတ်သည့် အခြားသူများ

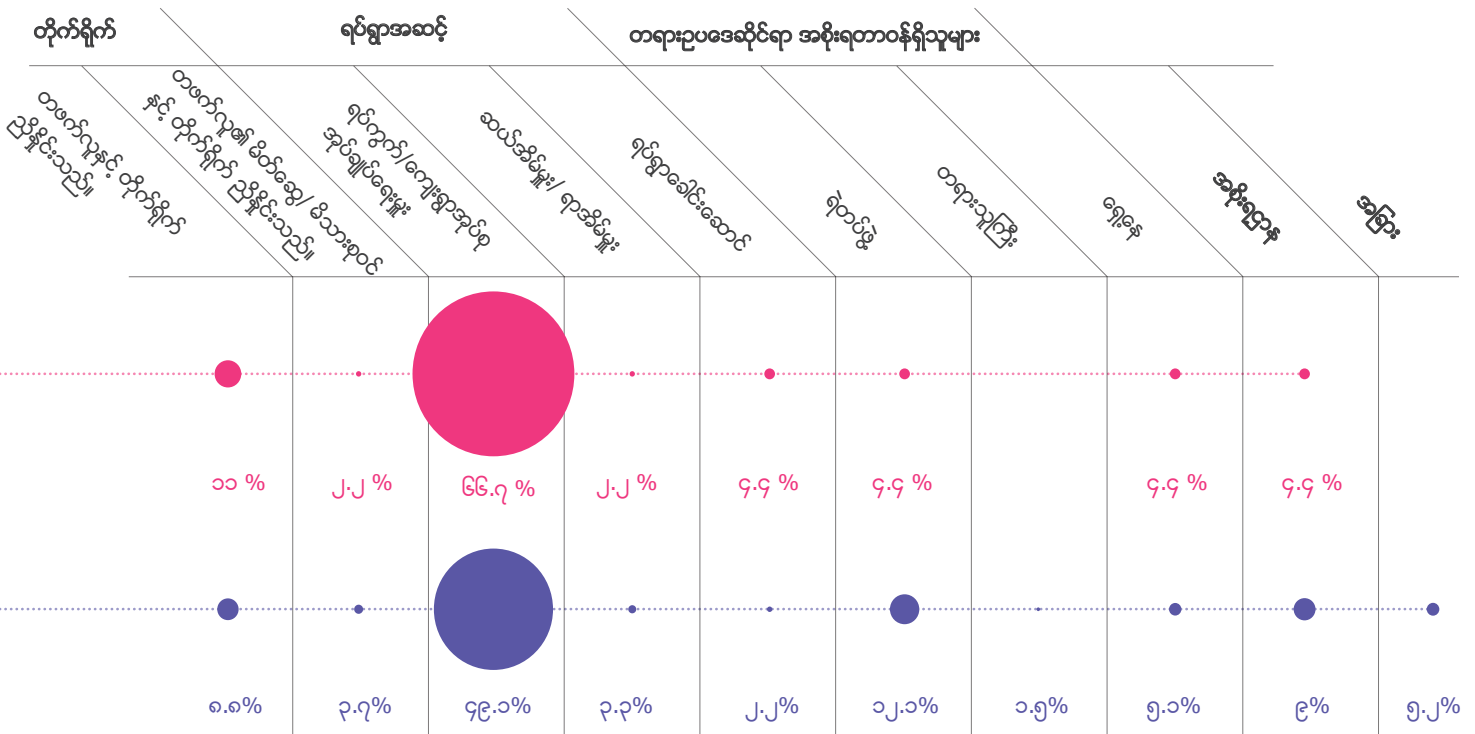

ဘယ်သူမှကျွန်မကို အကြံဉာဏ်
မပေးချင်ကြဖူး။ ကျွန်မလဲ နားလည်တဲ့သူနဲ့
တိုင်ပင်ပြီး အကြံတောင်းခြင်တာပေါ့။
ဒါပေမယ့် ဘယ်သူကမှ မကူညီချင်ဖူး။
— ဒေသခံတစ်ဦး (မ) ချောင်းဦး

ယောက်ျားတွေနိုင်ငံခြားမှာအလုပ်သွား
လုပ်ရင်းနဲ့ မိန်းမတွေထပ်ယူကြတယ်။
ဒီမှာကျန်ခဲ့တဲ့ မိန်းမတွေကတော့
ကိုယ်မိဘအိမ်ကိုယ် ပြန်နေကြရတာပေါ့။
ဘာလုပ်ရမှန်းလဲမသိဖူး။
— ဒေသခံတစ်ဦး (မ) သထုံ

တွေ့ရှိချက်-၃၁ ကျေးလက်နေပညာအရည်အချင်းနိမ့်သော အမျိုးသမီးများသည် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းခြင်းမှတစ်ဆင့် ထပ်ဆင့်နှစ်နာမှုများ ကြုံတွေ့နိုင်ခြေရှိသည်။

အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကို ဖြေရှင်းရန်ကြိုးစားခဲ့ရာတွင်

သုံးသပ်အကြံပြုချက်များ

မြန်မာနိုင်ငံအစိုးရသည်တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိအဖွဲ့အစည်းများ၏ပံ့ပိုးမှုနှင့်အတူ မျှတသောအစိုးရစနစ်တည်ဆောက်ခြင်း၏ အရေးပါပုံကိုလက်ခံအသိအမှတ်ပြုထားသည်။^{၈၁} ဤအစီရင်ခံစာသည် တန်းတူလက်လှမ်းမီနိုင်သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒတစ်ခုပေါ်ထွက်လာစေရေးကို အထောက်အကူ ဖြစ်စေသည့် အကြံပြုသုံးသပ်ချက်များကို နိုင်ငံတော်အစိုးရ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများ၊ အရပ်ဖက် လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်းများတို့အတွက် ရည်ရွယ်တင်ပြထားသည်။

သုံးသပ်ချက်များ

တရားမျှတမှုနှင့်ဥပဒေ - လူထုသည် မိမိ၏ အတွေ့အကြုံပေါ်မူတည်၍ တရားမျှတမှုနှင့် ဥပဒေအပေါ် သုံးသပ်ကြသည်။

စစ်တမ်းတွင်ပါဝင်ဖြေဆိုသူများသည် ဥပဒေအကျိုးဆောင်များအား မိမိ၏ကိုယ်ပိုင်အတွေ့အကြုံ၊ မိမိ ပတ်ဝန်းကျင်တွင် မြင်တွေ့ကြားသိနေရသောအဖြစ်အပျက်များ စသည်တို့ကိုအခြေခံ၍ တရားမျှတမှုအပေါ် သုံးသပ်ကြသည်။ အဆိုပါအတွေ့အကြုံများအား အခြေပြု၍ထိရောက်သော ရှေ့လုပ်ငန်းစဉ်များချမှတ်ခြင်းဖြင့် ပြည်သူများ တရားမျှတမှုပိုမိုရရှိအောင် ဆောင်ရွက်ပေးရမည်ဖြစ်သည်။

စစ်တမ်းတွင် ပါဝင်ဖြေဆိုသူများသည် တရားမျှတမှု၏ အခြေခံသဘောတရားမှာ သာတူညီမျှခြင်းနှင့် တန်းတူဖြစ်ခြင်းဟု နားလည်ကြသည်။ ဖြေဆိုသူအနည်းငယ်က ဥပဒေသည် တစ်ဦးချင်းအခွင့်အရေးကို ကာကွယ်ပေးရန် သို့မဟုတ် သာတူညီမျှရှိသော လူ့အသိုင်းအဝန်းကိုဖော်ဆောင်ရန်ဟု ထင်မြင်သည်။ ဖြေဆိုသူအများစုက ဥပဒေသည် တည်ငြိမ်အေးချမ်းမှုရှိစေရေးအတွက်ဖြစ်သည်ဟု ထင်မြင်သည်။ အဆိုပါထင်မြင်ယူဆချက်များသည် ဥပဒေနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများနှင့် ပြည်သူများအကြား ဆက်ဆံရေးအပေါ် အကျိုးသက်ရောက်မှုရှိသည်ကို တွေ့ရသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများအပေါ်ပြည်သူတို့ ဖိနှိပ်ကြည့်ကိန်းစားမှုဆိုသည်မှာ တာဝန်ရှိသူ၏ဆောင် ရွက်ချက်အပေါ်စိတ်ရယုံကြည်မှုရှိခြင်းဖြစ်သည်။

တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအားနည်းခြင်းသည် လူထုမှ ဥပဒေကိုနားမလည်သောကြောင့် ဖြစ်သည်ဟုသော အယူအဆနှင့် ကွဲလွဲသောတွေ့ရှိချက်များကို စစ်တမ်းတွင်လေ့လာတွေ့ရှိရသည်။ ဖြေဆိုသူအများစုသည် ဥပဒေဆိုင်ရာ ဗဟုသုတအသင့်အတင့်ရှိသည်ကိုတွေ့ရှိပြီး အထူးသဖြင့် မိမိတို့နှင့် တိုက်ရိုက်သက်ဆိုင်မှု ရှိပါက ပိုမိုသိရှိသည်ကိုတွေ့ရသည်။ အများသုံးမီဒီယာများသည် ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာအချက်အလက် ရယူရန်၊ အဓိကအရင်းအမြစ်ဖြစ်သည်ဟု အများစုကဖော်ပြသည်။ နိုင်ငံတဝှမ်း နေရာဒေသအမျိုးမျိုးတွင် နေထိုင်ကြသူများ၏ ဥပဒေဆိုင်ရာသတင်းအချက်အလက် လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းပေးနိုင်မည့် နည်းလမ်းများကို သုတေသန ပြုသင့်သည်။

တရားရုံး၊ ဥပဒေရုံးနှင့်ရဲတပ်ဖွဲ့တို့မှာ အောက်ခြေနှင့်အလှမ်းဝေးနေသည်ဟုပြည်သူလူထုမှ စံစားနေရသည်ကို တွေ့ရှိရသည်။ ဖြေဆိုသူများသည် ဥပဒေဆိုင်ရာအသိအသင့်အတင့်ရှိကြသော်လည်း တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများအပေါ် မှီခိုအားထားမှုနည်းပြီး အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကြုံတွေ့ရပါက ရပ်ရွာအဆင့် တာဝန်ရှိသူများထံ သွားရောက်ဖြေရှင်းကြခြင်း သို့မဟုတ် မဖြေရှင်းပဲထားခြင်း စသည်တို့ကိုတွေ့ရသည်။ အချိန်နှင့် ငွေကုန်ကြေးကျများခြင်း၊ လုပ်ထုံးလုပ်နည်း ရှုပ်ထွေးခြင်းတို့ကြောင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာအဖွဲ့အစည်း များကို ရှောင်ရှားကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။

တရားမျှတမှုရရှိအောင် ရပ်ရွာအဆင့်တွင်ဖြေရှင်းကြသည်။

လူထုသည်အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရန်ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများ အထူးသဖြင့် ရပ်ကွက်နှင့် ကျေးရွာအုပ်စုတာဝန်ရှိသူများကို မှီခိုအားထားကြသည်။ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေး မှူးသည် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို ရပ်ရွာတွင်းဖြေရှင်းရန် သို့မဟုတ် အစိုးရတာဝန်ရှိသူများတို့ထံလွှဲပို့ရန် ဆုံးဖြတ်ပေးနိုင်သူဖြစ်သည်။

အချို့သောဖြေဆိုသူများသည် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းကင်းမဲ့နေသကဲ့သို့စံစားနေရသည်ကိုတွေ့ရှိရ သည်။ အများစုလက်လှမ်းမီသော ရပ်ရွာအဆင့်တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများသည်လည်း ကုန်ကျစရိတ် ကြီးမြင့်မှု၊ ဘက်လိုက်မှု၊ အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှု စသည်တို့နှင့်မကင်းကြောင်းကို ဖြေဆိုသူအသင့်အတင့်က ဖော်ပြသည်။

၁၁ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဆီသို့" ပြည်ထောင်စုနေ့နေချုပ်ရုံး မဟာဗျူဟာ စီမံကိန်း (၂၀၁၅-၂၀၁၉)။ "တရားမျှတရေး အတွက် တွင်မြင်ပေး" ပြည်ထောင်စုတရား လွှတ်တော်ချုပ်ရုံး မဟာဗျူဟာ စီမံကိန်း (၂၀၁၅-၂၀၁၇)။ မြန်မာနိုင်ငံ ရေရှည်တည်တံ့ခိုင်မြဲပြီး တန်ဖိုးရှိသည့် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှု စီမံကိန်း၊ ဖေဖော်ဝါရီ ၂၀၁၈။

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း၏တွေ့ရှိချက်အရ အလွယ်တကူလက်လှမ်းမီနိုင်သော တရားမျှတမှု ဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများသည် မျှတသောရလဒ်များ အမြဲတစေဖော်ဆောင်ပေးနိုင်မည်ဟုမှတ်ယူ၍ မရသကဲ့သို့ တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူများဖက်မှ အစဉ်အမြဲရပ်တည်ပေးနိုင်စွမ်းရှိမည်ဟုလည်း မှတ်ယူ၍ မရသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူး၏ ဩဇာလွှမ်းမိုးမှုကြောင့် တစ်ခါတစ်ရံတွင် တရားမျှတမှုကိုရရှိနိုင်သည့် အခြားနည်းလမ်းများ ရွေးချယ်ပိုင်ခွင့်ဆုံးရှုံးနိုင်ခြေရှိသည်ကိုလည်း တွေ့ရသည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးတို့၏ အခန်းကဏ္ဍကို နားလည်အသိအမှတ်ပြုရန် အရေးကြီးပုံကို အဆိုပါတွေ့ရှိချက်များကဖော်ပြသည်။ ၂၀၁၈ခုနှစ် မတ်လ ၇ရက်တွင် နေပြည်တော်၌ ကျင်းပခဲ့သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးညီလာခံတွင် နိုင်ငံတော်၏အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်မပြောကြားခဲ့သော မိန့်ခွန်းတွင် ပြည်သူလူထုအနေနှင့် တရားရုံးများအပြင် အခြားနည်းလမ်းများဖြင့်လည်း အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းနေကြပုံကို ထည့်သွင်းပြောကြားသွားခဲ့သည်။^{၈၁} တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးတို့ ကြားရှိ အပြန်အလှန် ဆက်ဆံဆောင်ရွက်မှုများကို လေ့လာခြင်း၊ အပြန်အလှန်ထိမ်းညှိမှုစနစ်များ ထားရှိခြင်းဖြင့် ပြည်သူလူထုအနေနှင့် တရားမျှတမှုကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီလာစေရန် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။

တရားမျှတမှုနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုသည် ဆက်စပ်မှုရှိသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတော်အစိုးရသည် တရားဥပဒေစိုးမိုးမှုအားကောင်းပြီး မျှတ၍ ဘက်လိုက်မှုကင်းသည့် အစိုးရတစ်ရပ် ပေါ်ထွန်းလာစေရန် အလေးထားဆောင်ရွက်ရေးကို အသိအမှတ်ပြုသည်။ နိုင်ငံတကာတွင်လည်း တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီခြင်းသည် ရေရှည်စဉ်ဆက်မပြတ်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေးအတွက် မရှိမဖြစ်လိုအပ်ချက်ဖြစ်သည်ဟု လက်ခံယုံကြည်ကြသည်။^{၈၂}

တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီခြင်းသည် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုလျော့ချရေး၊ လူမှုစီးပွား တန်းတူဖွံ့ဖြိုး တိုးတက်မှုရရှိရေး တို့အတွက် ကနဦးလိုအပ်ချက်ဖြစ်ကြောင်းကို ဤစစ်တမ်းမှထပ်မံဖော်ပြသည်။ ပြည်သူများကြုံတွေ့နေရသည့် အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုအများစုသည် အသက်မွေးဝမ်းကျောင်းမှုများနှင့်ဆက်စပ်နေပြီး မြေယာပိုင်ဆိုင်ခွင့်များ၊ အကြွေးပြဿနာများ၊ အစိုးရဌာနများမှ အပိုငွေကြေးတောင်းခံမှုများစသည်တို့ ပါဝင်နေသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဖြေဆိုသူ ၄၀%တို့မှ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများအတွက် ကုန်ကျစရိတ်ကို မတတ်နိုင်ကြောင်းဖော်ပြပြီး ငွေကြေးတတ်နိုင်ပါက ရလဒ်ကိုလွှမ်းမိုးနိုင်သည်ဟုလည်း ထင်မြင်ကြသည်ကိုတွေ့ရသည်။

အချို့သောအုပ်စုများသည် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသည်ကိုတွေ့ရပြီး အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု များကြုံတွေ့ပါက ရင်ဆိုင်ဖြေရှင်းနိုင်စွမ်းနည်းသည်ကိုတွေ့ရသည်။ ဥပဒေကိုသိရှိ အသုံးပြုနိုင်စွမ်းနည်းခြင်းသည် ပိုမိုအန္တရာယ်ကျရောက်လွယ်ပြီး ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုမှရှုန်းထွက်နိုင်ရန် ပိုမိုခက်ခဲလာသည်ကို အခြားနိုင်ငံများတွင် ပြုလုပ်ခဲ့သော သုတေသနများတွင်တွေ့ရှိရသည်။^{၈၃}

တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းလာသည်နှင့်အမျှ အစိုးရတာဝန်ရှိအဖွဲ့အစည်းများ၏တာဝန်ခံယူမှု သာတူညီမျှမှုရှိမှုတို့အပေါ် ယုံကြည်ကိုးစားမှုများလည်းလျော့ကျလာနိုင်သည်။

မည်သူမဆို မျှတမှုနှင့်တန်းတူညီမျှမှုကိုခံစားနိုင်မှသာ စီးပွားရေးဖွံ့ဖြိုးရေးတိုးတက်မှုနှင့် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု တိုက်ဖျက်ရေးဆိုင်ရာ စီမံကိန်းများ အကျိုးရှိထိရောက်မှုရှိမည်ဟု နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ လက်ခံယုံကြည်ထားသည်။ အထူးသဖြင့် လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဘေးဒဏ်ခံရသော ဒေသများတွင် အခြားဒေသများနည်းတူ တပြေးညီ အခွင့်အရေးရှိမှသာ ရေရှည်ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုနှင့်ငြိမ်းချမ်းရေးတို့ကို အကောင်အထည်ဖော် ဆောင်ရွက်နိုင်မည် ဖြစ်သည်။^{၈၄}

အကြံပြုချက်များ

၁။ ထင်သာမြင်သာရှိသော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ဖော်ဆောင်သင့်သည်။

တရားမျှတမှုကိုပိုမိုလက်လှမ်းမီလာစေရန်အတွက် ထင်သာမြင်သာရှိသော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပြုပြင်ပြောင်းလဲမှုများ ဖော်ဆောင်ခြင်း၊ တရားမျှတမှုနှင့်ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တို့အကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုများဖြစ်ပေါ်လာစေခြင်း၊ ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှု လျော့ချရေးနှင့် ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေးဆိုင်ရာစီမံကိန်းများတွင် တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီစေရေးကို ထည့်သွင်းစဉ်းစားခြင်း စသည်တို့ကိုဆောင်ရွက်သင့်သည်။

လူထု၏ယုံကြည်မှုနှင့် အသိအမှတ်ပြုမှုတို့ကိုရှေ့ရှု၍ ပိုမိုကောင်းမွန်သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အတွေ့အကြုံများ ရရှိခံစားနိုင်စေမည့်လုပ်ငန်းစဉ်များအား ထိထိရောက်ရောက် ချမှတ်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာကဏ္ဍအားလုံးကို လွှမ်းမိုးနိုင်မည့် မဟာဗျူဟာတစ်ရပ်ရေးဆွဲကာ ရေတို၊ ရေလတ်၊ ရေရှည်စီမံကိန်းများ ချမှတ်အကောင်အထည်ဖော်ခြင်းအားဖြင့် တရားမျှတမှုကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီလာစေရန် တဆင့်ပြီးတဆင့်ဆောင်ရွက်နိုင်ပါသည်။ ၂၀၁၈ခုနှစ် မတ်လတွင် ကျင်းပပြုလုပ်ခဲ့သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပေါင်းစည်းညှိနှိုင်းရေးညီလာခံသည် တရားမျှတမှုအတွက် အရေးပါသော ပထမခြေလှမ်းအဖြစ် မှတ်ယူနိုင်ပါသည်။

ပြစ်မှုဆိုင်ရာတရားစီရင်ရေးစနစ်အပေါ် ယုံကြည်ကိုးစားမှု မြင့်လာစေရေးအတွက် သီးသန့် နည်းလမ်းများ ချမှတ်အကောင်အထည်ဖော်ရန်လည်း လိုပါသည်။ ဥပဒေကို လက်တွေ့ကျင့်သုံးမှု ပိုမို အားကောင်းလာစေရေး၊ စွပ်စွဲခံရသူတို့၏ အခွင့်အရေးအပါအဝင် မျှတသောတရားခွင့်ဆိုင်ရာ အခွင့်အရေးများနှင့်အညီ ဖြစ်စေရေးစသည်တို့ကို ဦးစားပေးဆောင်ရွက်သင့်သည်။

အစိုးရဌာနများနှင့် အရပ်ဖက်အခြေပြုအဖွဲ့အစည်းများပူးပေါင်း၍ ဥပဒေအသိပညာပေးဆိုင်ရာ လုပ်ငန်းများ၏ ထိရောက်မှုကို ပြန်လှန်သုံးသပ်ပြီး နည်းလမ်းကောင်းများ ရှာဖွေဖော်ထုတ်သင့်သည်။ ဦးတည် အုပ်စုအလိုက် ဥပဒေပညာပေးဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများဆန်းသစ်တီထွင်ပြီး အကျိုးရှိ ထိရောက်မှုကို ပြန်လည်လေ့လာခြင်းအားဖြင့် ပိုမိုကောင်းမွန်သောနည်းလမ်းများ ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

လူထုအတွက် ဥပဒေအသိပညာပေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများအပြင် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ရှိသူများ အတွက်လည်း လူထု၏အခွင့်အရေး၊ လိုအပ်ချက်နှင့်အခက်အခဲများ စသည်တို့ကို စဉ်ဆက်မပြတ် သိရှိအောင် သတင်းအချက်အလက် ပံ့ပိုးပေးသင့်သည်။

^{၁၂} ၂၀၁၈ခုနှစ် မတ်လ ၅ရက်တွင် နေပြည်တော်၌ ကျင်းပခဲ့သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ ပေါင်းစည်းညှိနှိုင်းရေးညီလာခံတွင် နိုင်ငံတော်၏ အတိုင်ပင်ခံပုဂ္ဂိုလ်မှ ပြောကြားခဲ့သောမိန့်ခွန်း။

^{၁၃} တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီရေးကို စဉ်ဆက်မပြတ် ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုပန်းတိုင် ၁၆ တွင် ထည့်သွင်းထားသည်။

^{၁၄} Goodwin, L and Maru, V တို့၏ 'Working Paper: What do we know about Legal Empowerment? Mapping the Evidence', Namati (၂၀၁၄)နှင့် CLEP ၏ 'Making the Law Work for Everyone (Vol II)' UNDP (၂၀၀၈) တို့ကိုကြည့်ပါ။

^{၁၅} 'Strategy 1.3: Promoting justice and the Rule of Law' in Government of Myanmar, 'Myanmar Sustainable Development Plan (Working Draft)', Yangon, February 2018. ကိုကြည့်ပါ။

၂။ တရားမျှတမှုနှင့်ဒေသန္တရ အုပ်ချုပ်ရေးစနစ်တို့ အကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှုများ ဖြစ်ပေါ်လာစေသင့်သည်။

တရားမျှတမှုကဏ္ဍပြုပြင်ပြောင်းလဲရေးဆိုင်ရာလုပ်ငန်းစဉ်သည် တရားမျှတမှုရအောင်ဆောင်ရွက်ရာ တွင်တာဝန်ရှိသူအမျိုးမျိုးတို့ကို ပါဝင်ပတ်သက်နေခြင်းကို အသိအမှတ်ပြုသင့်သည်။

၁။ ပထမအဆင့်အနေနှင့် ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများ အထူးသဖြင့် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများ၏ကဏ္ဍကို အသိအမှတ်ပြုသင့်သည်။ ရပ်ရွာအဆင့်တာဝန်ရှိသူများနှင့် အခြား တာဝန်ရှိသူများအကြား ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းမှု၊ ကြီးကြပ်မှုနှင့်အရည်အသွေးထိမ်းချုပ်မှုဆိုင်ရာစနစ် များ ဖော်ဆောင်သင့်သည်။

၂။ ဒုတိယအဆင့်အနေနှင့် ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာမူဝါဒတွင် ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများမှ ဆောင်ရွက်နေသည့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ဝတ္တရားများကို ထည့်သွင်းရေးဆွဲသင့်သည်။ ထိုမှတစ်ဆင့် ပြည်သူလူထုအနေနှင့် မျှတပြီး ကုန်ကျစရိတ်သင့်တင့်သော တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအား တပြေးညီလက်လှမ်းမီလာစေရန် ဆောင်ရွက်ပေးသင့်သည်။ တာဝန်ခံယူမှု အားကောင်းစေရန် ရပ်ရွာအဆင့်နှင့် အခြားအဆင့်များအကြား အပြန်အလှန်ထိမ်းချုပ်မှုစနစ်များ ထားရှိသင့်သည်။

ဒေသန္တရအုပ်ချုပ်ရေးဆိုင်ရာစနစ်များ၏ဖွဲ့စည်းပုံများကို တည်ဆဲမူဝါဒများအနက်မှ ထိရောက်ပြီး လက်တွေ့အသုံးတည့်သောမူများ၊ သုတေသနဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များ စသည်တို့ကိုအခြေခံတည်ဆောက်သင့်ပြီး စဉ်ဆက်မပြတ် လေ့လာအကဲဖြတ်သည့်နည်းလမ်းများကို အသုံးပြု၍ ပိုမိုကောင်းမွန်သောတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစနစ်များဖြစ်ထွန်းလာစေရန်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။ ဤစစ်တမ်းတွင် နေရာဒေသ၊ အုပ်စုအလိုက်ကွဲပြားမှုများကိုတွေ့ရှိရသည့်အတွက် ပိုမိုအသေးစိတ်နားလည်လာစေရန် သုတေသနများ ဆက်လက်ပြုလုပ်သင့်သည်။

အစိုးရအဖွဲ့အစည်းများ၊ အရပ်ဖက်လူ့အဖွဲ့အစည်းများ၊ ဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်မှုဆိုင်ရာ အဖွဲ့အစည်းများ ပူးပေါင်း၍ ရပ်ရွာအခြေပြုတာဝန်ရှိသူများ၏ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာတာဝန်ယူနိုင်မှုများ မြင့်မားလာစေရန် အတွက် ဦးတည်ဆောင်ရွက်ရမည့် လုပ်ငန်းရပ်များကို ချမှတ်သင့်သည်။

၃။ တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီရေးသည် ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုလျော့ချရေး၊ ရေရှည်ငြိမ်းချမ်းရေး တည်ဆောက်ရေးစသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များနှင့် ချိတ်ဆက်ဆောင်ရွက်သင့်သည်။

ဆင်းရဲနွမ်းပါးမှုလျော့ချရေး၊ လူမှုစီးပွားတပြေးညီဖွံ့ဖြိုးတိုးတက်ရေး၊ ရေရှည်တည်တံ့သော ငြိမ်းချမ်းရေးတည်ဆောက်ရေးစသည်တို့ကို ဆောင်ရွက် အကောင်အထည်ဖော်ရာတွင် တရားမျှတမှုကိုလက်လှမ်းမီခြင်းသည် ရှေ့တန်းမှပါဝင်သင့်သည်။ သို့မှသာ တရားဥပဒေစိုးမိုး မှုရှိပြီးဘက်လိုက်မှုကင်း၍မျှတသည့်အစိုးရစနစ်တစ်ခုကို တည်ဆောက်ရန်နိုင်ငံတော်အစိုးရမှ အလေးထားဆောင်ရွက်နေမှုနှင့်လည်း အညီဖြစ်မည်။

ပညာရေး၊ ကျန်းမာရေးနှင့် အခြားလူမှုဝန်ဆောင်ရေးကဏ္ဍများကို ပိုမိုလက်လှမ်းမီစေရေးနှင့် တရားမျှတမှုကဏ္ဍ ဖြူမြင်ပြောင်းလဲရေးတို့ကို ပေါင်းစပ်ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် အခွင့်အလမ်းများ ဖော်ဆောင်ပေးခြင်းအားဖြင့် လက်တွေ့ဆောင်ရွက်နိုင်မည့် လုပ်ငန်းစဉ်များပေါ် ထွက်လာနိုင်သည်။ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများ၏ စွမ်းဆောင်ရည်မြှင့်တင်မှုများအပြင် တရားမျှတမှု ကဏ္ဍအပြင် အစိုးရဌာနများအားလုံးအပေါ် လူထု၏အမြင် တိုးတက်ကောင်းမွန်လာပြီး ပြည်သူနှင့် အစိုးရအကြား အပြန်အလှန်ဆက်ဆံရေးပိုမိုတိုးတက်လာမည်ဖြစ်သည်။ မြန်မာနိုင်ငံတွင်းရှိ အားနည်းပြီး အန္တရာယ်ကျရောက်နိုင်သည့်အုပ်စုများ (ဥပမာ-လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဒေသဒေသခံရသူများ) တို့၏ လိုအပ်ချက်များကို ဖြည့်ဆည်းနိုင်ရန် သီးခြားမူဝါဒနှင့်စီမံကိန်းများ လိုအပ်မည် ဖြစ်သည်။ လက်နက်ကိုင်ပဋိပက္ခဒေသဒေသခံရသူ တိုင်းရင်းသားလူနည်းစုများနှင့် တရားမျှတမှုအပေါ် လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်းနည်းသူများတို့၏ လိုအပ်ချက်နှင့်အတွေ့အကြုံများကို ပိုမိုနားလည်စေနိုင်ရန် သုတေသနများ ဆက်လက်ပြုလုပ်သင့်သည်။

အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်း ဆိုင်ရာနည်းစနစ်

နည်းစနစ် အနှစ်ချုပ်

ဤစစ်တမ်းကို ၂၀၁၇ခုနှစ် ဇွန်လမှဩဂုတ်လအထိကောက်ယူခဲ့ပြီး အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်းဆိုင်ရာ နည်းလမ်းများပေါင်းစပ်၍ကောက်ယူခဲ့သည်။ ကိန်းဂဏန်းနှင့်တွက်ချက်နိုင်သည့် အချက်အလက်များကို ကောက်ယူခဲ့သကဲ့သို့ အတွေ့အကြုံဆိုင်ရာအကြောင်းအရာများကိုလည်း မှတ်တမ်းတင်ကောက်ယူခဲ့သည်။ ကိန်းဂဏန်းအခြေပြု ကောက်ယူသည့်နည်းလမ်းမှတစ်ဆင့် တရားမျှတမှုနှင့်ဥပဒေအပေါ် ထင်မြင်ယူဆချက်များ၊ အုပ်စုအမျိုးမျိုးအကြား တူညီမှုကွဲပြားမှုများကို တနိုင်လုံးအတိုင်းအတာနှင့်တွက်ချက်ခဲ့သည်။ အကြောင်းအရာအခြေပြုကောက်ယူသည့်နည်းလမ်းမှတစ်ဆင့် အုပ်စုတစ်စုနှင့်တစ်စုအကြား တွေ့ရှိရသည့်ကွဲပြားမှုများ၏ အကြောင်းရင်းကို ပိုမိုအသေးစိတ်လေ့လာနိုင်ခဲ့သည်။

ဤအစီရင်ခံစာပါတွေ့ရှိချက်များမှာ မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း (၂၀၁၇)၏ အချက်အလက်များ အပေါ် အခြေခံထားခြင်းဖြစ်သည်။ စစ်တမ်းကို ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးအားလုံးရှိ မြို့နယ် (၅၉) မြို့နယ်တွင် ဖြေဆိုသူ ၃၅၆၅ ဦးကို မေးမြန်းခဲ့သည်။ စစ်တမ်း၏တွေ့ရှိချက်များမှာ တစ်နိုင်လုံးကိုကိုယ်စားပြုနိုင်ပြီး တွေ့ရှိချက်များ၏ တိကျမှုမှာ +/- ၁.၆၄% ဖြစ်ပြီး ၉၅% ခိုင်မာမှုရှိသည်။

ထို့အပြင် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းမှတွေ့ရှိချက်များကိုလည်း ဤအစီရင်ခံစာတွင် ထည့်သွင်း ဖော်ပြထားသည်။ ကနဦးစစ်တမ်းကို MyJustice စီမံကိန်းဒေသဖြစ်သော ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး (၆)ခုရှိ မြို့နယ် (၂၀) တွင် ကောက်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။

အဆိုပါစစ်တမ်း (၂) ခုအပြင် အကြောင်းအရာအခြေပြုကောက်ယူသည့်နည်းလမ်းကို အသုံးပြု၍ အထက်ပါ မြို့နယ် ၂၀ တွင် တရားမျှတမှုနှင့်ဥပဒေဆိုင်ရာအတွေ့အကြုံများကို လေ့လာခဲ့သည်။ ထိုသို့ကောက်ယူရာတွင် တစ်ဦးချင်း အင်တာဗျူး ၁၂၀ခု နှင့် ဦးတည်အုပ်စုဆွေးနွေးပွဲ ၂၀ခုတို့ပြုလုပ်ခဲ့သည်။ ရပ်ရွာအခြေပြု တာဝန်ရှိသူများ၊ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု တွေ့ကြုံဖူးသူများတို့ကို ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့သည်။

အထက်ပါနည်းလမ်းတစ်ခုခြင်း၏အသေးစိတ်ကို ဤအခန်းတွင်ဖော်ပြထားသည်။ ကွင်းဆင်းအချက်အလက် ကောက်ယူခြင်း၊ ဤအစီရင်ခံစာအတွက် ပထမအဆင့်လေ့လာဆန်းစစ်မှုပြုခြင်းစသည်တို့ကို TNS Kantar သုတေသနအဖွဲ့မှ ဆောင်ရွက်ခဲ့သည်။

နည်းစနစ် အသေးစိတ်

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်းကို ကောက်ယူခဲ့သည့်ဦးတည်ချက်များမှာ အောက်ပါအတိုင်းဖြစ်သည်။ ပြည်သူလူထု၏ အခွင့်အရေး၊ ဥပဒေ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ အသိမည်မျှရှိသည်ကိုလေ့လာရန်။ အခွင့်အရေးနှင့် ဥပဒေဆိုင်ရာအချက်အလက်များကို မည်သည့်သတင်းရင်းမြစ်မှရယူသည်ကို လေ့လာရန်။ ပြည်သူလူထု ကြုံတွေ့နေရသော အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို လေ့လာရန်။ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းရာတွင် တာဝန်ရှိသူအသီးသီးတို့၏ အခန်းကဏ္ဍကိုလေ့လာရန် စသည်တို့ဖြစ်သည်။

တရားမျှတမှုဆိုင်ရာမူဝါဒချမှတ်သူများနှင့် တရားမျှတမှုလက်လှမ်းမီရေးဆိုင်ရာစီမံချက် အကောင်အထည် ဖော်သူများအတွက် ရည်ရွယ်ခဲ့သည်။ MyJustice စီမံကိန်းဒေသကနဦးစစ်တမ်းကို MyJustice စီမံကိန်း၏ ထိရောက်မှုကို တိုင်းတာရာတွင် အခြေခံအဖြစ်အသုံးပြုရန်ကောက်ယူခဲ့သည်။

စစ်တမ်းတွင် အဓိကကဏ္ဍ ၃ ခု ပါဝင်သည်။

- **ဥပဒေဆိုင်ရာအသိပညာ** - ဤကဏ္ဍတွင် ဥပဒေရှိခြင်းအကြောင်းရင်း၊ အခြေခံဥပဒေပါအခွင့်အရေးများ၊ ဥပဒေဆိုင်ရာပဟုသုတ၊ လွန်ခဲ့သော ၅နှစ်အတွင်း တရားမျှတမှုဆိုင်ရာကဏ္ဍတိုးတက်ပြောင်းလဲခဲ့ပုံ၊ ဥပဒေနှင့်အခွင့်အရေးဆိုင်ရာ အချက်အလက်များ ရယူသည့်သတင်းရင်းမြစ်များ၊ ဥပဒေအထောက်အကူ ပေးခြင်းကိုသိရှိခြင်း ရယူခံစားခဲ့ဖူးခြင်းရှိ/မရှိ စသည်တို့ကိုမေးမြန်းခဲ့သည်။
- **တရားမျှတမှု၏အဓိပ္ပာယ်ကိုနားလည်ခြင်း** - တရားမျှတမှုအပေါ်ပြည်သူလူထုမှ နားလည်ယူဆပုံ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအပေါ် ထင်မြင်ချက်များစသည်တို့ကို လေ့လာခဲ့သည်။
- **တရားမျှတမှုရရှိအောင်ဆောင်ရွက်သည့်နည်းလမ်းများ** - ပြည်သူများတွေ့ကြုံရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှု အမျိုးအစားများ၊ ဖြေရှင်းပေးခဲ့သည့်တာဝန်ရှိသူများနှင့် ကြုံတွေ့ခဲ့ရသော အတွေ့အကြုံများကို ဤကဏ္ဍတွင် မေးမြန်းခဲ့သည်။

ဤစစ်တမ်းကိုပြင်ဆင်ရာတွင် ယခင်ကပြုလုပ်ပြီးခဲ့သော တရားမျှတမှုနှင့်ဥပဒေဆိုင်ရာ သုတေသနများကိုလည်း လေ့လာခဲ့သည်။^{၆၆} အဆိုပါသုတေသနများမှ တွေ့ရှိချက်များသည် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ မူဝါဒချမှတ်ခြင်း၊ တရားမျှတမှု လက်လှမ်းမီအောင်ဆောင်ရွက်ရာတွင် ပြည်သူတို့ကြုံတွေ့နေသော အခက်အခဲများကို ဖြေရှင်းပေးခြင်း စသည့် လုပ်ငန်းစဉ်များအတွက် အထောက်အထားများပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။

အချက်အလက်ကောက်ယူသည့်နေရာဒေသနှင့်ဖြေဆိုသူရွေးချယ်သည့် နည်းဗျူဟာ
မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းကို တနိုင်ငံလုံးကိုယ်စားပြုနိုင်စွမ်းရှိအောင် တွက်ချက်ကောက်ယူခဲ့ပြီး ကျား/မ၊ပြည်နယ်/တိုင်းဒေသကြီး၊ ကျေးလက်/မြို့ပြ၊ ပညာအရည်အချင်းအလိုက် ကွဲပြားမှုများကို အနီးစပ်ဆုံး ရှာဖွေဖော်ထုတ်ခဲ့သည်။

စစ်တမ်း၏ဖြေဆိုသူအမျိုးအစားကို ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများ၏ လူဦးရေအချိုးအစားနှင့်ကိုက်ညီအောင် သတ်မှတ်ခဲ့သည်။ တစ်နိုင်ငံလုံး၏လူဦးရေ ၃% အောက်ရှိသော ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများအတွက် ဖြေဆိုသူအနည်းဆုံး ၁၅၀ ဦးစီ သတ်မှတ်ခဲ့သည်။^{၆၇} စုစုပေါင်းပါဝင်ဖြေဆိုသူမှာ ၃၅၆၅ ဦး ဖြစ်သည်။

အချက်အလက်ကောက်ယူမည့်နေရာဒေသနှင့်ဖြေဆိုသူရွေးချယ်ပုံ
စစ်တမ်းတွင်ပါဝင်မည့်မြို့နယ်ကိုရွေးချယ်ရာတွင် တစ်မြို့နယ်လျှင် ဖြေဆိုသူ ၆၀ ဦး သတ်မှတ်၍ စုစုပေါင်း ဖြေဆိုမည့်သူအရေအတွက် ပြည့်မှီအောင် မြို့နယ် ၅၉မြို့နယ်ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ လုံခြုံရေးအရ လက်နက်ကိုင် ပဋိပက္ခဘေးဒဏ်ခံရသည့်မြို့နယ်များကို ထည့်သွင်းမရွေးချယ်ခဲ့ပါ။ မြို့နယ်တစ်ခုစီအတွင်း ရပ်ကွက်ကျေးရွာအုပ်စုများရွေးချယ်ရာတွင် လူဦးရေများသော ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုများ ရွေးချယ်ခံရခြင်းဖြစ်သော နည်းလမ်းဖြစ်သည့် Probability Proportionate to Size (PPS) နည်းလမ်းနှင့်ရွေးချယ်ခဲ့သည်။^{၆၈} ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုတစ်ခုစီတွင် ဖြေဆိုသူဦးရေကို ညီတူမျှတူရွေးချယ်ခဲ့သည်။ ထိုသို့ရွေးချယ်ခြင်းအားဖြင့် လူဦးရေများသော ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုတွင် နေထိုင်ကြသူများသည် လူဦးရေနည်းသော ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုများတွင် နေထိုင်ကြသူများထက် ရွေးချယ်ခံရခြင်းပေးသွားပြန်သည်။ ကျေးရွာအုပ်စုတစ်ခုတွင် ကျေးရွာအုပ်စုချုပ်ရွေးချယ်မှုရုံးစိုက်ရာ ရွာတစ်ရွာထဲကိုသာ ရွေးချယ်မေးမြန်းခဲ့သည်။

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်း (၂၀၁၇)

^{၆၆} ABA, 'Access to Justice Assessment Tool', New York, 2012 ; UNDP, 'Access to Justice Assessment : A Review of Experiences and Tools from the Region', Bangkok, 2012; and Coumarelos, et al., 'Legal Australia-Wide Survey: Legal Need in Australia', Law and Justice Foundation of NSW, 2012 တို့ကို ကြည့်ပါ။

^{၆၇} ကယားပြည်နယ်၊ ချင်းပြည်နယ်၊ နေပြည်တော်၊ တနင်္သာရီတိုင်းဒေသကြီး၊ ကရင်ပြည်နယ်၊ ကချင်ပြည်နယ်တို့ပါဝင်သည်။ တွေ့ရှိချက်များကို လူဦးရေ အချိုးအတိုင်းဖြစ်အောင်ပြန်လည်တွက်ချက်ခဲ့သည်။

^{၆၈} မကွေးတိုင်းဒေသကြီးနှင့် စစ်ကိုင်းတိုင်းဒေသကြီးတို့ရှိ ကျေးရွာရွာတွင်ဖြေဆိုသူရွေးချယ်မှုများအရ မြစ်နိမ့်သဖြင့် အစားထိုးခဲ့ရသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းဖြေဆိုသူရွေးချယ်ပုံနည်းစနစ်

	မြို့နယ်	ရပ်ကွက်	ဖြေဆိုသူ (မြို့ပြ)	ကျေးရွာအုပ်စု	ဖြေဆိုသူ (ကျေးလက်)	ဖြေဆိုသူ စုစုပေါင်း	ဖြေဆိုသူ ရာခိုင်နှုန်း ^၁	တိကျမှု
ရန်ကုန်	၇	၂၆	၃၀၈	၁၁	၁၃၁	၄၃၉	၁၂.၃%	+/-၄.၆၈%
ဧရာဝတီ	၆	၄	၅၂	၂၆	၃၁၇	၃၆၉	၁၀.၄%	+/-၅.၁၀%
မန္တလေး	၆	၁၁	၁၂၈	၂၀	၂၄၀	၃၆၈	၁၀.၃%	+/-၅.၂၆%
ရှမ်း	၆	၆	၈၃	၂၂	၂၆၄	၃၄၈	၉.၈%	+/-၅.၅၀%
စစ်ကိုင်း	၅	၅	၅၄	၂၂	၂၆၃	၃၁၈	၈.၉%	+/-၅.၇၅%
ပဲခူး	၅	၅	၆၄	၁၉	၂၂၆	၂၉၀	၈.၁%	+/-၆.၄၁%
မကွေး	၄	၃	၃၅	၁၇	၁၉၉	၂၃၄	၆.၆%	+/-၅.၁၃%
ရခိုင်	၃	၂	၂၅	၁၀	၁၂၅	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
မွန်	၃	၃	၄၂	၉	၁၀၈	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
ကချင်	၃	၅	၅၄	၈	၉၆	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
ကရင်	၃	၃	၃၃	၁၁	၁၁၇	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
တနင်္သာရီ	၂	၃	၃၆	၉	၁၁၄	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
နေပြည်တော်	၂	၄	၄၉	၈	၁၀၁	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
ချင်း	၂	၃	၃၁	၁၀	၁၁၉	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
ကယား	၂	၃	၃၈	၉	၁၁၂	၁၅၀	၄.၂%	+/-၈.၀၀%
စုစုပေါင်း	၅၉	၈၆	၁၀၃၂	၂၁၁	၂၅၃၃	၃၅၆၅	၁၀၀.၀%	+/-၁.၆၄%

ရပ်ကွက်နှင့်ကျေးရွာအုပ်စုတစ်ခုခြင်းတွင် ဖြေဆိုသူ ၁၂ဦးစီကိုမေးမြန်းခဲ့သည်။ ရပ်ကွက် သို့မဟုတ် ကျေးရွာ အုပ်စုရှိ စုစုပေါင်းအိမ်ထောင်စုအရေအတွက်ကို၁၂နှင့်စား၍ရရှိလာသော အကွာညီအလိုက်အိမ်ထောင်စုများကို ရွေးချယ်ခဲ့သည်။ ကျေးရွာအုပ်စုများတွင် ရွာထိပ်မှစတင်ပြီးရပ်ကွက်များတွင် အစမှတ် (၄) မှတ် သတ်မှတ်ကာ တစ်မှတ်လျှင် ၃ အိမ်ကျ ရွေးချယ်သည်။

အိမ်ထောင်စုတစ်ခုအတွင်းရှိ အိမ်ထောင်စုဝင်များအနက်မှ ဖြေဆိုမည့်သူကို Kish Grid အသုံးပြုပြီး ကျဘမ်း ရွေးချယ်သည်။ ရွေးချယ်ခံရသူအိမ်တွင် မရှိပါက နောက်တစ်ခေါက်ပြန်ချိန်းသည်။ စုစုပေါင်းသုံးကြိမ် သွားရောက်ပြီး မတွေ့ပါက အခြားကပ်လျက် အိမ်ထောင်စုနှင့်အစားထိုးရွေးချယ်သည်။ ရွေးချယ်ခံရသူမှ ဖြေဆိုရန်ငြင်းဆိုလျှင်လည်း ထိုနည်းအတိုင်း အစားထိုးသည်။ ယခုစစ်တမ်းတွင် ထိုသို့အစားထိုးခဲ့ရသော အိမ်ထောင်စုအရေအတွက်မှာ ၂%ဖြစ်သည်။ အများဆုံးအစားထိုးခဲ့ရသော ဒေသများမှာ ရှမ်းပြည်နယ် (၁၂%)၊ ကရင်ပြည်နယ် (၉%)၊ ချင်းပြည်နယ် (၈%) တို့ဖြစ်သည်။

^၁ လူဦးရေ ၃%နံနံအောက်ရှိပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများတွင် အနည်းဆုံးဖြေဆိုသူ ၁၅၀ ဦးသတ်မှတ်ခဲ့သည်။ လူဦးရေများသော ပြည်နယ်နှင့်တိုင်း ဒေသကြီးများ၏ အချိုးအနည်းငယ်လျော့သွားပြီး လူဦးရေနည်းသော ပြည်နယ်နှင့်တိုင်းဒေသကြီးများ၏ အချိုး အနည်းငယ်မြင့်သွားသည်။

ဖြေဆိုသူမှဆန္ဒရှိပါက တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားနှင့်မေးမြန်းသည်။ အင်တာဗျူးစုစုပေါင်း၏ ၃% ကို တိုင်းရင်းသားဘာသာစကားနှင့် မေးမြန်းခဲ့သည်။

စစ်တမ်းကောက်ယူခြင်း

စစ်တမ်းကိုကွင်းဆင်းမေးမြန်းသူ ၅၀ဦးမှကောက်ယူခဲ့သည်။ မေးမြန်းသူများကို သင်တန်းရှက်ပို့ချခဲ့ပြီး စစ်တမ်းကောက်ယူမည့်အကြောင်းအရာနှင့်ပတ်သက်၍ ဥရုက်၊ မေးခွန်းများကိုလေ့ကျင့်ရန် ၂ရက်ဖြစ်သည်။ ကွင်းဆင်းမေးမြန်းရာတွင် တက်ဘလက်များကိုအသုံးပြုပြီး အဖြေများကို တိုက်ရိုက်မှတ်တမ်းတင်ခဲ့သည့်အတွက် အချက်အလက် ထပ်မံဖြည့်သွင်းရန်မလိုတော့ပဲ အမှားအယွင်းနည်းခဲ့သည်။ ကွင်းဆင်းမေးမြန်းသူများအနေနှင့် အဓိက အခက်အခဲ ၃ခုကိုအောက်ပါအတိုင်း ကြုံတွေ့ခဲ့ရသည်။

- ၁။ ဖြေဆိုသူများမှ မေးခွန်းများကို အလိုက်အတိုက်ဖြေဆိုမှုများရှိနိုင်သည်။ ထို့ကြောင့်လက်တွေ့နှင့်ကွဲလွဲနိုင်သည်။ မေးမြန်းသူများသည် ဖြေဆိုသူများအပေါ် အထင်အမြင်သေးသည့်အပြုအမူများ လုံးဝမပြုလုပ်မိစေရန် လေ့ကျင့်ထားပြီး အတွေ့အကြုံရှိသူများလည်းဖြစ်သည်။
- ၂။ မေးမြန်းရသည့်အကြောင်းအရာများသည် ကိုယ်ရေးကိုယ်တာနှင့်ပတ်သက်သောကြောင့် တစ်ခါတရံတွင် ဖြေဆိုသူမှ မိမိ၏အကြောင်းကိုလျှို့ဝှက်ရန် ကြိုးစားဖြေဆိုသကဲ့သို့ တစ်ခါတရံတွင် ပွင့်လင်းစွာဖြေပြောကာ အားကိုးတကြီး အကူအညီတောင်းခံမှုများလည်းရှိသည်။ ထိုအခါမေးမြန်းသူများအနေနှင့် ဖြေဆိုသူအတွက် ထိရောက်စွာမကူညီပေးနိုင်သည့်အတွက် စိတ်မကောင်းဖြစ်ရသည်။
- ၃။ မေးခွန်းအရေအတွက်များသည့်အတွက် အင်တာဗျူးမှာ ပျမ်းမျှ ၁ နာရီကျော်ကြာပြီး ဖြေဆိုသူ၏ စိတ်ပါဝင်စားမှု လျော့ကျသွားတတ်သည်။

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း (၂၀၁၇)

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းသည် မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းနှင့် အသုံးပြုသော နည်းလမ်းများ ဆင်တူသည်။

မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်းသည် တစ်နိုင်ငံလုံးကိုယ်စားပြုပြီး MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းတွင် စီမံကိန်းမြို့နယ် ၂၀ကိုရွေးချယ်ခဲ့သည်။ MyJustice လုပ်ငန်းစဉ်များ၏ အကျိုးရှိထိရောက်မှုကို တိုင်းတာရာတွင် အခြေပြုရန်ကောက်ယူခဲ့ခြင်းဖြစ်သည်။ MyJustice ကနဦးစစ်တမ်းတွင် ဖြေဆိုသူ ၃၀၃၀ ဦး ပါဝင်ပြီး မြို့နယ်အားလုံးအတွက် အညီအမျှဖြစ်သည်။^{၆၀} တွေ့ရှိချက်များ၏ တိကျမှုမှာ +/- ၆.၇၁%ဖြစ်ပြီး ခိုင်မာမှုမှာ ၉၅% ဖြစ်သည်။

- ၁။ MyJustice စီမံကိန်းဒေသကနဦးစစ်တမ်းတွင် မေးခွန်းများအားဖြည့်ထားပြီး လွန်ခဲ့သော ၂ နှစ်အတွင်းတွင် မိမိကိုယ်တိုင်ဖြစ်စေ၊ မိမိ၏ အိမ်ထောင်စုဝင်ဖြစ်စေတွေ့ကြုံဖူးသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများကို မေးမြန်းခဲ့သည်။ ^{၆၁} ဖြေဆိုသူ ၅၇၂ ဦး (၁၉%)က အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများ ကြုံတွေ့ဖူးသည်ကို တွေ့ရသည်။ ဤအစီရင်ခံစာ၏ အငြင်းပွားမှုများကို ဖြေရှင်းသည့်အခန်းနှင့် တရားမျှတမှုကို လက်လှမ်းမီနိုင်စွမ်း နည်းသူများ၊ ကျား/မရေးရာနှင့်ဥပဒေ အခန်းတို့တွင် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းမှတွေ့ရှိရသော အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုများနှင့် ဖြေရှင်းနည်းများကိုဖော်ပြထားသည်။

MyJustice စီမံကိန်းဒေသကနဦးစစ်တမ်းတွင် ရပ်ရွာလူထုများ၊ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုဆိုင်ရာ အတွေ့အကြုံ ရှိသူများ၊ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများတို့နှင့် ဦးတည်အုပ်စုအလိုက် ဆွေးနွေးပွဲများ၊ တစ်ဦးချင်း အင်တာဗျူးများလည်း ပါဝင်ခဲ့ပြီး ကိန်းဂဏန်းအရတွေ့ရှိရသော အချက်အလက်များကို အားဖြည့်ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။

---

^{၆၀} လူဦးရေထူထပ်သောပဲခူးတိုင်းဒေသကြီးကို ရွင်းချက်အနေနှင့် ဖြေဆိုသူ ၃၄၀ဦးထိ ထိုးဖြည့်ခဲ့သည်။
^{၆၁} မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းသည် ဤမေးခွန်းတွင်ပြီးဆုံးသည်။

အချက်အလက်ကောက်ယူခြင်း ဆိုင်ရာနည်းစနစ် ၉၃

MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း၏ အကြောင်းအရာအခြေပြု အချက်အလက်ကောက်ယူသည့် ကဏ္ဍတွင် နည်းလမ်း ၃ခုပါဝင်သည်။

- ၁။ မြို့နယ်တစ်ခုချင်းစီတွင် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့်တစ်ဦးချင်း အင်တာဗျူး ၂ခုနှင့် ရပ်မိရပ်ဖနှင့် တစ်ဦးချင်းအင်တာဗျူး ၂ခုပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အုပ်ချုပ်ရေးမှူးများနှင့် ရပ်မိရပ်ဖများတို့၏ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ဝတ္တရားများ၊ အစိုးရတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများနှင့် ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ပုံများ၊ အမှုအခင်းနှင့် အငြင်းပွားမှုများ ဖြေရှင်းရာတွင် တွေ့ကြုံရသောအခက်အခဲနှင့် စိန်ခေါ်မှုများကို လေ့လာခဲ့သည်။ ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စုအုပ်ချုပ်ရေးမှူးနှင့် ရပ်မိရပ်ဖ ၈၀ ဦးကို မေးမြန်းခဲ့သည်။
- ၂။ မြို့နယ်တစ်ခုချင်းစီတွင် ရပ်ရွာလူထုနှင့် တစ်ဦးချင်းအင်တာဗျူး ၄ ခုပြုလုပ်ခဲ့သည်။ အင်တာဗျူး ပြုလုပ်ခဲ့သူများမှာ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုကြုံတွေ့ရဖူးသူများဖြစ်ပြီး ၄၀% သည် တရားရုံးများတွင် သွားရောက်ဖြေရှင်းခဲ့သူများ နှင့် ၆၀% သည် ရပ်ရွာတွင်းတွင် ဖြေရှင်းခဲ့သူများဖြစ်သည်။ ဖြေဆိုသူ အချိုးအစားကို ကျား/မ၊ ဝင်ငွေ၊ အသက်အရွယ်အလိုက် မျှတအောင်ရွေးချယ်ခဲ့သည်။
- ၃။ မြို့နယ်တစ်ခုချင်းစီတွင် ရပ်ရွာလူထုနှင့် ဦးတည်အုပ်စုဆွေးနွေးပွဲများပြုလုပ်ခဲ့ပြီး တရားမျှတမှုအပေါ် အဓိပ္ပါယ်ဖွင့်ဆိုပုံ၊ တရားမျှတမှုဆိုင်ရာ တာဝန်ရှိသူများအပေါ် ထင်မြင်ချက်များ၊ အမှုအခင်းအငြင်းပွားမှုဆိုင်ရာ အတွဲအကြုံများကို ဆွေးနွေးခဲ့သည်။ ဦးတည်အုပ်စုများကို ကျား/မ၊ အသက်၊ ဝင်ငွေ၊ ကိုးကွယ်သည့် ဘာသာအလိုက် ရွေးချယ်ခဲ့သည်။

ဤအစီရင်ခံစာတွင် အဆိုပါအင်တာဗျူးနှင့်ဆွေးနွေးပွဲများမှ တွေ့ရှိချက်များနှင့် မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာ စစ်တမ်းတို့မှ တွေ့ရှိချက်များကို ပေါင်းစပ်တင်ပြထားသည်။

- ၁။ ကိန်းဂဏန်းဆိုင်ရာတွေ့ရှိချက်များကို အထောက်အကူပြုနိုင်သည့် အတွေ့အကြုံများကို အလျဉ်းသင့်သလို ဖော်ပြသည်။ ထိုသို့ဖော်ပြရာတွင် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းမှဖြစ်သည်ဟု ဖော်ပြထားသည်။
- ၂။ ရပ်ရွာလူထုနှင့် ရပ်ရွာခေါင်းဆောင်များမှ အင်တာဗျူးများတွင်ပြောကြားခဲ့သည့် ကောက်နုတ်ချက်များကို အလျဉ်းသင့်သလို ဖော်ပြခဲ့သည်။ ဤစစ်တမ်းတွင် ဖော်ပြထားသော ကောက်နုတ်ချက်အားလုံးသည် MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်းမှဖြစ်သည်။

အချက်အလက်ခွဲခြမ်း စိတ်ဖြာမှုဆိုင်ရာ နည်းစနစ်များ

ကိန်းဂဏန်းအခြေပြုနှင့် အကြောင်းအရာအခြေပြုနည်းလမ်းနှစ်ခုကို ပေါင်းစပ်အသုံးပြုခြင်းသည်အတွက် နည်းလမ်း ၂ခုလုံး၏ အားသာချက်များရရှိခဲ့သည်။ ကိန်းဂဏန်းအခြေပြုနည်းလမ်းမှ တစ်နိုင်ငံလုံးကို ကိုယ်စားပြုနိုင်ပြီး အုပ်စုတစ်စုနှင့် တစ်စုအကြား နှိုင်းယှဉ်လေ့လာနိုင်သည်။

အကြောင်းအရာအခြေပြုနည်းလမ်းမှ ကိန်းဂဏန်းတွေ့ရှိချက်များကို ပိုမိုရှင်းလင်းစွာ နားလည်စေနိုင်သော အကြောင်းအရာအသေးစိတ်များ ပံ့ပိုးပေးခဲ့သည်။ ဥပမာ အမှုအခင်းနှင့်အငြင်းပွားမှုများ ဖြေရှင်းရန် ရပ်ကွက်/ကျေးရွာအုပ်စု အုပ်ချုပ်ရေးမှူးတွင် အဓိကတာဝန်ရှိပြီး အခြားရပ်ရွာအခြေပြု တာဝန်ရှိသူများလည်း ဖြေရှင်းရာတွင် ပိုင်းဝန်းပါဝင်ကြခြင်းကို ကိန်းဂဏန်းအခြေပြုနည်းလမ်းမှ တွေ့ရှိရသည်။ အကြောင်းအရာ အခြေပြုနည်းလမ်းတွင် တာဝန်ရှိသူအချင်းချင်း ပူးပေါင်းဆောင်ရွက်ကြပုံ၊ ရပ်ရွာလူထုအနေနှင့် အဆိုပါ တာဝန်ရှိသူများထံ သွားရောက်ခဲ့သည့်အကြောင်းရင်း စသည်တို့ကိုအသေးစိတ်သိရှိရသည်။

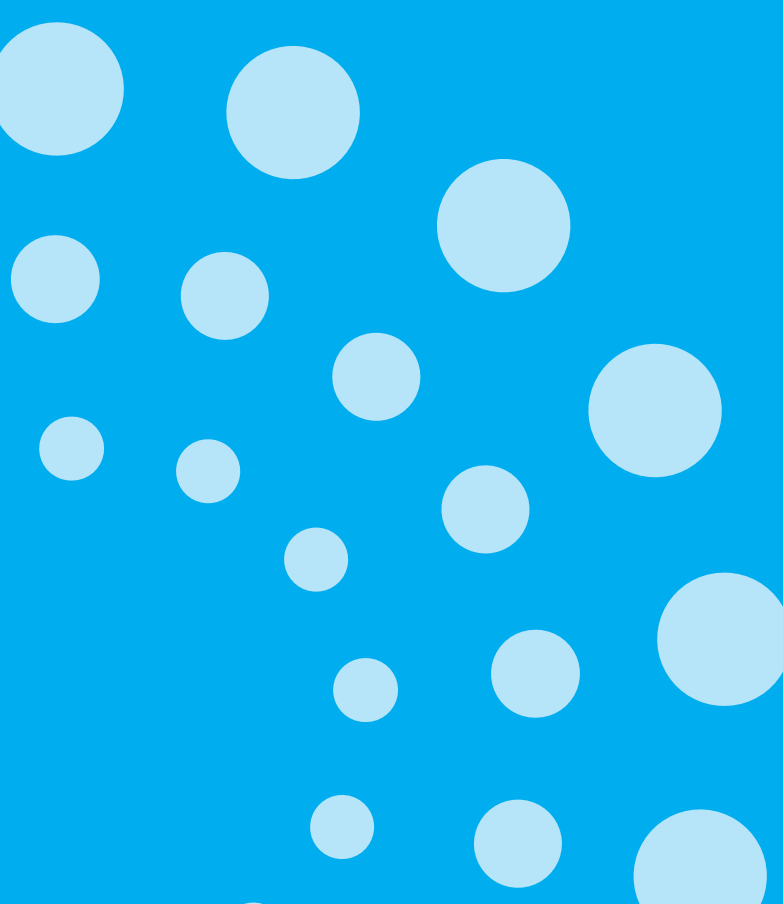
ဤအစီရင်ခံစာတွင် မြန်မာနိုင်ငံတရားမျှတမှုဆိုင်ရာစစ်တမ်းနှင့် ဤ MyJustice စီမံကိန်းဒေသ ကနဦးစစ်တမ်း တို့မှ တွေ့ရှိချက်များကို ပေါင်းစပ်တင်ပြထားသည်။ အစီရင်ခံစာတွင်အသုံးပြုထားသည့် တွေ့ရှိချက်များကို TNS Kantar သုတေသနအဖွဲ့မှ တွက်ချက်ခဲ့သည်။ စစ်တမ်း၏ ကနဦးတွေ့ရှိချက်များကို သက်ဆိုင်ရာ အစိုးရဌာနနှင့် အဖွဲ့အစည်းများဖြစ်သည့် ပြည်ထောင်စုတရားလွှတ်တော်ချုပ်ရုံး၊ ပြည်ထောင်စုရေနေချုပ်ရုံး၊ ပြည်ထဲရေးဝန်ကြီးဌာန၊ တရားဥပဒေစိုးမိုးရေးဌာနနှင့် တရားမျှတမှုဆိုင်ရာလုပ်ငန်းများ ပေါင်းစပ်ညှိနှိုင်းရေးအဖွဲ့၊ ပြည်ထောင်စုလွှတ်တော် ဥပဒေရေးရာနှင့်အထူးကိစ္စရပ်များ လေ့လာဆန်းစစ်သုံးသပ်ရေးကော်မရှင်၊ ဥပဒေပညာဘာသာရပ် သင်ကြားရေးအစည်းအဝေး တို့ထံ တင်ပြစစ်ဆေးခံခဲ့သည်။

တွေ့ရှိချက်များ၏အုပ်စုနှင့်ဒေသအလိုက် ကွဲပြားမှုများကို အသေးစိတ် လေ့လာရာတွင် ကနဦးစစ်တမ်း၏ တွေ့ရှိချက်များကို ဖော်ပြဆွေးနွေးထားသည်။

- အမှတ် ၂၄ ၊ ပထမထပ် (ပိဘက်) ၊
၃၉ လမ်း ၊ ကျောက်တံတားမြို့နယ် ၊
ရန်ကင်း ၊ မြန်မာ။
- +၉၅-၁-၃၇၀-၉၃၃ လိုင်းခွဲ ၃၁၁၁ နှင့် ၃၁၁၂
- myjustice@mm.britishcouncil.org
- www.myjusticemyanmar.org
- <https://www.facebook.com/myjusticemyanmar/>